

**VLADIMIR
BRAGHIN**

**ÎN ȚARA
CODRILOR
DE IARBĂ**

VLADIMIR BRAGHIN ● ÎN ȚARA CODRILOR DE IARBĂ

În românește de SIDONIA DRĂGUȘANU și ÉVA SZILÁGYI
Desenele după originalul în limba rusă
Coperta de B. TEODORESCU

ВЛАДИМИР БРАГИН
В СТРАНЕ ДРЕМУЧИХ ТРАВ
ДЕТГИЗ — 1959

VLADIMIR BRAGHIN

ÎN ȚARA CODRILOR DE IARBĂ

EDITURA TINERETULUI

DIN PARTEA AUTORULUI

„Țara Codrilor de Iarbă”. Această țară este populată de niște ființe cu totul neobișnuite — de-a dreptul uimitoare. De pildă, unele din ele, când își vinează prada, știu s-o lovească cu stiletul lor cu atîta precizie, încît reușesc s-o reducă la o totală nemișcare; victima nu se mai poate urni din loc — rămîne ca paralizată, nici vie, nici moartă.

Altele își schimbă înfățișarea pînă într-atît, încît devin invizibile, ceea ce face ca dușmanul, aflîndu-se chiar în imediata lor apropiere, să nu le poată observa.

Iar unii dintre locuitorii acestei țări trăiesc ani de zile atît de ascunși, încît nici nu le-ai putea bănuî existența, ca apoi deodată să-și schimbe complet modul de viață, să apară, dar numai pentru scurtă vreme, și pe urmă să dispară din nou pentru totdeauna.

Vietățile care trăiesc în țara aceasta știu să se orienteze pe distanțe de zeci de kilometri în direcția voită. Și se mai întîmplă ca unele din ele, dorind să scape de un oaspete nepoftit care a pătruns în locuința lor, să se năpustească asupra acestuia și să-l zidească de viu.

Dar cît de diverse sînt materialele ce se întrebuițează aici la construirea caselor: lemn, hîrtie, mătase, frunze și chiar ciment! În această țară se produce carton și ață, hamacuri și oale de lut, ceară, vată, spirt...

În decursul veacurilor, viața și peripeziile omului care a pătruns pe aceste meleaguri au fost descrise în nenumărate limbi.

Cu mai mult de zece ani în urmă am povestit în cartea „În Țara Codrilor de Iarbă” despre soarta unui anume Serghei Dumcev, care după ce a trăit acolo aproape patruzeci de ani, s-a întors în orașul său de baștină Censk.

În anii ce au urmat, mulți cititori ai cărții mi-au trimis sfaturi interesante și unele precizări în legătură cu unele inexactități apărute în descrierea acestei Țări a Codrilor de Iarbă. Acum, pregătind a doua ediție a aceluiași roman, mă gîndesc că și de această dată îmi vor parveni probabil ecourile pe care le va stîrni.

Dar ce țară să fie aceasta și unde oare se află ea? Îmi voi depăna povestirea mea, oarecum ciudată, după relatările oamenilor care au fost acolo...

PREFAȚĂ

Cu aproape zece ani în urmă, după ce făcusem cunoștință cu prima ediție a romanului „În Țara Codrilor de Iarbă” de Vladimir Braghin, am publicat în revista „Novii Mir” aprecierile mele în legătură cu această operă atât de dinamică și originală. Spuneam atunci că romanul științifico-fantastic este unul din genurile literare a căror dezvoltare trebuie stimulată prin toate mijloacele. Însemnătatea cărților de acest gen constă nu numai în valoarea lor instructivă, ci și în faptul că literatura științifico-fantastică și de aventuri științifice dezvoltă într-o mare măsură fantazia tineretului nostru, ceea ce ne obligă să manifestăm o exigență sporită față de operele respective. Tot atunci mi-am exprimat părerea că romanul lui V. Braghin „În Țara Codrilor de Iarbă” răspunde într-o mare măsură obiectivelor sus-amintite.

Autorul romanului, folosind unul din procedeele literaturii științifico-beletristice (modificarea proporțiilor), a creat o operă originală și ne-a introdus în lumea entomologiei.

Micșorându-și eroii în mod fabulos, de o sută, de două sute de ori, autorul ne-a permis să pătrundem în viața ignorată de noi a diferitelor insecte : furnici, albine, viespi, fluturi, gândaci, precum și a diferitelor specii de păianjeni care populează Țara Codrilor de Iarbă cu micul ei pîrîiaș, care pentru eroii romanului s-a transformat în Marele Fluviu Domol. În felul acesta, cartea lui V. Braghin contribuie la cunoașterea vieții insectelor și a mediului lor. Or, în lupta împotriva numeroșilor dăunători ai agriculturii noastre, cunoașterea lumii insectelor prezintă o mare importanță practică. Marele merit al lui V. Braghin este acela

de a reuși să comunice toate aceste cunoștințe tînărului nostru cititor, într-o atrăgătoare formă literară.

Autorul nu ascunde soarta tragică a lui Serghei Dumcev, eroul principal al romanului său. Dar totodată el relevă cu o mare forță expresivă și cu poezie fenomenul de familiarizare a eroului său cu Țara Codrilor de Iarbă ; mintea lui l-a ajutat să învingă instinctele locuitorilor ei și tot timpul, chiar atunci cînd se afla în primejdie, el și-a continuat cercetările, a fost inventiv, a izbutit să facă noi descoperiri. Iată puternicul fir optimist care străbate întreg romanul.

Cartea lui Braghin conține un bogat material instructiv, atinge o serie de probleme de biologie generală și reușește să comunice cu ușurință informații din istoria tehnicii.

Autorul și-a organizat și dozat cu multă pricepere în roman acest material de biologie și tehnică, înlesnind astfel cititorului înțelegerea interdependenței organice dintre diferitele ramuri ale științei.

În felul acesta romanul lui Braghin constituie un exemplu pentru autorii începători în domeniul literaturii științifico-beletristice, iar cărțile scrise după un asemenea plan vor reuși să vină întotdeauna în sprijinul formării unei concepții materialiste asupra naturii.

Subiectul captivant, frumoasa prezentare a materialului instructiv, îndrăzneța îmbinare a realismului cu fantasticul, optimismul cu care e scris — ne îndreptățesc să privim romanul „În Țara Codrilor de Iarbă” ca o interesantă experiență inovatoare de împletire a artei cu știința, deschizînd căi originale în marea și importanta ramură a literaturii științifico-beletristice.

Acad. A. I. OPARIN

P A R T E A I N T I I

UN BUCHET DE FLORI CARE NU MI APARTINE

AŞADAR, LA DRUM !

„Evident, Soarele n-are nimic de-a face cu omul. Dar omul a avut întotdeauna de-a face cu Soarele. Cu mai bine de două mii de ani în urmă, Eratosthene a calculat cu ajutorul umbrei Soarelui mărimea globului pământesc ; a socotit că circumferinţa Pământului la Ecuator este egală cu 250 000 de stadii, aproximativ 38 000 verste ! Şi doar lumea pe care a putut s-o cunoască geograful antic Eratosthene era încă atât de mică, atât de mică !...

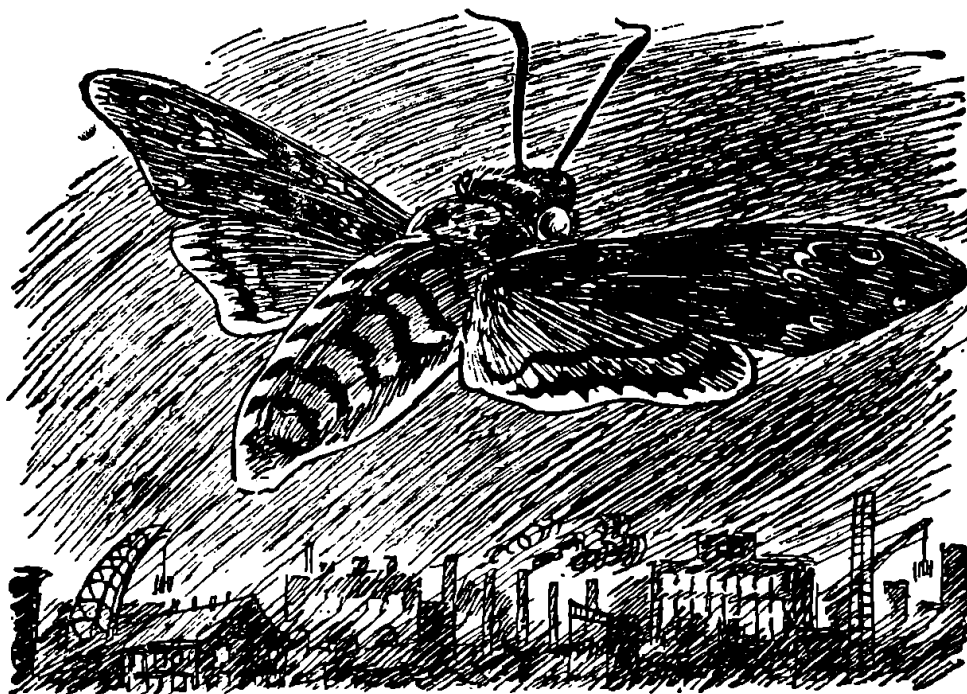
Desenez în nisip lumea lui Eratosthene, fără America, fără Australia. Țărmurile calde ale Mării Mediterane... Persia... Sciția... Cît de mică era lumea pe atunci ! Şi iată că în fața lui Eratosthene a apărut o cifră uluitoare — 250 000 de stadii ! Şi pe sufletul omului a pus stăpînire nu spaima în fața necunoscutului, ci cutezanța și setea de cunoaștere. În fața lui Eratosthene lumea se lărgea și creștea treptat, de la un calcul matematic de lungă durată la celălalt. Dar în fața mea lumea și obiectele au crescut dintr-o dată de o sută, de două sute de ori ! Teribil ceas, tulburătoare clipă !

...Astăzi mi-am făcut sacul de drum. În el se află jurnalul meu cu observațiile și descoperirile făcute de mine în această țară. Mă așteaptă un drum nesfîrșit, întinderi de necuprins, pe care trebuie să le străbat însoțit de animalul meu de povară. Neliniștea și teama pun stăpînire pe mine.

Amurgul ascunde desenele de pe nisip. E timpul să mă duc la culcare...”

«Zorile mă găsesc încheind această ultimă pagină care poartă numărul 2876.

Ieri, cînd noaptea acoperise cu întunericul ei desenele de pe nisip, m-am uitat îndelung la stele. Mă gîndeam, nu știu de ce, cît de singuratic și triste trăiesc pe locul lor din cer și m-a cuprins mila. Le-am zis : „Nu tînjiți !” Cu ajutorul zvicnirilor și al impulsurilor în apă se deplasează larva libelulei. După același principiu zboară către cer racheta aprinsă în timpul marilor sărbători și al serbărilor populare. Tot cu aju-

torul acestei metode oamenii își vor conduce aeronavele de la Pămînt la Lună și spre voi, planete îndepărtate. Va fi, desigur, mai vesel, mai căld acolo, atunci cînd vor răsuna graiul și rîsul omenesc. Și ce importanță are dacă e o cale atît de lungă pînă la voi ? Omul totuși va ajunge pînă acolo ! Larva libelulei este un motor viu de rachetă ! Eu l-am văzut aici în acțiune ; aceasta este numai una din multele descoperiri însemnate în jurnalul meu, pe care vreau să-l transmit omenirii.

Astupînd cu un bolovan intrarea în casa mea, am spus stelelor : „Noapte bună !” Și drept răspuns ele au clipit ușor pe cer cu genele lor de raze. Astăzi adaug jurnalului meu și această filă. E bine ! Inima mi-e liniștită. Nu simt nici sfială, nici teamă. Animalul meu de povară este legat. Mă duc să controlez mersul vremii după indicațiile barometrului Dijonval. În drum mă gîndesc la Polivanov... Barometrul prezice vreme senină, căldură.

Așadar, putem porni. Ani îndelungați acest barometru nu m-a înșelat niciodată...»

Stepan Egorovici Tarasevici, directorul Institutului Pedagogic din Censk, zîmbi ușor :

— Caracterul neobișnuit al textului, referirea la un barometru de un tip inexistent, precum și faptul că cineva, printr-un procedeu necunoscut și din pricini rămase și ele necunoscute, a redus acest text la porții care au necesitat folosirea unei lupe foarte puternice, pentru a putea fi dictat dactilografei — toate la un loc pot într-adevăr să dea oricui de gîndit.

În timp ce vorbea Stepan Egorovici își pironise privirea asupra cutiei de chibrituri în care adusesem foițele atît de subțiri și de minuscule ale microtextului.

— Deci, dumneavoastră spuneți că ați găsit foițele în buchetul de flori care a fost aruncat întîmplător în camera dumneavoastră de la hotel, nu-i așa ? Vă veți convinge îndată că totul nu-i decît o glumă. Am să-l chem pe studentul Beleankin, ca să ne explice de ce a ales o metodă atît de neobișnuită și un text atît de ciudat pentru a purta o corespondență glumeată cu prietenii săi.

— Și micșorarea acestui text cu ajutorul aparatului de fotografiat, pesemne tot de dragul glumei a fost făcută ?

— Desigur !

— Dar studentul Beleankin mi-a și dat răspunsul : nu are nici un amestec în redactarea textului și nici în reducerea dimensiunilor lui.

— V-a spus asta ? În fața studenților ?!

— Da !

— Ei, știți !... Dumneavoastră sînteți un necunoscut, care a apărut pe neașteptate în institut. Profesorul Tarasevici ciocăni domol și măsurat cu degetul îndoit în masă și mă privi cu o ironie abia ascunsă. Sînteți, mi

se pare, un literat de la Moscova ? În institut viața se desfășoară în liniște pe făgașul obișnuit și deodată... poftim : ați apărut dumneavoastră, un necunoscut, cu un buchet de flori și cu o cutie de chibrituri în mână. În cutie niște foițe, iar pe ele născocirile fantastice ale lui Belean-kin. Nu e de mirare că tânărul s-a fîstîcit, s-a tulburat și a răspuns : nu, nu am scris eu !

— Dar în rîndurile pe care le-am citit adineaori nu există nici o glumă, nimic caraghios, ci numai cuvinte tulburătoare despre o călătorie, despre Eratosthene, despre un animal de povară...

— Sînt de acord, e ciudat. Dar totuși eu cred că Belean-kin, de dragul unei glume, le-a scris și apoi le-a micșorat cu ajutorul aparatului de fotografiat. Îl voi chema numaidecît. Directorul deschise ușa. Irina Ser-gheevna, vă rog... Și întorcîndu-se spre mine : Scuzați-mă, secretara lip-sește. Îi voi ruga pe studenți să-l cheme.

Directorul ieși.

De undeva de pe culoarele lungi ale institutului se auzea : „Belean-kin la director... Belean-kin la director !“

O BUCURIE PLINĂ DE NELINIȘTI

Cum s-au putut întîmpla toate astea ? Doar mă aflu la Censk nu-mai în trecere ; trebuia să trec pe la casa de bilete a serviciului de navigație și să plec mai departe pe mare la una din stațiunile balneare. Și cînd colo, mă aflu instalat într-un fotoliu de piele în cabinetul directorului Institutului Pedagogic și în loc să-mi sclipească în ochi valurile mării — văd în fața mea geamurile strălucitoare ale unui dulap cu cărți, în locul orizontului nemărginit, am în față storurile verzi, ușor decolo-rate ale ferestrelor. De ce îl aștept pe studentul Belean-kin și pe Stepan Egorovici Tarasevici, directorul institutului ? Acesta e un om cărunț, calm, puțin obosit, care desigur comunică liber și simplu cu studenții și pătrunde întotdeauna în toate amănuntele vieții institutului.

Se întoarce curînd ?

...Ultimele zile și nopți la Moscova au fost agitate, neliniștite, pline de griji și temeri pentru succesul piesei mele, m-au obosit din cale-afară. Am luat trenul. Timp de trei zile și trei nopți am călătorit și m-am oprit la Censk, ca să mă îmbarc.

Am sosit ieri dis-de-dimineată. De la gară m-am dus direct la debarcader și m-am interesat de sosirea vaporului.

Mi s-a răspuns :

— Mai aveți de așteptat. Abia mîine veți avea un vapor în direcția care vă interesează.

Apoi am vizitat orășelul și după ce am luat prînzul, m-am îndreptat spre hotel. De pe strada principală, trecînd pe lîngă magazinele cu vitrine mari, luminoase, apărute de umbrare de pînă, am cotit într-o stradă ce cobora la vale.

Se repara pavajul și în aer stăruia mirosul de ars al asfaltului fierbinte și praful. Dar mă urmărea pas cu pas mirosul dulce de rezedă, mirosul intens și suav al mixandrelor, parfumul pătrunzător, dens, al trandafirilor din toate grădinițele ce mărgineau stradela.

Undeva se auzea sunetul melodios al unui ferăstrău și bocănitul sacadat și limpede al topoarelor, cînd întrerupîndu-se, cînd ajungîndu-se din urmă.

Casa cu etaj a hotelului a fost desigur construită cu mulți ani în urmă. Avea un aspect destul de ciudat. Parterul era din piatră, etajul din lemn. La parter se aflau două prăvălii, iar de ambele părți ale casei două uși duceau la etaj. Printr-una din uși, deasupra căreia era agățată firma „Valul“, se intra în hotel. A doua ușă ducea pesemne spre apartamente.

Pe culoarul luminos al hotelului, la o masă, ședea o fată. Îi vedeam cărarea dreaptă și cozile înfășurate de două ori în jurul capului. Sta aplecată peste o carte.

— Îmi puteți da o cameră ?

Fără să ridice ochii de pe carte fata rosti :

— „Iartă, Edmond... iartă, pentru mine, care încă te mai iubesc !“

— Eu nu sînt Edmond, nu sînt contele de Monte-Cristo, i-am răspuns eu fetii care citea cartea.

— „Demnitatea femeii măritate stăvili avîntul inimii sfișiate“ — citi ea cu glas tare și, așezîndu-și degetul arătător pe rîndul din pagină,

ridică ochii spre mine : Scuzați, cetățene, dar nu sînt în stare să mă întrerup.

— Aveți camere libere ?

— „Fruntea i se înclina, aproape gata să atingă covorul.“

— Am nevoie de o cameră pentru o zi și o noapte. Mîine plec...

— „Contele se grăbi s-o ridice...”

M-am grăbit la rîndul meu să-mi ridic valiza și m-am întors spre ușă, gata să plec și să las fata să citească mai departe cu glas tare romanul lui Dumas, „Contele de Monte-Cristo“, totuși am mai întrebat din nou într-o doară :

— Aveți camere libere ?

Ea repetă :

— „Contele se grăbi s-o ridice...” — și întinse mîna spre peretele pe care era agățat un dulăpior plat, cu o ușiță de sticlă deschisă, în care atîrnau de cîrlige chei numerotate. Fără să-și ia ochii de pe carte, fata scoase de pe un cîrlig o cheie, mi-o întinse și spuse :

— Completați un formular — asta în primul rînd ; lăsați opt ruble — asta în al doilea rînd. Iar în al treilea rînd... da... „Doamne, de ce nu-mi spui Mercedes, cînd eu îți spun Edmond ?“

— Dar permiteți-mi, Mercedes — i-am răspuns eu — eu, nu sînt contele de Monte-Cristo...

— Da — suspină fata, privindu-mă de astă dată cu atenție — ce fel de conte de Monte-Cristo mai puteți fi dumneavoastră... Dacă intenționați să locuiți mai mult de douăzeci și patru de ore la hotel, nu uitați să mă preveniți.

Voiam să mai întreb ceva, dar nu era nici o speranță să primesc vreun răspuns : funcționara de serviciu a hotelului se cufundase pentru totdeauna în lectura „Contelui de Monte-Cristo“.

Am pornit cu cheia în mînă pe coridorul lung.

În cameră se găsea o garderobă, o masă acoperită cu o față de masă albă brodată, un spălător, cîteva scaune. Dușumelele străluceau de curățenie.

Am deschis fereastra și mi-am rezemat coatele de pervaz. Ce căsuțe mici erau peste drum ! cu ferestre mici de tot — pătrate, cu perdele ușoare și cu inimioare decupate în canaturile obloanelor.

În micile pridvoare ale caselor stăteau niște bătrînele la taifas. Nu se auzea despre ce vorbesc, dar se vedea că discuția lor se lungește, se

întinde la nesfârșit, cu întreruperi, cu tăceri nepăsătoare la trecerea vremii. Cuvintele lor erau desigur simple, obișnuite... Despre ce vorbeau?... Desigur despre modul cum se prepară mai picant salata de vinete, cum se usucă mai bine strugurii, cum se vindecă durerile de șale, sau poate că se plîngeau de faptul că acum soarele nu mai încălzește atît de puternic și că plouă mai des.

Nu puteam să prevăd că doar peste cîteva minute, aici, în acest oraș, în anul 19..., într-o seară liniștită de vară, voi deveni participantul unor evenimente, de veridicitatea cărora eu însumi mă voi îndoi mai târziu !

De după colț apărură un tînăr și o tînără. Mergeau încet de tot, probabil pentru a prelungi timpul cît erau împreună. Nu-și vorbeau nimic, dar păreau că sînt gata să-și spună unul celuilalt un cuvînt drag pe care îl amînau, neîndrăznind să-l rostească. S-au oprit sub fereastra mea. Și am auzit-o pe fată spunînd :

— Mulțumesc, Pavlik, am și ajuns. Uite ce mare a crescut ficusul, din rămurica dată de mama dumitale.

Pesemne că fereastra de la locuința fetei era chiar lîngă fereastra mea, căci atunci cînd a arătat spre ficus, mi s-a părut că se uită la mine.

— Lena ! Vreau să-ți spun că...

Lena rîse :

— Tu știi la ce mă gîndesc ? La minuni. Uite, această plantă din ferestruica mea nu este decît un ficus obișnuit, într-un vechi ghiveci de lut, dar cînd mă uit la el parcă și aud cum foșnesc șerpii gigantici, care se tîrăsc pe lîngă ficușii din junglă ! Văd cum trece un elefant îngîndurat cu un elefanțel micuț după el, atingînd ficusul cu uriașele-i flancuri cenușii... Ah, Pavlik ! Ficușii nu cresc în ghivece de lut pe pervazurile ferestrelor, ci în junglele tropicale. Căci de acolo au fost ei aduși... Fiecare plantă e o minune, o taină, Pavlik.

— Înțeleg... înțeleg... polenizarea...

— „Polenizarea“ ! Vai, ce plictiseală ! Stigmatetele, pistilul, polenul... Dar culorile ? Miresmele ? În afara orașului sînt atît de multe flori de cîmp !... Dumneata locuiești acolo și nu mi-ai adus pînă acum măcar un buchețel...

— Fiindcă sînt întotdeauna grăbit cînd viu să mă întîlnesc cu tine... și nu mai am timp să le culeg... Eu tot vreau, tot vreau să-ți spun dumitale...

Își spuneau cînd „dumneata“, cînd „tu“.

— Încă astă-iarnă, uite aici... Ții minte... Atunci era un viscol puternic. Astă-iarnă... Tot așa ai început și atunci : „Lena, aș tot vrea să-ți spun...”

— Da, dar atunci nu ți-am spus, pentru că îți înghețaseră mîinile și vroiam să ți le încălzești cît mai repede la sobă...

— Acum viscolul nu ne mai stingherește. Spune !

— Îți spun atît de multe cînd sînt singur.

— Dar atunci eu nu te aud.

— Ți-am scris de cîteva ori scrisori lungi — lungi de tot.

— Dar eu nu le-am primit.

— N-am avut curajul să le expediez. Mi-era frică. Să învățăm împreună în același institut, să ne vedem în fiecare zi și... să-ți scriu scrisori...

— Lena ! Lenocika ! se auzi o voce le fereastră vecină. E timpul să vii la masă !

— Viu, viu, mamă !... La revedere. Aștept scrisorile tale extraordinare și flori, flori de cîmp. Un buchet mare !

Curînd din spatele peretelui de lemn al camerei mele se auziră voci înăbușite, zgomot de vase.

Timpul trecea. Se lăsase întunericul și eu tot mai stăteam la fereastră.

Se aprinseseră stelele pe cer și prin întunericul dens de sub ele sunetul sirenelor de pe vapoare avea parcă acum o altă rezonanță.

De undeva de departe veneau și plecau fel de fel de sunete : frînturile unui cîntec, pașii grăbiți ai unui trecător, rîsete de după perdelele unei ferestre. Iar eu mă gîndeam cît de frumoasă poate fi fericirea altuia și cîte neliniști poate cuprinde bucuria.

La un moment dat mi se păru că cunosc de foarte multă vreme acest orășel, că îmi este cunoscută și această cameră de hotel, că am auzit cîndva ceva foarte asemănător cu convorbirea dintre Pavlik și Lena. Sau poate mi s-a părut numai, pentru că și eu însumi, ca și Pavel, am condus cîndva o fată și eram plin de bucurie, de tulburare și făuream în gînd cuvinte frumoase. Voiam să spun multe, dar tăceam. Scriam scrisori, și nu le expediam...

Am aprins lampa de birou. Pe fereastră intră un fluture mare, se roti deasupra mesei și se lipi de abajur.

L-am luat cu grijă și l-am dus la fereastră :

— Zboară, oaspete de noapte !

El își luă zborul, dar se întoarse spre lampă și se așează din nou pe abajur.

L-am dat din nou jos și deodată... se auzi un piuit ascuțit. L-am cercetat pe acest oaspete cu băgare de seamă : avea pe spate un desen galben ce amintea un cap de mort. Aripile din față erau de un negru-brun. L-am dus din nou la fereastra deschisă. De astă dată a zburat.

Orășelul dormea. Era liniște deplină. Deodată, alături, în dosul peretelui odăii în care locuia Lena, cineva începu să cînte la pian o melodie cunoscută, care-mi era foarte dragă. Dar nu apucaî s-o aud pînă la sfîrșit, se întrerupse brusc. Să se fi întristat deodată persoana care o cînta, și-o fi amintit de ceva și a căzut pe gînduri ? Am așteptat în zadar să aud din nou pianul. Ce bine e să fii tînăr, în plină tinerețe ! E fericită Lena că așteaptă flori... Și Pavel e fericit să le culeagă, să se tulbure... să le aducă... să le pună în mîinile ei. Acum însă e timpul să mă culc.

În camera vecină s-a făcut întuneric : pătratul luminos al ferestrei așternut pe lespezile trotuarului a dispărut brusc. Am stins și eu lumina în cameră și aproape în același timp am auzit niște pași grăbiți pe pietrele trotuarului : parcă alerga cineva. Apoi s-a oprit. Ceva zbură în camera mea și căzu jos. Pașii se îndepărtară repede. Am aprins lumina. Era un buchet ! Mi-am dat seama imediat ce se întîmplase... Am dat fuga la fereastră :

— Pavel ! Pavel !...

Strada era pustie.

Am turnat apă într-o cană, în care am pus cu grijă buchetul. Un buchet care nu-mi era destinat mie.

BUCHETUL DE FLORI

Veni dimineața cu un soare arzător ce trimitea jocuri de lumină pe pereți și pe uși, cu țipătul ascuțit al lăstunilor ce zburau prin fața ferestrei, cu ceainicul rotund pe masă, cu șuierul îndepărtat al sirenelor care sunau acum vioi, cutezător.

Buchetul cules de Pavel și aruncat din greșeală în camera mea — flori trandafirii de măcieș sălbatic, înconjurate de ochișori de nu-mă-uita — mă priveau prietenos din cana de apă.

Da, trebuie să intru în apartamentul vecin și să predau buchetul destinatarei.

Am luat florile cu băgare de seamă și pentru ca apa să se scurgă în cană le-am scuturat nițel. Și... pe fața de masă albă au zburat două pătrățele mici de hîrtie. Ce-o fi asta ? Le cercetam, uitîndu-mă nedumerit la ele. Pe fiecare foiță — minuscule — se zăreau niște semne. O scrisoare ? Mi-am amintit de discuția de ieri, de sub fereastra mea : „Ți-am scris de cîteva ori scrisori lungi.“ — „Dar eu nu le-am primit.“ — „N-am avut curajul...“ — „Aștept scrisorile tale extraordinare și... flori de cîmp.“

Cred că această scrisoare nu putea fi citită nici măcar cu lupa. Dar chiar dacă aș fi avut o lupă, n-aș fi îndrăznit să citesc scrisoarea străină. Am luat foițele și le-am așezat într-o cutie de chibrituri. Toate acestea trebuiau predate...

M-am dus acasă la Lena. Mi s-a spus că fata e la institut. Să-i las florile ? Dar ce să spun, cum să explic de la cine vin ? Și ce să fac cu minusculele foițe ? Am hotărît să mă duc la institut.

Nu-i un lucru prea plăcut să mergi printr-un oraș necunoscut, ținînd în mînă un buchet de flori, întrebîndu-i pe trecători cum se poate ajunge mai ușor la Institutul Pedagogic, citind denumirile străzilor în timp ce te gîndești... la dragostea altora.

Probabil că Pavlik și-a așternut pe micile foițe toate sentimentele și gîndurile lui. Cum a făcut asta ? Cu ajutorul microfotografiei ? Se vede treaba că a cheltuit multă trudă să scrie aceste două bilețele, să le fotografieze, și apoi să micșoreze copiile fotografice. Se gîndise poate că cuvîntul micșorat cu ajutorul aparatului fotografic va suna mai cald și mai precis... Poate ar fi mai bine să restitui acest mesaj lui Pavlik — aceluia care l-a scris — și nu Lenei.

Am trecut prin grădina publică umbroasă și deodată m-am oprit speriat : mi se păruse că am pierdut cutia de chibrituri cu microscrisorile. Nu, iat-o !

Probabil că de cîte ori o întîlnea pe Lena, Pavlik era cuprins de timiditate și sfială : era ca un prag peste care el nu îndrăznea să treacă.

Dar iată și Institutul Pedagogic : o ușă mare de stejar negru, cu clanțe de aramă lustruită, strălucind în soare.

Am descris în amănunțime bătrînului portar al institutului toate semnalmentele tînărului pe care îl văzusem ieri seară, dar cu toate acestea el tot nu știa pe care Pavlik să-l cheme.

Doar nu-s puțini studenții cu numele de Pavel care învață la institut ! Încă un minut și aș fi ajuns într-o situație de-a dreptul ridicolă. Mă vedeam înconjurat de cinci sau chiar zece tineri — toți cu numele de Pavel — iar eu întinzînd fiecăruia din ei pe rînd buchetul de flori. Ce era de făcut ? I-am povestit atunci portarului că ieri seară l-am văzut pe acest Pavel conducînd-o acasă pe studenta Lena.

— A-a, Pavel Beleankin — zise portarul.

Peste un minut Pavel se afla în fața mea. M-am prezentat și tînărul mă privi nedumerit.

— Iată buchetul dumitale. Întîmplător a zburat prin fereastră în camera mea de hotel. Iartă-mă, s-a ofilit puțin...

Băiatul luă buchetul jenat :

— Merita oare să vă deranjați ? Florile se ofilesc repede...

„Ciudat — m-am gîndit eu — nu pare îngrijorat de scrisoare !“

I-am întins cutia de chibrituri :

— Iată microscrisorile dumitale.

— Ce ? Ce fel de scrisori ?

— În buchetul pe care l-ai aruncat prin fereastră erau niște fotoscrisori.

— Fotoscrisori ?... Eu nu mă ocup cu fotografiatul.

— Dar fotoscrisorile au fost în buchetul dumitale ! Fotoscrisorile dumitale...

Fața lui Pavel deveni furioasă. Trăsăturile i se înăspriă. N-am mai văzut nici urmă din tulburarea și timiditatea lui de ieri. Mă privi bănuitor.

— Nu-mi vîrîți pe gît, cetățene, niște scrisori care nu sînt ale mele !

— Păi doar... doar...

— Lăsați-mă-n pace ! Și... La revedere !

Nu știam ce să mai zic. Ridicolă și stupidă situație. Mă aflu în vestibulul slab luminat al institutului, lîngă șirurile lungi de cuiere goale ale garderobei, cu cutia de chibrituri în mîna întinsă, în timp ce Pavel, în celălalt capăt al sălii, vîra la coș buchetul pe care-l purtasem cu atîta grijă prin tot orașul.

Deodată ușa unui amfiteatru se deschise și un grup zgomotos de studenți năvăli pe sală. Se aflau încă sub impresia orei de curs și discutau cu aprindere.

— Pavel, ce s-a întâmplat ? am recunoscut glasul Lenei.

Am încercat să explic ceva. Toți tăcură dintr-o dată și mă priviră nedumeriți.

— N-ați vrea să treceți în cabinet ? îmi spuse un om cu mișcări calme și sigure, în fața căruia studenții se dădură respectuoși la o parte.

Iată împrejurările oarecum ciudate cărora le datorez faptul că în loc să fiu pe vapor în largul mării, mă aflu acum în cabinetul lui Stepan Egorovici Tarasevici, directorul Institutului Pedagogic. Stau și mă uit la masa pe care se află cele două bilețele minuscule cu microtextul lor, iar lângă ele niște foi obișnuite de hîrtie. Pe acestea dactilografa a bătut la mașină la două rînduri textul care fusese citit cu ajutorul unei lupe puternice.

Aștept. În curînd va intra Beleanin, autorul microînsemnărilor, împreună cu directorul institutului și ne va spune că toate acestea sînt o chestiune a lui personală, o glumă, așa cum cu drept cuvînt afirmă Stepan Egorovici. Aștept pînă vor veni și apoi mă voi duce la debarcader.

CELE TREI ÎNTREBĂRI ALE PROFESORULUI TARASEVICI

Directorul puse în fața studentului cutia de chibrituri cu foițele și textul acestora transcris la mașină :

— Beleanin, răspunde-mi, te rog, la trei întrebări. Prima : de ce ai folosit acest sistem ciudat de a purta corespondență cu ajutorul microfotografiei ? A doua : de ce te dezici de scrisorile duminicale și ești atît de lipsit de amabilitate față de omul care din delicatețe ți le restituie ? Și a treia : din scrisori reiese că te pregătești să pleci într-o călătorie lungă.

Personal nu am nimic împotriva turismului, dar spune-mi, te rog, ce fel de barometru mai e și acela... al lui Dijonval ?

— Stepan Egorovici, nu eu am scris aceste scrisori ! Asta am spus-o de la bun început, acolo lângă cuier !

— Cum așa ? Buchetul este al dumatăle, iar foițele din buchet sînt ale altcuiva ?

— Stepan Egorovici, florile le-am cules într-adevăr eu, dar bilețelele acestea nu le-am scris. E adevărat că am scris în ajun o altă scrisoare și aveam de gînd s-o predau. Iat-o ! De altfel nu pot să vi-o arăt, e numai pentru... Ei, într-un cuvînt, e personală... Și Beleankin se fîstîci și tăcu.

În glasul lui răsuna adevărul, sinceritatea sa tinerească, iar rezerva lui trăda o neliniște : Cum, să citească altcineva scrisoarea lui destinată Lenei ? Studentul stătea în fața noastră tăcut și încordat, strîngînd cu putere în mînă scrisoarea. Și la fel ca mai înainte acolo în vestibul, unde am încercat să-i dau împreună cu buchetul minusculele foițe, tot așa și aici, în cabinet, mi s-a părut că zăresc pe fața sa palidă umbre de furie și indignare : de ce se amestecă un străin în viața lui ?

— Bine, Beleankin, nu te mai rețin — spuse directorul.

Beleankin se afla lângă ușa cînd Tarasevici exclamă cu o înfrigurare neobișnuită lui :

— Dar cum au putut să ajungă, așa tam-nisam, aceste foițe ciudate în buchetul unui student al institutului meu ?

— Stepan Egorovici — se întoarse spre noi Beleankin — pesemne că cineva a scăpat aceste foițe pe flori.

— Dar de unde ai cules florile ?

— De lângă chioșcul cel vechi și părăsit, din spatele crîngului. Seara... M-am dus și m-am întors cu o mașină de ocazie. Acolo în apropiere se află și o bază a organizației raionale de produse alimentare.

— Prin urmare, totul e limpede ! Festa asta nu un student al institutului meu v-a jucat-o — spuse directorul după ce ușa se închise în urma lui Beleankin.

Stepan Egorovici luă cutiuța în care se aflau foițele cu microtextul, apoi împături în două filele de hîrtie pe care era transcris acest text și-mi întinse toate acestea cu un surîs amabil :

— Le restitui, cum s-ar spune, celui căruia îi aparțin.

Îmi săriră din nou în ochi cuvintele : „Eratosthene... larva libelulei... Dijonval...” Să fie un text cifrat ?

— Mai bine povestiți-mi ce noutăți va prezenta Teatrul de Artă din Moscova în stagiunea viitoare... Cum ? Piesa dumneavoastră nu va fi jucată de acest teatru ? Îmi pare rău...

— Iertați-mă, Stepan Egorovici, studentul Beleankin a spus că buchetul a fost cules lângă un chioșc dărăpănat...

— Bine ! Înțeleg. Îl voi trimite acolo pe Beleankin împreună cu alți studenți.

— Să caute prin iarbă și alte asemenea foițe ?

— Să-l caute pe acela care le-a aruncat acolo. Studenții se vor duce să cerceteze florile și vor afla cine se ocupă cu glume atât de nesărate. Ce păcat că nu pot lipsi nici o oră de la institut ! M-aș fi dus și eu cu ei. Drumul duce la colonia de vile „Lomonosov” a lucrătorilor științifici și e foarte pitoresc.

— Stepan Egorovici ! Dar nu vi se pare că toată dezlegarea enigmei se ascunde în cuvântul „Dijonval” ?

— Bine că mi-ați amintit, fiindcă uitasem să vă spun... Nu mi-a fost lene și am trecut pe la catedra de fizică. Nimeni de acolo n-a auzit despre barometrul Dijonval. Aici trebuie să fie vorba de altceva... Și spuneți că Teatrul de Artă va pune în scenă un vodevil contemporan ?...

REFLECȚII ȘI ÎNDOIELI

Cît de neobișnuite erau desenele care acopereau pereții micului restaurant !

Un urs alb, stînd pe un sloi de gheață, își întindea botul și, nu se știe de ce, atingea cu nasul pînza ascuțită a bărcii ce se îndepărta în zarea

unei mări nefiresc de albastre. Iar pe celălalt perete niște copii lansau o mică corăbioară de hîrtie pe un pîrîiaș care curgea vijelios.

De tavan erau prinse, în chip de candelabru, coarnele unui țap de munte, iar de ele atîrnau becuri acoperite cu abajururi din hîrtie colorată.

Mîncam un fel necunoscut de mîncare, făcut din carne și roșii înnăbușite, beam, pahar după pahar, un ceai foarte concentrat și mă gîndeam : „E a treia zi de cînd mă tot pregătesc să plec din oraș și totuși n-am reușit încă să plec.“

Beleankin și colegii săi au căutat lîngă chioșc urmele omului care a scăpat acolo foițele enigmatice, i-au întrebat pe locuitorii din împrejurimi, au cercetat aproape fiecare fir de iarbă, fiecare floare. Dar n-au aflat nimic, n-au găsit nimic.

„E timpul să plec !“ mi-am zis. Orășelul e foarte drăguț, dar n-o să rămîn aici de dragul dezlegării unui rebus. Da, e timpul să plec ! Chiar mîine. Totuși, lucru ciudat : sînt de acord cu profesorul Tarasevici că foițele care cuprind microtextul sînt gluma nostimă a unui necunoscut. Sînt de acord ! Și totuși, tonul sincer care se degajă din textul acestor foițe ciudate, seriozitatea lor calmă mă silesc să caut în ele un sens aparte, să vizitez biblioteca, să citesc lexicoane... Așa trec zilele... Și eu tot nu pot să plec din orășel. Parcă aștept ceva. Îmi face impresia că aceste foițe ascund soarta cuiva, soarta unui călător pornit la drum greu.

În restaurant vin și pleacă oameni. Fiecare își are viața sa. Muzicanții cîntă pe estradă și îi privesc pe cei ce intră cu o expresie de totală indiferență. Dar muzica lor nu este de loc inexpressivă. În ea răsună cînd tristețe, cînd veselie.

Din unele cuvinte ale microtextului rezultă că acest călător a petrecut multă vreme într-o țară străină, a făcut acolo multe descoperiri și a întocmit și un jurnal care îl însoțește pretutindeni...

Vorbind despre învățatul din antichitate, călătorul arată că lumea înainte de Eratosthené creștea de la un calcul de lungă durată la un altul. Eratosthenes, care a trăit foarte de mult (din anul 276 pînă în anul 194 înaintea erei noastre), a fost într-adevăr primul om de știință din istoria omenirii care a stabilit lungimea circumferinței globului pămîntesc. Dar care este explicația că, pentru autorul microînsemnărilor, lumea ce-l înconjoară a crescut dintr-o dată de o sută sau de două sute de ori ?... Și apoi în foițe se pomenește de Dijonval. De barometrul lui Dijonval !

E pur și simplu de neînțeles că n-am primit încă răspuns de la Moscova la telegrama pe care i-am trimis-o lui Cearușin în legătură cu barometrul lui Dijonval. Ce cartotecă extraordinară de denumiri și termene are vechiul meu prieten ! A început s-o alcătuiască aproape încă de pe băncile școlii și a lucrat la ea zi de zi. S-ar părea că nu există problemă la care cartoteca lui să nu poată răspunde.

Mitea Cearușin, întotdeauna ordonat și punctual, e îndrăgostit de ea. Legea lui de aur, de la care nu se abate niciodată, este de a răspunde fiecăruia care i se adresează cu o întrebare, fie imediat telegrafic, fie printr-o scrisoare amănunțită, în care cere să i se precizeze întrebarea. Dar de astă dată Cearușin tace. I s-o fi părut caraghios acest „barometru al lui Dijonval“ ?

Astăzi am cercetat din nou la bibliotecă toate lexicoanele, dar n-am găsit nimic despre barometrul lui Dijonval. Îmi pare ciudat că pe foi se găsește cuvântul „verste“ ! „38 000 verste.“ De ce verste și nu kilometri ? Înseamnă că cel ce le-a scris este un om vîrstnic, un om obișnuit să socotească distanța în verste, ca în trecut... Prin urmare autorul necunoscut al foitelor este un om bătrîn.

Poate că aceste foițe au fost scrise cu mulți ani în urmă ! În orice caz însă, micșorarea textului cu ajutorul fotografiei a fost făcută în ziua sau în ajunul zilei în care au fost găsite aceste foițe pe flori. Altfel foițele minuscule ar fi fost distruse de prima ploaie.

Tarasevici a spus că toate astea trebuie să fie o glumă a cuiva. Va trebui să fiu de acord cu el.

Restaurantul se golise. Muzicanții plecaseră de mult, iar acum se stingeau luminile. Ședeam la masă și, de pe banchiza desenată pe perete, ursul alb mă privea muștrător : n-ar fi timpul să pleci și tu ?

Adîncit în gînduri rătăceam încet pe străzile orășelului cufundat în noapte. Cum să ghicesc, cum să descifrez sensul ciudatelor file ? Și cine este, la urma urmei, autorul lor ?

Orășelul dormea. Noaptea se tîra peste el fără grabă, pe nesimțite. Pe ambele părți ale străzii dormeau plopilor, care văzuseră atîtea în lunga lor viață. În jur era liniște și pace. Dar de unde această tristețe în suflet ? În buzunarul meu se află cutia de chibrituri cu cele două foițe.

M-am oprit și am repetat în gînd cîteva din frazele care mi se părușeră atît de stranii chiar din clipa cînd au fost citite pentru prima oară. Și

deodată, aici, pe strada liniștită a orașelului, mi-a trecut prin minte că într-un asemenea fel nu se scrie de dragul unei glume și al unui amuzament. Dar atunci cine este acest călător ? Unde este el ? Și unde sint celelalte foi ale jurnalului ? Scrie că are de făcut un drum lung : „Întinderi de necuprins pe care trebuie să le străbat cu un animal de povară. Neliniștea și teama pun stăpînire pe mine..“ Ce s-a întîmplat cu el ?

Mîine plec din orașel și am să duc cu mine în fundul valizei cutia de chibrituri cu foițele enigmatice pe care nu le-am putut descifra cum trebuie și fără măcar să pot bănuî motivul pentru care au fost micșorate. Iată la ce mă gîndeam noaptea, întorcîndu-mă la hotel, în timp ce simțeam că acest călător necunoscut, despre care nu știam nimic, absolut nimic, îmi devenise drag.

Funcționara de serviciu de la hotel îmi spuse fără să-și ridice ochii de pe carte, așa cum îi era obiceiul :

— Aveți o scrisoare. Am pus-o în camera dumneavoastră. Pentru cîte zile mai rețineți camera ?

BAROMETRUL LUI DIJONVAL EXISTĂ

«Scumpe Grigori Alexandrovici !

Telegrama ta în care te interesezi de barometrul lui Dijonval nu m-a găsit la Moscova. Mă aflu la Novgorod, pe urmele vieții unui explorator celebru, și abia astăzi, întorcîndu-mă la Moscova, ți-am citit-o. Mă întrebi dacă știu ceva despre barometrul lui Dijonval. Știu că nici în producție, nici în comerț n-a existat cîndva un asemenea barometru. Dar asta nu-i totul. Un asemenea barometru a existat totuși, există și va exista. Și să nu crezi cîtuși de puțin că-i o glumă, un paradox, sau o anecdotă ! Nimic din toate acestea. Știi desigur că printre generalii lui Napoleon Bonaparte era unul despre care el însuși, atunci cînd se afla pe insula Sfînta Elena, scria ca despre cel mai talentat dintre toți comandanții săi.

Acesta era Pichegru. Biografia lui este într-un anumit sens remarcabilă și tragică, dar nu mă voi ocupa acum de ea, ci voi trece direct la întrebarea ta.

Luna decembrie 1794 l-a găsit pe Pichegru în campanie, conducând trupele republicane franceze care înaintau cu succes spre Olanda. Dar într-o zi, care era departe de a fi bună pentru Pichegru, natura i-a dejucat planurile. Începură ploi puternice, iar noroaiele, drumurile desfundate și apele revărsate împiedicau înaintarea trupelor. Întreaga campanie era amenințată de un eșec total. Pichegru luă hotărîrea să renunțe la înaintare. Dar deodată de la Utrecht — din Olanda — Pichegru primi o notă informativă în care i se indica ziua precisă în care se va lăsa un ger puternic : pămîntul va îngheța, pe râuri se va forma un strat de gheață solidă și trupele vor putea continua înaintarea. Pichegru a dat crezare acestei știri, deși ea era întărită prin referirea la un barometru care nici-cînd și de nimeni n-a fost luat în seamă. Și într-adevăr, în ziua indicată totul în jur a înghețat. Infanteria și cavaleria lui Pichegru au continuat înaintarea, iar la 29 decembrie Pichegru trecea pe gheață riul Waal. Dar iată că la 7 ianuarie vremea se schimbă din nou. Iarăși ploi, noroaie și gheața se topește. Pichegru, ajuns departe în adîncul țării, s-a pomenit într-o situație mai grea ca cea anterioară, aproape catastrofală. Dar și aici el primește la 13 ianuarie o nouă informare de la Utrecht, în care i se indică din nou în mod precis cînd își va putea conduce trupele mai departe peste riurile și drumurile înghețate. Datele primite au fost și de astă dată exacte. La 14 ianuarie a început să bată vîntul dinspre nord, la 15 ianuarie temperatura a scăzut brusc, iar la 16 ianuarie Pichegru se află la Utrecht, unde eliberează din închisoare pe Dijonval Quatremère, general al Republicii Batave, adică pe acela care îi trimisese informațiile asupra vremii.

Dijonval fusese întemnițat, în Olanda, în anul 1787 ; acolo și-a petrecut aproape șapte ani din viață pînă în ziua cînd a fost eliberat de Pichegru. Dijonval și-a întocmit toate previziunile, în celula închisorii, pe baza observațiilor făcute asupra... păianjenilor.

Mai tîrziu, la Paris, el a scris :

„Atunci cînd anumiți păianjeni nu fac de loc păienjeniș, se apropie vremea urîță, însemnată pe barometru prin ploaie și vînt ; dacă păianjenii încep să întindă fire radiale, atunci ne putem aștepta ca vremea să se îndrepte peste zece-douăsprezece ore. Dacă ei distrug un sfert sau o treime

din pînza lor și păstrează restul, înseamnă că va bate vîntul. În general, cînd păianjenii încep să-și întindă țesătura și să și-o sporească, ne putem aștepta la vreme frumoasă ; dacă țes păienjenișuri mici, înseamnă că vremea va fi schimbătoare ; dacă, în sfîrșit, ei nu se arată de loc, ne putem aștepta cu toată certitudinea la vreme urîță“.

Bunul și dragul meu prieten, tu nici nu știi ce satisfacție mi-a adus întrebarea ta neobișnuită. Ce bine înțelegem pe șahistul care dorește să-și măsoare puterile cu un adversar care să-l poată pune într-o situație grea ! Sau pe gospodina care, auzind într-o vizită despre o nouă rețetă de tort, se apucă cu entuziasm și emoție să o prepare de îndată ce a sosit acasă ! Ce bucurie creatoare am încercat eu, colaborator al secției informații și bibliografie a bibliotecii, cînd primind întrebarea ta atît de ieșită din comun, am început să pregătesc răspunsul, comparînd date din diferite domenii ale științei, literaturii, artei, căutînd și răsfoind lexicoane, dicționare enciclopedice, ediții străvechi, memorii, documente de arhivă !

Scumpe prieten ! E puțin probabil să aștepți de la mine verificarea științifică a observațiilor făcute de Dijonval asupra păianjenilor. Dar tu știi că mîndria vieții mele este cartoteca cu denumiri și termeni la care lucrez de zeci de ani. Și pot să-ți spun că nu mi s-a întîmplat ca această cartotecă să mă fi înșelat vreodată. Așa că lăsînd la o parte orice falsă modestie, pot afirma că n-ar putea fi numărate răspunsurile pe care le-am dat la întrebările ce mi s-au adresat și nici dezlegările pe care le-am găsit diferitelor enigme. Dar de astă dată nu pot ghici în nici un chip, nu pot înțelege și nu mă pot dumiri de ce dintr-o dată a început să te intereseze Dijonval. Nu cumva ți-a trecut prin minte să scrii un scenariu științifico-fantastic despre păianjeni ? În cazul acesta n-ar fi mai bine ca în loc să pomenești de Olanda și de Franța de la sfîrșitul secolului al optsprezecelea, să te referi la Polivanov al nostru ? Membru al organizației clandestine „Narodnaia volia“ din deceniul al optulea al secolului trecut. Piotr Sergheevici Polivanov a fost condamnat de guvernul țarist la închisoare pe viață. Și iată că într-o zi — cînd dincolo de gratii era o dimineată mohorîță de primăvară timpurie petersburgheză, condamnatul la singurătate veșnică zări în celula sa o ființă vie. Era cel mai obișnuit păianjen cu cruce. Omul și păianjenul au devenit prieteni ; omul se îngrijea de păianjen : îl hrănea, îl lua în mînă, iar acesta se suia liniștit pe degetul protectorului său. Cînd omul îi atingea lăbuțele, păianjenul le mișca liniștit și prudent. Omul avea grijă ca păianjenul să nu se îngrașe peste măsură.

Asta i-ar fi dăunat sănătății. Deținutul rupea câteodată pînza păianjenului — las' să muncească, să slăbească, îi va fi de folos. Păianjenul, la rîndul său, părea că se străduiește să-l distreze pe deținut. De fiecare dată era ceva nou în felul în care își țesea plasa care unea picioarele mesei cu stîngia ei. Uneori se oprea în timpul lucrului, distrugea o parte din plasă de parcă îl nemulțumea ceva și începea s-o refacă. De aceea Polivanov a scris despre păianjen că are o „fire aristocratică“...

Dar ia spune-mi, te rog, ce se întîmplă cu tine ? În loc să pleci la odihnă, te încurci în „împărăția păianjenilor“ undeva într-un Censk oarecare ! Nu ți-ai risipit, nu ți-ai irosit destul talentul tău, și pînă acum, pe fleacuri ! Te repezi de la o problemă la alta. Acum au venit la rînd păianjenii ! În sfîrșit, e treaba ta, nu mă amestec. Mie personal îmi place așa cum ești, împrăștiat, dar plin de talent, și-mi place uimitoarea ta multilateralitate intelectuală. La revedere.

Nădăjduiesc că-ți va rămîne timp și pentru odihnă. Te salută al tău D. Cearușin.»

ȘIRETURI DE GHETE ȘI PAIANJENI...

Azi, dis-de-dimineată, în timp ce mă îndreptam, ieșind din oraș, spre locul de unde studentul Beleankin își culesese buchetul de flori, mă gîndeam la păianjeni și la acele uimitoare foițe care ajunseseră să mă preocupe și să mă tulbure atît de mult, încît nu mă lăsau să plec din Censk.

Scrisoarea lui Cearușin am citit-o de cîteva ori în camera mea de la hotel, la lumina lămpii. Că mi-a dezvăluit această scrisoare ? M-am convins că necunoscutul călător, dorind să afle mersul vremii, fusese nevoit să urmărească comportarea păianjenilor. Și asta în zilele noastre ! Ei bine : scrisoarea lui Cearușin a explicat însemnătatea cîtorva din cuvintele scrise pe acele microfile. „Barometrul lui Dijonval“, „m-am gîndit

la Polivanov“... dar abia acum, după această explicație, microfilele au devenit și mai enigmatice.

De ce mă duceam acolo, în locul unde fuseseră culese florile ? Răspunsul e foarte simplu : fiindcă nici în timpul nopții, nici spre zori, nu putusem adormi din pricina zăpușelii. La institut, la Tarasevici puteam merge cu scrisoarea lui Cearușin abia în a doua jumătate a zilei. Și pe deasupra, după primirea scrisorii lui Cearușin, țineam foarte mult să mă uit la păianjeni „în natură“ și, desigur, să văd și locul unde au fost găsite bilețelele.

Studentul Beleankin îmi descriesese amănunțit locul de unde își culesese faimosul lui buchet și nu mi-a fost greu să mă orientez pentru a ajunge acolo.

Șoseaua era asfaltată. Pe ambele părți creșteau pe două șiruri plop tineri și mlădioși. Probabil că fuseseră plantați o dată cu asfaltarea șoselei.

Mergeam pe cărare de-a lungul șoselei.

Prin desişul arbuștilor apărea și dispărea marea. Drumul urca din ce în ce mai sus, apoi cobora și din nou suia. Undeva în depărtare se zăreau căsuțele albe, grupul de vile în care locuiau cercetătorii științifici.

Jos, în vale, în stînga șoselei asfaltate, șerpuia un drum de țară care dispărea apoi într-un crîng. Dar ce-or fi ruinele acelea, care se văd acolo, mai departe ?

Coborînd în vale am întîlnit, pe drumul de țară, o femeie însoțită de un băiat de vreo șapte-opt ani. Duceau de căpăstru un cal care șchio-păta. Am intrat cu ei în vorbă. Femeia spunea că lucrează la gospodăria anexă a coloniei de vile. Calul își lovise piciorul de o grapă și acum trebuia consultat veterinarul.

— Dar acolo, în dosul crîngului spre dreapta — am întrebat — ce fel de ruine sînt acelea ?

— Acolo a fost înainte de revoluție un conac. Trăia în el un moșier ciudat — spuse femeia. N-aveai timp să te miri de cîte năzdrăvăanii făcea. Pusese să se sape fel de fel de ganguri subterane ca să se poată ajunge pe sub pămînt, de-a dreptul din camera lui de dormit, pe malul mării. Se întîmpla uneori în nopțile cu lună să apară deodată la mal însoțit de oaspeți și cu lăutarii după el. Bătrînii noștri mai povestesc și astăzi : „Porneam spre muzica aceea care se auzea pe malul mării, ne apropiam, dar cînd ne uitam mai bine, nu se mai auzea nici o muzică și nici picior de om nu se mai vedea, de parcă intraseră cu toții în pămînt...”

N-am mai ascultat pînă la capăt, mi-am luat rămas bun și am plecat mai departe.

Mergeam și mă gîndeam la păianjeni. Dar nu puteam să nu mă gîndesc și la... șireturile mele de ghetе. Da, la șireturile mele care se dezlegau tot timpul și mă obligau să mă opresc, să mă aplec ca să le leg, pentru ca ele să se dezlege din nou.

Șireturi... șireturi... Negre și albe, cafenii și galbene, lungi și scurte, subțiri și groase — toate cu vîrfuri metalice — atîrnau de o sforicică la chioșcul lustragiului din Censk. Cînd m-am apropiat de el, își curăța cu zel cizmele lui înalte și negre, întinzînd cînd un picior, cînd celălalt. Cînd termină, și numai după ce-și admirase îndelung luciul cizmelor, îmi întinse leneș o pereche de șireturi.

Ce șireturi năvășe, nerăbdătoare, neastîmpărate mi-a hărăzit destinul !

S-au încăpățînat chiar de prima dată, cînd am început să le-nșir în grabă. Nu intrau cu nici un chip în găuri. Le-am smucit și drept răzbunare unul din ele lăsa să-i cadă micul vîrf metalic. În cursul zilei șiretul se zbîrli de tot și în cele din urmă se rupse.

Dar mai rău s-au purtat cu mine șireturile aseară. Voisem să-mi scot repede pantofii, dar pesemne că n-am tras de capătul care trebuia, și nodul în loc să se dezlege, se strîngea tot mai tare. A trebuit să recurg la briceag și, bineînțeles, șiretul se scurtă. Și acum mergeam pe cărare, alături de drum, iar șiretul se dezlega mereu. Dar oare nu e caraghios să vorbesc atît de mult despre șireturi ? De fel ! Nu e nici ciudat și nici caraghios, fiindcă tot ce s-a petrecut apoi este legat de caracterul afurisit al șireturilor mele, care cu o furie de neînțeles și drept răzbunare pentru o vină pe care nu mi-o recunosc, se tot dezlegau și mă sileau să mă aplec atît de des la pămînt pentru a le lega.

Gîndurile mele se întorceau tot timpul la scrisoarea lui Cearușin : „Dijonval... păianjenii...” Dar în acele momente, dorința mea cea mai arzătoare era să văd măcar un păianjen, fie chiar din cei mai obișnuiți. Mi se părea că de astă dată îl voi privi cu alți ochi ca de obicei. Am început să mă uit în jur, mă apropiam de tufe, dar nicăieri nu vedeam nici urma vreunui păienjenis.

Crîngul devenea tot mai des și mai întunecos. Drumul de țară coțea la dreapta.

Mergeam pe o alee de castani, părăginită, uitată, semiîntunecoasă și răcoroasă, printre trunchiurile negre și drepte. Aleea începu să se lărgească și se închise în jurul unui chioșc de lemn pe jumătate dărîmat, cu porțița smulsă din țîțîni și aruncată pe jos.

Un salcîm, crescut pesemne după ce oamenii încetaseră să mai viziteze chioșcul, astupa intrarea.

M-am strecurat cu greu înăuntru. Din pămînt ieșeau pe jumătate putreziți stîlpii de sprijin ai mesei și ai băncilor.

M-am așezat pe marginea unei bănci rupte.

Sub bancă și între stîlpi creștea năvalnic iarba înaltă de un verde palid. Păienjenii pe care l-am găsit între stîlpii chioșcului era cenușiu și sfișiat, iar de el atîrnau bucățele de așchii. Pesemne că păianjenul își părăsise de mult pînza.

Deodată răsună un lătrat puternic. Am ieșit din chioșc și m-am îndreptat în direcția din care auzisem lătratul. Tufe dese de măcieși în floare îmi barau drumul. Ce frumoase erau florile lor roșii ! Prin urmare aici era locul. De aici a cules studentul Beleankin crengile de măcieș de care se lipiseră foițele misterioase... În buchet erau și nu-mă-uita. Iată-le — creșteau cuminți de-a lungul pîrîiașului.

Lătratul se potoli, apoi se auzi din nou, dar mai puțin violent. Venea parcă de undeva de sub pământ. Am început să mă uit cu atenție și să trag cu urechea.

În dosul tufelor am zărit ceva asemănător unui bordei. Se găsea foarte aproape de mine, iar intrarea era apărută de o streășină din scînduri pe care se aflau pătrate de gazon. Era un lucru făcut în pripă — ici și colo de sub gazon se mai vedea scîndura albă. Drumul spre bordei era accidentat, plin de gropi și de pietre. Lătratul se auzea din bordei.

M-am apropiat de intrare și încet, cu precauție, am început să cobor. Cîteva trepte de piatră, o platformă. Pe platformă o masă și două scaune.

Pe masă licărea un felinar, lîngă care se afla un abac și o carte.

Treptele duceau mai departe în adînc, iar de acolo se auzea lătratul sacadat al cîinelui.

— Hei ! am strigat în întuneric.

— Cine-i acolo ? mi se răspunse din beci.

Cîinele lătră și mai furios.

— Ptiu, dar tați odată, Karceavka ! strigă cineva la cîine.

Cîinele tăcu.

— E cineva aici ? Ieșiți afară !

La început tăcere, apoi... apoi din nou un strigăt :

— Dar cine-i acolo ?

Și din nou, ca un răspuns la aceste cuvinte, un lătrat inverșunat. Pe platformă sări un cîine și încremeni locului : era roșcovan, dar spațele îl avea negru. Își agita coada stufoasă, fără a mă privi de loc amenințător.

Cineva urca scările gemînd și oftînd. Din adîncul întunecos se ivi o mîină cu o lanternă aprinsă.

În fața mea apărură o femeie masivă, în pufoaică, cu cizme mari de cauciuc.

— Bună ziua ! rosti ea cu o voce de bas și adăugă : Ați sosit ? Ați fost chemat ?

— Am sosit — i-am răspuns eu nedumerit.

— Dar unde sînt mijloacele de transport ?

— Ce mijloace de transport ?

— Fără mijloace de transport nu se poate.

— Dar eu... eu am venit...

— Tocmai asta e că vin mulți pe aici.

— Mulți ? am întrebat eu.
— Dumneata ai venit să dezlegi ghicitori, să culegi floricele ca alții sau ai venit după legume ? Ceapă, morcovi, sfeclă. Dacă ai venit după legume, atunci de ce ai venit fără mașină și fără dara pentru încărcare ? Cine ești dumneata ?

— Cine sînt eu ?

— Tocmai ! Cu ce prilej ai venit la bază ?

Buimăcit, copleșit de avalanșa de întrebări, nu știam cum să încep să-i explic totul acestei femei mînioase și am bîlguit :

— Dar dumneavoastră cine sînteți ? Ce fel de bază ?

— Cum așa — cine sînt eu ? Sînt Anna Ivanovna Cernikova, șefa bazei organizației raionale de produse alimentare.

— La revedere ! am strigat și am plecat în goană.

După ce am făcut vreo zece-douăzeci de pași, am privit înapoi și am văzut-o pe Anna Ivanovna Cernikova urmîndu-mă de după tufișuri, cu cîinele de curea.

Am sărit peste micul pîrîiaș. Nesuferit șiret ! Din nou... s-a dezlegat. A cîta oară ! M-am aplecat, am tras de ambele capete ale șiretului. Un ghimpe, un scai sau mai știu eu ce se prinsese de capătul zbîrlit al șiretului. Am început să-l desprind. În scai se încîlcise un păianjen mort.

Și prodabil fiindcă tot drumul mă gîndisem la păianjeni și la scrisoarea lui Cearușin, de îndată ce am observat păianjenul acela mort, l-am ridicat și l-am băgat repede în cutia de chibrituri.

PAIANJENUL MORT

— Barometrul lui Dijonval există ! Iată scrisoarea și iată un barometru „stricat“ ! am exclamat intrînd în cabinetul directorului institutului, Stepan Egorovici Tarasevici, și am pus pe masă scrisoarea lui Cearușin și cutia de chibrituri cu păianjenul mort.

Profesorul mă salută reținut, mă privi cu o oarecare nedumerire și, prezentându-mă docentului Serafima Vasilievna Voronțova, adăugă :

— Nădăjduiesc că desfășurarea avîntată a raționamentelor dumneavoastră cu privire la însemnările găsite nu va fi stingherită de prezența tinerei noastre specialiste. S-a tăragănat zugrăvirea culoarului și a unor cabinete și Serafima Vasilievna a fost nevoită să se instaleze la mine cu microscopul ei.

De după lentilele mari ale ochelarilor, niște ochi albaștri mă priveau, după cît mi se părea, foarte ironic. Apoi Serafima Vasilievna își coborî din nou privirea asupra microscopului și mîna ei dreaptă începu să alerge repede, făcînd însemnări pe o foaie de hîrtie.

Stepan Egorovici citi cu atenție scrisoarea lui Cearușin și dădu din umeri.

— Fie și așa ! Să admitem că barometrul lui Dijonval este păianjenul. Dar ce schimbă asta ?

— Totul ! Totul se schimbă ! De vreme ce există barometrul lui Dijonval, înseamnă că...

— ...înseamnă că — rîse Tarasevici — există și păianjeni !

— Înseamnă că există și călătorul care a fost silit să se orienteze asupra mersului vremii după comportarea păianjenilor.

— Fantezie !

— Dar însemnările ! Parcă văd animalul de povară legat și pe călătorul care după ce și-a încărcat sacul, s-a apucat să-și termine de scris jurnalul...

— Rebusul este o ghicitoare în care o parte de cuvînt sau cuvinte întregi sînt exprimate prin mijlocirea unor figuri, note muzicale sau alte semne cu denumiri asemănătoare cuvintelor ce trebuiesc ghicite — spuse încet Voronțova, continuînd să se uite în microscop.

— Ce vrei să spunei ? am întrebat eu.

— Un hîtru bun de glume a scris un rebus, un joc de cuvine încrucișate. În loc de cuvîntul simplu „păianjen“ a pus două cuvinte „barometrul Dijonval“, iar lângă Eratosthene — „larva libelulei“... Iar dumneavoastră vă agitați și căutați să dezlegați acest rebus.

„Rebus, cuvinte încrucișate“ — am repetat în sinea mea și am simțit că numai prin pronunțarea acestor cuvine simple și vesele, însemnările și-au pierdut întregul lor caracter enigmatic și că toată povestea devine

caraghioasă. Dar această senzație a durat doar o clipă. Nu ! Unde, cînd și în ce scop s-ar apuca cineva să alcătuiască asemenea cuvinte încrucișate ?

Și am spus :

— Nu de dragul cuvintelor încrucișate și al rebusurilor am rămas la Censk, nu de dragul lor vă răpesc timpul, Stepan Egorovici, și i-am scris lui Cearușin. Azi dimineață am fost chiar acolo unde studentul Beleankin a cules o dată cu florile foițele enigmatice.

— Și cu ce v-ați întors din această expediție ?

— Expediția n-a reușit. Dar am cules un păianjen, din păcate mort...

— Un păianjen mort !... izbucni în rîs, desprizîndu-se de microscop, docentul Voronțova. Ea rîdea din ce în ce mai tare : Un păianjen mort !... Vai, nu mai pot ! Mo... mo... mo... ort !... Dați-mi-l să-l văd !

Voronțova se repezi la păianjenul care se afla în cutia de chibrituri, își scoase ochelarii, îi șterse și îi puse din nou, apoi începu să se uite la păianjen.

— Apoteoza cercetărilor, a enigmelor, a presupunerilor, a scrisorilor la Moscova — un păianjen mort !... Stepan Egorovici — se adresează ea profesorului — cum de nu v-ați dat seama cît de simplu și de clar e totul : un vilegiaturist s-a distrat compunînd aceste „cuvinte încrucișate“ și un literat din Moscova încearcă să găsească în ele mistere.

— Un vilegiaturist ? ! Dar îngăduiți-mi ! exclamai. Acolo unde au fost găsite foițele nu există nici un fel de vile !

— Dar vîntul ? se întoarse brusc spre mine Voronțova. Vîntul nu-și pierde vremea cu fleacuri, cum fac alții. A dat buzna și a dus de pe pervazul unei ferestre aceste însemnări caraghioase.

— Să știți — spuse Stepan Egorovici — în această afirmație există o logică și un sens. Iar noi, e limpede că am despicat firul în patru.

Ce i-aș mai fi putut răspunde ? Cu ce argumente să-l contrazic ? În fața mea se găsea doar păianjenul mort și niște însemnări cu totul ciudate.

— Așa-i că tăceți ! surîse ironic Voronțova. N-aveți nimic de zis ! Și ați tulburat întregul institut. N-am dreptate ?

— Am despicat firul în patru, recunosc că am despicat firul în patru...

Voronțova se întoarse spre microscop și începu din nou să noteze ceva grăbit.

— Da, am luat-o pe o cale greșită — spuse încet Stepan Egorovici. Și iată că tînărul nostru specialist ne-a scos la liman.

— Ei, e timpul să plec — am spus și mă pregăteam să-mi iau rămas bun.

— Am o idee — rosti deodată Voronțova cu un zîmbet blind. Am să vă dau drept amintire o etichetă cu numele păianjenului, am să-i determin exact specia și genul. Dar ce s-a lipit de piciorușul lui ?

Caut să reconstitui ceea ce a urmat. Stăteam lângă ușă și Stepan Egorovici își nota adresa mea de la Moscova, cînd deodată...

— Ce-o mai fi și asta ? Ah, nu se poate ! exclamă Voronțova. Veniți repede ! ... Priviți ! O foiță ! Cuvinte !

Amîndoi ne repezirăm la microscop :

— Ce, ce s-a întîmplat ?

Voronțova se lăsă pe speteaza scaunului, ochelarii îi alunecară pe vîrful nasului. Fața-i reflecta spaimă, încurcătură, nedumerire.

— Priviți ! Citiți !

„Pagina 1022

...Așadar, totul e limpede. Tuberculoza este vindecabilă. Ca medic am ajuns să înțeleg asta după o serie de observații, pe care le-am notat în paginile precedente ale jurnalului.

Toată lumea știe : bacilul tuberculozei este înconjurat de o membrană care după însușirile sale chimice și fizice seamănă cu ceara. Fermenții proteolitici, albuminele hidrolizante și polipeptidele nu sînt în stare să acționeze asupra membranei de ceară a bacilului tuberculozei și de aceea organismul omului nu poate face față acestei boli. Nu există un medicament care să ajute la spargerea membranei de ceară a bacilului. Acest lucru îl cunosc toți medicii. Dar în aceste zile am observat lângă mine o insectă care se hrănește cu ceară și o digeră. Și dacă este așa, nu e oare limpede că această insectă posedă un ferment care poate să distrugă membrana de ceară a bacilului tuberculozei, să dezintegreze grăsimile membranei ? Această insectă este omida moliei de ceară, *Galleria mellonella*. Eu propun să i se injecteze bolnavului de tuberculoză sîngele acestor omizi. Nu mă îndoiesc că fermenții sîngelui omizii vor distruge membrana de grăsimi și ceară a bacilului și organismul omului va învinge ușor corpul degresat al bacilului. Flagelul omenirii — tuberculoza — va dispărea ! *Galleria mellonella* poate fi ușor înmulțită : este nevoie doar de o temperatură corespunzătoare și de o mare cantitate de ceară de fagure. Dar destinul

meu ciudat, soarta mea neverosimilă, despre care am scris în paginile 2—12...”

Docentul Voronțova privea în microscop și citea această scrisoare liniștit, deslușit, răspicat. Terminînd fraza cu privire la soarta neverosimilă și la destinul ciudat al medicului care a scris aceste însemnări, ea își ridică privirea de pe microscop :

— Aici se întrerupe textul !

În cabinet se așternu o liniște apăsătoare. Și cînd Stepan Egorovici se apropie și întoarce comutatorul, pentru a aprinde lumina, pașii lui și sunetul comutatorului mi se părură niște zgomote puternice, iar lumina becului din tavan mă făcu să tresar.

Aplecîndu-se deasupra microscopului, Stepan Egorovici citi și el bilețelul în tăcere, apoi spuse judicios :

— Acum trebuie să-l comparăm, să confruntăm cu bilețelele pe care studentul Beleankin le-a cules o dată cu buchetul de flori... Așa-așa, mulțumesc. Măriți lumina. Serafima Vasilievna, parcă nu sîntem în focar... Mulțumesc, acum e bine. Da, e una și aceeași mînă, unul și același scris și una și aceeași metodă de micșorare cu ajutorul aparatului fotografic.

Tulburat, m-am aplecat peste microscop, încercînd să deslușesc ceva, dar n-am văzut nimic.

Stepan Egorovici, care stătea lîngă mine, spuse :

— Iată ce este într-adevăr de necontestat : ideea cu privire la tratarea tuberculozei printr-o astfel de metodă este originală. Totul e scris de un medic, de un specialist, în nici un caz de un diletant. Tuberculoza se tratează acum cu succes cu ajutorul streptomisinei, cu Pas și alte medicamente. Se aplică cu succes și intervenția chirurgicală... Care medic nu știe acest lucru ? Și deodată : tratarea tuberculozei cu fermentii omidei moliei de ceară ? Repet : propunerea este într-un totu originală, dar în același timp și cu totul întîrziată.

— Unui tînăr vilegiaturist i-a dăruit cineva un microfotograf, dar a uitat să-i dea și aparatul de mărit — observă rîzînd Serafima Vasilievna — și iată că tînărul nostru fotograf a început să se distreze. A fotografiat și a făcut pe deșteptul cu ce s-a nimerit. Fel de fel de rebusuri despre Eratosthene, vechi scrisori, bilețele, extrase din vechi reviste medicale... Dacă i-ar fi căzut în mînă o rețetă pentru creșterea părului pe chelie ar fi fotografiat-o și pe aceasta.

Ascultam distrat discuția lor, încercam să răsucesc un șurub la microscop, mă aplecam deasupra lui, dar tot nu reușeam să văd nimic și atunci, pierzându-mi răbdarea, am început să privesc împrejur.

— Ce, nu se vede ? observă în cele din urmă Voronțova. Răsuci tăcută un șurub, apoi altul. Acum e bine ?

— Da, da ! Mulțumesc !

— Iată și a doua foaie, cea nouă pe care ați adus-o astăzi cu păianjenul.

Și sub sticlele microscopului începu să se distingă un scris ascuțit, oarecum demodat, cu ligatura ușoară și înclinat spre dreapta :

„Destinul meu ciudat, soarta mea neverosimilă“ — citeam aceste cuvinte și nu eram în stare să-mi iau ochii de la ele. Citeam cu atenție cuvintele, le priveam cu atenție și începu să mi se pară că ele îmi răsună în ureche de parcă le-ar fi rostit cineva lângă mine cu o voce surdă, bătrânească. Mi se părea că microscopul nu numai că a mărit proporțiile liniare ale cuvintelor de pe hîrtie, dar a și creat o canava sonoră, a creat acel volum al cuvîntului viu care, încălzit și călit de respirația caldă a omului, se smulge de pe locul lui, irumpe în afară cu toată rezonanța lui, silind inimile ascultătorilor să gîndească, să simtă, să se înfioare.

„Destinul meu ciudat, soarta mea neverosimilă...”

Și deodată îmi amintii în toate amănuntele de o întîmplare pe care o auzisem povestită într-o noapte în tren, în timp ce ne apropiam de Censk. Un pasager pe care nu-l cunoșteam povestea despre soarta ciudată a unui doctor care a trăit cu mulți ani în urmă la Censk. Totul părea verosimil în această istorisire, dar întîmplarea era atît de neobișnuită și de surprinzătoare, încît mi-a stîrnit neîncrederea față de povestitor. Acum însă, cuvintele lui prinseseră dintr-o dată viață și mă îndemneau să văd o legătură puternică între ele și bilețelele aflate sub microscop.

„Destinul meu ciudat, soarta mea neverosimilă...”

— Vă rog să-mi permiteți — am spus adresîndu-mă Serafimei Vasilievna și lui Stepan Egorovici — să vă redau povestea unui doctor, care a trăit la Censk. Mi se pare că ea aruncă o lumină asupra bilețelor. Am auzit-o într-o noapte în tren.

— Pe jumătate adormit ? întrebă ironic Voronțova.

— Nu sînteți departe de adevăr. Eram pe patul de sus al vagonului și am auzit... Dumneavoastră știți doar că am venit aici ca să iau vaporul pentru a pleca la odihnă...

CONVORBIREA NOCTURNĂ

O zguduitură. M-am trezit. Trenul stătea. De pe patul de sus al vagonului se vedea prin fereastră luna care se oprise pe cerul de un albastru închis.

Văzusem luna apărînd în ultima gară prin care trecusem — apoi ea începuse să alunece încet, cu precauție, pe după castelul de apă. Dar trenul se urnise din loc și ea începu deodată să plutească deasupra castelului, deasupra copacilor de lîngă peron, petrecîndu-ne parcă : alerga pe cer agitată și preocupată, uitîndu-se tot timpul pe fereastra vagonului și cînd trenul se opri, se opri și ea o dată cu el. Se uita cu atenție la tren întrebîndu-se parcă : va porni oare curînd ? Aștepta. Sub văpaia ei și iarba strălucea argintie jos, în stepă, iar ceața începea ici-colo să se destrame.

— De ce stăm ? a întrebat cu o voce tînră cineva de pe patul de jos.

Am devenit atent. Pesemne, dormisem foarte adînc și n-am auzit cînd au intrat noii pasageri în compartiment. Cineva răspunsese tot de jos, tușind bătrînește, după fiecare cuvînt.

— Așteptăm trenul din direcția opusă...

Se lăsă o tăcere grea, încordată ; era noapte, o noapte adîncă și trenul se oprise brusc din mers și, ca o ființă vie, părea că așteaptă ceva.

— Dar dumneavoastră, Alexei Mitrofanovici, l-ați cunoscut ? tulbură liniștea aceeași voce tînră.

— Am și stat de vorbă cu el și nu o dată. Censk era pe atunci un orășel uitat de Dumnezeu. Țineți seama, era în vremea țaristă ! Nu începuse încă războiul cu japonezii. Și drumul de fier trecea la șaptezeci de verste de Censk. Într-un cuvînt, era un orășel îndepărtat de provincie. Aici toți oamenii se cunoșteau între ei.

— Și doctorul a fost întotdeauna atît de ciudat ?

— A fost socotit ciudat pentru că se temea de scrisorile de la Moscova. Dacă postașul îi aducea o scrisoare de la Moscova, refuza pînă și s-o ia. Parcă în plicul închis s-ar fi aflat un șarpe. Toată lumea știa că el trimitea toate aceste scrisori înapoi la Moscova fără să le deschidă. Și eu aș fi socotit drept o ciudățenie o asemenea purtare, dacă n-aș fi devenit pe neașteptate și cu totul întîmplător martorul unui moment într-adevăr dis-

perat din viața aceluia doctor... Și abia atunci mi s-a dezvăluit totul. Dar după acel moment la care mă refer, nimeni nu l-a mai întâlnit în oraș. A dispărut de parcă l-a înghițit pământul ! Și au început să circule fel de fel de zvonuri...

— Auzi ce chestie !... Despre asemenea lucruri citești numai în cărți — scîrții în întuneric o voce necunoscută.

— Dar ce s-a întâmplat ? întrebă nerăbdător tînărul.

Pe bătrîn îl apucă o tuse lungă, chinuitoare. M-am aplecat de pe patul de sus să aud sfîrșitul acestei întîmplări. Cîte lucruri enigmatice îi sînt date omului să audă pe punțile vapoarelor, în vagoanele trenurilor, cînd călătorește zile și nopți în șir. Întotdeauna se găsește cîte un bătrîn care a fost martorul ocular al unor evenimente din cele mai neverosimile și întotdeauna se găsesc destui, foarte bucuroși să-l asculte.

Afară, ca și pînă atunci, luna stătea tăcută pe cer. În lumina razelor ei, rîșorul din stepă părea că și-a încetat cursul. Tufișurile întunecoase se aplecau ușor peste luciul apei.

În sfîrșit bătrînul începu să vorbească :

— Întrebați ce s-a întîmplat cu doctorul ? Am să vă spun. Nu mă zoriți. Dar deocamdată vă rog să băgați de seamă : ce vremuri erau atunci ? Cum trăia omul puțin mai altfel decît cei din jurul lui, era de îndată trecut în rîndul oamenilor ciudați. Așa a fost și cu doctorul. Și de ce ? În primul rînd pentru că nu se așeza la masă să joace cărți cu slujbașii de la percepție, în al doilea rînd pentru că a inventat un aparat și avea de gînd să zboare prin văzduh. Făcea fel de fel de experiențe. Nu lua bani pentru tratamente, iar leafa, ori se ducea toată pe experiențe, ori pe medicamentele pe care le cumpăra pentru bolnavi...

Îl ascultam pe bătrîn și mă gîndeam : începuse o poveste al căreia sfîrșit nu-l vom afla — pentru că această poveste era pur și simplu născocită. Nici măcar cel care o scornise nu-i știa sfîrșitul ; nici el nu știa ce s-a întîmplat cu doctorul acela, se lăsa doar purtat de amintirile unui trecut îndepărtat. Sau poate că bătrînul, acasă la el, nu prea se bucură de atenția celor din jur, i-o fi plictisit pesemne pe toți cu palavrele lui ? Poate că și nepoții lui rîd de el, dar aici, în acest vagon, el e ascultat cu mult interes, în timp ce dincolo de fereastră a încremenit liniștea stepei. Și într-adevăr, bătrînul se îndepărta din ce în ce mai mult de întîmplarea începută : vorbea despre moravurile slujbașilor și neguțătorilor din orașel,

despre cît timp trebuie să pierzi cu ștersul sticlelor de lampă ca să fie curate, și apoi cu potrivitul fitilurilor... Și vorbea... vorbea...

— Da, în noaptea aceea am zăbovit la un prieten. Îmi amintesc că fusese o furtună mare, cu ploaie torențială. Cînd ploaia a încetat, am plecat acasă. Și mai țin minte că pe deal, la mînăstire, bătuse de unsprezece.

„Bătuse de unsprezece“ — am repetat mașinal, pe jumătate adormit, vorbele bătrînului.

Și fără să-l mai ascult, am completat în imaginația mea descrierea orașelului de provincie din noaptea aceea după ce furtuna și ploaia torențială se opriseră : probabil cerul se curățase de îndată de nori, stelele spălate de ploaie au devenit mai mari și au început să-și pironească privirea asupra acoperișurilor ude ale orașelului adormit. Iată că a tăcut și ultima lovitură, a unsprezecea, a clopotului de la mînăstire și în jur liniștea a devenit și mai mare, dar se auzea limpede cum din pomii de prin grădini cădeau cu zgomot picături grele, rostogolindu-se din frunză în frunză.

Încă de cu seară se auziseră zornăind toate zăvoarele de la obloanele și porțile caselor ; totul fusese pecetluit, ferecat, încuiat. Undeva începu să latre din senin un cîine, dar tăcu pe dată. Din nou liniște, din nou nu se mai auzea decît clipocitul picăturilor de ploaie. Pietrele trotuarului trebuie să fi fost ude și de aceea pașii trecătorului întîrziat — bătrînul care povestea acum (pe atunci era încă tînăr), răsunau desigur înăbușiți...

Așa îmi închipuiam orașelul care dormea atunci în noapte.

Despre ce o mai fi vorbind acum oare bătrînul ? Despre o vioară ? Despre ce fel de vioară ?... Îl auzii spunînd :

— ...Și deodată, în timp ce mergeam, se auzi pe undeva, aproape de tot, o vioară. Cînta atît de încet de parcă s-ar fi temut să nu trezească pe cineva din somn, dar cu o jale care răzbătea, parcă fără voie, dintr-un suflet plin de durere. M-am oprit. Ascuns de tufele de liliac, doctorul cînta la vioară. Pe masă ardea o lumînare. Nu mă mai săturam ascultîndu-l, uitasem parcă de totul pe lume. Aș fi stat așa să-l ascult pînă dimineața dacă n-aș fi auzit răsunînd deodată, numai la cîțiva pași de mine, niște zurgălăi. Cînd să mă uit mai bine, văd că în fața casei doctorului se oprișe o trăsură. Caii i-am recunoscut de la prima vedere. Pe atunci la Censk trăia un mic burghez, Ivan Fedoseevici, care închiria cai pentru călărie. De două ori pe săptămînă trimitea trăsura la gară — care era la depărtare de șaptezeci de verste — în întîmpinarea trenului de Moscova, pentru a-i

aduce pe călători în oraș. Și văd cum coboară din trăsură un domn înalt, cu cocardă la chipiu și o ia de-a dreptul spre casa doctorului. El cînta mai departe, nici n-a observat cînd străinul a ajuns în fața lui și i-a atins cu o mîină vioara.

„Vă salut !“

„Scuzați, nu vă cunosc...”

„Scrisorile noastre le-ați trimis înapoi. Iată-le. Citiți-le și dați-ne răspuns ! Am să aștept !“

„Lăsați-mă-n pace !“

„Sînt procuristul băncii de comerț și industrie „Frații Dutov“. Permiteți-mi să vă reamintesc că în timp ce erați încă student în ultimul an al Universității din Moscova, ați pierdut un manuscris însoțit de niște proiecte și ați dat un anunț cu privire la această pierdere. Ați oferit orice recompensă celui care vă va restitui manuscrisul.“

„Da, așa a fost.“

— Și mai departe ? Spuneți mai departe, ce s-a mai întîmplat, se auziră cîteva voci în întuneric.

„Manuscrisul și proiectele mi le-a adus patronul ospătăriei în care le-am pierdut.“

„Patronul v-a spus : „Iată proiectele... Eu le-am arătat unor oameni care se pricep și ei au zis că se pot cîștiga bani buni cu năzdrăvăniile astea ale dumitale. Dar, care-i nenorocirea ? Nici unul din proiectele dumitale nu este terminat. L-ai început, l-ai lăsat, l-ai început, l-ai lăsat. Dar cum să ajungi să scoți un ban din fiecare din ele, asta numai un singur om poate s-o știe, cel care le-a născocit.“ Și patronul a mai spus că pentru ca totul să fie în ordine, s-a făcut o listă a proiectelor și copii după ele. Dar ce folos ? Toate acestea sînt deocamdată capital mort. Și patronul v-a restituit dumnevoastră toate proiectele originale. Nu-i așa ?“

„Da !“

„Dar recompensa ? Bani de la dumnevoastră n-au sosit la bancă, conform angajamentului luat pe baza poliței pe care ați semnat-o.“

„Nu sînt dator să dau socoteală nimănui de faptele mele.“

„Vă reamintesc : atunci n-ați avut bani. Nici acum nu aveți. Patronului ospătăriei i s-a făcut milă de dumnevoastră și a consimțit să primească o poliță de o mie de ruble.“

„Da, așa a fost. Dar cu ce drept îmi pretindeți dumneavoastră bani ?“

„Iată polița. Plățiți-o !“

„Lăsați-mă, domnule, în pace ! Polița nu v-am dat-o dumneavoastră, ci patronului ospătăriei. Și cu el așa m-am înțeles atunci : să aștepte.“

„V-ați înțeles ?!... Iată semnătura lui de andosament pe poliță. Acum posesorul poliței este „Banca Frații Dutov“. Polița a fost protestată. Plățiți !“

„Dați-mi un termen... așteptați ! O să plătesc... peste o lună.“

„Nu mai putem acorda amânări.“

„O săptămână, o singură săptămână ! Și am să achit.“

„Nu cred !“

„O zi... Dați-mi termen numai o zi !“

„Știți ce ? Banca vă va restitui polița, dacă dumneavoastră renunțați în scris în folosul băncii la proiectele dumneavoastră. Nu vă ascund că în străinătate există cineva gata să pună în aplicare unul din aceste proiecte. Dar se așteaptă mai întâi dezlegarea...“

„Dați-mi un termen... Să mă gândesc... cel puțin o zi...“

„Acum e ora douăsprezece fără un sfert. La ora nouă dimineața voi fi din nou aici. Ori cedați proiectele, ori plătiți polița !“

Străinul ieși. Treptele cerdacului scîrțîiră. Omul cu cocardă la chipiu se instalează comod în trăsură. Un sunet de zurgălăi și apoi din nou liniște. Începu iar o ploaie torențială. Am pornit grăbit spre casă...

Dimineața tot orașul era în fierbere — doctorul dispăruse. Parcă l-ar fi înghițit pămîntul. Au început să-l caute, să întrebe din om în om despre el. Un cioban a văzut în zori pe un bărbat îndreptîndu-se spre chioșcul de lingă prisaca dinafara orașului. L-au întrebat pe prisăcar. Dar el a răspuns : „E adevărat !... în zori am văzut trecînd pe aici un om... Dar ce fel de om o fi fost, asta n-am mai văzut... Era o vreme mo-
horită, albinele nu ieșiseră din stup și eu am adormit. Nu știu nimic, nu cunosc nimic.“

Au început să cerceteze atunci urmele : după o ploaie întotdeauna se văd mai bine. Dar dincolo de pîrîu nu se mai vedea nici o urmă...

Bătrînul povestitor începu din nou să tușească. În compartiment era tot întuneric, dar undeva departe începuse să pălească marginea cerului, tufele de lingă rîu aveau acum o culoare mai deschisă, iar apa își pierduse luciul.

M-am gîndit că această dispariție misterioasă a eroului este încheierea

cea mai bună a întregii istorioare. Dar ascultătorii — călătorii de pe paturile de jos — începură să ceară amănunte.

— S-a găsit vreo scrisoare ?

Bătrînul porni să explice totul pe îndelete :

— Întîi s-a crezut că doctorul s-a înecat în mare. Apoi au găsit un bilețel pe jumătate ars. În el scria ceva atît de încîlcit, încît au început iar să circule fel de fel de zvonuri. Nimeni nu putea înțelege nimic. Dar cu timpul au început să dea uitării toată treaba asta. Și eu aș fi uitat de ea dacă n-ar fi fost prisăcarul. Odată l-a luat gura pe dinainte. Zicea că numai de ochii lumii, ca să scape, a spus că ar fi dormit și că n-a văzut nimic, dar de fapt a văzut cu ochii lui cum omul acela care venise în fugă la pîrîu...

Șuierul lung, trăgănat al trenului care venea din direcția opusă acoperi cuvintele povestitorului. Expresul zbură cu larmă și duduie pe lîngă trenul nostru și pete galbene de lumină începură să joace pe pereții compartimentului în care ne aflam.

Trenul nostru răspunse cu un șuier, se urni, zornăi pe un pod și apoi ciocăni sonor pe traverse. Pe cer luna se urnise și ea din loc. Palidă, plutea acum sus pe cer în urma trenului. Adia un vînticel proaspăt de stepă. Numai deslușeam cuvintele celorlalți pasageri. Am ațipit în sunetul monoton al roților.

— Treziți-vă ! Treziți-vă, cetățene ! În fața mea se afla însoțitorul vagonului. Ne apropiem de Censk...

Am coborît de pe patul de sus. Compartimentul era gol.

POVESTIREA A RĂMAS FĂRĂ SFÎRȘIT

Fiecare povestitor și fiecare cititor știe : sînt momente cînd atenția ascultătorilor se ascute pe neașteptate, ca și cînd un contact electric foarte sensibil s-ar fi stabilit deodată între toți. Ascultătorii continuă să tacă, în timp ce în liniște răsună aceeași voce a povestitorului, dar el simte că

de la un anumit moment al istorisirii, de la o anumită frază, cei de față încep să trăiască în gândul, în inima și în imaginația lor soarta eroilor despre care se vorbește. Mai mult, gândurile și sentimentele ascultătorilor merg înaintea celui care povestește. Le strălucesc ochii, li se schimbă expresia fețelor... Atunci se petrece ceva foarte important : apar pauzele — momentele de tăcere ale povestitorului. Ce adîncime, ce sinceritate neprefăcută dobîndește întreaga povestire !

Așa s-a întîmplat și cu povestirea despre doctorul dispărut din Censk pe care au aflat-o de la mine Voronțova și Tarasevici. Cînd am ajuns la sfîrșitul ei, a urmat un minut de tăcere la fel de adîncă, de atentă, ca aceea cu care fusesem ascultat.

— Pe amîndoi ne-a prins povestirea dumitale ! exclamă în cele din urmă Voronțova. Sîntem tulburați de soarta doctorului născocit de dumneata. Strașnică imaginație ! Numai că povestea dumitale nu are un sfîrșit. Dacă te-ai apucat să născocești o poveste, trebuia să te gîndești și cum s-o termini.

— Aici nu e vorba de loc de vreo născocire ! Nu sînt scorniri ! am exclamat eu. Oare nu vedeți că toată această întîmplare cu doctorul este legată de bilețelul despre tuberculoză, care se află sub microscop ?

— Eu trăiesc de mult la Censk, dar n-am auzit nimic despre dispariția vreunui doctor — clătină din cap Stepan Egorovici.

Se îndreptă încet, cu un aer de oboseală spre safeu și începu să-l încuie fără grabă. Voronțova își ștergea cu zel ochelarii. Iar eu ? Nu mai știam ce să fac și tăceam. Începuse să pună stăpînire pe mine o senzație neliniștitoare de vinovăție față de acești oameni cărora le răpisem zadarnic timpul, cînd ei aveau atîtea de făcut... Am parcurs cu gândul toate zilele petrecute la Censk. De ce am venit cu buchetul de flori la studentul Beleankin, care trebuia să se preocupe de colocvii și examene ? De ce îl deranjez cu aceste foițe pe profesorul Tarasevici pentru a nu știu cîta oară în orele lui de lucru ? Din pricina mea au pus dactilografa să bată urgent la mașină, în loc de programe și dispoziții, niște rebusuri citite la microscop ! Sentimentul de vinovăție și de jenă mă copleșea.

La institut se făceau reparații. Mergeam pe culoarul lung și întunecos, împiedicîndu-ne de găleți și de stîlpi. În rețeaua de sîrmă întinsă de-a dreptul pe tavan ardea palid un becușor electric stropit cu var. Pașii noștri răsunau surd și trezeau liniștea de miez de noapte a institutului, pustiu de mult. Mă uitam la bec și mă gîndeam : „Sînt exact ca acest becuț care

nu luminează cum trebuie. Dar pe el praful și stropiturile de var îl împiedică să lumineze. Zugravii au fost neglijenți și femeia de serviciu indolentă. Dar pe mine ? Pe mine cine mă împiedică să trăiesc cum trebuie ? Nimeni altcineva decât eu. Eu însumi.“

Îleșisem din institut și începusem să ne luăm rămas bun. Era o noapte de vară grea, înăbușitoare.

La despărțire, profesorul Tarasevici începu să mă consoleze :

— Nu face nimic dacă povestirea născocită de dumneavoastră despre doctorul dispărut nu poate fi legată, în nici un chip, de bilețelele pe care le-ați găsit. Nu fiți amărît. Povestirea în sine e interesantă. Numai că n-are sfârșit.

Voronțova îmi scutură veselă mîna.

Am rămas lîngă ușa institutului. Încercam să pun ordine în gîndurile mele. Pe asfalt răsunau sonor tocurile Voronțovei, iar tălpile profesorului Tarasevici călcau calm, cu siguranță.

Apoi din întuneric ajunse pînă la mine glasul batjocoritor al Voronțovei :

— Născociți și povestiți-ne chiar mîine dimineață sfîrșitul acestei istorioare, cu doctorul dispărut din Censk !

Pașii nu se mai auzeau. Glasurile se stinseră.

— Sfîrșitul nu se poate născoci, se auzi lîngă mine o voce liniștită, bătrînească. De cînd doctorul Serghei Sergheevici Dumcev a dispărut, nu s-a mai auzit nimic despre el în Censkul nostru...

— Cine-i ? Cine vorbește ?...

CASA CU TURNULEȚ

FERESTRUICA FĂRĂ SOMN

Perdeluțele albe de la ferestre au adormit, au pălit, au devenit argintii : deasupra orașelului veghea o lună rotundă. Umbrele acoperișurilor, ale gardurilor, ale macaralelor de pe șantiere, ale arborilor dormeau și ele pe caldarîm în cele mai diferite poziții. Umbra mea însă se deplasa, se agita — dispărînd și apărînd mereu : mergeam, căutam căsuța cu turnuleț.

Da ! Căsuța cu turnuleț !

Auzind în întunericul nopții pe cineva spunînd că pe doctorul care dispăruse cîndva îl chema Serghei Sergheevici Dumcev, am tresărit surprins, nedumerit, uimit, apoi, după ce mi-am revenit, am exclamat :

— Cine-i ? Cine vorbește ?

— Eu sînt, Andrei Varfolomeevici, paznicul institutului. De cum am venit să-mi fac serviciul de noapte, am scos scaunul în curte. Noaptea e caldă. La început am ascultat tot felul de valsuri din grădina publică. Apoi ați ieșit cu toții și am auzit sfîrșitul convorbirii dumneavoastră. A existat un asemenea doctor în Censkul nostru. Numai că a dispărut...

— Dar cum ? În ce împrejurări ? Ce s-a întîmplat cu el ? l-am asaltat cu întrebările.

Și am auzit drept răspuns :

— Despre asta, prea stimate, degeaba mă-ntrebați pe mine. Au circulat multe și felurite zvonuri. Din vremurile acelea n-au mai rămas în orașul nostru decît poate doi-trei oameni. Uite, de pildă, Bulai Polina

Alexandrovna. Este de o vîrstă respectabilă. Să tot fie mai tînăra decît mine cu vreo zece ani. Vorbiți cu dînsa și o să aflați multe. Este o persoană foarte simpatcă. În oraș i se spunea cîndva „logodnica veșnică”. Se pare că l-a așteptat și l-a tot așteptat pe logodnicul ei, pe Serghei Sergheevici Dumcev, în căsuța cu turnuleț din care a plecat el atunci cînd a dispărut. Acolo locuiește ea și în ziua de astăzi.

— Ce adresă are ?

— Nu e nevoie de adresă ! Iată, dacă mergeți de aci spre stînga, ajungeți la o stradă care vă duce spre piață, de acolo pornește un bulevard, din bulevard cotiți pe a doua stradă, din nou la stînga. Din strada asta socotiți a treia străduță spre dreapta. Pe această străduță, pe partea dreaptă, casa a patra de la colț, după gard. O casă cu turnuleț. Dar, ca să vă explic mai bine : are un mic mezanin. Iar în jurul mezaninului un balconaș cu balustradă.

— Dar numele străduței ?

— Înainte îi zicea Verhnetroițki, iar acum nu știu. Mergeți așa cum v-am spus și o s-o găsiți... Prea stimată, de ce să deranjați oamenii noaptea ? strigă după mine Andrei Varfolomeevici vîzînd că m-am repezit spre străduța din stînga.

Desigur că n-aveam de gînd să bat noaptea la uși străine, să trezesc oamenii la miezul nopții.

Atunci de ce căutam casa cu turnuleț ? Se va lămuri oare mai cîrînd înțelesul ascuns al microînsemnărilor dacă voi arunca o privire la lumina lunii asupra unei căsuțe oarecare ? Și oare poate fi vreo legătură între un om care a dispărut cu mulți-mulți ani în urmă din căsuța cu turnuleț și bilețelele minuscule, destul de bine păstrate, găsite cu două săptămîni în urmă pe niște flori culese în afara orașului ?

Dar trebuie ! Trebuie să mă conving neapărat că există o asemenea casă la Censk și că convorbirea nocturnă ascultată în tren nu a fost o născocire.

Desigur că se va putea confrunța scrisul de pe bilețelele ciudate cu vreo rețetă păstrată de femeia din casa cu turnuleț. Trebuie să mă conving că aceste bilețele au fost scrise de doctorul care a dispărut. Și n-am să mai apar atît de ridicul în toate presupunerile mele de pînă acum. Dar aceasta e oare problema principală, cum apar eu ? Nu, asta n-are nici o importanță, principalul este că nu lipsește mult și misterul cu privire la dispariția aceluia om va înceta poate să mai fie un mister. Dar de unde

certitudinea că microînsemnările despre jurnalul unor descoperiri și despre tuberculoză le-a scris același om care a trăit aici, la Censk, în căsuța aceea, către care mă îndrept eu acum ?

Din bulevard am cotit în a doua stradă pe stînga. Iar din această stradă, în străduța a treia spre dreapta. Iată și a patra casă după gard — casa cu turnuleț !

Pomii din grădiniță foșnesc ușor în bătaia vîntului. Prin frunzișul lor des străbate lumina unei ferestruici. Am urcat încet treptele cerdacului și pe tăblița emailată de pe ușa căsuței, am citit : „Dentista P. A. Bulai. Consultații zilnic, afară de duminică“.

Am stat. Am tras cu urechea. În căsuță era liniște. Plopii foșneau ușor. Ferestruica fără somn lumina grădinița : cineva era așteptat.

„

O NOUĂ CUNOȘTINȚĂ

Abia răsărise soarele și eu mă și aflam în fața casei cu turnuleț. Sub tăblița emailată zării un bilet scris cu cerneală pe un petic de hîrtie : „Soneria nu sună — rog bateți în ușă“.

Am ciocănit, dar ușa nu s-a deschis. Am ciocănit din nou. Tăcere. M-am uitat la ceas. „Nu e prea devreme?“

Pentru ca să scurtez timpul așteptării m-am dus la gară. Ieșind pe peron am început să aștept sosirea trenului de cursă lungă și, din nu știu ce pricină, l-am întrebat pe impiegatul de serviciu care trecea pe peron :

— Nu știți, are întîrziere ?

Iată că a sosit trenul. În gara liniștită s-a stîrnit zarvă, agitație. Oamenii au început să alerge, să se îngrămădească în fața chioșcurilor. Locomotiva șuiera. Și din nou totul în jur a devenit pustiu.

M-am întors la casa cu turnuleț. Veneam pe străduță și mă tot uitam la casă de parcă mă temeam că va fugi undeva, că o va porni din loc, că se va ascunde.

Ceasul arată ora nouă. E timpul !

La ciocănitul meu precaut a răspuns o voce grăbită :

— Viu, viu !

Ușa s-a întredeschis. O femeie mică cu nas ascuțit și-a scos capul legat cu o basma albicioasă care fusese cîndva albastră. Niște ochi iuți, curioși, mă priviră cu atenție.

— Aha! Sînteți acela care ați călătorit cu vagonul în care Zinușa mea este însoțitoare ? Nu pe dumneavoastră v-a așteptat ? Pînă la miezul nopții n-a stins lumina. Intrați, vă rog ! Am s-o trezesc.

— Nu, nu ! Am venit la dentistă, la Polina Alexandrovna Bulai.

— La Bulai ? La Polina Alexandrovna ? Pofțiți, intrați. Luați loc. Și arată spre micul scaun pierdut printre dulapurile înalte și lăzile ferecate care umpleau coridorul lung. O s-o chem numaidecît.

Apropiindu-se de o ușă, stătu ce stătu, trase cu urechea la ceva și se întoarse :

— De cînd locuiesc aci nu mă pot dumiri cum trăiește. Nu știu cînd se scoală, nu știu cînd se culcă. Nici acum nu-mi pot da seama : doarme sau nu. Bolnavii vin de obicei după-amiază.

— Ei — m-am ridicat eu — o să revin după-amiază.

— Se vede treaba că sînteți venit din altă parte ? spuse ea.

— Da.

— Dar de unde sînteți ? Stați mult pe aici ? O să veniți mai des pe la ea ?

— Cam prea multe întrebări dintr-o dată, spusei zîmbind.

— Vai, cetățene — răspunse femeia încet — nu întreb din curiozitate, ci de teamă ! Mă tem ! Mă tem de toate din casa asta.

— Și de ce vă temeți ?

Ea coborî și mai mult vocea și, arătînd spre ușa de care se apropiase mai înainte, rosti :

— De ea mă tem...

În momentul acela se deschise ușa.

— Iat-o ! îmi șopti. Mai tîrziu, mai tîrziu am să vă povestesc tot.

În prag stătea o femeie înaltă, cărunță, cu părul pieptănat lins, îmbrăcată într-o rochie neagră de modă veche, încheiată pînă la gît. Părea să aibă vreo șaizeci și cinci de ani.

— Polina Alexandrovna Bulai ?

— Pofțiți, intrați ! Polina Alexandrovna deschise ușa camerei.

„Ciudat cabinet dentar“ — m-am gândit, intrînd.

Camera era plină de dulăpioare străvechi cu o sumedenie de sertare și sertărașe, cu fotolii joase, cu măsuțe cu nenumărate bibelouri. Pe pereți atîrnau gravuri și reproduceri după tablouri demodate, înfățișînd confortul și fericirea vieții de familie. Tablourile aveau rame aurite, înnegrite de vreme, cu marginile rupte. Lîngă fereastră se afla fotoliul dentar, cu pernă și rezemătoare pentru cap, îmbrăcate într-o catifea zmeurie foarte uzată.

Toate purtau urmele vremurilor de altădată, urme de bătrînețe, dar totul era curat, nicăieri nu se vedea un firicel de praf.

— Luați loc în fotoliu — spuse femeia și se apropie de spălător pentru a se spăla pe mîini.

— Polina Alexandrovna, eu nu sînt un pacient.

— Atunci de ce ați venit ?

— Ca să stau de vorbă cu dumneavoastră despre Dumcev.

— Despre Serghei Sergheevici ? întrebă ea calm și parcă cu o deosebită solemnitate și, în același timp, fără pic de mirare.

Cineva ciocăni ușor în ușă, era femeia din camera vecină.

— Polina Alexandrovna, n-ați luat din bucătărie cratița mea emailată ? spuse ea intrînd.

— Nu, Avdotia Vasilievna, n-am luat-o !

— N-ați luat-o ? Atunci poate Zinușa mea a pus-o bine. Am s-o întreb mai tîrziu. Acum doarme, draga de ea... Da, uitasem ce-am vrut să vă mai spun : în lădița din bucătărie e un șoarece ; l-am auzit toată nopțica. Pesemne că și acum e acolo. Ar trebui să deschideți lada și să-l alungați...

— Un șoarece ? În lădița mea cu scrisori ?...

Polina Alexandrovna ieși din cameră.

Avdotia Vasilievna rămase pe loc și începu să-mi vorbească.

— Mă tem de ea... Mă tem fiindcă-mi pare că nu-i în toate mințile. Zinușa mea pleacă cu trenul pe săptămîni întregi. Rămîn singură în toată casa cu Polina Alexandrovna. Umblă liniștit, vorbește puțin. Încă de mult, cînd nu mă mutasem încă aici, auzeam prin oraș tot felul de vorbe despre ea, cică iese în drum și se tot uită în zare, doar-doar l-o vedea venind pe logodnicul ei, pe care-l așteaptă de o viață întreagă. Iar cînd mă uit la ea, mă gîndesc : „De cînd tot așteaptă să fie mireasă, i-a venit timpul să-și coasă giulgiul...” Zinușa mea spune : „Mamă, de ce te îngrijorezi ? Femeia

trăiește liniștită, își vede de treabă. E o bătrinică perfect normală“. Dar eu tot am îndoieli. Dacă o să veniți mai des la ea, observați-o cu atenție, formați-vă o părere și spuneți-mi dacă să mă tem de ea sau nu...

Se auziră pașii gazdei. Vecina plecă.

Mă adresai din nou Polinei Alexandrovna :

— Vă rog... Scuzați-mă că v-am deranjat... Vă rog să-mi povestiți tot ce știți despre Serghei Sergheevici. Despre modul cum a dispărut...

— Nu, nu, vă rog să nu roștiți acest cuvânt ! El nu a dispărut, el a plecat numai... a plecat pur și simplu din această casă.

— A plecat ? De mult ?

Mi-am dat seama imediat că fusesem lipsit de tact punând această întrebare, m-am fisticit și am tăcut.

Polina Alexandrovna zăbovi parcă pentru a-și face curaj și spuse :

— Iertați-mă, cum vă numiți ?

Mi-am spus numele.

— Deci, Grigori Alexandrovici, ce v-a adus aici ? Pe Dumcev l-a uitat doar toată lumea.

— Cu totul întâmplător am auzit o convorbire care mi-a stîrnit interesul pentru soarta lui Dumcev. Dar, vă rog, deocamdată nu mă întrebați nimic.

— Bine, vă cred. Cîndva, foarte de mult, mi se spunea logodnica lui Serghei Sergheevici. Vă puteți imagina ce haz făceau pe socoteala mea toți oamenii aceștia plictisiți care trăiesc într-un orașel îndepărtat de provincie ! Dar nu despre asta e vorba. Mă gîndesc cum să vă povestesc mai bine despre Dumcev. Nu știu cu ce să încep, cu împrejurările neobișnuite în care l-am văzut pentru prima oară sau cu întîlnirile și discuțiile mele cu el.

— Dacă se poate, povestiți totul pe rînd...

— Dar vă rog puneți deoparte stiloul. Nu poți povesti liniștit, atunci cînd ști că fiecare cuvînt pe care îl pronunți se notează.

M-am supus, am băgat stiloul și blocnotesul în buzunar, m-am instalat mai comod în fotoliu și m-am pregătit să ascult.

— Așadar, a fost de mult... începu Polina Alexandrovna.

În dosul ușii se auzi larmă.

— Nu dați atenție, Gibraltar mută mobila și mătură din nou porțiunea de dușumea curată de lîngă ușa mea.

— Dar de ce Gibraltar ?

— Aşa am botezat-o pe vecina mea Avdotia Vasilievna pentru că nu poţi trece pe neobservate prin faţa ochilor ei, aşa cum un vapor nu poate trece neobservat prin Gibraltar. Fiecare este studiat în mod amănunţit. Suspectează totul şi pe oricine.

— Aşadar, a fost de mult... — am repetat eu.

ICAR LA BÎLCI

— Da, a fost de mult — repetă Polina Alexandrovna. Aveam pe atunci şaptesprezece ani. Țin minte ziua, ora şi chiar clipa în care l-am văzut pentru prima oară pe Serghei Sergheevici Dumcev. Asta s-a întâmplat în timpurile eroice ale navigaţiei aeriene... Era într-o duminică, la 9 iunie, zi de bîlci...

Ea vorbea... vorbea şi eu o ascultam. Şi ascultînd-o am uitat la un moment dat că îmi vorbeşte o femeie bătrînă, căruntă. Evocarea viselor ei nerealizate a întors parcă trecutul, a mistuit deceniile ce s-au scurs. Mă găseam acum împreună cu povestitoarea în mijlocul unui bîlci meridional, zgomotos şi pestriţ. Totul se petrecea parcă în faţa mea, în prezent.

Te trezeşti dimineaţa, deschizi obloanele, deschizi fereastra şi bîlciul răsună cu toată larma lui ; freamătă mulţimea pestriţă de oameni, îţi iau ochii basmalele şi fustele viu colorate ale femeilor, totul vîjiie, te asurzesc ţipetele, nechezatul cailor, behăitul oilor, mugetul vacilor.

În prăvăliile şi gheretele înjghebate în pripă, din scînduri proaspăt vopsite, se lăfăie la soare, strălucesc în toată splendoarea culorilor lor violente panglicile, stămburile, basmalele, măgelele, contopindu-se şi sclipind în fişii viu colorate.

E o înghesuială de nu poţi răzbate !

Căluşii se învîrtesc scîrţîind în gemetele flaşnetei, în ţipetele fetelor care stau în micile caleşti pictate, în fluieratul flăcăilor care călăresc caii de lemn năvăşi — flăcăi veseli, batjocoritori, cu şepcile trîntite voiniceşte pe-o ureche.

Strecurîndu-se cu chiu cu vai pe sub carele neguțătorilor și printre picioarele cumpărătorilor, un cățel de curte își caută stăpînul adulmecînd pămîntul și strîngîndu-și coada-ntre picioare. Dar zadarnic îl caută ! Stăpînul lui e undeva într-o cîrciumioară. Un flăcău cu o armonică izbește cîinele cu piciorul ; cățelul schelălăie, se ghemuiește, își strînge coada, se repede sub un car și pornește apoi să-și croiască drum mai departe.

Niște cîntăreți orbi cîntă un cîntec trist, un cîntec lung și monoton, fără început și fără sfîrșit. Îi conduce, croindu-le drum prin mulțime, un băiețaș bălai, cu nasul ascuțit, cu ochișori vicleni, întinzînd căciula ruptă. Iar ei merg după el, cu mîinile puse unul pe umărul celui alt, ridicînd spre înaltul cerului fețele lor senine.

În urma lor pășește ușoară și nepăsătoare o țigancă cu o broboadă viu colorată, cu franjuri, azvîrlită pe un umăr, împodobită cu mărgele, zornăindu-și salbele și cerceii sclipitori, uriași, semicirculari. Saltă ușor din umeri, strecurîndu-se printre care și prăvălii, apucă de mină cînd pe unul, cînd pe altul : „Aurește mînuța, să-ți ghicesc, să-ți spun soarta !“

Iar soarele se ridică din ce în ce mai sus și e din ce în ce mai cald. Bîlciul meridional devine din ce în ce mai zgomotos și mai plin de lume.

Deodată, de undeva de departe se aude un strigăt prelung : „Zboară ! Un om zboară în cer !“

Strigătul se înecă în larma și în vuietul bîlciului fără ca nimeni să-l fi luat în seamă. Tîrgul continua să vuiască.

Un om în suman, cu chipiu cu cozoroc lucios, sări pe un car și-și agită brațele.

„Fraților ! strigă el de pe car. Fraților, priviți ! Priviți ce se întîmplă pe foșor !“

„Unde, unde ?“

„Acolo pe foșor ! De pe foșor o să zboare un om ! Un om o să zboare la cer !“

Și mulțimea dezordonată, curioasă, dornică de spectacole, se năpusti spre foșorul ce se zărea pe deal.

Pe platforma lată a foșorului se afla un aparat care semăna cu o libelulă uriașă. Lîngă aparat stătea un tînăr și îndrepta niște curele lungi

Era îmbrăcat într-o rubașcă rusească peste care purta o pelerină neagră. Avea fața palidă, degete lungi, nervoase, buzele strînse, iar cînd

se îndreptă, ochii i se ațintiră concentrați undeva departe, peste capetele oamenilor adunați în jurul platformei.

Era un om straniu, de neînțeles, și părea foarte singur în bîlciul meridional, zgomotos și strident. Părea atît de preocupat de aparatul său, încît nici nu băga de seamă ce se petrece în jurul lui.

Patronul care construise foișorul de pe deal încasa cîte cinci copeici de la fiecare spectator care intra după îngrăditură.

Curînd locul îngrădit se umplu de lume.

Patronul urcă cîteva trepte ale foișorului și strigă :

„Prea stimate doamne și domni ! Peste cîteva clipe un om va zbura spre cer. Veți vedea cu proprii dumneavoastră ochi. Oare pentru banii dați nu dorește nimeni să-i pună întrebări acestui om ? Este totuși vorba de un om care își va lua zborul către cer și se va întoarce înapoi la noi !“

Patronul își șterse chelia lucioasă cu o batistă roșie cadrilată.

Din mulțime se auziră glasuri — lumea se adresa omului de pe foișor :

„Spune cine ești ?“

„Ce fel de nație ești ?“

„Ai brevet de meșter ? În ce breaslă ?“

„Dacă zbori la cer — ce credință ai ?“

„Sînt Serghei Sergheevici Dumcev ! Sînt rus !“ — răspunse tînărul.

„Ei, zboară !“ se auzi din mulțime.

Omul cu numele de Dumcev își scoase pelerina și continuă să trebăluiască lîngă aparat.

„Onorat public ! se adresează patronul mulțimii. Răbdare ! Doar cincizece minute și are să zboare !...“

— Stăteam în apropierea foișorului — își continuă povestirea Polina Alexandrovna — și vedeam cum lui Dumcev îi tremurau mîinile. M-a cuprins neliniștea, emoția, spaima. Doar era înalt foișorul ! Oare nimeni de aici nu înțelegea că acest om atît de cutezător are să cadă, o să se prăbușească și n-o să mai rămînă nimic din el ?

„Convinge-l să renunțe, convinge-l să renunțe la zbor !“ îl rugam mereu pe fratele meu care era cu mine.

Studia la Politehnică, purta epoleți aurii pe tunica albastră și se descurca foarte bine în treburile tehnice. Mă însoțea pretutindeni. Ce mult e de atunci ! Purtam pe vremea aceea o pălărie mare de pai și aveam cozi blonde, lungi.

„Colega ! strigă fratele meu inventatorului. Nu vrei să te ajut ?“
Și începu să suie pe foișor.

Dar inventatorul clătină din cap negativ și continuă să trebăluiască
lângă aparat.

În jur oamenii comentau :

„N-are să zboare niciodată !“

„Dar pasărea de ce zboară ? Toată puterea pasării stă în pene —
explica un neguțator. Iar aripile aparatului lui n-au pene.“

„Dar liliacul zboară sau nu ? se întoarse fratele meu și adăugă :
Reiese că nu penele sînt totul !“

„De ce nu zboară odată ! Are de gând să ne țină pînă la noapte aici ?“
„Mai repede ! Să înceapă ! E târziu !“ striga mulțimea nerăbdătoare.
Dumcev desfăcu larg aripile și trase aparatul la marginea foișorului.
Mulțimea se liniști.

Își vîrî picioarele în curele și-și potrivi aparatul la brîu. Apoi începu să-și vîre mîinile sub aripi. Aripile erau ușoare, din nuiele de salcie, înfășurate într-o pînză și foarte mobile, pesemne cu articulații.

„Uite acuși are să zboare !“ se auziră voci.

„Stai ! Stai !“ strigă deodată patronul, care nu stătuse locului nici o clipă. Fusesse văzut cînd pe foișor, cînd alergînd la porțiță să verifice încasările, îmbrîncind mulțimea și petrecînd pînă la foișor pe un funcționar înfumurat care venise cu soția sa.

Acesta îi strigă lui Dumcev :

„Soția mea dorește să vă pună o întrebare, iar dumneavoastră, domnule, fiți bun și răspundeți-i !“

Soția funcționarului își agită lornionul :

„Tinere, sînt curioasă să știu ce material e acela cu care ai acoperit aripile ? De jos mi se pare că e muselină. Spune-mi, unde ai găsit o culoare atît de încîntătoare și cît ai plătit arșinul ?“

Dumcev răspunse amănunțit la această întrebare.

„Acum zboară !“ strigă patronul.

Fratele meu îmi spuse încet :

„Polea ! Îți amintești de aceste versuri :

*Amatorii de trivial trăiesc în ghiftuială,
Viața lor e lină și ușoară,
Iar brațele lui Icar s-au frînt :
Au cutezat să-mbrățișeze norii.“*

Se auzi un glas din mulțime :

„Se măsoară cu vîntul !“

Pe neașteptate Dumcev se aruncă de pe platformă.

Toată lumea încremeni. Nu se mai auzi o suflare. Și deodată toată această omenire începu să alerge după el. Alergau cu toții, sărind, căță-rîndu-se peste îngrădituri. Alergau în tăcere, cu capetele date pe spate.

Deodată aparatul se înclină. Toți se dădură repede la o parte.

Cu o smucitură rapidă a picioarelor vîrîte în scările prinse de coada în formă de evantai, Dumcev restabili echilibrul.

Libelula se îndreptă.

„Ura-a-a !!!“ vui lumea în jur.

Dar aceasta nu dură decît un minut sau două.

O rafală de vînt flutură basmalele femeilor. Oamenii care alergau după aparat își țineau cu mîna șepcile și chipiele. Vîntul începuse să bată cu putere.

Fratele meu, care alerga lîngă mine, strigă :

„Nenorocire ! Vîntul îi este potrivnic ! Icarul nostru trebuie să se ia la trîntă cu vîntul !“

Am văzut atunci aripile uriașei libelule înclinîndu-se mult, cînd într-o parte, cînd într-alta, gata-gata să se prăbușească.

Fratele meu strigă din nou :

„Priviți, vîntul apleacă aparatul pe partea stîngă — Dumcev scoate picioarele pe partea dreaptă ! Vîntul pe dreapta — Dumcev spre stînga ! Și aparatul se îndreaptă !“

Dar vîntul părea că a înțeles șiretlicurile omului și se năpusti mai furios asupra lui. Aparatul veni cu botul în jos — ca o pasăre care vrea să ciugulească ceva de pe pămînt.

Atunci Dumcev începu să coboare și să ridice cu brațele aripile și aparatul se îndreptă din nou pentru o vreme. Cineva rosti lîngă mine :

„Îl lasă puterile ! Nu-i chip să te agăți de văzduh !“

Și într-adevăr aparatul venea în cădere spre pămînt. Zadarnic își mai mișca aripile. Vîntul îl împingea spre mare.

Mulțimea exclamă :

„Se îneacă ! Se îneacă !“

Femeile începură să se tînguiască, cineva își făcu semnul crucii. Aparatul se înfipse în nisip chiar în malul apei.

„A murit ! A murit !“ strigă mulțimea și fugi spre mare.

Alergam înaintea tuturor. Pălăria mea de pai îmi căzuse într-o parte, abia se mai ținea de panglică. Am ajuns prima la Dumcev și îndată după mine sosi fratele meu.

„Sînteți în viață ?“ am strigat eu.

Dumcev se mișcă. Am desfăcut curelele și l-am ajutat să iasă de sub aparatul împotmolit în nisipul mărunt.

Oamenii veniră în fugă. Se apropiară apoi precauți și în tăcere, de parcă s-ar fi temut să nu-l tulbure pe Dumcev. Chiar și băiețandrii desculți și ciufuliți, care alergau de la mulțime spre aparat și de la aparat spre mulțime, vorbeau între ei în șoaptă.

Fratele meu îi rugă pe toți să se împrăștie.

Cineva a adus un ulcior cu apă, iar eu i-am udat fruntea lui Dumcev. Fratele meu fugi după o birjă.

Dumcev își reveni. Dar el nu observa pe nimeni. Timpul trecea. Oamenii începură să se împrăștie. Deodată el făcu un efort, vrînd să se ridice.

L-am ajutat să se ridice. Cînd își văzu aparatul sfărîmat, rosti încet, cu îndărătnicie :

„Am să mai zbor eu ! Am să mai zbor !“

Deasupra noastră zbură ușor un pescăruș.

„Așa ca pasărea asta ?“ am întrebat.

„Ca pasărea ?“ făcu el.

„Ca pescărușul acesta ?“ am repetat eu.

El tăcu îndelung, rămase pe gînduri, apoi deodată strigă cu toată convingerea :

„Nu ! Nu ! Voi zbura mai bine decît păsările ! Voi zbura ca musca ! Ca ea am să zbor, și am să ajung pînă la cer. Am să stau în aer tot atît de sigur cum stă omul pe pămînt !“

M-am speriat : nu cumva și-o fi ieșit din minți ? Și l-am întrebat :

„Ce fel de muscă ? Ce-i cu dumneavoastră ! Oare musca stă în aer ?“

El n-a răspuns nimic. Apoi a adăugat încet :

„Voi învăța să fac toate acestea, dar nu aici ! Ci acolo... numai acolo !“

„Unde ?“ l-am întrebat.

Dar nu mi-a răspuns nimic.

Mi se făcu frică. Fratele meu nu venise încă cu birja.

Încet, sprijinindu-se de brațul meu, Dumcev porni spre oraș.

Aparatul a rămas — sfărîmat — pe malul mării. Se lăsa întunericul. Îl ajutam să meargă pe acest om ciudat...

Alături de el am auzit acum altfel, într-un fel nou, freamătul mării, am văzut într-un fel nou razele oblice ale soarelui cînd apune.

El mergea alături de mine cu capul plecat. Nu s-a uitat niciodată la mine. Și tot timpul șoptea :

„Nu există altă ieșire. Nu există altă ieșire ! Numai de la ele ! Să învățăm de la ele.“

Auzeam aceste cuvinte, dar nu înțelegeam nimic și nu întrebam nimic. Iar soarele se culca în mare.

SCRISOAREA LUI ANDREI BULAI

Afară vecina era în plină activitate : auzeam bocănitul pantofilor ei și fișăitul prelung al măturii.

Din primul moment chiar, când Polina Alexandrovna și-a început povestirea ei, mi-am spus : „Trebuie să verific cât mai repede dacă aceste microînsemnări sînt scrise de mîna doctorului Dumcev. Trebuie comparat scrisul ! Aceasta trebuie făcut în primul rînd“.

Dar povestirea se prelungea — nu se mai isprăvea — și încet-încet începură să mă năpădească alte gânduri și sentimente. Simțeam bătaia tăioasă a aerului, rafala iute a vîntului ce țîșnea de sub aripile primelor aparate de zbor. Cît de luminos și de cutezător fusese visul acelor oameni care, primii, au încercat să supună spațiul aerian !

Ciudată situație : să șezi într-un fotoliu dentar, să privești o veche bormașină de picior și tot felul de alte instrumente metalice strălucitoare, dar să nu vezi nimic din toate acestea, ci să percepi cu inima căldura și lumina visului ce pusese stăpînire pe Dumcev atunci cînd s-a ridicat cu aparatul său rudimentar în aer și și-a luat zborul deasupra bîlciului gălăgios.

Dar ce vroiau să însemne acele cuvinte rostite de Dumcev după zborul său nereușit : „Voi învăța să fac toate acestea, dar nu aici ! Ci

acolo... numai acolo !“ Bine ar fi să pot înțelege această frază cum trebuie, bine ar fi să-i pot dezvălui adevăratul ei sens !

Măturica vecinei continua să fișie pe coridor. Polina Alexandrovna întrerupse tăcerea :

— V-am mai spus că zborul lui Dumcev a fost urmărit și de fratele meu care studia la Petersburg, la Institutul Politehnic. După acest zbor fratele meu l-a vizitat adesea pe Dumcev, iar în anii următori, de câte ori venea la Censk, nu uita să treacă de fiecare dată pe la el.

Iată ce mi-a scris fratele meu când a aflat de dispariția lui Serghei Sergheevici.

Și Polina Alexandrovna îmi întinse o scrisoare îngălbenită :

«Dragă Polea !

Sînt tulburat, zguduit de cele ce mi-ai comunicat despre Dumcev. Îmi scrii că îmbrăcăminte a i-a fost găsită pe malul mării. E posibil să se fi înecat. Și totuși eu nu mă pot împăca cu ideea asta. Încerc să reconstitui din bucățele — ca și când aș lucra la un mozaic — figura acestui om, pe care n-am să-l mai văd niciodată. Ce vastă sferă de preocupări, ce multilateral cîmpul său de cercetări științifice și experiențe. Surprinzător — într-adevăr ! Odată, urmărindu-l în timpul experiențelor, m-am surprins gîndind : „Este de necrezut cum pot încăpea în capul unui singur om atîtea preocupări științifice deodată, atît de variate și atît de îndepărtate una de alta !“ Nu m-am putut abține, i-am spus lui Dumcev gîndul meu. El nu s-a supărat : „Da, înțeleg ! Așa pot apărea lucrurile văzute din-afară... Dar cine-mi servește de exemplu ?“

Drept răspuns s-a repezit cu o vioiciune la raftul cu cărți, a scos un volum de Pușkin și mi-a citit :

„Istoric, retor, mecanic, chimist, mineralog, pictor și poet, pe toate le-a-ncercat și pe toate le-a pătruns...”

Despre cine vorbește ? Despre Lomonosov ! „El trebuie să ne fie pildă, de la el trebuie să învățăm cum să pătrundem în diferitele domenii ale științei.”

„Asta a fost cîndva... — i-am spus — în îndepărtatul secol al opt-sprezecelea !“

„Cîndva ? Am să dovedesc că și în timpurile noastre științele naturale și tehnica se împletesc. Chiar și de la musca ce stă în aer trebuie să învățăm cum se construiește un aeroplan. Între cele mai felurite ramuri

ale științei sînt asemănări, puncte de interferență. Chiar și între matematică și poezie se pot stabili legături.“

Cînd a ajuns aici nu m-am mai putut stăpîni :

„Dar dumneata crezi într-adevăr că matematicienii au scris poezii, iar poeții...”

„Lobacevski a scris versuri la fel ca și Tiutcev, poetul meu preferat. Amîndoi au fost poeți ! Și sînt apropiați unul de celălalt prin spirit și stil.“

„Bine — am spus eu — citește-mi o poezie a lui Lobacevski.“

„Am să-ți citesc întîi din Tiutcev, iar apoi din Lobacevski — îmi spuse el :

*Pentru ei nici sorii, pesemne, nu respiră
Și nu e viață în valurile mării :
Razele nu pătrundeau în sufletul lor,
Primăvara nu înflorea în pieptul lor,
În fața lor pădurile nu prindeau grai
Și noaptea cu stele era mută !*

Iar acum ascultă-l pe Lobacevski :

„Dar voi, a căror existență a fost transformată de o întîmplare nedreaptă în bir greu pentru folosul altora, voi, ale căror minți s-au îndobitocit și ale căror sentimente s-au stins, voi nu gustați din plin viața ! Pentru voi natura e moartă, vă sînt străine frumusețile poeziei, arhitectura este lipsită de farmec și strălucire, istoria veacurilor este neinteresantă...”

Dumcev citea aceste rînduri cu un aer solemn. Dar eu tot nu înțelegam care este legătura comună dintre Tiutcev și Lobacevski.

Și iată că acum, cînd Dumcev nu mai este, am luat în mînă volumașul lui Tiutcev și lucrările lui Lobacevski, am citit din nou aceleași fragmente, și iată — am ajuns să spun : „Da, Dumcev avea dreptate. Atunci, în zilele acelea, nu l-am înțeles. Acum mă căiesc că nu l-am înțeles“.

Nu știu de ce, îmi amintesc acum de o discuție cu Serghei Sergheevici. În dimineața plecării mele din Censk, înainte de a-mi lua rămas bun, l-am întrebat :

„Dumneata faci cercetări în diferite domenii ale științei, dar care este scopul acestor cercetări și care este obiectivul principal pe care-l urmărești ?“

„Vreau să devin un microscop, un microscop viu !“

„Desigur glumești, Serghei Sergheevici.“

„De loc — continuă Dumcev serios și simplu. De ce nu vrei dumneata să admiți că un om poate face diferite experiențe prin care să ajungă la descoperirea unor anumiți fermenți cu proprietăți extraordinare. E imposibil de imaginat așa ceva ?“

„Da“, i-am răspuns.

„Admiți că asemenea fermenți se pot afla chiar în fața dumitale pe masă, sub forma unui fir de praf pe care omul îl înghite o dată cu aerul. Și iată...“

Dumcev căzu pe gânduri.

„...și iată — am continuat eu — omul vede deodată lumea parcă prin lentilele unui microscop.“

„De ce parcă ? Lumea începe într-adevăr să se mărească în fața acestui om și în raport cu el, pentru că omul începe să... Dumcev nu-și termină fraza și izbucni într-un râs vesel : Strașnic te-am păcălit, nu-i așa ? Omul-microscop... fermenți puternici... Așa-i că era o născocire absurdă, caraghioasă ? Dumcev a început să rîdă din ce în ce mai tare și mai bine dispus. Și dumneata erai cît pe ce să mă crezi.“

Își luă vioara și începu să cînte mazurca lui Wieniawski...

Scumpă Polea ! Știu bine că Serghei Sergheevici și-a cheltuit toți banii cu experiențele lui, sau pe medicamente pentru bolnavii săi. Eram de față cînd într-o zi proprietarul casei în care locuia a venit la el și i-a spus :

„Dumitale, doctore, nu-ți mai rămîne decît să te arunci în mare — nu mi-ai plătit chiria de anul trecut.“

Așadar plătește, Polina, la primirea scrisorii mele tot ce i se cuvine proprietarului și mută-te cu mama în această căsuță. Încuie laboratorul. Cînd am să vin, vreau să examinez însemnările, lucrările, experiențele lui Dumcev.

A trecut de ora patru noaptea și trebuie să închei scrisoarea. E ceva straniu în toată această întîmplare și de neînțeles... Sinucidere ? Dar cîte cercetări începuse el ! Se afla doar în fața unei sarcini științifice mărețe ! Nu cred să fi întrerupt el singur toate acestea. Și apoi sinuciderea înseamnă lașitate. Îl revăd pe Dumcev așa cum stătea atunci, calm, concentrat, pe platforma de la bilci, gata pentru zborul său atît de îndrăzneț,

de nebunesc... Scrie-mi, Polea dragă, totul mai amănunțit și mai limpede. Cît de mult doresc să vin la voi și cît mai repede, ca să vă văd pe toți !

Fratele tău, Andrei Bulai.»

— Dar nu am mai apucat să-i răspund fratelui meu — spuse încet și cu amărăciune Polina Alexandrovna. Un provocator l-a trădat jandarmilor țariști fiindcă participase la o acțiune revoluționară. A murit pe drum, în mijlocul convoiului cu care era dus la deportare. Am făcut așa cum m-a sfătuit el, m-am mutat în această casă. Laboratorul l-am încuiat. Totul a rămas acolo așa cum era, atunci cînd Serghei Sergheevici i-a călcat pentru ultima oară pragul... Dacă doriți vi-l pot arăta. Bătrîna femeie scoase din sertarul mîsuței o cheie mare și ruginită.

ÎN LABORATORUL LUI DUMCEV

Am deschis ușa pentru a o urma pe Polina Alexandrovna în laborator. Luase cu ea o lumînare într-un sfeșnic de`aramă și chibrituri.

În prag, apăru în fața noastră Avdotia Vasilievna, vecina Polinei. Mă privi cu subînțeles, de parcă ar fi vrut să-mi spună ceva. Tăcu însă.

Am urcat scara interioară, îngustă, cu trepte ce scîrțiau, și ne-am oprit pe un mic palier în fața laboratorului lui Dumcev. Polina Alexandrovna deschise lacătul ruginit care atîrna la ușa.

Flacăra lumînării tremurătoare și inegală smulse brusc din întunericul laboratorului tot felul de obiecte : retorte, cărți, flacoane, note, o cutie de vioară, un stativ cu eprubete, portrete, un microscop, o tăviță de aramă pentru ceai, cu pahar și o farfurioară, o lampă de spirt, o lupă.

Am luat din mîna Polinei Alexandrovna lumînarea și am străbătut cu precauție întreaga cămăruță. Am cercetat pereții, tavanul. Era un mezanin de o formă ușor rotunjită. De afară părea un turnuleț. Ferestrele erau închise și obloanele erau trase. Polinei Alexandrovna îi făcea pro-

tabil rău să revadă acest cadru ; cînd se afla aici o cuprîndea tristeţea, căci mă lăsă curînd singur. Țin bine minte cum a plecat cu pași înceți, liniștiți, prudenți.

Pe o măsuță se afla o construcție ciudată. Părea să fie modelul unei insecte în zbor. Deodată zării un bilet. Am suflat praful și de sub el a apărut un scris ascuțit, cu legătură ușoară, oarecum de modă veche. Un scris cunoscut ! Era aceeași mînă care scrisese microînsemnările pe care le-am citit la institut sub microscop.

Mă gîndeam în tăcere, ținînd lumînarea în mînă : „El este, Serghei Sergheevici Dumcev, același care a scris despre o călătorie în care urmează să plece, pentru a transmite jurnalul cu descoperirile sale. Ce fel de călătorie să fi fost aceea ? De ce a micșorat textul însemnărilor ? Și cum se explică că însemnările scrise de el cu atîta vreme în urmă au putut să ajungă abia acum pe florile de lîngă chioșc ? Sau poate nu Dumcev, ci altcineva a micșorat cu ajutorul aparatului fotografic file din vechiul său jurnal și le-a scăpat pe florile acelea.

Dar cine să-mi răspundă la aceste întrebări ? În jurul meu e liniște. Liniștea ascultă și scîrțîitul căruței care trece acum pe sub fereastră, și claxonul îndepărtat al unui automobil rătăcit undeva, pe o străduță din apropiere. Liniștea trage cu urechea și tace. În toți anii care au trecut, liniștea a păstrat pentru ea singură sunetul ușor al retortelor și flacoanelor mutate din loc de Dumcev, a păstrat foșnetul cărților răsfoite, scîrțîitul sec al peniței, a păstrat pașii grei ai omului concentrat, care în ultimul minut înainte de plecare s-a oprit îngîndurat lîngă această ușă. Liniștea a tras cu urechea : iată pașii lui au început să se îndepărteze — treptele scîrțîie tot mai înfundat. Deodată a pocnit ușa de la intrare și liniștea a tresărit. Clinchetul jalnic al clopoțelului de la ușă — iată tot ce-a auzit pentru ultima oară liniștea. Și omul dispăru pentru totdeauna !

Și de atunci liniștea acestui laborator care se atașase de stăpînul său păstrează toate amintirile, toate sunetele și așteaptă cu afecțiune — an de an — cu din ce în ce mai multă încordare, să audă din nou pașii cunoscuți, glasul lui limpede, foșnetul filelor cărții sub mîna lui, cîntecul strunelor acestei viori care se află pe colțul mesei, în cutia ei prăfuită.

Dar de ce a început să-mi răsunе deodată în minte mazurca lui Wieniawski ? De ce mă urmărește și nu dispare din memoria mea acest motiv muzical ? Pentru că Dumeceev a cîntat mazurca lui Wieniawski în timp ce vorbea despre fermenti, despre praful acela miraculos și despre omul-microscop.

Dar unde poate fi acest praf ?

Trebuie cercetat laboratorul. În însemnarea ce se afla lîngă construcția ce amintea modelul unei insecte în zbor se explica scopul acestei construcții.

Redau textul cuvînt cu cuvînt.

„Reproducerea artificială a zborului insectei.

Am construit acest aparat cu scopul de a face mai evidentă acțiunea aripii insectei și influența rezistenței aerului asupra ei.

Această figură înfățișează două aripi artificiale construite dintr-o nervură solidă de care sînt prinse cu fire subțiri și rezistente bucăți de membrană intestinală. Planul acestor aripi este orizontal ; un aparat alcătuit din pîrghii le ridică și le coboară, fără să le comunice vreo mișcare laterală. Aripile sînt acționate de un mic tambur de aramă — un compresor în care aerul se comprimă sau se rarefiază alternativ prin acțiunea unei pompe. Suprafețele tamburului sînt din plăci de cauciuc, cuplate prin niște pîrghii cu ambele aripi ; aerul comprimat sau rarefiat din tambur comunică membranelor elastice mișcări puternice și repezi, care se transmit simultan ambelor aripi. O țevă orizontală, echilibrată printr-o contragreutate, permite aparatului să se rotească în jurul axului orizontal și servește în același timp la aducerea aerului din pompă în tamburul motor. Axul este alcătuit dintr-un gazometru cu mercur, care admite închiderea ermetică a țevelor de aer și totodată permite instrumentului să se rotească liber în plan orizontal.

Cu ajutorul unui asemenea aparat poate fi studiat mecanismul, prin intermediul căruia forța de rezistență a aerului, combinată cu mișcarea aripilor, condiționează deplasarea înainte a insectei.

Într-adevăr, dacă cu ajutorul pompei de aer punem în mișcare aripile insectei artificiale, putem vedea că aparatul începe să se rotească repede în jurul axului său.

Prin urmare această experiență explică mecanismul mișcării insectei.“

Toate însemnările, desenele și schițele lucrate pînă la ultimul detaliu, care se aflau în acest laborator, erau într-adevăr extraordinare. Ele vorbeau despre convingerea de nestrămutat pe care o avea Dumcev în valabilitatea acestor schițe, respingînd, combătînd parcă orice alt punct de vedere pentru realizarea unui model de insectă în zbor.

Eu nu mă descurc prea bine în proiecte, schițe, modele de mașini sau construcții, dar niciodată n-am rămas indiferent față de ele. Îmi dădeam seama că toate aceste desene exprimau căutările, cercetările, îndoielile unei minți și ale unei inimi omenеști — bucuriile și înfrîngerile — și pînă la urmă biruința. Inventatorul a suferit și s-a bucurat la fel ca un scriitor care lucrează la o carte, ca un pictor care lucrează la un tablou.

Însemnările lui Dumcev erau mărturia unei minți cercetătoare, originale și viguroase. Într-adevăr, ce poate fi mai complicat decît calculul numărului de mișcări într-o secundă ale aripilor unei insecte ? Iată tabelul pe care l-am găsit la Dumcev :

musca obișnuită	330	de bătăi ale aripilor pe secundă				
bondarul	240	„	„	„	„	„
albina	190	„	„	„	„	„
viespea	110	„	„	„	„	„
țînțarul	72	„	„	„	„	„
libelula	28	„	„	„	„	„
fluturile (albilița)	9	„	„	„	„	„

Sub tabel, autorul preciza perfecta concordanță a mișcării celor două aripi ale insectei : lovirea simultană a aerului și execuția unui număr identic de bătăi.

În însemnările lui, Dumcev repeta de cîteva ori : „Trebuie să găsesc neapărat adevărata origine a forței de zbor a insectei !“

Pe o altă filă de hîrtie se afla un calcul deosebit de interesant : „Greutatea mușchilor toracici reprezintă la păsări a șasea parte din greutatea întregului corp, în timp ce la om această corelație este egală cu o sutime. Dar la insecte ?“

„Principalul este cercetarea forței musculare a insectei în timpul zborului. Trebuie deci determinată greutatea pe care o poate ridica aripa insectei.“

Apoi urma o altă însemnare :

„Am găsit ! Sursa forței de zbor a insectei se află în mușchii verticali și longitudinali ai aripilor. Energia mușchilor verticali ridică aripa, energia celor longitudinali o coboară. Cu fiecare bătaie a ei, aripa gonește un volum de aer, astfel încât aerul rămas în fața insectei are o presiune redusă. Insecta poate trimite în orice direcție curenți de aer. Oare nu acesta este motivul pentru care ea se poate ridica sub orice unghi ?“

Și ceva mai departe o nouă însemnare :

„Acum rămîne să găsesc un ultim lucru : cum și de ce poate sta ea (era pare-se vorba de insectă) pe loc în aer ?“

Aceste cîteva cuvinte erau scrise cu trăsături repezi și nervoase, completate cu însemnări concrete și precise, schițe și fotografii.

Pe baza lor am putut să trag concluzia că în experiențele lui Dumcev a mers pe căi neumblate : el a folosit în același timp metoda grafică, cea optică, și chiar cea muzicală.

Și iarăși niște schițe de neînțeles. Pe una am văzut compararea vibrației diapazonului cu bătăile aripilor bondarului și ale albinei.

Primele două linii ale acestei schițe erau întretăiate, aproape punctate, și arătau frecvența bătăilor de aripă ale bondarului ; a treia linie era ondulatorie, cu creste ascuțite, și indica vibrația diapazonului cu vîrfurile ascuțite. Și iată un portativ îngălbenit, pe el notele muzicale ale unor ciudate „melodii“ : cîntecul țînțarilor, al bondarilor, al muștelor.

În rafturi erau așezate o sumedenie de cărți și reviste. În sertarele bibliotecii se afla o cartotecă bine organizată. Totul într-o riguroasă ordine alfabetică. Într-un sertăraș am descoperit cîteva fișe așezate fără vreo ordine alfabetică. Swift — „Călătoriile lui Gulliver“ (în limba engleză), Afanasiev — „Povești“, N. Rubakin — „Moș Vreme“, E. Maevski — „Doctorul Muholapski“ (în limba poloneză), Ryner — „Omul-furnică“ (în limba franceză), Laswitz — „Pe un balon de săpun“ (în limba germană).

Pe fiecare fișă se afla o adnotare. Le-am citit pe toate la lumina lumînării. Toate aceste cărți, scrise în limbi diferite și în perioade diferite, se asemănau printr-un amănunt — prin contrastul surprinzător dintre proporțiile eroului și cele ale mediului înconjurător.

Pe alt raft am văzut fișa „Kibalcici“. La enumerarea experiențelor fizico-mecanice ale marelui savant rus, erou revoluționar plin de abne-

gație și genial inventator, erau adăugate cuvintele lui Dumcev : „Tu, Kibalcici, cel pedepsit de țară ! Tu, care ai desenat proiectul motorului cu reacție ! Numele tău va fi amintit atunci când omul va zbura în spațiul cosmic pentru a descoperi lumi îndepărtate“.

Și lângă această exclamație se aflau două cuvinte scrise și subliniate cu creion roșu : „Larva libelulei“.

Mi se părea că visez ! Ce legătură poate exista între proiectul lui Kibalcici și larva libelulei ?

Sau iată, pe fișa lui Țiolkovski scria : „Dragul meu contemporan ! Motorul tău cu reacție va înlesni omenirii cucerirea spațiului interplanetar“.

Și din nou alături de cuvintele adresate lui Țiolkovski se afla o însemnare scrisă și subliniată cu roșu : „Larva libelulei“.

„Ce ciudat ! mi-am zis. Și acest laborator atât de neobișnuit în care se înregistrează bîzîitul țînțarilor, se calculează bătaile de aripi ale viespiei... Unde pe fișele cu lucrările lui Kibalcici și Țiolkovski se amintește de larva libelulei... Dar de ea s-a pomenit și într-una din microfotografii...“

Cîte absurdități puse laolaltă în această casă mică dintr-un orașel liniștit de provincie ! Și cît de enigmatice sînt microînsemnările în care Dumcev dă oamenilor sfaturi — tardive și inutile — despre modul cum trebuie tratată tuberculoza sau în care scrie că lumea a crescut în fața lui de „o sută-două sute de ori“...

Lumînarea continuă să ardă. Ferestrele laboratorului sînt închise cu obloane. Cărțile tac. Tac retortele, flacoanele și eprubetele. Tace bătrînul microscop, plecîndu-și obosit ocularul peste o lamelă de sticlă prăfuită.

Unde este acum Dumcev ? Ce s-a întîmplat cu el ?

Arunc o ultimă privire asupra laboratorului. Mă uit la cutia prăfuită în care se află vioara lui Dumcev, îmi amintesc de mazurca lui Wieniawski pe care a interpretat-o atunci când a vorbit despre fermenți, despre un praf extraordinar, despre omul-microscop... Da ! Dar praful despre care vorbește el nu l-am găsit în laborator ! Altminteri praf... pretutindeni... așternut pe toate obiectele. Dar ce poți descoperi în el la lumina lumînării și cu obloanele închise !

LAMPA CU REFLECTOR

Cobor cu lumînarea în mînă treptele care scîrîie, cu grijă să nu mă împiedic pe scara întunecoasă ; mă întîmpină privirea nedumerită a vecinei, pe care o găsesc tot cu mătura în mînă. Parcă ar vrea să-mi spună : „Ce folos veți avea, cetățene, din toate astea ?“

Am întreat-o pe Polina Alexandrovna unde este praful de care amintește fratele ei Andrei în scrisoarea sa. Ar fi bine să-l găsim și să-i facem analiza chimică.

— Nu știu — rosti ea cu amărăciune și durere în glas — nu știu unde-i praful. După dispariția lui Dumcev oameni străini au răscolit laboratorul, au căutat, au examinat totul, dar n-au găsit nici un fel de praful.

Cu o expresie de neputință și naivitate ea începu să-și plimbe degetele prin franjurii feței de masă și privi cu tristețe pe fereastra prin care răzbătea ziua de vară cu toată arșița ei. Și deodată-și aminti :

— Am un bilețel de la Serghei Sergheevici pe care nu l-am arătat nimănui. Ultima oară l-am văzut pe Serghei Sergheevici într-o sim-bătă seara...

Ascultam cu atenție, fără s-o întrerup, și numai după ce-și isprăvi istorisirea am înțeles legătura strînsă dintre cele spuse de ea și acest bilețel.

— ...Am trecut pe la Serghei Sergheevici cu jupîneasă Duneașa, ca să-i duc niște cărți pe care i le împrumutase fratelui meu și care nu apucase să i le restituie înainte de plecarea sa. Mă pregăteam să plec, cînd îl văzui deodată îngîndurat. Își luă vioara și începu să cînte „Furtuna încețoșează cerul“. Era întotdeauna îngîndurat, avea o inimă mare și tristă, dar în seara aceea surîsul și privirea îi erau vesele. Am început să fredonez. Muzica îl captiva din ce în ce mai mult. De undeva de departe se auzea bubuitul tunetului. Pe cer se adunau nori. Trebuia să mă întorc cît mai repede acasă. Dar nu mă puteam decide să-l întrerup... Serghei Sergheevici cînta, cînta mereu. Deodată trăsnetul bubui foarte aproape.

„Domnișoară, domnișoară ! intră fuga jupîneasă mea. V-am adus de acasă umbrela, galoșii și șalul.“

Dumcev lăsă vioara din mînă. Mi-am luat repede rămas bun, l-am rugat să nu mă conducă. El mi-a spus că va cînta toată noaptea. Am pornit în fugă prin ploaie cu Duneaşa acasă. Cînd am ajuns în colţul străzii, mi-am întors pentru o clipă privirea înapoi. Pentru ultima oară ! A fost o furtună îngrozitoare, o ploaie torenţială...

În timp ce o ascultam pe Polina Alexandrovna, îmi răsună în memorie acea voce bătrînească, întreruptă de tuse, acolo, în tren : ...,Îmi amintesc, a fost o mare furtună. Cu ploaie torenţială. Şi deodată, aproape de tot, se auzi o vioară“.

— Toată noaptea a plouat. Se mai potolea din cînd în cînd, ca să înceapă apoi cu şi mai multă furie. Sufla vîntul. Copacii foşneau pe sub fereastră. Toţi din casă s-au culcat devreme. Am aţipit şi eu. Deodată aud o bătaie uşoară şi repede în geam. Era cineva care bătea din ce în ce mai stăruitor. Cîinele din curte începu să latre, dar se linişti îndată şi schelălăi, de parcă ar fi descoperit o persoană cunoscută. M-am repezit la fereastră. Mi-am lipit faţa de geam. Mi-am împreunat palmele. Prin geamul ud mă priveau nişte ochi cunoscuţi, ochii lui Serghei Sergheevici ! Am scos un ţipăt. Atunci Duneaşa veni fuga cu o luminare din cealaltă cameră :

„Domnişoară ! Domnişoară ! Ce s-a întîmplat ?“

„Nimic, du-te la culcare !“ i-am răspuns.

După ce plecă, am deschis fereastra. Grădina udă fremăta neliniştită, cu un foşnet surd. Ploua din ce în ce mai tare şi mi se păru că aud îndepărtîndu-se nişte paşi grei. Era Dumcev. Probabil că venise să-mi transmită ceva, dar n-a mai îndrăznit, l-a speriat Duneaşa cu lumînarea ei.

Dimineaţa veni cenuşie, ceţoasă. Cerul nu se înseninase. Şi era ciudat să auzi cît de vesel ciripesc vrăbiile ude de ploaie ! Pe pămîntul de sub fereastra mea am văzut o urmă. Era plină de apă. Am trimis-o îndată pe Duneaşa la Serghei Sergheevici. Ea se întoarse curînd cu o veste de necrezut.

„A dispărut doctorul nostru !“

Prin oraş începuseră să circule tot felul de zvonuri. Se spunea că doctorul s-a înecat, că i-au găsit chiar şi îmbrăcămintea.

Odată, trecînd prin bucătărie, am văzut-o pe Duneaşa aprinzînd cu o hîrtie surceaua pentru samovar. Mi-a sărit în ochi un scris cunoscut... I-am smuls hîrtia, am stins-o şi am netezit-o. Era boţită şi arsă.

Da, era scrisul lui Serghei Sergheevici. Ușuratică Duneașa n-a fost în stare să povestească ca lumea de unde și cum a ajuns la ea hîrtia aceea.

Polina Alexandrovna se apropie de un dulăpior de stejar sculptat, cu grile glisante, alcătuite din stinghii bine lustruite — mărturie a concepției migăloase a tîmplarilor din secolul al nouăsprezecelea, și începu să caute ceva.

— Caut și tot caut — spuse ea — și nu-l găsesc. Unde-o fi bilețelul acela... Ah, uite-l !

Așeză pe masă cu multă băgare de seamă și grijă o mapă de catifea. O deschise :

— Citiți !

Pe hîrtia arsă pe care mi-o întinse rămăseseră următoarele cuvinte :

„Mult stimată Polina Alexandrovna ! Sînt nevoit să plec pentru o bucată de vreme. Vă rog să aprindeți în fiecare seară lampa cu reflector în laboratorul meu.

.
. citiți
dintre Darwin și Fabre .

Același scris : pe toate însemnările din laborator, pe foile citite la microscop și pe hîrtia arsă și îngălbenită. Același scris.

Cu cît cercetam mai atent cuvintele răzlețe, cu atît mai mult mă cuprindea un sentiment de îngrijorare, o neliniște grea. Aceste cuvinte disparate, scăpate cu greu de foc, atît de părăsite și singuratice, m-au apropiat de soarta acelui necunoscut, care a pus cîndva în ele atîtea speranțe. Ce s-a întîmplat cu el ? „Sînt nevoit să plec pentru o bucată de vreme“... Poate că nici nu s-a înecat ?

— Eu am procedat așa cum m-a povățuit fratele meu în scrisoare : m-am mutat în căsuța în care a locuit și de unde a plecat Serghei Sergheevici — spuse Polina Alexandrovna. Și continuă cu amărăciune : Atunci, de mult, îndată după plecarea lui Dumcev, au venit aici tot felul de oameni, s-au uitat, s-au mirat. Și am observat atîtea zîmbete neîncrezătoare, atîtea priviri ironice ! Dar nu le-am luat în seamă. N-am permis nimănui să se atingă de nici un obiect din casa lui. Dar probabil că unul din vizitatorii curioși a fost pus pe glume proaste.

În revista umoristică a provinciei noastre această întâmplare a fost luată în zeflema, iar textul a fost însoțit chiar de o caricatură. Iată, am păstrat fișuica. Vedeți... se numește „Fluturile“... poartă un nume atît de ușor și mi-a adus o jignire atît de grea ! Priviți, citiți în pagina șaptesprezece...

„În legătură cu îndelungile discuții — am citit pe filele revistei îngălbenite — în jurul misterioasei dispariții a doctorului Dumcev, locuitor al orașului Censk, publicația noastră „Fluturile“ n-a precupețit nici o cheltuială pentru a trimite în acest oraș pe corespondentul său, domnul Petrușin. Acesta a oferit cu amabilitate redacției o povestire literară autentică despre atît de comentatul eveniment, sub forma unei piese dramatice în patru tablouri.

Tabloul I. Pe o stradă din Censk. Duminică. E amiaza. Sună clopotele. Ușile bisericii sînt larg deschise. Sosesc faetoane, droști, calești, de arcurile cărora se agață ștregari desculți. Cînd birjarul îi sperie cu biciul, ei aleargă alături de caleașcă și strigă :

— Se însoară ! Doctorul-libelulă se însoară azi !

Tabloul II. Casa mirelui. Intră fuga o vecină. Se adresează servitoarei doctorului :

— Arsenievna ! strigă ea. Mai repede ! Mai repede ! Coriștii s-au dus la biserică ! Mirele tău încă nu e gata ?

Arsenievna bate la ușă :

— Serghei Sergheevici, grăbiți-vă ! E timpul să vă duceți la cununie ! Pofțiți, luați o cămașă scrobită.

Ușa se deschide, de după ea se întinde mîna doctorului. Ia cămașa. Ușa se închide.

Curînd Arsenievna bate din nou la ușă :

— Nu doriți, Serghei Sergheevici, să beți un pahar de ceai și să gustați din plăcinta mea din foi înainte de cununie ? Căci toată ziua n-ați pus nimic în gură.

— Se poate ! spune doctorul. Și din nou de după ușă apare o mînă și ia tava cu paharul cu ceai și cu plăcinta.

— Serghei Sergheevici ! A venit după dumneavoastră cavalerul de onoare !

Ușa se închide.

— Grăbiți-vă, Serghei Sergheevici ! strigă cavalerul de onoare.

— Iertați-mă ! Nu pot să vă primesc la mine, nu sînt încă îmbrăcat. Mai am puțin... foarte puțin...

Cavalerul de onoare așteaptă cîteva clipe, apoi bate din nou la ușă :

— Mai repede !

— Vin ! se aude de după ușă.

Tabloul III. În casa miresei. Ea, îmbrăcată în rochie de mireasă. Așteaptă. Nimeni nu vine s-o ia. Exclamă :

— Nu-nțeleg nimic ! Nu-nțeleg nimic !

Tabloul IV. Din nou în casa mirelui. Se bate la ușă. Nici un răspuns. Se deschide ușa. Camera e goală ! Pe masă, pe dușumea zac într-o dezordine de nedescris fracul de nuntă... gulerul scrobit... cămașa... cravata... pantalonii... pantofii...

— Doctore, doctore !... Unde ești ?

Cei intrați privesc pe sub masă, deschid dulapurile, se uită chiar și pe fereastra deschisă. Dar sub fereastră au stat tot timpul cîțiva copii curioși.

Ei strigă :

— Degeaba vă uitați în grădină. N-a sărit nimeni pe fereastră.

— Doctore ! Unde ești ? Unde ești ?...

Tăcere.

— Parcă s-a mistuit ! își plesnește palmele bătrîna Arsenievna. Ziua și noaptea a muncit, a muncit, și-a mistuit puterile, pînă s-a mistuit și el cu totul.

Vecinele și cumetrele îi țin isonul.

— Da, da, s-a mistuit... a pierit.“

Am citit acest foileton stupid — rod al plictiselii, al trîndăviei și al dușmăniei — mărturia unor vremuri demult apuse. Pe fața Polinei Alexandrovna apăru o adîncă deznădejde, de parcă s-ar fi năruit totul în jurul ei, cînd luă din mîinile mele fițuica. Există pesemne jigniri, răni, care continuă să producă o mare suferință multă, multă vreme.

I-am spus :

— Oare merită o glumă răutăcioasă și deșartă, scrisă în zilele unor vremuri atît de neinteresante și de vechi — oare merită o asemenea

glumă ca sentimente și gânduri vii să se oprească din pricina ei, ca în acel roman al lui Dickens — a cărei eroină, într-un moment de dez-nădejde, și-a oprit pentru totdeauna ceasul din sufragerie, pentru a-și opri astfel ea însăși „ceasul vieții ei“ ?...

Nu știu dacă cuvintele mele au ajutat-o pe bătrîna femeie să gonească amintirea acelei jigniri sau propriile ei frămîntări sufletești, acele frămîntări care nu-l părăsesc nici o clipă pe om și care, schimbîndu-se neconținut, modulîndu-se, împing gândurile și sentimentele către speranță, către siguranța că-l așteaptă în viitor ceva îmbucurător. Nu știu ce a ajutat-o, dar bătrîna femeie privea acum cu seninătate bilețelul :

— Ah, Grigori Alexandrovici, dacă ați reuși să ghiciți sensul acestor cuvinte ! Să dezlegați acum, după ce au trecut atîția și atîția ani, ceea ce nimeni n-a reușit încă să dezlege ! Aici scrie : „Citiți... dintre Darwin și Fabre...“. L-am citit și pe Darwin și pe Fabre în întregime. Dar sutele și miile de pagini pe care le-am citit și răsцитit nu m-au ajutat să pot reconstitui cele cîteva cuvinte care au fost distruse de flacăra chibritului, la aprinderea samovarului. Sau acestea : „Aprindeți lampa mea cu reflector“. Ați văzut, chiar lîngă fereastra laboratorului, care dă spre apus, e o oglindă care stă pe un suport de lemn. E acoperită cu o pînză care a fost cîndva albă. Alături se află lampa cu reflector. Reflectorul este îndreptat spre oglindă. Seară de seară deschideam fereastra, aprindeam lampa și îndreptam reflectorul spre această pînză albă. Așa a trecut toată vara. Au venit apoi zile de toamnă, reci, cu vreme mohorîță. A început să se întunece devreme ; vîntul trîntea obloanele. Am închis ferestrele și am bătut în cuie obloanele din turnulețul-laborator.

— Dar n-am observat, Polina Alexandrovna, n-am putut distinge la lumina lumînării nici lampa cu reflector, nici materialul întins pe oglindă. Nu pot fi deschise obloanele ?

Ușa camerei în care ne aflam se întredeschise și vecina Avdotia Vasilievna spuse :

— Am și scos scara în stradă, ca să deschid obloanele. Galeria e șubredă și mi-e teamă să calc pe ea.

Lumina zilei năvăli în laborator. Și atunci am văzut pe fereastră o lampă obișnuită cu petrol și un reflector metalic care-și pierduse luciul. Am văzut și oglinda pe care fusese cîndva întinsă o țesătură albă. Dar ceea ce m-a mirat nespus era faptul că pe lucruri, pe cărți, pe vioară,

pe podea — într-un cuvînt pretutindeni — zăceau o mulțime de insecte moarte.

Ciudat cimitir ! Fluturi, țînțari, gîndaci zăceau în cele mai felurite poziții într-un strat gros de praf... Totul era plin de praf. Praf și iar praf !...

EFORTURI ZADARNICE

Spirit de observație ! Spirit de observație !... Cu peste două mii de ani în urmă, lui Aristotel i-a scăpat din nebăgare de seamă, într-un tratat, o greșeală. Vorbind despre muscă, a scris că ea are patru perechi de picioare. O simplă greșeală. O greșeală nostimă în felul ei ! Dar iată ceea ce este într-adevăr uluitor : secole la rînd oamenii de știință s-au luptat să gonească muștele — supărătoarele muște — dar nu s-au ostenit să verifice afirmația lui Aristotel ! Dintr-un manuscris în altul, ei au transcris aceeași eroare : musca are patru perechi de picioare.

Hoinăresc acum pe malul mării. Valurile năvălesc spre mine și parcă murmură : „Spirit de observație, trebuie să ai spirit de observație...”

Am cercetat întregul laborator. Dumcev scrie în acel bilețel al său — salvat din foc — despre lampa cu reflector. Am văzut și această lampă. Dar ce folos ? Nu m-am ales decît cu praful rămas pe degetele mele. Am fost și acolo unde, o dată cu florile, Beleankin a cules primele însemnări ale lui Dumcev. M-am uitat, am cercetat... Dar n-am văzut decît iarba acoperită de rouă. N-am reușit să descopăr acolo nimic deosebit și numai șiretul care mi s-a dezlegat întîmplător m-a ajutat să culeg păianjenul mort și o dată cu el — încă un bilețel.

Pentru dezlegarea misterului din jurul dispariției lui Dumcev trebuie găsit ceva în laborator, trebuie surprins un amănunt și observat apoi foarte atent — trebuie descoperit acel amănunt care scapă chiar unei atenții foarte mari. Și un asemenea amănunt mi-ar putea sugera cum să desfășor mai departe căutarea lui Dumcev.

Numai un om înzestrat cu un adevărat spirit de observație poate, pornind de la un simplu amănunt, să dea unui fenomen obișnuit o nouă semnificație, să-l vadă într-o nouă și neașteptată lumină.

Am să dau ca exemplu povestea unui băiat în vîrstă de zece ani. E o întâmplare care s-a petrecut demult și e legată de inventarea pompei cu aburi pentru scoaterea apei din mine.

Băiatul acela trebuia să stea toată ziua lîngă mașină și să deschidă cînd robinetul cu aburii fierbinți — pentru ca, umplîndu-se cilindrul, pistonul sub presiunea aburilor să fie împins în sus, cînd robinetul cu apă rece — pentru ca, răcind aburul, pistonul să poată coborî. Nu era treabă grea, dar cît de plicticoasă, cît de sîcîitoare și monotonă ! Și în timpul ăsta din lunca verde se auzeau strigătele vesele ale copiilor care se jucau cu mingea. Ce mult ar fi vrut și băiatul nostru să se joace cu ei, iar mașina să lucreze singură în vremea asta !

Băiatul a legat mînerule ambelor robinete cu o sfoară tare și acestea începură să se deschidă și să se închidă pe rînd, fără ajutorul lui. Deodată se produse o întrerupere în funcționarea mașinii : sfoara se rupsesse. Fu chemat inventatorul pompei, care vîzînd resturile sforii înțelese pe dată totul. Și nu-l certă pe băiatul speriat, care tot mai ținea în mînă mingea.

Inventatorul era încîntat : spiritul de observație al băiatului i-a sugerat că în locul sforilor trebuie montate niște pîrghii, care să acționeze alternativ pentru deschiderea și închiderea automată a robinetelor.

Valurile mării sînt parcă mereu altele — mereu altele năvălesc spre țarm...

Am nesocotit ceva important în meditația mea, în căutările mele. E adevărat : am ghicit că Dumcev și nimeni altul a scris ciudatele microînsemnări cu diferitele lor numerotări. Degeaba m-a luat peste picior docentul Voronțova. Nu aerul ei sceptic și nici prudența reținută a profesorului Tarasevici m-au adus în laboratorul lui Dumcev. M-a ajutat oare convorbirea ascultată întîmplător în tren ? Nu, fiindcă n-am crezut-o. Mi-au fost oare de folos microînsemnările ? Dar eu nu le-am înțeles încă, nu le-am descifrat încă cum trebuie. În schimb am legat într-un fel, în închipuirea mea, discuția din tren de soarta unui doctor și de acele microînsemnări. Dar ce aveau comun una cu alta ? Foarte multe : istoria neobișnuită cu dispariția doctorului și caracterul cu totul

neobișnuit al textului microînsemnărilor : „Destinul meu ciudat; soarta mea neverosimilă...”

Nu neg, bătrînul paznic al institutului, care a auzit întîmplător convorbirea mea cu Stepan Egorovici despre doctorul dispărut, mi-a spus că un asemenea doctor a trăit într-adevăr la Censk și mi-a arătat drumul spre laborator. Să fie aceasta o simplă întîmplare ? La prima vedere — da.

Oamenii de știință au căutat să obțină pe cale artificială culoarea indigo, cîndva foarte prețuită în industria textilă. Această vopsea se extrăgea în vremuri de demult dintr-o plantă tropicală denumită „indigo”, care se obținea la un preț foarte ridicat. Toate căutările pentru a găsi o substanță înlocuitoare au rămas fără rezultat. Se povestește că o întîmplare, o simplă întîmplare l-a ajutat pe un om de știință să găsească acea substanță. Lucrurile s-au petrecut astfel : într-un laborator s-a spart un termometru, iar mercurul a nimerit întîmplător într-o soluție chimică respinsă ca inutilizabilă. S-a produs din acest contact o reacție chimică și astfel a fost descoperit indigoul — acest prețios colorant pentru vopsirea materialelor. Toate acestea într-adevăr așa s-au petrecut. Dar oare, într-adevăr, întîmplarea a fost aceea care l-a ajutat pe omul de știință ?

Sau alt exemplu : Columb intenționa să descopere calea apuseană spre India și a descoperit America. O întîmplare ? Dar îmi vine deodată în minte o observație a lui Mark Twain ; mi se pare, suna așa : „Dumneavoastră spuneți că întîmplarea l-a ajutat pe Columb să descopere America ? Nu ! Cu totul ciudat ar fi fost dacă el n-ar fi „descoperit” America : ea s-a aflat doar dintotdeauna la locul ei”. Dar asta e desigur doar gluma unui umorist.

Și întîmplarea cu indigoul ?... Oare oamenii de știință n-ar fi reușit să obțină, după o nouă serie de experiențe, acest colorant pe cale chimică ? Desigur că da, fiindcă întreaga utilitate a experiențelor precedente i-a adus tot mai aproape — pînă în pragul descoperirii. Și încă o experiență — și încă una — și colorantul ar fi fost găsit fără „ajutorul” termometrului spart.

Oare întîmplarea m-a ajutat să ajung în laboratorul lui Dumcev ? Nicidecum. Raționamentul meu m-a condus la concluzia că microînsemnările n-au putut fi scrise decît de acel doctor care a dispărut din

Censk. Și dacă paznicul institutului nu l-ar fi pomenit, eu tot i-aș fi aflat numele și adresa, peste o zi-două, peste o săptămână, desigur pe alte căi. Nu, nu întîmplarea ne pîndește, ci omul cu mintea și cu munca sa pîndește ocazia.

Dar cum să descurc mai departe istoria lui Dumcev ?

Marea murmură. Și oricît ai întreba-o, ea n-o să-ți dea răspuns. Marea își trăiește viața ei mare, cum își trăiește mica sa viață acest fluturaș care a trecut în zbor pe lîngă mine. Dar sute de fluturi morți și alte insecte zac în praf pe mese, pe scaune, pe dușumea în laboratorul lui Dumcev. E un cimitir al insectelor aici, nu un laborator. Să cercetez insectele moarte ? Praful ?

Dumcev a cerut Polinei Alexandrovna să citească pe Darwin și pe Fabre. Trebuie îndeplinită rugămintea lui Dumcev. Mă voi duce la bibliotecă să iau scrierile lui Darwin și ale lui Fabre. Măcar să le frunzăresc.

Adesea fapte mărunte, întîmplări de toate zilele determină pe om să facă cele mai ciudate comparații. Și eu am încercat acum, adunîndu-mi și concentrîndu-mi gîndurile asupra tuturor amănuntelor, să rezolv misterul printr-o mișcare neașteptată, neobișnuită. Zadarnic ! Toate acestea n-au dus la nimic.

— Destul ! am zis în sinea mea. Am obosit.

AM GĂSIT !

Îmi amintesc bine de acea dimineață. Mă aflu în camera mea de la hotel, abia mă trezisem din somn și mi-am spus : azi trebuie să predau la bibliotecă cărțile lui Darwin și Fabre, pe care le citisem în ultimele cîteva zile. N-am găsit în ele nici o sugestie, nici măcar o vagă indicație în legătură cu rezolvarea problemei mele. Hotărîsem să mă duc la gară chiar în ziua aceea și să-mi cumpăr un bilet de tren pentru Moscova (la

casa de odihnă renunțasem să mai plec) și apoi să trec pe la institut să-mi iau rămas bun.

Mă îndreptam spre bibliotecă. Ce dimineață generoasă, frumoasă : cerul era înalt, albastru, adânc, culorile florilor din grădiniță — atît de vii, frunzele pomilor de un verde dens ; un vînticel amestecase miresmele ierburilor de stepă cu mirosurile mării.

Dimineața era atît de veselă, dar eu nu puteam scăpa de senzația neputinței mele : nu reușisem să descifrez bilețelul ars, nici să înțeleg sensul celor două microînsemnări ajunse întîmplător în posesia mea. Îmi spuneam : Voi pleca la Moscova cu neliniștea în suflet.

Am ajuns la bibliotecă. O sumedenie de coloane de lemn, iar deasupra lor un acoperiș cu o săgeată surprinzător de ascuțită cu un steguleț în vîrf. Ai fi spus că arhitectul, după ce a început să construiască clădirea, s-a răzgîndit și și-a modificat planul inițial.

Cine nu cunoaște sentimentul pe care îl încerci, cînd după ce ai citit o carte cu totul deosebită — nobilă și inteligentă — trebuie să te desparți de ea. Întîrzii despărțirea, tergiversezi... Poate de aceea și eu înainte de a preda cărțile m-am așezat pe un scaun și am început să răsfoiesc din nou ambele volume ale lui Fabre „Instinctul și obiceiurile insectelor“, iar apoi m-am adîncit (pentru a cîta oară !) în examinarea numeroaselor volume ale lui Darwin.

Ziarele foșneau în mîinile cititorilor. La ghișeul de eliberare a cărților două fete discutau încet : „Trebuie să citesc articole critice... Belinski... Dobroliubov... Cernîșevski... Ce să citesc mai întîi ?“

Era timpul să predau cărțile, să-i spun bibliotecarului că plec, să-mi ridic garanția și să-mi iau rămas bun. Dar nu mă grăbeam. Priveam paginile deschise, mă gîndeam la tot felul de întîmplări din viața omului, examinam fețele cititorilor — unele vesele, altele plictisite. Unii deschideau sau închideau caiete, stilouri, alții restituiau sau luau cărți, unii plecau, alții veneau. Unii cu grabă — alții fără nici o grabă. Atenția îmi fu deodată atrasă de fața mobilă și subțire a unui tînăr cu ochelari, care ședea în fața mea. Pe masa de lîngă el se aflau felurite cărți. Începea să citească una, apoi o pune la o parte și lua alta. După expresia feței lui încercam să ghicesc ce fel de cărți citește. Iată-l, acum e visător, a căzut pe gînduri. „Îl citește pe Alexandr Blok“ — mi-am zis : „Te presimt, căci anii trec pe lîngă mine...“ Tînărul puse cartea deoparte și am văzut

scris pe cotorul ei „Introducere la istoricul geografiei plantelor“. Dar în clipa următoare atenția mi-a fost atrasă de fața unui alt tînăr, care citea, cu o expresie foarte concentrată, la colțul unei mese, o carte cu nesfîrșite adnotări și trimiteri : răsfoia tot timpul cartea, arunca cîte o privire pe ultimele pagini și începea din nou să citească. Probabil că citea istoria fizicii sau a chimiei. Trecînd pe lîngă el, am recunoscut rînduri din „Evgheni Oneghin“, ediția Academiei de Științe, volumul VI.

Alți doi se vede că doreau tare mult să discute. Dar, ca să nu tulbure liniștea sălii de lectură, ei își aruncau unul celuilalt bilețele. Corespondau.

Mă aflu la ghișeu, predasem cărțile lui Darwin și Fabre, mi se restituise garanția, cînd, mai aruncîndu-mi o dată privirea la cei doi tineri care corespundau cu atîta pasiune, am întrebat într-o doară :

— Există cumva în bibliotecă ceva despre corespondența dintre Darwin și Fabre ?

— Nu, nu există o asemenea lucrare. Dar mai avem o carte care v-ar putea poate interesa : Legré — „Viața naturalistului Fabre“.

Stînd la ghișeu am început să frunzăresc volumașul. Și atunci am văzut scrisorile lui Darwin către Fabre ! Prin urmare Darwin a corespundat cu contemporanul său Fabre !

— În bilețelul ars rămăseseră intacte cuvintele : „...citiți... dintre Darwin și Fabre“. Ce cuvînt să pun între cuvintele : „citiți“ și „dintre Darwin și Fabre“ ? Trebuie să pun cuvîntul : „corespondența“ ! Totul era limpede : „Citiți corespondența dintre Darwin și Fabre“. Da ! O asemenea carte se află la loc vizibil și în biblioteca lui Dumcev !

Dar ce mi-ar putea sugera corespondența dintre acești doi mari savanți din secolul nouăsprezece ?

Scrisoarea lui Darwin către Fabre era scrisă în ianuarie 1880, prin urmare cu trei ani înainte de moartea sa. Am început s-o citesc. Și am rămas uimit !

Scrisoarea era consacrată verificării practice a problemei legate de întrebarea : sînt insectele înzestrate cu simțul orientării în spațiu ?

Și tot în aceeași scrisoare era elaborată o metodă originală cu ajutorul căreia albinele ar putea fi abătute din drum în zboru-i instinctiv spre stupul ei.

Darwin scria :

„Scumpe sir !

Permiteți-mi să vă ofer o idee sugerată de minunata dumneavoastră povestire despre felul în care reușesc insectele să-și găsească cuibul. Iată ideea mea : insectele trebuie să fie transportate în niște tuburi de hîrtie la vreo sută de pași în direcția opusă celeia pe care intenționați să o luați în realitate. Dar, înainte de a vă întoarce în direcția opusă, albinele vor fi așezate într-o cutiuță rotundă, care să poată fi învîrtită cu mare viteză în jurul axei ei, întîi într-o direcție, apoi în cealaltă, în așa fel ca pentru o bucată de vreme să le distrugem simțul de orientare. Această idee mi-a venit în minte citind în „Călătoriile lui Vranghel prin Siberia“ despre extraordinara capacitate a samoezilor de a se menține pe direcția luată, în timpul peregrinărilor lor în linie frîntă, printre blocurile de gheață de pe banchize pe vreme de ceață.

Ch. Darwin.“

Marele savant își pusese o sarcină strategică : să deruteze albina, s-o păcălească, s-o abată din drumul ei, împiedicînd-o astfel să-și regăsească stupul.

Această sarcină trebuia s-o îndeplinească Fabre.

Și astfel, Darwin și Fabre și-au propus un scop comun, s-au unit pentru realizarea unei sarcini comune, aceea de a dezorienta albina. Era un complot în toată regula împotriva acestei insecte.

Fabre se pregătea asiduu.

El organizează o colonie originală de albine și pentru o mai bună reușită a experienței se folosește de un dispozitiv special, ingenios.

Albinele au fost însemnate cu vopsea și așezate într-un tub bine închis, pe care Fabre îl lua și pleca cu el din ce în ce mai departe, la o distanță din ce în ce mai mare de colonie.

În locurile cele mai neașteptate începea să rotească, să miște în toate direcțiile, să răsucescă tubul închis, în care se aflau albinele, apoi în cele din urmă deschidea tubul.

Albinele erau lăsate libere ! Și ele își găseau drumul, se întorceau cu bine acasă. Ce-i drept, nu toate, dar majoritatea.

Atunci Fabre născoci o altă operație : de astă dată nu pe teren deschis, ci în cele mai complicate condiții naturale — în pădure deasă, printre tufișuri și rîpe.

Același rezultat ! Albinele i-au păcălit din nou pe Darwin și pe Fabre : ele și-au găsit din nou drumul spre locuința lor.

Așadar, Fabre s-a convins că albinele posedă simțul orientării. Referindu-se la una din serile vieții sale, Fabre o numește „memorabilă“.

În ziua aceea, la 6 mai, în cabinetul său a ieșit dintr-o gogoasă o femelă a fluturelui *Saturnia*, denumit și ochiul de păun.

Cabinetul lui Fabre s-a transformat, după cum povestea el, într-o „peșteră de vrăjitor“ : în noaptea aceea întunecoasă, în plină furtună, pe o vreme foarte rea, fluturii masculi veneau în zbor prin desişul pădurii pentru a găsi femela. Ei se loveau de ferestre, de uși, umpleau camerele. Și veneau în zbor tot alții și mereu alții !

Fabre făcu o experiență și cu fluturile stejarului și se convinse că fluturii au un miros care îi duce fără greș zeci de kilometri la țintă !

Atunci Fabre mai născoci încă ceva : el ascunse femela. Dar masculii zburară spre locul unde se aflase ea înainte, adică acolo unde se păstrase mirosul ei.

Am predat cărțile. Dar, cu riscul de a stîrni o ușoară nedumerire bibliotecarului, am mai rămas în liniștita și răcoroasa sală de lectură, unde acum, la amiază, soarele arzător de vară, strecurîndu-se prin verdeața deasă a pomilor și încurcîndu-se în perdele, își arunca, cu o oarecare șovăială, razele asupra florilor din ghivece, asupra cărților, asupra oamenilor. Gîndurile mele se îndreptau într-o anumită direcție.

La sugestia lui Darwin, Fabre a descoperit simțul precis de orientare al unor insecte. Albina părea să fi fost mai șireată și decît Darwin și decît naturalistul Fabre. Aici era fără doar și poate o manifestare caracteristică a instinctului. Și Fabre a mai presupus că un miros foarte fin, cu totul imperceptibil organelor noastre olfactive, îi conduce prin furtună, prin vreme cît de rea, prin noaptea întunecoasă, pe fluturii masculi către femelă.

Dar nu numai către femelă, ci și către obiectul care se îmbibă cu mirosul ei, imperceptibil pentru oameni.

Mă gîndeam : „Ne mai putem oare îndoi de faptul că pe calea unor analize complexe se va putea obține o compoziție care să atragă fluturii de la distanțe de zeci de kilometri ? Și atunci de ce să nu admitem și că

acești fluturi ar putea îndeplini funcția de factori poștali, mai bine chiar decît porumbeii ?“

Un lucru e incontestabil : fluturii zboară întotdeauna spre lumină. Și mi-am amintit de cuvintele rămase întregi pe bilețelul ars al lui Dumcev : „Vă rog să aprindeți lampa mea cu reflector“.

Lampa, cu un suport de lemn, se afla în laborator, chiar lângă fereastra care dă spre vest. Atunci cînd ardea în noapte, fluturii zburau spre lumina ei.

Poate fi legat cu un firicel de spinarea unui fluture unul din acele bilețele ciudate care au nimerit din întîmplare în mîna mea ? Fără îndoială ! Și se vede treaba că multe, foarte multe asemenea bilețele minuscule a trimis Dumcev spre lumina lămpii cu reflector, aprinsă la cererea sa în laborator. Poștașii vii veneau în zbor și aduceau bilețelele. Dar Polina Alexandrovna nici nu bănuia existența acestor scrisori, care acum zac acoperite cu un strat gros de praf.

Poștașii care au zburat cîndva cu înfrigurare către laborator cu scrisorile lor erau și ei acum morți, acoperiți de praf ! Și scrisorile, bilețelele scrise de mîna caldă a unui om, necitite încă de nimeni, așteaptă încă și vor să comunice vești despre soarta expeditorului.

Goneam pe străzile orășelului, grăbit să ajung cît mai repede la laborator. Era zgomot, era cald și ziua era plină de lumină. Am început deodată să-mi amintesc din nou de un tren în noapte, de luna care ne însoțea, de o voce bătrînească întreruptă mereu de tuse și care povestea despre dispariția ciudată a unui medic. Vedeam în fața mea omul care, simțindu-se urmărit, se grăbește, părăsește casa și fie că nu poate, fie că se teme să explice limpede și simplu cum ar putea fi salvat, cum s-ar putea face auzit din depărtare, scrie cîteva rînduri — lasă în urma lui un bilețel. Dar rugămintea lui n-a putut fi îndeplinită : bilețelul lui a slujit pentru a se aprinde focul în samovar.

Mai repede ! mai repede !... Cîteva minute numai și sub vechiul microscop din laborator va prinde viață, se va desfășura în fața ochilor mei ciudata istorie a dispariției lui Dumcev. Mă voi duce pe urmele anilor peste care s-a așternut colbul — în straturi... Dar va fi găsită și citită în întregime cronică descoperirilor științifice făcute de Dumcev, din care mi-au căzut întîmplător în mînă cîteva scurte fragmente. Mai repede ! Mai repede !...

Mă îndreptam cu pași grăbiți către laborator și mă gîndeam : ce păcat că nu-mi ajunge timpul să trec acum pe la profesorul Tarasevici, să-i povestesc totul. După prima mea vizită la laborator, am mai trecut de cîteva ori pe la institut, dar niciodată nu l-am găsit pe profesor acolo. Mi se spunea invariabil : „Directorul umblă pe la diferite instituții în cheștiunea reparațiilor și este greu să fie găsit“. Dar ce noroc ! Cotind pe bulevard m-am ciocnit chiar de Tarasevici. Mi se păru că se uită la mine cu o privire absentă și-mi răspunde cu totul mașinal la salut.

— Doctorul Dumcev a trăit în Censkul nostru ! i-am spus, oprindu-l.

— Dumcev ? Care Dumcev ? Despre cine vorbiți ?

— Vorbesc despre Dumcev, autorul microînsemnărilor pe care noi le-am considerat o glumă, un amuzament al cuiva !

Într-o clipă echilibrul, calmul, stăpînirea de sine a profesorului Tarasevici, toate acestea s-au evaporat.

Cu emoție și nerăbdare, zorindu-mă pe mine însumi, am început să povestesc tot ce am aflat întîmplător și neîntîmplător, tot ce am descoperit și am găsit în ultimele zile.

— Iar acum — am încheiat eu — trebuie să alerg la laborator ca să citesc întreaga istorie a lui Dumcev, trimisă de el în bilețelele de pe aripile fluturilor.

— Just ! exclamă Tarasevici. Bilețelele pe care le-am citit la microscop pot fi într-adevăr foarte ușor legate cu o ață subțire de trupul unei insecte și trimise la destinație. Se face uz de microfotografiere, și asta nu e ceva nou. Cînd în anii șaptezeci ai secolului trecut, Parisul a fost asediat, fotografii franceze Dagron a propus să se corespundă cu orașul asediat cu ajutorul microfotografiei. Textul scrisorii, al depeșei, al raportului era micșorat cu ajutorul aparatului fotografic pînă la asemenea dimensiuni, încît putea fi răsucit cu ușurință în jurul unei scobitori, iar porumbelul voiajor, de aripa căruia se lega scobitoarea, aducea microscrisoarea în orașul asediat. Acolo era citită prin proiecție pe un ecran mare. Spuneți că în biletul ars se propunea să se aprindă reflectorul. Aceasta era excitația luminoasă necesară atragerii insectelor spre lumina laboratorului.

Dar păcat că biletul a fost ars. Căci poate erau indicate în el și alte metode de atragere a insectelor spre alte locuri. Iată, de pildă, fluturile-amiral, sau Vanessa atlanta, este pasionat după seva dospită de mesteacăn, pe care o simte de la o distanță foarte mare. Îmi amintesc, mai eram încă student și verificam la practică finețea mirosului la fluturi. Văzînd cum au dat buzna „amiralii“ la mesteacăn și cum și-au vîrît adînc trompele într-o crăpătură a scoarței pomului, m-am gîndit să ung cu sevă de mesteacăn intrată în fermentație trunchiul unui plop tînăr. Și, ce credeți ? Fluturile-amiral se apropie în zbor de plop și se lipi de scoarța lui. Odată am șters cu o cîrpă un mesteacăn. Umblam cu cîrpa în mînă, iar fluturii se țineau toți după mine. Pe fluturile îndoliat îl găseam adesea pe ghizdul pe jumătate putrezit al unei fîntîni ; pe scîndurelele putrede crescuse mușchiul verde. Am luat odată cîteva bucățele din acest lemn, le-am muiat în tămîie și le-am ascuns bine. Cînd colo, ce să vezi ? Îndoliatul zbura drept spre acele bucățele de lemn putrezite, deși le ascunsesem într-un loc izolat.

— Într-adevăr, am citit corespondența lui Darwin cu Fabre. E vorba acolo despre simțul de orientare al unor insecte... Dar eu mă grăbesc spre laborator.

— Să fiți cu băgare de seamă, vă previn : precauție și grijă multă ! Probabil că scrisorile — făcute sul — zac în praf și firele de mătase cu care au fost legate de fluturi au putrezit, desigur, de mult. Acolo trebuie cercetat totul cu lupa în mînă. Da', apropo, dați-mi adresa... Spuneți că înainte această străduță se numea Verhnetroițki ? Casa cu turnuleț ? Am să caut, am să caut să trec neapărat pe acolo, peste vreo două-trei ore.

Ne-am luat rămas bun. Cotisem la stînga pe bulevard și pornisem pe o stradă laterală, cînd îl auzii pe Tarasevici strigîndu-mă :

— Am alergat după dumneavoastră ca să vă spun : nu ștergeți praful de pe spinarea cărăbușilor, a bondarilor. Pe spatele lor se pot afla tot felul de semne convenționale.

— Semne ?

— Din păcate nu vă pot însoți, mă grăbesc, dar iată despre ce e vorba : am participat eu însumi la o experiență în cursul căreia se trăgeau anumite concluzii urmărind semnele de pe spatele insectelor. Eram pe atunci asistent pe lîngă o catedră din Moscova. Într-o dimineață profesorul îmi telefonă : veniți repede la institut, studenții au adus albine de la prisacă. Au și făcut semne pe ele. Albinele au fost așezate în cutii

închise și profesorul împreună cu studenții au început să umble cu ele pe străzile din Moscova. Era o zi senină de vară. Au dat drumul albinelor de la fereastra deschisă a unei camere de undeva de pe lângă piața Pușkin. După aceea profesorul i-a trimis pe studenți înapoi la prisacă, iar el a rămas pe loc, la fereastra de unde a dat drumul albinelor. Studenții au găsit albinele la prisacă cu excepția a trei din ele, care nu se întorseseră la stup, și i-au comunicat aceasta profesorului prin telefon. Probabil că cele trei albine s-au rătăcit prin Moscova și au pierit. Se lăsase noaptea și profesorul tot mai stătea la fereastra de la care dăduse drumul albinelor și aștepta.

Și așteptarea lui n-a fost zadarnică ! Pe fereastră zbură bîzîind întii o albină din cele însemnate, apoi alta și, după ea, cea de a treia. Ele nu găsiseră drumul înapoi la prisacă și se întorseseră în camera de unde își luaseră zborul.

— Cum se explică asta, Stepan Egorovici ? l-am întrebat. Albinele au pierdut direcția către stupul lor, s-au rătăcit prin Moscova și totuși au găsit drumul înapoi la casa străină, de unde și-au luat zborul.

— Această enigmă a fost dezlegată. În timp ce zboară, albina muncitoare lasă în aer, în urma ei, o dîră dintr-o substanță mirositoare, pe care o secretă o glandă plasată la capătul pîntecului. Zboară o albină, apoi alta și alta, pe același traseu parfumat. Fusesse atunci la Moscova o zi foarte liniștită, nu adia nici un vîntuleț. Și la fel de liniștită a fost și seara. Astfel că „autostrada“ mirositoare a albinelor începea de la ferestruica din curtea de lângă piața Pușkin. Noi am făcut semne cu culori pe spatele lor. Dar mai sînt și alte procedee...

— Alte procedee ? am repetat întrebarea vorbind repede și cu aprindere. Ce fel de procedee ? Spuneți totul, Stepan Egorovici, e foarte important ! Sînt gata să uit că alerg să citesc cît mai repede microînsemnările aduse de poștașii aerieni.

— Da, da, aveți dreptate, nu trebuie să amînați de loc. Și de vreme ce v-ați angajat în această chestiune, sînteți foarte îndreptățit să vreți să aflați unele amănunte și procedee... Se știe că, mult înaintea primului război mondial, familii răzlețe de nemți s-au așezat în Franța, la două-trei verste de graniță. Aici ei au început să se ocupe în mod organizat de o treabă folositoare și — aparent — foarte nevinovată : stupăritul. În zilele

cînd vîntul sufla dinspre granița germană, alți nemți — acolo, în Germania — aprindeau niște sobițe pe care topeau zahăr. Albinele zburau într-acolo de la prisăcile de pe lîngă frontieră. Anii treceau. Albinele, generație după generație, zburau în Germania la zahăr și se întorceau în Franța. A început războiul. Și în zilele războiului au fost descoperite pe multe albine fire de mătase. S-a constatat că nemții sau agenții lor, înainte de a da drumul albinelor în Germania, din prisaca ce se afla în Franța, le însemnau așa cum conveniseră, folosind un fir de mătase de o anumită culoare : firul de mătase verde însemna infanteria, mătasea galbenă — artileria, și așa mai departe. Iar după numărul de albine ce veneau cu mătase de o culoare sau de alta, se putea stabili numărul regimentelor, al divizioanelor de artilerie ș.a.m.d. plasate în apropierea graniței.

Abia mai putîndu-mi stăpîni nerăbdarea, mi-am luat grăbit rămas bun de la Stepan Egorovici. Dar el îmi reținu mîna în a sa, recapitulînd :

— Așa, așa... fire de mătase... spinări... Despre aceasta v-am vorbit. Acum despre aripioare.

— Despre ce fel de aripioare ? Ah, Stepan Egorovici, mai bine să mergem împreună cît mai repede la laboratorul lui Dumcev !

— Să mergem, prietene, să mergem !

Am pornit în grabă împreună. Dar după vreo zece-douăzeci de pași Stepan Egorovici se opri :

— Nu pot, sînt așteptat la biroul de construcții. Voi veni și eu la laborator peste o oră sau două. Dar deocamdată fiți atent la aripioare...

— Stepan Egorovici, am fi putut ajunge între timp la laborator.

— Nu, nu, s-ar putea ca acolo să mă las furat de ceea ce voi vedea și să neglijez problema reparațiilor institutului, care nu sînt încă terminate. Sînt așteptat la biroul de construcții. Prin urmare, zic, luați aminte la aripioare. Trebuie să umblați cu ele cu mare băgare de seamă... Nu ștergeți praful de pe ele. Și nu uitați nici un moment că textele au fost micșorate prin fotografiere.

— Ei și ? Ce legătură are asta cu aripioarele ?

— Cum — ce legătură ? Pe aripioarele insectelor se pot scrie nu numai semne, dar chiar adevărate scrisori, rapoarte, comunicări. Nu vă mirați ! Mai bine ascultați ! Am să vă explic de cît ajutor poate fi aparatul fotografic folosit în această împrejurare. În primul rînd albinele trebuie să fie adormite. Aceasta se obține ușor : se umple stupul cu fum și albi-

nele adorm imediat. În această stare sînt transportate într-o cameră întunecoasă — fotolaboratorul, unde arde doar o lanternă roșie. Aici, cu o pensetă subțire li se deschid aripile și se aplică pe ele o soluție specială fotosensibilă, la fel ca aceea cu care se acoperă în mod obișnuit hîrtia fotografică pînă la obținerea fotocopiilor. Textul fotografiat se micșorează la dimensiunea necesară pentru a putea fi cuprins pe suprafața aripilor albinei. Acest text miniatural se copiază pe aripi, se fixează din nou și se usucă, adică este supus acelorași operațiuni pe care le suportă hîrtia fotografică pentru obținerea copiei. Cînd copia este gata, albina este lăsată să se trezească și să-și ia zborul, pentru ca cel care o așteaptă la destinație să o ucidă, cu scopul de a putea mări copia ce se află pe aripile ei și a putea astfel citi comunicarea.

Grozav i-a tulburat pe locatarii vechii căsuțe cu turnuleț apariția mea năvalnică și neașteptată ! Deschizînd larg ușa, am urcat aproape în fugă treptele spre laborator și am încremenit buimăcit în prag.

Se făcuse mare ordine și curățenie ! Praful fusese șters de pe toate cărțile, de pe masă, de pe toate obiectele. Ferestrele erau proaspăt spălate și acoperite cu perdele noi, albe, brodate. Și toate acele scrisori care închideau în ele viața unui om, toate acele scrisori aduse de poștașii zburători fuseseră măturate.

Treceau minutele, trecuse poate o oră, dar eu tot nu-mi puteam reveni.

— Mi-am dat toată osteneala pentru dumneavoastră și pentru Polina Alexandrovna. Priviți numai cum strălucește dușumeaua ! Am găsit ușa deschisă, și cum în dimineața asta am fost ceva mai liberă, am venit aici cu mătura, cu cîrpe, cu apă fierbinte. Să știți că mi-am dat toată silința, ca între vecini — spuse Avdotia Vasilievna, examinînd cu satisfacție laboratorul transformat. Numai dușumeaua nu s-a uscat încă de tot. Dar ce de gunoi a fost ! Numai gînganii cred că am ars aproape o găleată întreagă !

Stăteam pe marginea scaunului într-un colț al laboratorului. Îmi pătrundea în nări mirosul de dușumele proaspăt spălate, neuscate încă bine, mirosul de mătură udă cu care fuseseră frecate scîndurile pînă deveniseră atît de albe. Totul era curat, alb, luminos. Nici o urmă, nici un

firicel de praf n-a mai rămas în urma omului care a trăit aici, a lucrat și apoi a plecat undeva în necunoscut. Totul măturat, spălat ! Au fost puse chiar și perdele albe la ferestre. Cum mă supără, cum mă irită lăgănarea lor ușoară !...

Poftim de mai găsește aripioare... spinări... fire de mătase... semne... microfotografii...

M-am ridicat de pe scaun și am făcut un pas spre fereastră.

— Aveți grijă să păstrați curățenia, cetățene ! — îmi recomandă Avdotia Vasilievna. Și am auzit-o cum spunea în șoaptă Polinei Alexandrovna : N-o fi în toate mințile. A venit valvîrtej ca un nebun și acum tace tot timpul !

Polina Alexandrovna nu-i răspunse nimic.

Îmi dădeam seama că toată purtarea mea putea părea într-adevăr cel puțin ciudată.

Am coborît încet din laborator pe treptele din lemn. La plecare am aruncat o privire în jur. Acolo, pe treapta de sus, lângă ușa deschisă a laboratorului, stătea rezemată de pervazul ușii o femeie bătrînă, căruntă și mă privea în tăcere.

Vecina Avdotia Vasilievna îmi spuse în timp ce închidea ușa în urma mea :

— Trebuie să fii mai ordonat, cetățene !

BATRÎNUL ACTOR

Dintr-o dată totul a devenit plictisitor și nimic pe lume nu mă mai interesa. Nu vedeam decît perdele albe la ferestre și dușumele proaspăt spălate, mirosind a mătură udă.

Era o zi strălucitoare, fierbinte, numai lumină și culoare, dar eu purtam în suflet o amărăciune moleșitoare. E greu să-ți mărturisești că

n-ai făcut la timp ceea ce ai fi putut face, că întîrziînd ai pierdut momentul...

Vioiciunea mea de pînă acum, repeziciunea cu care mi se schimbau senzațiile, mi se alternau sentimentele — tot ceea ce mă stăpînise cu un ceas în urmă mi-a devenit de neînțeles. M-am dus la gară și am cumpărat un bilet de tren. Hotărîsem : mîine la ora zece seara voi pleca din Censk. Poate că voi călători cu același tren expres care s-a oprit din drum în noaptea aceea, cînd am auzit pentru prima oară despre doctorul Dumcev.

Am sosit la hotel. Ferestrele șclipeau prietenos în razele soarelui ce asfințea. Cheia camerei mele atîrna ca de obicei de cîrligul din dulăpiorul de sticlă — deasupra capului funcționarei de serviciu. Și tot ca de obicei, ea citea o carte. Auzindu-mi pașii cînd m-am apropiat să iau cheia, îmi spuse fără a-și ridica ochii de pe carte :

— A, dumneavoastră sînteți, de la numărul șapte ?... „A, ei bine !... șopti el cu o voce care tremura de mînie. Vino mai repede ! Scoateți șpada ! Să se împurpureze caldarîmul cu sîngele unuia dintre noi...” Vra să zică dumneavoastră sînteți cetățeanul de la numărul șapte ? Încă n-ați plecat ? Iertați-mă, îl citesc pe Hugo. Mi-e așa de milă de Esmeralda ! Cîte zile mai stați ?

— Cîte zile ? Mîine plec !

— Ah ! De astă dată dădu la o parte cartea cu un gest hotărît. Era cît p-aci să uit : a întrebă de dumneavoastră un bătrîn ciudat. Purta o haină de catifea, sandale pe piciorul gol și fredona mereu ceva ca pentru el singur. A plecat, a revenit și apoi a plecat din nou. Nu vroia să spună cu nici un chip cine este. A răspuns într-un fel ciudat : pe dumneavoastră nu vă cunoaște și nici dumneavoastră nu-l cunoașteți pe el, dar aveți o chestiune comună. Chiar foarte importantă. De aceea are să vie neapărat azi din nou.

— Poftim acum și un mister ! Întocmai ca în vechile romane ! i-am spus.

— Un mister ? În orașelul nostru ? ! Ah, dacă ar mai exista acum mistere fatale ! Dar din păcate au rămas numai în romane... Și cu o tristețe visătoare funcționara se uită pe fereastră. El ! El e ! exclamă ea deodată.

— Cine ?

— Cel care v-a căutat. Uitați-vă ! Trece acum pe partea cealaltă a străzii. Parcă a și privit înapoi.

— Fiți amabilă, vă rog, strigați-l.

— Nu mă mai poate auzi. De altfel a și cotit în strada principală. Dar nu fiți îngrijorat. Doar a promis că mai vine.

„Ce zi grea a fost azi — mă gîndeam eu în timp ce mă lăsam obosit în fotoliul din camera mea. Dimineăța — aproape o certitudine : îndată ce voi ajunge la laborator, voi afla întreg adevărul, voi citi la microscop toate scrisorile lui Dumcev. În cursul zilei un sentiment de jenă, de rușine : m-am apucat de o problemă, dar n-am fost în stare să-i fac față... Iar acum, seara — așteptare. Nu, nu numai așteptare, ci și o curiozitate pe care nu mi-o pot stăpîni : cine să fie acest necunoscut care a întrebat de mine și a promis că va reveni ? Astăzi toate mi-au ieșit pe dos.“

Pe culoar se auziră pași, pașii se apropiau... Cineva bătu în ușă. Am tresărit.

— Intră !

Era amabila bufetieră, care îmi aducea ceaiul cu biscuiți în odaie. Puse totul pe masă, zîmbi și ieși. Se așternu din nou liniștea. Unde o' fi acel necunoscut ? E destul de tîrziu acum. Pentru ce m-o fi căutat ? M-am apropiat de fereastră : umbra unui om se desprinsese de casa de pe partea cealaltă a străzii, omul traversă strada și se îndreptă direct spre intrarea hotelului. El era ! Necunoscutul pe care-l așteptam.

Se auzi o bătaie fermă în ușă... În fața mea stătea un om înalt, cu o claie de păr cărunt în cap ; fața bine rasă avea reflexe albastrii. Era îmbrăcat cu un veston de catifea neagră. Pe cămașa albă ca zăpada flutura o lavalieră. Picioarele goale erau vîrite în niște sandale.

— Cine sînteți dumneavoastră ? am întrebat cu un glas care mi se părea străin, care-mi sună hodorogit, de parcă aș fi avut febră. Cine sînteți dumneavoastră ? am repetat, încercînd să mă stăpînesc.

— Veți afla numaidecît — spuse necunoscutul. Sînt oarecum tulburat și nu știu cu ce să încep...

Răspunzînd invitației mele, el împinse cu ușurință un fotoliu și se așeză în fața mea. Se așternu o tăcere încordată.

— Așadar... — începu necunoscutul. Așadar este vorba de Dumcev, de doctorul Dumcev... de dispariția lui misterioasă... Această dispariție

vă frământă pe dumneavoastră, nu-i așa ? Am aflat întâmplător de cercetările pe care le întreprindeți... Eu l-am cunoscut îndeaproape pe Serghei Sergheevici. El mi-a salvat viața.

— Iertați-mă — am repetat eu — dar cine sînteți dumneavoastră ?

— Cine sînt eu ? Numele meu nu va spune nimic. Absolut nimic. Dar cîndva, cu mulți ani în urmă, numele actorului Orlov-Zaokski era cunoscut în multe orașe. Da ! Am fost actor. Tineretul nostru nu mai știe astăzi cum angajau impresarii, pe vremea țaristă, actorii. Le ofereau o leafă de nimic, îi organizau — după bunul lor plac — în trupe, împingeau la distrugere atîtea talente actricești ! Actorii își duceau viața în căruțe, pe drumuri prăfuite, înghesuiți în vagonul strîmt al unui tren dintr-o gară în care nimereau din întâmplare. Sau își pierdeau viața în hanuri murdare, în camere dubioase, mizerabile. Și seară de seară, noapte de noapte, pe scena luminată de lămpile afumate de petrol, să joci — cu o durere apăsătoare în suflet — cu totul altceva decît trăiești și simți tu, decît trăiește în neliniștea și nesiguranța sa spectatorul care și-a plătit copeica cîștigată cu trudă, pentru ca să audă de la tine adevărul într-o sală pe jumătate întunecoasă.

În ochii actorului se iviră lacrimi.

— Iertați-mă, am vorbit nu despre ceea ce vă interesează pe dumneavoastră. Așadar, în anii aceia îndepărtați am fost internat în spitalul în care era medic Serghei Sergheevici Dumcev.

Bătrînul actor se ridică puțin și îmi înmînă încet, cu un gest solemn, un manuscris gros făcut șul și legat cu o panglică albastră.

— Iată fragmente din jurnalul scris de mine în anii aceia. Citiți-le și veți înțelege totul. Eu trebuie să plec. E tîrziu. Noapte bună.

L-am petrecut pe bătrînul actor de-a lungul culoarului liniștit, adormit, pînă în dreptul cerdacului. Aci el se opri :

— Pe mine nu-i prea greu să mă găsești, sînt mulți ani de cînd conduc cercul artistic de pe lîngă clubul „Constructorul“. Activitate artistică de amatori din mijlocul cărora se nasc uneori mari talente !...

Am privit îndelung în urma lui. Bătrînul actor mergea prin mijlocul străzii cu pas elastic, ușor, aproape tineresc. Luna așternea înaintea lui pe caldarîmul inegal, pe pietre, pe asfalt, o cărăruie lungă, liniștită.

CĂSUȚA DIN PLACAJ (Amintirile unui actor)

Joi, 14 mai.

Ce greu se scurg zilele în spital, ce încet trece timpul pe care trebuie să-l consacru însănătoșirii mele. Încep să-mi amintesc, să reconstitui totul în memorie, să notez „Meta...morfoză, metamorfoză” — ce cuvânt ciudat ? Acesta a fost primul cuvânt pe care l-am auzit când m-am trezit. N-am priceput imediat unde mă aflu. În cameră era întuneric, iar lângă patul meu, la lumînarea care se topea încet, arzînd, un om scria ceva și parcă dicta cuiva cu glas tare : „Metamorfoză”.

Umbra tremură, se clatină, se întinde pe perete : omul s-a aplecat mai mult deasupra mesei și continuă să scrie. Penița scîrțîie. Iată, a repetat din nou cuvîntul necunoscut „metamorfoză”. Unde mă aflu ? De undeva din întuneric se aud suspine : „Doctore !” Omul lasă tocul, ia lumînarea și pleacă. Nu visez oare ? Din obișnuință caut o replică din rolurile cunoscute... „Din nou același vis ! E posibil ? Pentru a treia oară !” Capul mi se-nvîrtește, inima mi se strînge ca într-un clește. Peste mine se apleacă fața unui om. „Meta...morfoză, metamorfoză...”

Sîmbătă, 16 mai.

Nu știu — m-a trezit o rază de soare care a alunecat pe perete sau nechezatul voios al unui mînzuleț, care a ajuns la mine prin fereastra deschisă, dar am deschis ochii și m-am simțit deodată plin de viață. Am început să-mi reamintesc totul : trupa noastră, în trecere prin Censk, prezentase în depoul pompierilor — o magazie mare — vodevilul „O chestiune încîlcită” de Karatîghin. Eu interpretasem rolul lui Voloșin. Și deodată totul în jurul meu se clatină. Grinzile mari ale magaziei se prăbușeau parcă deasupra capului, iar dușumeaua sărea în sus. Și eu am căzut. Am auzit strigătele impresarului : „Trageți cortina și luați-l de aici !” Mai departe — beznă.

Doctorul care mă îngrijește în acest spital se numește Serghei Sergheevici Dumcev.

Marți, 19 mai.

Nu-mi iese din cap primul cuvânt auzit în noaptea aceea : „meta-morfoză“. Ce-o fi însemnând ?

Miercuri, 20 mai.

În noaptea asta a fost furtună. Multă vreme n-am putut adormi. Fulgerele schițau zigzaguri pe fundalul negru al cerului. Afară pomii foșneau neliniștiți. La mäsută, la lumina lumînării, doctorul scria din nou și, ca întotdeauna, rostea cu glas tare ceea ce așternea pe hîrtie.

— A descoperi taina energiei ființei vii nu înseamnă oare a descoperi taina învingerii tuturor bolilor ? Unde trebuie să căutăm, în energia metamorfozei ?... A, dumneavoastră nu dormiți — mi se adresează doctorul, auzind cum începusem să mă tot întorc de pe o parte pe cealaltă. Dormiți liniștit ! O să vă faceți bine și veți fi la fel de sănătos ca înainte. Ba chiar mai sănătos, mai bine.

Sîmbătă, 23 mai.

Toată ziua a plouat. Mă doare inima ; se zbate foarte tare. Scriu cu greu, nu mă pot mișca. Prost mă slujești, inimă ! Cum o să trăiesc cînd am să ies din spital ? Fără teatru, fără scenă, pentru mine viața nu e viață. Iată o întrebare dureroasă. Din pricina acestor gînduri inima a început să mă doară tot mai tare. Bate cînd egal, cînd agitat, de parcă ar vrea să se smulgă din locul ei și să fugă, să fugă... I-am spus doctorului... El m-a liniștit din nou.

— Lămuriți-mă, doctore, ce-i aceea metamorfoză ?

— Mai tîrziu, mai tîrziu. Cînd o să vă faceți bine, o să vă explic. Și veți înțelege totul. Iar acum luați-vă medicamentul.

Doctorul duse la buzăle mele paharul și îmi îndreptă pledul. Ploaia bătea în acoperiș din ce în ce mai încet, mai precaut parcă.

Duminică, 24 mai.

Astăzi am aflat cum am nimerit aici. Cînd am leșinat pe scenă, impresarul m-a dus în camera mea de la hotel, iar în cursul zilei a reușit să-i înșele și pe actori și pe patronul hotelului, spunîndu-le că vor veni rudele mele să mă ia și vor plăti ele camera. Trupa a plecat. Eu mă sim-

team din ce în ce mai rău. Doctorul Dumcev, chemat de patronul hotelului, m-a consultat, m-a tratat, a plătit toate cheltuielile și m-a transportat apoi la spital.

Marti, 26 mai.

Ce zi blîndă și luminoasă e azi ! Totul în jur mi se pare frumos și bun.

Intrînd în salon, doctorul îmi spuse :

— Ei, iată-vă zîmbind ! Prin urmare sînteți pe cale de a vă însănătoși. Ia încercați să vă reamintiți monologul lui Boris Godunov : „Pe culmile puterii am ajuns...”

Am început să recit, m-am încurcat, m-am fîsticit și m-am oprit rușinat.

— Dacă aveți nevoie, iată-l pe Pușkin. Pregătiți-vă cum trebuie. Trebuie să munciți, să munciți ! Și boala va trece mai repede.

Luni, 1 iunie.

Ieri, duminică, m-am simțit iar bolnav și obosit. Cu inima o duc tot prost. Doctorul m-a luat cu el la plimbare.

Am mers fără grabă, am discutat. Încet-încet am uitat că mă doare inima.

Duminică, 7 iunie.

E seară. Astăzi ne-am plimbat mult. Doctorul m-a dus în afara orașului, în atelierul său.

— Acolo veți găsi răspunsurile la întrebările pe care mi le-ați pus.

De pe un mic deal, am văzut cum sclipește undeva departe marea de peruză. Am coborît și am continuat drumul printr-un parc bătrîn, părăginit. Aleile erau întunecoase. Grilajul de fier al gardului era răsturnat și zăcea în iarbă. Am trecut pe lîngă chioșcul care închidea aleea și am ieșit din parc. Tufele de măcieș erau în floare.

Călcînd prin iarba deasă, înaltă, am trecut pe lîngă un gard de nuiele în dosul căruia zumzăiau albinele și ne-am oprit în fața unei căsuțe din placaj. Am trecut pragul în urma lui Dumcev și m-am oprit locului uimit. Toată camera era plină de păienjeniș. În ramele ferestrelor erau întinse în loc de geamuri pînze de păianjeni. În colțuri păienjenișul atîrna

în chip de mici hamacuri. În borcane se tirau păianjeni și trăgeau după ei fire. Chiar și într-un borcan cu apă trăia un păianjen argintiu. În diferite locuri din tavan atârnav fire. De unul din ele era prins chiar pe podea un șoarece mort ; de altele — surcele și pietricele.

— Puteți pași fără frică dincolo de prag — spuse Dumcev. Păianjenul, coborîndu-și firul, l-a prins întâmplător de un șoarece mort.

Dumcev deschise o cutie și un roi de muște se împrăștie prin cameră. Și îndată totul se urni din loc și începu să se legene : păienjenii cu pietricelele, cu surcelele, din ramele ferestrelor ; se clintiră firul agățat de șoarece și micile hamacuri din păienjenii din colțurile camerei începură să se legene și ele. Apărură păianjenii — se năpustiră să prindă, să apuce prada. Niciodată nu mi-am putut închipui că există pe lume atâtea specii de păianjeni, și atât de diferiți unul de celălalt. Păianjeni ! Păianjeni ! Peste tot păianjeni ! Alergau pe pânzele întinse în ramele ferestrelor, pe pereți, coborau pe fire, se rostogoleau în hamacurile din păienjenii, circulau pe dușumea, pe pereți, pe tavan. Jos pe lângă picioarele mele intrau și ieșeau pe ușa larg deschisă.

Miercuri, 10 iunie.

Dumcev locuiește în oraș. Se spune că are acolo un laborator unde face experiențe chimice, dar n-am fost încă să-l văd. Fiindcă e de părere că trebuie să respir aer marin, îl conduc tot mai des pînă la căsuța din placaj. Aici ne despărțim, el rămîne pe loc, iar eu plec spre mare.

Sînt pe cale de a mă însănătoși. Ce-i drept, uneori simt deodată o durere în inimă, dar îmi trece imediat. Și atunci o asemuiesc cu un actor care apare după spectacol pe scenă pentru a cere publicului iertare pentru zbuciumul pe care i l-a pricinuit.

În sufletul meu e sărbătoare. Boala a fost învinsă. Sînt sănătos, viguros și vesel. Sînt gata să mă prezint în rolul lui Romeo sau al lui Ceașki pe scena Teatrului Mic sau Teatrului Alexandrin. Nici nu-mi vine să cred că am fost vreodată bolnav. Cu ce leacuri m-a tratat doctorul ?

Luni, 15 iunie.

„Metamorfoză“ !

Ieri am fost din nou la căsuța din placaj. Serghei Sergheevici mi-a explicat limpede și îndelung ce este „metamorfoza“. Pe masă, printre

numeroasele borcane de sticlă, se aflau și două borcane largi cu fundul plat care semănau mai degrabă cu niște acvarii. Unul din ele era plin cu apă, iar în celălalt se afla nisip, pietriș și un mănunchi de iarbă verde. În ambele se afla câte o vietate destul de ciudată : una înota în apă, cealaltă se deplasa pe nisip.

— Priviți ! Seamănă aceste două ființe una cu cealaltă ?

— Nu seamănă de loc.

— Într-adevăr, uneia îi ies în afară bronhiile și are o coadă plată și greoaie. Trăiește numai în apă. Se numește „axolotlu“. Cealaltă respiră prin plămîni, iar trupul îi este mult mai proporționat, de formă lungă, cilindrică, cu coadă. Trăiește și pe uscat și în apă. Se numește „amblistoma“. A fost o vreme cînd axolotlul și amblistoma erau socotite două specii diferite, independente. Dar acum s-a constatat că acest locuitor acvatic — axolotlul — se transformă în amblistomă. Adică axolotlul este larva amblistomei.

— Și ce-i aici de mirare ? am spus eu. Mormolocul trăiește și înoată în apă și se transformă într-o broască care trăiește atît în apă cît și pe uscat. Iar mormolocul nu seamănă de loc cu broasca. Ce urmăresc experiențele dumneavoastră ?

Dumceva izbucni în rîs :

— Exemplul nu e potrivit ! V-ați mira desigur foarte mult dacă unii mormoloci ar depune în noroi ouă din care ar ieși tot mormoloci, iar alții s-ar transforma în broaște !

— Ei, asemenea minuni nu se întîmplă ! am rîs eu.

— Cu mormolocii nu se întîmplă. Dar cu axolotlul — larva amblistomei — da ! De regulă el se transformă în amblistomă, dar el poate și să nu se transforme în amblistomă, să se înmulțească și să moară așa cum s-a născut.

— Dar amblistoma ?

— La rîndu-i, depune ouă, din care mai tîrziu apare larva ei : axolotlul.

— Bine ! Dar ce nouă minune așteptați să rezulte de aici ?

— O minune fără minuni ! Încerc să produc o metamorfoză pe cale artificială, silind axolotlul să se transforme neapărat în amblistomă. Eu produc și observ cum se desfășoară această metamorfoză — transformarea larvei în formă matură.

— Dar cum, pe ce cale interveniți dumneavoastră aici, în atelier, în treburile naturii ?

— Foarte simplu. Suplimentez hrana axolotlului cu glandă tiroidă sau cu tiroidinul pe care-l produce această glandă și silesc forma acvatică a amfitrei să se transforme într-una terestră, care nu se aseamănă de loc cu ea. Sint fiziolog și mă simt obligat să pot face asta ! Cu alte cuvinte eu creez condițiile necesare pentru transformarea unei ființe într-alta.

Miercuri, 17 iunie.

Sint sănătos ! Complet sănătos !

Printre bolnavi circulă zvonul că doctorul nostru prepară singur medicamentele miraculoase cu care-și vindecă bolnavii.

— Ce fel de apă vie mi-ați dat să beau ? l-am întrebat pe Serghei Sergheevici.

Iar el mi-a răspuns :

— Dacă o să mă ajutați în experiențele mele, o să aflați.

Ce fel de ajutor poate ieși din mine — pentru un savant ?

Astăzi spre seară am părăsit spitalul și m-am mutat — la recomandarea lui Dumcev — la felcerul Akulinușkin.

Am devenit cu totul altul — mă simt tânăr, viguros. Și toate astea datorită lui — lui Dumcev ! Dar ce aş putea face pentru el ?

Luni, 22 iunie.

Ieri în casa felcerului Akulinușkin se așteptau oaspeți : se frecau dușumelele, se coceau prăjituri, se scuturau saltelele de praf. Totul strălucea și sclipea. Până și canarii din colivii păreau proaspăt spălați și strălucitori.

Am plecat în afara orașului. În zilele de duminică doctorul se află întotdeauna în căsuța lui de placaj. Dar eu nu intenționez de fel să-l deranjez și, de aceea, trecînd pe acolo, m-am îndreptat spre mare. O ploaie neașteptată m-a silit însă să mă-ntorc și să dau fuga la căsuță.

Am bătut în ușă, dar nu mi-a răspuns nimeni. Am bătut din nou :

— Pot să intru ?

Dar Serghei Sergheevici nu răspunse. Am întredeschis ușa — nimeni. Am intrat. Am rămas uimit : dispăruseră toți păianjenii. Toate borcanele, tot păienjeniușul. Numai cărțile rămăseseră pe masă. Una din ele — „În-

părăția animalelor“ — era deschisă la un desen sub care se găsea explicația : „Păianjenul — bokohod — lungimea limită un țol“.

Ploaia s-a liniștit. Am auzit deodată undeva lângă mine un foșnet. Am privit în jur. Nimeni. Foșnetul se repetă. Am cercetat cu atenție întreaga cameră. M-am așezat din nou pe taburet, începusem din nou să răsfoiesc cartea, când am auzit ceva foșnind, lipăind lângă mine. M-am uitat pe jos : de sub taburetul pe care ședeam apăru un picior imens, strîmb și păros. Am fugit la ușă. Taburetul se clătină. Am văzut legat de piciorul lui un păianjen uriaș. Ochii-i ardeau cu o lucire rea, opt picioare păroase zgîriau, se întindeau în diferite direcții, cefalo-toracele se îndoia. Era același păianjen — bokohod — pe care-l văzusem puțin înainte în desen. Dar acolo era indicată mărimea maximă de un țol, iar acesta era cît o jumătate din taburet. Un păianjen gigant !

Ușa se deschise. În prag stătea Dumcev. M-am uitat speriat la el.
— Asta-i o experiență. O experiență reușită ! spuse calm Dumcev.

Miercuri, 1 iulie.

Dumcev a dispărut ! Ce-i de făcut ? A dispărut — cu trei zile în urmă, duminică în 28 iunie. Abia acum m-am putut așeza la masă să-mi adun gândurile, să-mi fac însemnările.

Ultima oară l-am văzut în căsuța din placaj tot într-o duminică, era în 21 iunie, în ziua când m-am speriat de păianjenul acela gigant. Ca de obicei, duminica trecută, la 28 iunie, mă pregăteam dis-de-dimineață să mă duc la el. Dar în timpul nopții fusese furtună, iar dimineața felcerul mă rugă să-i dau o mînă de ajutor la curățatul grădinii. O vecină veni fuga la gard îndată ce mă văzu :

— A dispărut doctorul !

Am alergat la spital împreună cu felcerul. Am găsit acolo toată lumea alarmată. Circulau fel de fel de zvonuri. Se spunea că doctorul s-ar fi scaldat în mare și s-ar fi înecat. Și o altă versiune, că s-ar fi aruncat în mare dinadins, ca să-și pună capăt zilelor. Și, în sfîrșit, unii spuneau că nici nu s-a scaldat, nici nu s-a înecat : și-a luat traista la spinare și a pornit — în haine schimbate — să cutreiere pribeag prin lume.

Joi, 2 iulie.

Doctorul care mi-a salvat viața, omul ale cărui cuvinte mi-au înaripat sufletul a dispărut ! Nu-mi pot veni în fire !

Vineri, 3 iulie.

Astă-seară, întorcîndu-mă acasă, am auzit pe stradă doi trecători povestind unor negustori moscoviți despre dispariția medicului.

Sîmbătă, 4 iulie.

Am aflat ieri, pe cînd eram acasă la felcer, că în jurul prisăcii au apărut și s-au răspîndit prin iarbă furnici și păianjeni de un soi cu totul neobișnuit și că se intenționează să se dea foc căsuței din placaj și să se cosească iarba. Dar cosașii nu se încumetă să pornească la treabă.

Duminică, 5 iulie.

Ieri au vrut să toarne gaz peste căsuța din placaj, peste iarbă și să se dea foc la totul. Dar administratorul moșiei, invocînd o telegramă din Petersburg, a interzis provocarea unui incendiu pe domeniile boierești. Mîine dimineață căsuța de placaj a doctorului va fi dărîmată. Trebuie să mă duc acolo măcar pentru o ultimă oară.

Luni, 6 iulie.

Căsuța va fi dărîmată. În curînd buruienile vor năpădi locul pe care a fost clădită. Casa aceasta, în care doctorul a lucrat la experiențele lui atît de neobișnuite, în curînd nu va mai exista.

Ieri am fost pentru ultima oară acolo. Era pe-nserat. Ședeam la fereastră și parcă așteptam din clipă în clipă să apară Dumcev și nu-mi venea să plec. Prin fereastră se vedea prisaca, iar după gardul de nuiele trebăluia ca de obicei bătrînul prisăcar. Întotdeauna se uita la mine chiorîș, simțeam că nu mă stimează : „Un comediant !“

Aveam de gînd să plec, cînd prisăcarul apăru în dreptul ferestrei.

— Tot îl mai aștepți pe doctor ? Nu-l mai aștepta degeaba. Nu se mai întoarce.

Bătrînul îl văzuse pe Serghei Sergheevici în zorii zilei de 28 iunie, duminică. Povestește că în urma doctorului alergau trei inși. Prisăcarul voise să dea fuga de după gardul de nuiele, dar zărind pe chipiul unuia dintre urmăritori o cocardă, se sperie. Se lăsă însă pe vine, în spatele gardului, de unde putu să observe totul. Doctorul apucă să intre în fugă în căsuța lui din placaj. Se încuie. Cei trei începură să bată în ușă. Apoi

unul alergă la fereastră, iar ceilalți doi smulseră ușa din țiței și dădură buzna înăuntru. Bătrînul îi văzu apoi, tot din locul lui, ieșind imediat pe toți trei și începînd să șușotească, să gesticuleze. Cel cu cocardă intră din nou în casă și ieși cu hainele doctorului sub braț. Apoi porniră toți trei pe alee. „I-au făcut de petrecanie doctorului !” gîndi bătrînul. Așteptă puțin, apoi se uită pe furiș pe fereastră, ca să-i dea la nevoie ajutor doctorului. Dar în căsuță nici urmă de doctor !... Nici viu, nici mort ! Parcă l-ar fi înghițit pămîntul ! Între timp, omul cu cocardă lansă zvonul că doctorul s-a înecat în mare. Pentru convingerea autorităților, prezentă hainele doctorului, susținînd că le-a găsit pe malul mării.

Bătrînul prisăcar se temea de o anchetă judiciară.

— Tu să nu mă bagi pe mine în treaba asta — spuse el. Prisaca e alături de căsuța din placaj, dar ce s-a petrecut acolo, nu mă privește. Eu am grijă numai de albine... N-am văzut nimic, n-am auzit nimic. N-am vorbit cu tine.

Bătrînul plecă, afară începu să se întunece. Am cuprins într-o ultimă privire masa, pereții, fereastra. Pe masă rămăsese o cană, un pahar cu un rest de apă pe fundul lui, o farfurioară cu un praf alb și cu mici grăunțe homeopatice. Tot pe farfurioară era și o linguriță de argint pe care se găseau gravate literele : „SD” (Serghei Dumcev). Mi se strînse inima de durere : asta era tot ce rămăsese în urma omului pe care-l îndrăgisem atît !

Mîine căsuța va fi un morman de dărîmături. Toți vor uita de doctorul Dumcev. Și am luat ca amintire lingurița cu inițialele „SD”. Dar cu praful și grăuncioarele ce să fac ? „Serghei Sergheevici le ținea pentru niște experiențe de-ale lui” — mi-am zis. Am vărsat într-o bucată de hîrtie care se afla pe masă praful și două din grăuncioarele acelea.

Sîmbătă, 18 iulie.

Iată, au și trecut douăzeci de zile de cînd a dispărut Dumcev.

M-am angajat într-o trupă teatrală. Plec din Censk. Reîncepe viața mea de actor pribeag.

Ciudata dispariție a lui Dumcev continuă să fie un mister de nedezlegat. Dar amintirile mele despre el vor fi mereu luminoase. Plec. Așez în fundul valizei mele uzate însemnările despre zilele pe care le-am

petrecut la Censk. Și împreună cu ele ceea ce am luat în timpul ultimei mele vizite, ca amintire, din căsuța din placaj.

Dar de ce acum, cînd strîng curelele valizei și mă gîndesc neîncetat la dispariția lui Dumcev, îmi tot reamintesc de „Cadavrul viu“ de Lev Tolstoi și de ce recit în sinea mea monologul lui Fedea Protasov ?

CALCULE ȘI CIFRE CIUDATE

Cu aceasta se termină jurnalul din anii tinereții bătrînului actor Orlov-Zaokski.

Mă adîncisem în lectură și nu băgasem de seamă că afară, îndărătul jaluzelelor, se iviseră zorile, în timp ce pe masa mea mai ardea încă lampa electrică. Punînd la o parte jurnalul, am început să cercetez cu atenție ceea ce luase cîndva actorul de pe masa din căsuța făcută din placaj. Lingurița de argint cu inițialele „SD“ se înnegrise, iar în cele două bucățele îngălbenite de hîrtie se aflau praful și grăuncioarele. Ciudat om mai era și acest bătrîn actor romantic ! Zeci de ani să poarte cu el praful și grăuncioarele homeopatice...

În timp ce citeam însemnările lui, mi se părea din cînd în cînd că mă apropiu de dezlegarea misterului dispariției lui Dumcev. Dar după ce am isprăvit de citit însemnările — toată povestea aceasta a rămas la fel de neclară pentru mine ca și înainte. Ba și mai nebuloasă — și mai de neînțeles.

Din pricina nopții nedormite, din pricina neliniștii interioare, a rătăcirii zadarnice în jurul uneia și aceleiași probleme, începuse să mă doară capul. În valiză aveam o cutiuță cu prafuri — un amestec de piramidon și cafeină. La Moscova mă surmenasem foarte mult și sufeream de migrene. Medicul care mă tratase m-a sfătuit să iau de două ori înaintea fiecărui prînz cîte un praf. Am scos aceste prafuri din valiză, am luat unul din ele și am băut apă. Simțeam nevoia de somn. M-am

culcat, dar n-am reușit să adorm : mă supăra raza de soare care se strecura prin jaluzele.

De ce mi s-au întipărit în minte cele mai neînsemnate amănunte ale fiecărei întâmplări din dimineața aceea și ale fiecărei acțiuni pe care o făcusem, precum și întreaga desfășurare a gândurilor mele ? Pentru că într-unul din aceste amănunte era ascuns resortul care mai apoi s-a declanșat pe neașteptate și m-a împins brusc, m-a aruncat pentru o bucată de vreme departe de întreg mersul obișnuit al vieții mele.

Așadar... mă durea capul. Soarele strălucitor străbătea prin jaluzele și mă împiedica să dorm. În raza soarelui săltau fire de praf. Raza se întindea pînă la masă și atingea foile vechi și mototolite în care erau împachetate praful și grăuncioarele aduse de actor, luate cu zeci de ani în urmă din căsuța de placaj a doctorului. Oare aceste foi nu se vor rupe dintr-o dată în minile mele, în clipa cînd voi începe să le despățuresc pentru a scoate praful și grăuncioarele, împreună cu lingurița ?... Dar ce-i asta ? Pe hîrtia în care se afla praful — scrisul lui Dumcev ! Am sărit în picioare, am vărsat praful din hîrtia veche și mototolită în ambalajul gol al piramidonului și am început să citesc cu nesaț :

„Influența asupra vitezei de dezvoltare, asupra creșterii organismului viu al fermenților, diferite combinații de modificare a temperaturii și umidității — toate acestea le-am cercetat, le-am verificat prin experiențe și m-am convins că pot influența creșterea organismului viu, îi pot modifica structura, îi pot mări sau scădea
. modificarea vitezei de dezvoltare a moliei de ceară se exprimă prin formula :

$$\text{Lg } W = bt + clgt,$$

unde

W — greutate ;

t — timp ;

b și c — constante

. De 70 000 ori ! De 70 000 ori își mărește greutatea omida fluturelui Sfiredelitorul salciei. Greutatea omidei se exprimă la ieșirea ei din ou în fracțiuni de miimi dintr-un gram. După un timp relativ scurt, greutatea ei poate fi socotită în grame.

Omida fluturelui Sfinx ligustri își mărește greutatea` de 10 000 de ori, iar omida viermelui de mătase de 15 000 ori.

Ce forță titanică ! Și eu sînt pe cale de a pune stăpînire pe ea și de a o îndrepta în direcția indicată

...Fermentii ! Cu ajutorul lor nu se pot oare accelera de milioane de ori reacțiile chimice care au loc în organismul ființei vii ?...“

Aici se întrerupea însemnarea. Un petic de hîrtie plin de cifre, formule și raționamente de neînțeles despre niște fermenți. Un petic de hîrtie ! Ce îmi putea el spune despre soarta stranie a omului care a trăit, a suferit, a inventat și a dispărut atît de neașteptat ? Absolut nimic.

Acum, cînd scriu aceste rînduri, situația este complet schimbată — și toate întîmplările din ziua aceea fac parte din domeniul trecutului. Tot ceea ce ar fi putut să nu se producă — s-a produs... Acum, cînd toate acestea au devenit pentru mine o amintire — mă întreb mirat : de ce, citind formulele și însemnările lui Dumcev pe acel petic de hîrtie, nu le-am confruntat pe loc cu textul microînsemnărilor lui, cu tot ceea ce mi-a povestit Polina Alexandrovna și cu amintirile bătrînului actor ? Era un material imens ! Rămînea doar să compar între ele anumite cuvinte și fapte și atunci, cu o logică implacabilă, aș fi ajuns chiar în aceeași dimineață la concluzia... aș fi descifrat enigma vieții lui Serghei Serghievici.

Dacă... dacă... Dar mai bine să povestesc totul pe rînd.

Era cald în cameră în dimineața aceea. Avusesem o noapte de insomnie și, în continuare, nu puteam dormi. Mă durea capul și am hotărît : cel mai bun lucru este să ies din oraș, spre mare, să mă duc acolo unde s-a aflat cîndva căsuța din placaj. Trenul meu pleca la orele zece seara, iar acum era abia nouă dimineața. Biletul de drum îl aveam în buzunar. După plimbare, voi avea suficientă vreme să trec pe la institut pentru a-mi lua rămas bun. Apoi voi căuta clubul „Constructorul“, pentru a preda lui Orlov-Zaokski, conducătorul artistic al colectivului de artiști amatori, jurnalul său și celelalte obiecte pe care mi le lăsase.

Legasem cu grijă cu o panglicuță manuscrisul-jurnal și începusem să împachetez lingurița, cînd deodată am auzit o bătaie în ușă.

— Nu vă deranjez ?... Bună ziua ! Scuzați, vă rog ! spuse precipitat studenta Lena, vechea mea cunoștință. V-am adus o scrisoare din partea

lui Stepan Egorovici. Am fost atît de ocupată ieri, iar dumneavoastră aţi lipsit mult. Scuzaţi-mă. La revedere...

Am început să citesc scrisoarea în timp ce continuam în mod marginal să împachetez, să vîr prin buzunare tot ce voiam să iau cu mine : caietul actorului, prafurile, linguriţa...

„Mult stimat Grigori Alexandrovici !

Ieri, de îndată ce mi-am terminat treburile, m-am dus la adresa indicată de dumneavoastră, la casa cu turnuleţ. Nu mai eraţi acolo. Mi-a deschis uşa o femeie scundă, care cu nici un chip n-a vrut să mă lase să intru şi n-a fost în stare să-mi explice nimic din care să pricep ceva. Ce-aţi găsit acolo ?

Pot să vă comunic un amănunt interesant cu privire la microscri-sori. Docentul Voronţova a descoperit şi a demonstrat în mod concret că aceste însemnări n-au fost cituşi de puţin micşorate prin intermediul fotografierii, ci au fost scrise de mînă. Sîntem puşi în încurcătură şi de faptul că hîrtia şi cerneala s-au dovedit a fi făcute dintr-o compoziţie cu totul neobişnuită, nu sînt produse industriale ! Cum a putut deci Dumcev, sau omul care se ascunde sub acest nume, să scrie texte de dimensiuni atît de reduse, încît să nu poată fi citite decît la microscop ? Aşa că Voronţova a avut tot temeiul să declare, rîzînd : aceste însem-nări au fost scrise, parcă, de un om care el însuşi trebuie examinat... la microscop. Asta, desigur, în glumă ! Nădăjduiesc că înainte de plecare veţi trece pe la institut. O să discutăm atunci despre toate.

Al dvs. S. Tarasevici.“

„ORAŞUL“ DE HÎRTIE AL VIESPILOR

Frămîntările şi sentimentele mele luminoase au pălit, s-au acoperit parcă cu un strat de praf, ca frunzuliţele plopilor la margini de drum — frunzuliţe cîndva proaspete, fragede, de un verde viu.

Acum cînd ştiam că acea casă din placaj în care locuise Dumcev se aflase cîndva lîngă chioşcul bătrîn şi părăginit, simţeam o mare dorinţă

să vizitez, înainte de plecare, acele locuri. Căci acolo, doar, au fost găsite în iarbă filele microscopice !

Drumul începu să coboare încet la vale. Iată încrucișarea șoselei asfaltate cu drumul de țară. M-am oprit puțin ca să-mi amintesc. Da, acesta e drumul vicinal care duce prin crîng spre alee.

Mergeam pe poteca șerpuită și firul gîndurilor mele șerpuia și el, se învîrtea în jurul aceleiași dispariții a lui Dumcev. Nu mă miram de loc că nu putusem face față acestei probleme. Eu sînt gata oricînd să-mi găsesc scuze. Îmi amintesc că am citit cîndva o revistă foarte veche în care redacția comunica cititorilor că un document oarecare nu putuse fi citit, deoarece dintr-un cuvînt alcătuit din nouă litere rămăseseră doar șapte litere ; se șterseseră — prin urmare — doar două litere. Acest cuvînt era : „pod.o.nîi“.

Redacția cerea cititorilor să ghicească care este cuvîntul, adică să completeze doar cele două litere care lipseau. Cu privire însă la întregul document sau la înțelesul său, redacția nu considera posibil să dea vreo explicație. Și iată că un cititor — un matroz — a trimis la redacție o scrisoare în care susținea că este vorba de cuvîntul „podvodnîi“¹ ; un cititor-medic afirma că este vorba de cuvîntul „podkojnîi“² ; un procuror că e „podlojnîi“³ ; un arhitect că e „podpornîi“⁴ ; un birjar că e „podnojnîi“⁵ ; un învățător că e „podrobnîi“⁶ ; un țaran că e „podvornîi“⁷ ; un dogar că e „poddonîi“⁸. Au sosit și o sumedenie de alte răspunsuri, dar aproape fiecare răspuns reflecta profesia și ocupația respectivului. Iată deci cîte rezolvări diferite și contradictorii poate avea una și aceeași problemă, atît de simplă la prima vedere !

Am trecut pe lîngă chioșcul pe jumătate dărăpănat și am început să caut urmele căsuței din placaj și a prisăcii despre care citisem în memoriile actorului. Dar vai ! Totul era năpădit de o iarbă năvalnică, prin

¹ „podvodnîi” — submarin. (n. tr.)

² „podkojnîi” — subcutanat. (n. tr.)

³ „podlojnîi” — falsificat. (n. tr.)

⁴ „podpornîi” — de sprijin. (n. tr.)

⁵ „podnojnîi” — pășune. (n. tr.)

⁶ „podrobnîi” — amănunțit. (n. tr.)

⁷ „podvornîi” — pe gospodărie. (n. tr.)

⁸ „poddonîi” — de fund. (n. tr.)

care se furişa încet un pîrîiaş, în care soarele arunca sclipiri. Tufele de măcieş erau dese ca un zid :

*În juru-mi înfloreă măcieşul roşu,
Şi pe alee teii se-înşirau...*

Am trecut pîrîiaşul şi, agăţîndu-mă de tufele de măcieş, am pornit prin iarba deasă şi înaltă. Iată o grindă de lemn, pe jumătate putredă, înfiptă în pămînt. În jurul ei zboară cu zumzăit puternic un roi de viespi. Am văzut şi cuibul lor. Semăna cu o pară mare din hîrtie cenuşie. „Oraşul“ din hîrtie al viespilor ! Mi se păru curios că întregul „oraş“ era îndreptat cu fundul în sus : fiecare celulă privea în jos. „Oraşul“ răsturnat ! Căutînd să alung viespile, am rupt o bucăţică din construcţie, mai bine zis o bucăţică de carton subţire.

La cîtiva paşi de „oraşul“ de hîrtie al viespilor zăcea o scîndură pe jumătate putrezită, din care ieşeau două cuie ruginite. Asta era tot ce mai rămăsese din căsuţa în care Dumcev îşi făcuse experienţele : o grindă de lemn înfiptă în pămînt şi o scîndură pe jumătate putredă.

În jur era linişte. Numai viespile zburau năvalnic bîzîind.

Ținînd în mîină bucăţica ruptă din pereţii „oraşului“, vroiam să văd dacă se poate desena ceva pe ea. Am scos din buzunar creionul, dar l-am scăpat chiar în clipa aceea din greşeală în iarbă. În zadar m-am aplecat să-l caut : nu l-am mai găsit. Deodată apăru lîngă mine vechea mea cunoştinţă, cîinele roşcovan cu spinarea neagră ; dădea din coadă înfi-gîndu-şi botul în iarbă şi scotocind cu nasul pe jos — voia pesemne să mă „ajute“ să-mi regăsesc creionul. După cîtiva paşi m-am instalat pe un butuc şi am început să privesc cu curiozitate cîinele care, încercînd să scape de viespi, începuse să mîrîie mînios. Apoi o luă la goană.

— Cetăţene ! Cetăţene, ce căutaţi aici ? am auzit un glas tăios.

În faţa mea se afla şefa bazei legumicole raionale.

Poate că e caraghios şi absurd, sau poate e totuşi firesc, dar vă-zînd-o, am simţit deodată dorinţa să-i povestesc acestei fiinţe străine — pe care probabil n-o voi mai vedea niciodată — toate cele petrecute în aceste locuri. Cu ce să încep ? Voi începe cu ceea ce m-a determinat să vii aici.

— Ştiţi... astăzi în zori m-a apucat durerea de cap... am început eu.

— O, săracuţul ! Faţa femeii exprima o sinceră îngrijorare şi compătimire. V-aş conduce pînă la policlinică, dar nu pot lipsi de la serviciu.

— Mă doare capul din cauză că n-am dormit toată noaptea...

— Păi atunci, nu vă mai obosiți, mergeți mai bine la doctor.

— Și n-am dormit, pentru că am citit toată noaptea un jurnal al cuiva...

— Policlinica e puțin mai încolo, după cotitură, înainte de a ajunge la colonia lucrătorilor științifici. Astăzi e de gardă o doctoriță foarte pricepută — Maria Ivanovna...

— Iar în acest jurnal este vorba de o întâmplare neobișnuită, care s-a petrecut aici, chiar în acest loc unde mă aflu eu și cu dumneavoastră...

Pe fața femeii se citi deodată spaima :

— Ce întâmplare ? Când ? Eu doar sînt aici tot timpul... Duceți-vă repede la doctor, o să vă dea un praf...

Atunci mi-am amintit :

— Ah da, prafurile ! E ora unsprezece — ar fi timpul să iau al doilea piramidon cu cafeină. Nu cumva puteți să-mi aduceți un pahar cu apă, să iau un praf ? Sau singur am să...

LA UMBRA BĂTRÎNEI BUTURUGI

PRAFUL ȘI GRANULELE

Am simțit întâi o lovitură puternică. Inima s-a oprit pentru o clipă. M-a cuprins amețeala ! Mi s-au tăiat picioarele, mâinile au început să-mi tremure. În ochi îmi joacă puncte negre. O ninsoare neagră ! O furtună de puncte negre ! Îmi bate inima tare. Din ce în ce mai tare... Deodată se oprește din nou... Îmi vine să strig, dar n-am putere ! Mi se pare că s-a prăvălit o greutate uriașă asupra-mi ! Ceva care mă apleca la pământ din ce în ce mai jos...

Cu ultimele efortări mă întorc când într-o parte, când într-alta. Ce se întâmplă cu mine ? Tufele cresc năvalnic în jurul meu și se înalță spre cer. O larmă, un zgomot de neînțeles ! Sunetele devin din ce în ce mai stridente. Se adună într-un tunet ce crește mereu în intensitate. Aud deodată un strigăt care sună ca o bubuitură :

— Cetățene, ce-i cu dumneata ?

Lătratul câinelui m-a asurzit aproape complet.

Ce varietate de mirosuri necunoscute !... Printre ele disting imediat mirosul florilor de măcieș. Devine din ce în ce mai pătrunzător — plutesc parcă într-o apă care miroase a flori de măcieș. Mă scufund în acest miros. Dar deodată mirosul dispare. Îmi amintesc bine că în clipa aceea m-am gândit : probabil că vîntul, care suflase din direcția în care crește măcieșul, și-a schimbat acum direcția.

Venea în valuri miros de floare de tei. Miros de mraniță. De undeva din apropiere, o adiere cunoscută din copilărie — aromă de pîine. Pîinea care se cocea într-un cuptor mare rusesc pe niște frunze mari... Pe ce fel de frunze?... De ce am uitat? Mi-am adus aminte: pe foi de varză.

Dar unde-i femeia care a strigat: „Cetățene, ce-i cu dumneata?” Iat-o cum crește sub ochii mei. Alături de ea crește și ciinele. Un animal gigantic, fioros și păros. Deodată nu-i mai pot vedea. Nu mai aud glasul femeii, nu mai aud lătratul cîinelui. E întuneric... E liniște. Dar de ce mă înăbuș? M-am îngropat în propria-mi îmbrăcăminte. Mă zbat — mă cațăr... și iată, a început să se lumineze. Am ieșit afară. Privesc în jur...

Prin urmare, după ce am înghițit praful, m-am micșorat, m-am pomenit pe o buturugă, iar jos, sub mine, foșnea o pădure de ierburi...

Dar toate astea s-au petrecut oare dintr-o dată: și micșorarea, și senzația unor noi mirosuri, culori și sunete? Și oare dintr-o dată am priceput, dintr-o dată mi-a devenit limpede tot ceea ce s-a petrecut cu mine? Nu! Desigur că nu! Nici nu pot spune cît a durat totul: un minut, un ceas, o zi? Îmi amintesc bine că, micșorat fiind de o sută sau două sute de ori și ieșind de sub haina mea care zăcea pe buturugă, mi-am adus deodată aminte că în seara aceea, la orele zece, trebuia să plec la Moscova. Cumpărasem biletul. Dar unde e? În buzunarul lateral! Am dus mîna cu un gest obișnuit și... am izbucnit în rîs! Eu nu mai sînt acela care-am fost!

Și toate acestea din pricina durerii de cap... Dimineăța, pregătindu-mă să-mi fac plimbarea în afara orașului, am băgat din neatenție, în același buzunar, împreună cu praful pentru durerile de cap — piramidonul cu cafeină — și praful preparat de Dumcev (pe care intenționeam să-l restitui actorului). Și stînd pe buturugă, în loc de piramidon am înghițit praful lui Dumcev. Iată de ce a crescut totul sub ochii mei și de ce au apărut în jurul meu obiecte noi! Erau în realitate aceleași obiecte, însă mărite de foarte multe ori.

În bilețelul său, care a nimerit întîmplător la mine o dată cu buchetul de flori, Dumcev, amintindu-și de Eratosthene, spunea că în fața lui lumea a crescut dintr-o dată de o sută sau două sute de ori. Prin urmare iată de ce Dumcev, la întrebarea pe care i-a pus-o fratele Polinei cu pri-

vire la scopul principal al experiențelor sale, a răspuns : „Vreau să devin un om-microscop“. Iar bilețelele pe care le-am dus la institut — acele bilețele stranii pe care le-am citit la microscop — n-au fost micșorate cu ajutorul aparatului fotografic, erau scrise chiar de mîna lui Dumcev. Cînd ? Unde ?

Iată deci care este secretul lui Dumcev !

Împreună cu caietul de amintiri al bătrînului actor s-au păstrat și praful și pilulele lui Dumcev. Eu am înghițit praful. Dar în celălalt pachetel se găseau niște pilule mititele de tot. Cine știe ? Poate că pilulele au o însușire la fel de miraculoasă ca și praful, poate că refac, redau dimensiunile normale. Poate că acestea sînt pilulele pentru creșterea reversibilă ?

În buzunarul hainei mele sînt două pilule. Dar dacă ele și-au pierdut proprietatea creșterii reversibile și voi rămîne aici pentru totdeauna ? Pentru o clipă mi se făcu frică. Dar praful și-a făcut efectul, prin urmare și-l vor face și pilulele. Și am să mă întorc între oameni. Ce fericire, ce bucurie, să fii printre oameni ! Rude... cunoștințe... prieteni. Ce bine este chiar să... te amărăști... să suferi, dar acolo, printre oameni ! Ce-ar fi să înghit chiar acum o pilulă ? Repede ! Dar pentru asta trebuie să pătrund în propriul meu buzunar, acolo unde se află ele. Să mă vîr cu capul în propriul meu buzunar. Am s-o fac.

Dar fiecare buzunar al hainei mele a devenit acum pentru mine o imensă peșteră întunecoasă cu pereții moi, neregulați. Am intrat mai întîi într-unul din buzunare, m-am sufocat, am cotrobăit cu mîinile prin întuneric și am dat de un vătrai îndoit și dințat. M-am oprit. Am început să mă gîndesc : a, asta-i... asta e cheia valizei. M-am vîrît în celălalt capăt al peșterii, dar picioarele îmi alunecară pe o suprafață netedă. Mi-am adus aminte că în buzunar se află ochelarii, prin urmare eu lunec acum pe cutia ochelarilor. Nu, granulele nu le-am pus în acest buzunar, ci în acela în care se află caietul actorului. Și într-adevăr, cînd am pătruns în celălalt buzunar, printre foile gigantice ale caietului care foșneau, am găsit ambele granule. Cu mare greutate am rostogolit din buzunar mai întîi una, apoi cealaltă. Granule ? Nu, acum pe buturugă aveam în fața mea două mingi de fotbal. Pentru a înghiți măcar o bucățică dintr-o asemenea granulă, trebuia mai întîi s-o sfărîm cu un obiect tare. Voi încerca

să sparg o granulă cu cheia valizei. Am pornit din nou spre buzunarul meu. Vîntul care mă lovea în față era cît pe ce să mă doboare. M-am întors cu spatele spre vînt și am văzut cum ambele granule pentru creșterea reversibilă se rostogoleau una după cealaltă spre marginea buturugii. M-am repezit după ele. Zadarnic ! Amîndouă căzuseră de pe buturugă. Aplecîndu-mă peste marginea buturugii, am văzut cum una a zburat în oceanul de ierburi și a dispărut. Dar cealaltă s-a împotmolit, a rămas suspendată și a început să se legene deasupra ierburilor.

Am început să cobor de pe buturugă, agățîndu-mă de fiecare ieșitură. Mă apropiam mereu de mingea-granulă. Iat-o acum aproape, suspendată deasupra ierburilor...

FUNII... FIRE... ÎMPLETITURI...

Ce se întîmplă cu mine ? Deodată încep să mă clatin foarte puternic. Mîinile mele s-au prins de o funie, iar picioarele mi s-au agățat de altă funie. Ce-o fi asta ? O scară de frînghie, care se leagănă deasupra abisului, o dată cu mine ? Dar o dată cu mine se legăna deasupra aceluiași vid și sfera mult dorită, de la care nu-mi mai luam ochii. Trebuia să găsesc un sprijin solid. Încerc să cobor prudent, dar nu știu din ce pricină îmi desprind cu greu mîinile și picioarele de funii. Ciudată scară ; frînghiile sînt acoperite cu o sumedenie de noduri mărunte și cleioase, care se lipesc de pelerina și de brîul meu lat și nu-mi dau drumul. O scară de care rămăsesem lipit.

Acolo, pe buturugă, am rupt cu dinții și cu mîinile marginea colorată a batistei pe care o aveam în buzunarul de sus al hainei mele și mi-am aruncat-o pe umeri, așa cum își purtau în antichitate romanii toga lor. Apoi am reușit să mai rup o fișie îngustă de batistă și m-am încins cu un brîu lat asemănător celui cu care sînt înfățișați pirații în desenele din cărțile vechi.

Legănîndu-mă deasupra abisului, mă căţăram de pe o funie pe alta, din ce în ce mai aproape de sferă. M-am oprit să răsflu. Am privit în jur. Am înţeles deodată că ceea ce crezusem eu la început că este o scară de frînghie, era cu totul altceva. Mă aflu într-o ramă gigantică, în centrul căreia frînghiile se adunau în formă de raze şi se împleteau într-o spirală deasă. O plasă !

Mă simţeam zgîlţit din ce în ce mai puternic. De unde creşte acest vuiet ascuţit, atît de strident, încît te poate asurzi ? !

Lîngă mine în plasă văd o fiinţă — se scutură, se smuceşte, se zbate, dar nu reuşeşte decît să se lipească din ce în ce mai mult de funii.

Cum să scap de zgîlţiala asta înfiorătoare ? Trebuie să cobor cît mai repede şi să-mi iau granula. Caut cu picioarele o altă frînghie. Proptindu-mă de ea, renunţ pentru un moment să mă mai ţin cu mîinile de sfoara de sus, apoi, desprinzîndu-mi alternativ cînd mîinile, cînd picioarele, cobor din ce în ce mai jos.

Încă două-trei mişcări — mai am de trecut o singură dată de pe o frînghie pe alta şi în sfîrşit voi ajunge la sferă. Dar deodată am încremenit : din colţul plasei apăru un monstru păros.

...Din lîna deasă opt ochi, dispuşi simetric, privesc în diferite direcţii.

Monstrul făcu o mişcare şi pe spinarea lui se arată o cruce mare, albă.

Era un păianjen cu cruce ! Asta înseamnă că scara gigantică din frînghii, cu raze ce porneau în toate direcţiile, era o pînză de păianjen. Iar fiinţa care se zbate, bîzîie, se zbuciumă era o muscă.

Cît de slab, de neajutorat mă simţeam în faţa păianjenului ! Dar încă nu mă cuprinsese spaima.

Pesemne că nu mă obişnuisem încă cu gîndul că sînt mai mic decît păianjenul şi că pieirea mea este deci inevitabilă. Aveam o singură dorinţă — să pot examina cît mai bine această fiinţă extraordinară. Curiozitatea mea m-a salvat. N-am făcut nici un gest, nici o mişcare. Am stat încremenit. În faţa mea se afla un meşter-ţesător în atelierul său. Şi mi-am amintit de mitul despre Arachneia, ţesătoarea meşteră pomenită în mitologia greacă, aceea care s-a luat la întrecere în atelierul ei cu însăşi Palas Atena.

Arachneia era fiica unui ţăran sărac din Lidia. Ea ştia să-şi împodobească ţesăturile-i subţiri cu fel de fel de desene. Dar la urechile zeiţei Atena — protectoarea meşteşugurilor şi feluritelor îndeletniciri femeieşti

— ajunse zvonul că Arachneia a început să se laude cu arta ei, susținând că o va învinge în măiestrie chiar pe Atena.

Ofensată, zeița luă chipul unei bătrîne, veni la țesătoare și îi propuse să se întreacă cu ea în arta țesutului. Se apucară amîndouă să lucreze. Arachneia țesu cu multă iscusință momente care înfățișau peripeții ale zeilor Olimpului. Bătrîna — zeița Atena — începu să caute cu tot dinadinsul cusururi Arachneii, în munca ei, dar nu izbuti să găsească nici unul și în cele din urmă trebui să se recunoască învinsă. Nu-i era ușor să facă o asemenea mărturisire ! Și în focul miniei, răzbunătoare, Atena lovi țesătorea cu suveica în cap și o transformă într-un păianjen pe care-l condamnă pe vecie să trăiască țesîndu-și pînza.

Acest mit antic îmi apăru dintr-o dată în minte și puse într-o asemenea măsură stăpînire pe gîndurile mele, încît nu am mai făcut nici o mișcare. Și aceasta mi-a fost salvarea, căci păianjenul nu atacă decît ceea ce vede că se mișcă.

În acest timp musca prinsă în plasă — și care se afla în apropierea mea — continuă să se zbată, să se agite, încercînd să se smulgă din păienjenişul lipicios. Păianjenul se apropie de muscă ; acest animal de pradă se năpustește instinctiv asupra victimei în mișcare.

Deasupra mea, opt ochi priveau în toate direcțiile ; vedeam picioarele păianjenului cu pieptenii-perii și mandibulele ce semănau cu lamele unui briceag.

Musca se smuci în direcția mea. Acum ea era chiar lîngă mine. Am rămas nemișcat. Păianjenul se năpusti asupra ei și o înfășură în firele lui albe. Se lipise parcă de victima sa. Trebuia să cîștig timp ! Trebuia să apuc sfera și să fug ! Coborînd, îmi aruncam mereu privirea în urma mea. În locul unde fusese musca atîrna acum pe păienjeniş „haina“ ei neagră învăluită în fire albe. Am descoperit în diferite locuri ale păienjenişului cîteva asemenea grămăjoare. Las păianjenul să-și extermină victima. Eu am nevoie de mingea-granulă care trebuia să-mi redea dimensiunile mele normale.

M-am repezit spre sferă. Dar lovind cu piciorul frînghia pe care stăteam, ea se clătină brusc. Am sărit pe o alta. Plasa de păianjen începu să oscileze, să tremure, și păianjenul se repezi spre locul unde plasa lui vibra mai tare. Se repezi la mine !

PE UN CIOT AL BĂTRINEI BUTURUGI

Mi-am smuls de pe umeri pelerina. Agitînd-o, învîrtind-o prin aer, căutam să țintesc cu ea în păianjen. Poate că în aceste momente gesturile și mișcările omului cu pelerină aminteau oarecum pe cele ale unui matador spaniol, care luptă în arenă cu taurul. Se prea poate. Dar nu la asta mă gîndeam eu. Vedeam monstrul și știam că voi pieri, voi pieri ca o muscă dacă nu voi reuși să-l rețin, dacă nu-i voi acoperi capul cu pelerina. Am zvîrlit pelerina, dar... am dat greș... Înainte de a ajunge pînă la păianjen, ea s-a agățat de granulă și a acoperit-o. Frînghiile tremurau. Matadorul a pierdut lupta cu taurul. Și totuși această nereușită m-a salvat. Păianjenul în loc să se repeadă la mine, s-a aruncat asupra pelerinei sub care se afla granula, și începu s-o învăluie, s-o „prelucreze“ cu același sîrg cu care ar fi vrut să nimicească o muscă vie. Ce ilustrare măiastră a deosebirii dintre instinct și rațiune !

Păianjenul își țese cu atîta ingeniozitate pînza lui, dar cum execută el această muncă ? Numai instinctiv, răspunzînd în mod automat la semnalul — excitant extern. Aveam în față un exemplu concludent.

Granula n-o mai puteam apuca... Dar încă nu era totul pierdut ! O speranță — nu, mai puțin — o umbră de speranță licări în acele clipe în mine : undeva acolo, jos, în oceanul de ierburi, se află cealaltă granulă, care-mi putea reda mărimea. S-o caut pe aceea... Să scap de păianjen. Am zărit rama, granița plasei gigantice, m-am apucat cu mîinile de funie și, legănîndu-mă deasupra abisului, am început să caut cu picioarele un sprijin solid... Am găsit. Mă aflu în afara pînzei de păianjen, pe o ieșitură sau pe un ciot al buturugii.

Încet, cu precauție, ținîndu-mă de această ieșitură, trecînd cu picioarele peste adînciturile de pe scoarța buturugii, coboram din ce în ce mai jos, acolo unde foșneau ierburile. Undeva pe acolo era cea de a doua granulă...

Mișcările mele au atras atenția păianjenului. Pesemne că dăduse gata pelerina care acoperise pilula, mult mai repede decît presupusesem eu și acum mă urmărea. Dar eu mă aflu în afara ramei lui. Aici nu mă putea ajunge ! Acest animal de pradă este stăpîn numai acolo — în păienjeniișul său.

Dar iată că el apăru la rama păienjenișului și dădu drumul unui fir. Începu să coboare pe el. Se leagănă acum deasupra capului meu. Am încremenit din nou. Mi se părea că toți cei opt ochi negri ai păianjenului priveau numai în direcția mea. Frînghia se lungea, păianjenul se apropia de mine ; m-am repezit într-o parte și m-am vîrît într-o adîncitură. Să mă

caute acum păianjenul dacă poate ! Aveam un post de observație admirabil !

Păianjenul se agăță de ieșitura pe care stătusem adineauri. De aici începu să coboare spre mine.

Un vuiet ascuțit, asurzitor străpunse aerul. Din adăpostul meu văzui un animal atingînd din zbor frînghia ce se lipise de ieșitură. Păianjenul alunecă pe frînghie în sus. Din nou un vuiet. Am făcut un pas înapoi și am nimerit cu piciorul într-un puț. Am căzut, aproape să mă înec, într-o masă moale, lipicioasă.

COMPASUL VIU

Un miros ciudat mă ameți.

Nu știu cîtă vreme trecuse. Pesemne că-mi pierdusem cunoștința.

M-am trezit pe fundul unui puț. De sus răzbătea lumină. Trebuia să ies afară. Scoțîndu-mi picioarele din masa lipicioasă, m-am prins cu mîna de o ieșitură a peretelui.

Deodată se făcu întuneric, ca și cum cineva ar fi acoperit deschizătura puțului. Capul mi se lovi de ceva solid. Ce acoperiș a apărut deasupra mea ? Acoperea perfect gaura prin care căzusem în puț. Prin el străbătea o undă de lumină. Am lovit cu pumnul și-am străpuns o gaură ; încă o lovitură și gaura s-a lărgit.

M-am întins, m-am agățat cu mîinile de marginea puțului și am ieșit.

În aerul proaspăt mi-am revenit și am simțit din nou mirosul amețitor. Asta e miere ! Fusesem într-un butoi gigantic cu miere. Ciudat ! Eram flămînd, totuși am fugit fără să gust din miere. Păcat ! Ce-ar fi să mă întorc înapoi ? Dar ce era acoperișul care a apărut pe neașteptate deasupra capului meu ? Voi coborî din nou în puț, să mănînc miere, dar mă va acoperi din nou ermetic acoperișul și nu voi mai putea ieși. Trebuie să

mă lămuresc întâi : de unde a apărut aici puțul cu miere și cine construiește deasupra lui un acoperiș ?

Un animal cenușiu apăru pe uriașa cuvertură verde — o frunză — chiar lângă mine. M-am pitit. Nu puteam fi văzut. Animalul avea o comportare destul de ciudată. Făcea mișcări neașteptate, parcă ar fi dansat. Dar nu era un dans. El tăia din frunză un cerc regulat și exact, de parcă circumferința pentru decuparea lui ar fi fost trasată cu compasul. Punctul de sprijin era trupul animalului, în timp ce capul și maxilarele se roteau, descriind un arc.

Tăietura se făcea astfel circular. Strict și precis. Deodată animalul se ridică bîzîind, coborî lângă mine și acoperi cu cercul verde decupat din frunză puțul din care abia ieșisem.

Pe o altă frunză verde, un animal asemănător „dansează“, adică și el decupează. Iată-l că și-a luat zborul și pe frunză a rămas o tăietură făcută de astă dată nu în cerc, ci în elipsă. Insecta a deplasat aici de două ori punctul său de sprijin : cele două semicercuri au format o tăietură în elipsă.

Acoperișul puțului era format dintr-o frunză decupată în cerc, iar bucata tăiată în elipsă era folosită probabil la așezarea pereților puțului propriu zis, în care se păstrează mierea.

Mi-am amintit că insecta cenușie este albina-tăietoare de frunze — megachila. Toată munca ei pare să fie o lecție intuitivă de geometrie descriptivă.

„Ar fi bine să dejunez — mi-am zis, privind cum albina-tăietoare de frunze așază pe puțul cu miere un acoperiș verde, unul peste altul. Trebuie să mă grăbesc ! Dacă albina își va așeza întregul acoperiș verde, deasupra puțului, nu voi fi în stare să străpung cu pumnul atîtea straturi puse unul peste altul. Și voi rămîne fără „micul dejun“.

Iată că albina a acoperit puțul cu un acoperiș verde rotund. Imediat ce și-a luat zborul am dat fuga repede și l-am lovit cu pumnul. Am făcut o gaură, dar n-am vrut încă să risc să intru după miere. Dacă nu apucam s-o fac la timp ?... Albina se putea întoarce. Și așa s-a și întîmplat.

În timp ce albina își așeza acoperișul — eu așteptam. După ce ea își luă zborul pentru a decupa un altul — eu îl spărgeam pe cel existent și apoi așteptam din nou cu răbdare. Și iar mai distrugeam unul — după ce albina îl reconstruia. În acest fel îmi croiam din nou drumul spre pu-

țul cu miere. Albina făcea deci o muncă cu totul zadarnică. Iată un prilej pentru a constata automatismul instinctului.

Dar cînd va termina odată să-și așeze acoperișurile ?!

A venit de multe ori și și-a tot plasat cercurile. După stratul al treisprezecelea, străpuns de mine cu același zel ca și celelalte douăsprezece anterioare, ea și-a luat zborul și nu s-a mai întors. Am așteptat mult, dar pesemne că și-a socotit treaba terminată.

„Acum e timpul !“

M-am virît în puț, agățîndu-mă de marginile pereților de frunză. Bună mîncare a preparat pentru mine albina : aluat de miere din polen de flori și nectar. Aici ea își depusese și oul.

Mi-am luat micul dejun, am ieșit afară și am început să cobor de pe buturugă, ținîndu-mă de ieșiturile scoarței.

Dar ce-a licărit acolo la rădăcina ierburilor ? N-o fi cumva granula argintie, ce s-a rostogolit de pe buturugă ?

Da ! Am zărit licărul argintiu al granulei. Ea era ! Granula prețioasă ! Cealaltă putea acum rămîne în casa păianjenului !

Am sărit pe pămînt, zgîriindu-mă serios de marginile ascuțite ale pietrelor. Pietre ? Înainte, uitîndu-mă la ele, aș fi spus : nisip de cuarț cu granulație mare. Acum însă acestea îmi apar ca niște pietre uriașe. O mică fișie îngustă, pietroasă, iar în jur foșnește pădurea...

M-am repezit spre granulă; dar un munte rotund, sferic, înalt cît o casă cu două etaje, care se afla în apropiere, se urni deodată din loc și-mi bară drumul.

.

MUNTELE CARE SE ROSTOGOLEȘTE

Timp de o clipă aș fi putut, repezindu-mă înainte, să apuc mingeagrănulă albă. Dar muntele înainta spre mine, inevitabil și amenințător, iar mirosul ce-l răspîndea era atît de urît și de greu, încît am luat-o la

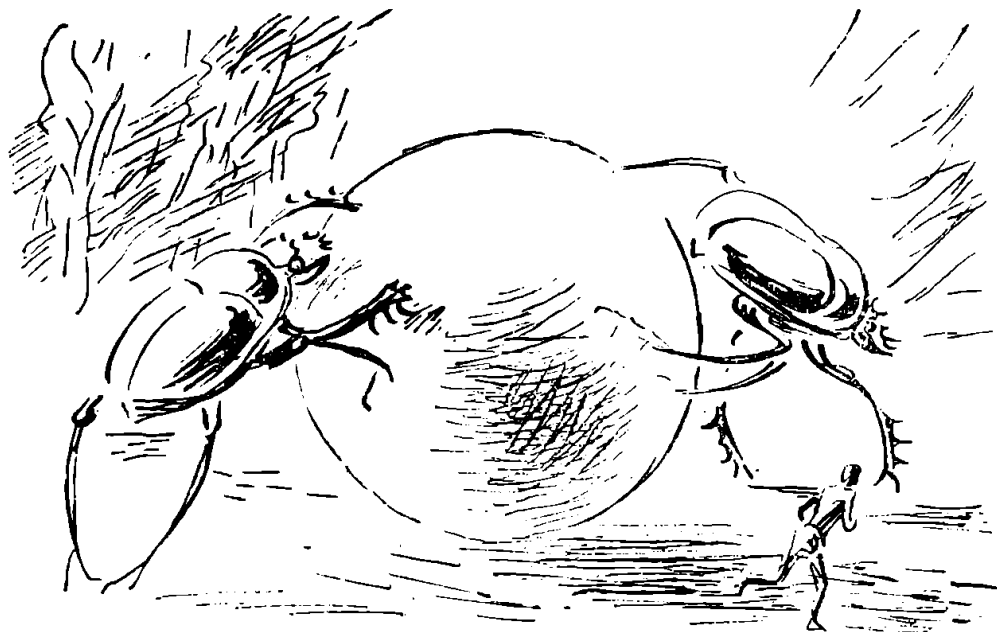
goană, pierzînd astfel momentul favorabil. Muntele sferic se opri deodată. M-am repezit să-l ocolesc. O ființă ciudată, ferecată într-un blindaj negru, apăru deodată din dosul lui. Semăna cu un cavaler medieval de proporții gigantice. Și ce platoșă stranie ! Ciudatul „cavaler“ se rezema cu spinarea de muntele mișcător.

Marginea din față a capului său amintea o cupă gigantică, semi-circulară, cu zimți mari. Picioarele din față semănau cu două lopeți lungi și late, cu margini dințate.

Să-l ocolesc mai repede ! Să ocolesc cu orice preț muntele mobil și să apuc granula salvatoare !

Am zburat pe lângă animal și am ocolit muntele prin partea dreaptă. Dar deodată muntele se urni și se rostogoli în direcție opusă, tăindu-mi din nou drumul.

M-am dat înapoi. De după munte apăru un alt „cavaler“ negru. Mai mic de statură, mișcările lui erau iuți și abile, chiar viclene parcă. El era acela care deplasase muntele în direcția opusă. Dar abia apucase „cavale-

rul“ viclean să-l urnească și celălalt, primul, se propti, se opintii și începu să-l împingă la loc.

Ambele ființe rostogoleau bila lor uriașă când într-o direcție, când în cealaltă, ba deschizându-mi drumul spre granula salvatoare, ba închizându-l. Să mă reped drept înainte ? Aș fi fost în mod inevitabil strivit de munte sau călcat de „cavalerii“ negri.

Să ocolesc muntele ? Dar în dreapta și în stînga sînt niște hățișuri atît de dese ! Nu pot răzbate prin ele. Și încă ceva : dacă pierd din vedere pilula, risc să n-o mai găsesc.

Pe neașteptate muntele se rostogoli drept spre pilulă. Se sfîrșise totul ! Ultima mea speranță, granula mea, licări o clipă în vîrful sferei gigantice, apoi muntele rotund se rostogoli mai departe pe fișia nisipoasă. Locul unde cu o clipă înainte se găsea mingea albă era acum gol.

Am dat fuga după munte, dar „cavalerii“ îl rostogoleau o dată cu pilula din ce în ce mai repede. Alergam în urma lor, mă înăbușeam, dar continuam să alerg. Drumul era greu : trebuia să ocolesc bolovanii, să sar peste șanțuri, să mă cațăr pe gorgane repezi. Zadarnic... Puterile mă părăseau. Curînd muntele rotund, împreună cu pilula lipită de el, dispăru în dosul unor uriașe dealuri de nisip.

Cine sînt aceste ființe cu lopeți lungi dințate și cu greble, acești „cavaleri“ ferecați în blindaj negru ?

Ce este această sferă cit un munte ?

Abia mai tîrziu totul îmi deveni limpede.

FOȘNETUL PĂDURII

Ajunsesem pînă la dealurile de nisip și începusem să mă cațăr pe ele. Numai de i-aș mai ajunge !

Cu puțin timp în urmă aceste dealuri ar fi fost pentru mine niște mușuroaie de pămînt, azvîrlite de cîrțițele și șoarecii de cîmp din gale-riile lor subterane. Aș fi pășit liniștit și fără grijă peste acest „lanț de dealuri“.

Dar acum ? Pietrele se rostogoleau sub picioarele mele, bolovanii îmi barau drumul. Pămîntul aluneca de pe pantele repezi și mă trăgea în jos.

N-am reușit să ajung pînă în vîrf. Am privit în jur. Dealuri, dealuri înalte, înșirate unul lîngă altul, formînd un lanț lung. Între ele se căscău

trecători înguste, primejdioase. Acolo, după aceste dealuri, se găsea pilula mea.

Am făcut din nou un pas spre vîrf și apoi încă un pas. Dar o mișcare greșită și m-am rostogolit în jos. Eram complet extenuat. Mă cuprinse disperarea. Niciodată nu voi putea pricepe cum s-au cățarat peste dealuri cei doi „cavaleri“ negri împreună cu uriașa lor bilă.

Dezorientat, n-am putut multă vreme să-mi adun gîndurile. Ce să întreprind? Poate ar fi trebuit să mă întorc la vechea buturugă? Dar prea era greu drumul presărat cu pietre. Cu picioarele rănite, nu puteam nici să mă cațăr pe dealurile ce se surpau mereu. Am cotit spre dreapta și iată că mergeam prin pădure, prin desișul ei de nepătruns. Știam, îmi aminteam bine că mă aflu în ierburile pe care de curînd le călcasem în picioare... Ierburi... ierburi... Dar acum eram înconjurat de arbori imenși cu trunchiuri verzi, de forme nemaiîntîlnite. Fremătau neînterupt în bătaia vîntului. Fiecare arbore tremura speriat, se legăna, se îndoaia aproape pînă la rădăcină. În aer stăruia un foșnet continuu.

Am început să-mi croiesc drum prin desișul plin de zgomote stranii. Mă asurzea aproape o larmă puternică, un șuier strident, un vuiet neconținut, un pîrîit și un muget continuu.

Mă învăluia un aer cald, umed, înăbușitor, de parcă m-aș fi aflat în junglă.

Dădeam la o parte tulpinele, îndepărtam frunzele uriașe ale unor plante necunoscute. Ce varietate de specii — în această lume vegetală! Aromele pluteau în valuri puternice, dar eu nu le recunoșteam, nu le puteam distinge. Eram amețit.

Unde sînt, unde sînt miresmele obișnuite ale ierburilor cunoscute din copilărie, aroma dulce a trifoiului, parfumul amar al pelinului, mirosul de medicament al mușețelului, mirosul iute, pătrunzător de izmă? Și cum să recunosc, cum să deosebesc, printre ierburile care mi se par copaci, cea mai comună patlagină, trifoiul, timoftica, crețișoara, piciorul-cocoșului, clopoțelul? Desigur că toate acestea se află aici. Dar vedeam niște frunze uriașe — niște pînze mari, verzi, legănate de vînt; vedeam pînze rotunde și dințate, subțiri și netede, ascuțite ca dinții de ferăstrău, lucioase sau acoperite cu un puf des!

Unele frunze erau lipite de trunchiuri, altele se legăneau pe codițe lungi, ori răsăreau de-a dreptul din pământ, în formă de evantai. Liane dese se împleteau printre trunchiurile rectilinii și-mi barau drumul. Pesemne că erau volbura și mazărichea agățătoare, știute de toată lumea...

Toate cunoștințele și senzațiile mele se încurcaseră. Vedeam alte dimensiuni și culori, auzeam alte sunete, inspiram alte mirosuri. Tot ce mă-nconjura, mă chinuia, mă făcea să sufăr !

Păsări ciudate, nemaivăzute zburau din copac în copac... păsări să fi fost ?

Niște animale stranii, unele uriașe, altele mici, săreau și se țirau dintr-un loc într-altul : unele erau de un verde viu ce se contopea cu verdeța frunzelor, altele negre, se lipeau de rădăcinile în culori închise ; cele galbene și brune se țirau pe pământ. Toate erau într-o continuă mișcare. În juru-mi, tot timpul câte ceva își lua zborul, sau cădea. Desigur că nu erau păsări și nici animale, ci nenumărate soiuri de insecte.

Cît de interesantă și de înspăimîntătoare este această țară !

UN LUCRU FĂCUT DE MÎNA OMULUI

„Nu — mi-am zis eu — ajunge !“ Respir din ce în ce mai greu, mă tem să fac un pas, nu mai știu cum să pășesc. Nu înțeleg — și cred că niciodată nu voi putea înțelege și nici nu voi putea găsi un nume la tot ce mă-nconjoară. Aici, tot ce-mi era clar în viață a devenit o întrebare. M-am uitat spre cer : era atît de cunoscut, de obișnuit, cu norișorii cenușii, pufoși, care pluteau liniștiți, modificîndu-și contururile ușoare în adîncul boltei albastre. Albastrul acesta, întotdeauna rece, devenise acum pentru mine cald, apropiat. Numai cerul rămăsese același...

Trebuia să obțin neapărat granula care redă mărimea normală și să mă întorc printre oameni ! Avusesem două granule... Niște animale,

rostogolind un munte rău-mirositor, au împins o dată cu el și una din granule. Eu i-am denumit „cavalerii“ negri. Dar ce erau ei de fapt în realitate? Mi i-am imaginat la proporțiile lor obișnuite și mi-am dat seama că nu erau altceva decât gândacii scarabei! Gândaci de bălegar! Trebuie să-i ajung din urmă... trebuie să-mi iau înapoi pilula mea! Dar numai gândindu-mă la gândaci am simțit mirosul respingător al sferei preparată din bălegar presat. Nici nu începusem să alerg după scarabei și simțeam cum mă sufocă mirosul de amoniac al munteului de bălegar, pe care-l rostogoleau gândacii scarabei.

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să pornesc la luptă cu păianjenul. În plasa lui se afla cealaltă granulă. Dar mi-am amintit de monstrul cu opt ochi ce se legăna în aer, mi-am amintit de înfiorătoarele lui maxilare-foarfeci. Funii... frînghii lipicioase... Ce-i de făcut? M-am rezezat de un copac și am scos un țipăt de durere — un ac ascuțit se înfipsea în mine. Cu greu am scos din trupul meu capătul rupt al acestui ac. Mă durea exact ca o arsură. M-am îndepărtat de copac și m-am așezat pe jos. Locul înțepat ardea ca focul.

Copacii din fața mea formau un zid des; în toate trunchiurile erau înfipte asemenea ace. Copacii se legăneau în vînt, foșnindu-și frunzele netede, zimțate. Fiecare zimț al fiecărei frunze se termina cu un asemenea ac. Urzică!

M-am gândit să pun la locul urzicat o mîină de pămînt jilav. Asta trebuie să aducă o ușurare. Am întins mîina și împreună cu pumnul de pămînt am ridicat... o lingură de lemn... O lingură de lemn? Mă uitam la ea din ce în ce mai mirat: ce comod se ține în mîină — într-o mîină de om care s-a micșorat de multe, de multe ori, o asemenea lingură. Sau poate un ciot de lemn, ce seamănă întîmplător cu o lingură? Un joc al naturii? Desigur! Dar lingura pe care am găsit-o este acoperită cu lac, uite în cîteva locuri lacul e crăpat. Cu cîtă grijă a fost șlefuită! Să fie oare un lucru făcut de mîina omului? Dumcevi? Oare mica lingură este un semn al trecerii lui prin această țară a ierburilor?

Nu știi, nu pot să-mi dau seama cum ai putut fi șlefuită, fără ajutorul cuțitului, micuță lingură! Dar simt bine cum prin această bucată de lemn pe care o țin în mîină mi se transmite căldura unei alte mîini omenești.

Voi ajunge pînă la pînza păianjenului. Îmi voi lua granula. Voi străbate în lung și în lat Țara Ierburilor, îl voi găsi pe omul care a confecționat mica lingură de lemn. Trebuie să-l găsesc pe Dumcev. Toate astea mi le spuneam în sinea mea. În clipele acelea, nici prin minte nu-mi trecea că poate de mult nu mai exista prin aceste locuri omul pe care intenționeam să-l caut, că lingura de lemn pe care o strîng acum în mînă cu atîta putere o pierduse poate Dumcev cu treizeci-patruzeci de ani în urmă.

Așadar, hotărîsem să redobîndesc granula creșterii reversibile, care se agățase de păienjeniș. Dar în aceeași clipă am căzut pe gînduri. Încotro să merg ? Cum să găsesc drumul spre plasa păianjenului ?

Mi-am amintit că în timp ce fugeam după scarabei umbra mea alerga în față. Asta înseamnă că acum trebuie să merg în așa fel ca umbra să fugă în urma mea.

O pasăre uriașă cu șase picioare, cu aripi transparente, lungi și înguste, își luă zborul de undeva, apoi coborî și începu să se tîrască pe trunchiul copacului lîngă care stăteam eu. Am făcut un pas într-o parte. Ea coborî de pe trunchiul arborelui și se îndreptă direct spre mine.

Am luat-o la goană, împiedicîndu-mă de rădăcini și m-am oprit în spatele unui alt copac gros. Asta-i o viespe ! Dacă mă înțeapă, sînt pierdut ! Bine că am observat-o imediat și am fugit. M-ar fi dat gata într-o clipită.

Dar stînd în spatele copacului, am început să examinez mai îndeaproape fiara și-am izbucnit în rîs. N-avea ac ! Nu era de loc primejdioasă. Iată un exemplu concludent în sprijinul învățaturii lui Darwin, mimetismul. Era un fluture sticlos care imita forma și culoarea aripilor viespii. Aripioarele lui străvezii ca ale viespii nu erau acoperite cu polen. Păsările l-ar fi nimicit de mult, dar vestmîntul lui, înspăimîntător, de viespe, îl salva.

Jos, lîngă rădăcinile unde-mi croisem drum, era pe jumătate întuneric, cald și umed. Parcă mă afluam într-un beci întunecos și jilav în care

stăruia mirosul de legume putrezite. O surpriză lua locul alteia. Cum să deosebești în acest bal mascat al pădurii fiara adevărată de cea travestită ? Și atunci, aci mă ascundeam după un copac, aci mă acopeream cu o frunză, rămânând în loc nemișcat. Dar de câte ori nu-mi luam zadarnic aceste măsuri de apărare, de câte ori „fiara“ de care mă temusem nu era decît o insectă cu totul inofensivă !

La un moment dat vroisem să trec peste două crengi aflate una lîngă alta, care-mi barau drumul. Dar una se desprinse deodată de cealaltă, mă împinse și începu să se miște. De spaimă am căzut. Dar, privind mai cu atenție, am înțeles : era o omidă ! Cine nu știe că unica apărare a unor specii de omizi în fața dușmanului este să imite forma și coloritul unei crengi ! ?

Ceva începu să bîzîie puternic în jurul unei tufe uriașe. În vîrfurile ei se legănau ușor niște bile de un roz zmeuriu. După culoare am recunoscut trifoiul, iar uriașa insectă bîzîitoare era un bondar. Primejdioasă vecinătate. M-am ascuns sub tufă. Aici însă am găsit un alt bondar. Încotro să mă îndrept, ca să mă salvez ?

Dar am constatat că al doilea bondar n-are decît două aripi, la fel ca și musca. Din nou o travestire ! Nu era un bondar, ci o muscă păroasă. Aici toți sînt travestiți ! Musca păroasă în vestmîntul bondarului ! Așa-și sperie ea dușmanii.

Dar nu numai travestiții, ci și scamatorii au umplut lumea în care am nimerit. Iată, a căzut la pămînt o vietate. Face parcă haz pe socoteala mea : a căzut și într-o clipită și-a îndoit corpul și a zburat din nou în sus.

Scamatorul este gîndacul pocnitor.

Mergeam înainte, iar jocul continua în jurul meu intensificîndu-și parcă mereu ritmul. Mimetismul se manifesta peste tot în jurul meu, în formele cele mai surprinzătoare : scamatorii, jocul de-a v-ați ascunselea, costume împrumutate de la vecini — animale de pradă...

Alergam dintr-un loc într-altul. Ce mult m-a obosit această mascaradă !... Și nu mai găsesc drumul ! N-am să mai ajung, n-am să pot străbate calea pînă la plasa păianjenului în care a rămas granula salvatoare.

Un vînt ușor clătină vîrfurile ierburilor. Ceva bufni, se prăvăli și se rostogoli în fața mea, tăindu-mi drumul. Pe jos zăcea o cană uriașă —

aproape de două ori cît mine. M-am apropiat de ea cu multă precauție și am început s-o examinez. Cana era modelată cu pricepere și îndemînare. Lutul și nisipul erau cimentate cu o soluție. O oală de lut, nearsă !

Priveam cana cu ochi lacomi și o neliniște înviorătoare mă cuprinse. Nu mă mai săturam să mă uit la ea. Era limpede, limpede de tot : aceeași mînă care lucrase lingura de lemn pe care o țineam în mînă modelase și cana de lut. Priveam nerăbdător în jur. Mi se părea că dintr-o clipă într-alta va apare din desiș un om — Dumcev — și se va îndrepta spre mine.

Vîntul începu să șuiere, deasupra capului foșneau vîrfurile ierburilor și deodată căzu pe jos încă o ulcică. Abia am avut timpul să mă ascund după trunchiul unui copac. Din vîrfurile arborilor zburau mereu alte ulcele. Cînd vîntul se liniști m-am repezit la ele și-am început să le examinez cu atenție pe fiecare în parte. Și iată că pe fundul uneia din ele am văzut ceva care m-a făcut să tresar și să schitez brusc o mișcare de retragere. Acolo era lipită laba monstrului din plasa căruia abia scăpasem — laba păianjenului !

Nu — nu ! Nici un om nu se va apuca să facă ulcele, să le umple cu păianjeni morți și să le agațe prin copaci. Dar atunci cine și în ce scop s-a ocupat aci cu meșteșugul olăritului și cu depozitarea unor asemenea rezerve de „provizii“ ?

Nenumăratele zile folosite pentru cunoașterea vieții insectelor, din cărți, din desene și fotografii, amintirile răzlețe ale observațiilor făcute în timpul copilăriei asupra naturii mi-au dat posibilitatea să înțeleg cît de variate pot fi meseriile pe care le practică insectele. Aici, foarte de curînd, eu am aflat că puțul cu miere și copacul de deasupra lui sînt făcute de albina-megachila. Poate că și ulcica de lut nears și lingura de lemn sînt opera vreunei insecte !

Dar Dumcev ? Nu trebuie să mă înșel pe mine însumi : se vede treaba că sînt singur, cu totul singur printre aceste ierburi gigantice, printre aceste animale care se tîrăsc, sar, saltă, țîrîie, vuiesc, duc o viață misterioasă și înfiorătoare, de neînțeles pentru mine.

Si mergeam, mergeam mereu...

CARE PE CARE ?

De departe am zărit contururile cunoscute ale muntelui gigantic cu vârful retezat. Era buturuga de unde a început călătoria mea. Acolo, în plasa de păianjen, rămăsese granula pentru creștere.

Muntele părea să fie aproape, dar eu tot mergeam și nu mai ajungeam la el. Deodată din ierburi răsăriră în fața mea patru coloane acoperite cu lină. Pesemne că ele slujeau drept suport construcției ciudate care se legăna ușurel deasupra lor. Deodată coloanele începură să se îndoie una câte una pe rînd și construcția dispăru. Cîinele !

Ridicîndu-mi capul, am privit în sus : căutam plasa de păianjen cu granula mea. Dar ea nu era nicăieri. Tot rătăcind însă în jurul buturugii, am văzut pe jos o masă cenușie, care zăcea grămadă. Costumul meu ! Am vrut să mă apropiu — gîndindu-mă că poate urcînd pe costum aş putea să mă cațăr pe buturugă și de acolo să găsesc mai ușor plasa cu granula. Dar au apărut din nou coloanele păroase, care se înfipseră solid în pămînt, lîngă hainele mele. Probabil că Cernikova, responsabilă bazei legumicole, plecînd în grabă în oraș să anunțe ce mi s-a întîmplat, a lăsat hainele în paza cîinelui. Am fugit de lîngă costumul meu păzit cu strășnicie de un cîine străin.

Umblam la poalele muntelui-buturugă, dar nu puteam descoperi cu nici un chip plasa gigantică. În cele din urmă am văzut undeva, sus de tot, un obiect albastru, cunoscut mie, clătinîndu-se agățat de sfori. Era pelerina pe care o confecționasem din batista mea ! Atunci cînd am încercat s-o arunc în păianjen, n-a ajuns pînă unde am țintit, dar în schimb a acoperit granula. Păianjenul împletise fire în jurul ei și în același timp în jurul pelerinei albastre. Acum ea atîrna legănîndu-se deasupra capului meu. Dar unde era plasa ?

Poate că alergînd — Cernikova — nimerise cu piciorul în ea și o rupsesse ? Sau poate că de vină era fiorosul dulău care adulmeca și răscolea totul în jur ? Sau poate rafala de vînt care azvîrlise în pădure ulcelele uriașe din copaci, distrusese și plasa păianjenului. Dar ce importanță avea ! Granula mea se legăna acum, acolo sus, pe un rest de păienjeniș.

Am început să mă gîndesc cum pot ajunge pînă la ea. Să mă cațăr pe crestăturile și crăpăturile bătrînei buturugi ? Era greu, aproape imposibil să ajung atît de sus pe un perete abrupt. Întîi, că mă apuca amețeala.

Lîngă buturugă creștea un arbore gigantic. Am observat că între trunchiul arborelui și buturugă se întindeau cîteva frînghii — resturi din fosta plasă a păianjenului. Ce-ar fi să mă cațăr în copac folosindu-mă de aceste frînghii și apoi să trec pe buturugă ? Începusem tocmai urcușul, cînd un foșnet sinistru — venit de undeva de sus — mă alarmă. Am sărit jos, m-am pitit.

Desigur, știam că păiajenii își refac de obicei plasa. N-o fi început oare și acest păianjen să-și țeară o alta în locul celei distruse ?

Din nou un foșnet... Deasupra capului meu începu să se legene și să coboare din ce în ce mai jos o frînghie aruncată din copac. Părea că un șarpe se întinde de pe creangă spre pămînt, se lungește mereu și tot caută să se prindă de ceva. Am ridicat capul : acolo sus, frînghia era bine fixată de creangă, de parcă ar fi fost lipită. Și iată că pe frînghia ce se clătina a început să coboare cel care încerca cu perseverență să întindă sfoara și s-o prindă de ceva... I-am văzut din nou pieptenii, periutele și capul cu cei opt ochi negri.

La rădăcina copacului gigantic zăceau bîrne, prăjini, scînduri. Desigur, la dimensiuni normale acestea nu erau decît niște crenguțe și ramurile uscate. Pare-se că păianjenul, dînd drumul la firul său, cobora pe el spre bîrne.

Ca și înainte el își legăna acum în aer mandibulele, care semănau cu lamele unui briceag. Am zărit pe pîntecele monstrului niște excrescențe uriașe, cu sute de orificii. Păianjenul coborî pe o bîrnă, își strînse pîntecele și frînghia se lipi. Imediat începu din nou să urce, depănînd din el o a doua frînghie. Suia din ce în ce mai sus, ținînd gheara unui picior din spate între frînghii, pentru a le despărți una de cealaltă și a le împiedica astfel să se lipească una de alta. În felul acesta el izbuti să tragă frînghia a doua în sus, spre o ramură, de care o lipi bine.

Păianjenul alerga acum de-a lungul acestei crengi. Alerga dînd drumul, depănînd mereu din el frînghia, pe care o fixă de capătul crengii. Acum lăsă sfoara în jos, coborî pe ea pînă la bîrnă, urcă din nou și trase

după el o altă frînghie. Procedă așa de cîteva ori. La un moment dat am văzut că bîrna de care erau fixate frînghiile se tîrîie pe jos, se ridică ușor și începe să se legene în aer. Speranța că aş putea într-un fel să rup plasa și să dau jos granula se năruie. Aceste sfori nu pot fi rupte nici cu ajutorul unor bețe. Îmi spuneam că nu voi reuși niciodată să le tai cu ceva. Sînt elastice și, pe cît se vede, foarte rezistente. În afară de asta, păianjenul este el însuși un atelier viu. În locul firului rupt el trage imediat unul nou. Ce-i de făcut ? Cum să ajung pînă la pelerină ? Firele plasei sînt lipicioase. Păianjenul lasă pe ele mii și mii de bășicuțe cleioase, de care mă voi lipi, voi rămîne împotmolit în ele și monstrul se va răfui cu mine, așa cum s-a răfuit și cu musca.

Priveam în sus, cînd la păianjenul care atîrna cu capul în jos, pîndindu-și victima, cînd la pelerina mea albastră. Este adevărat că aş fi putut ajunge la ea călcînd pe firele radiale — fiindcă numai firele spirale sînt lipicioase. Dar în primul rînd trebuia alungat păianjenul din plasă și numai după aceasta puteam porni pe drumul plin de primejdii — în sus pe frînghii, către granulă.

Ușor de spus — să alung păianjenul. Dar cum ? Ce-ar fi să mă instalez pe marginea plasei și, zgîlțîind-o cu un băț, să imit bîzîitul muștei ? Păianjenul va porni la vînătoare după „muscă“. Derutîndu-l astfel, voi putea să-mi croiesc drum spre granulă.

Să bîzii ca o muscă ? Dar tonurile joase sau înalte ale bîzîitului, intensificarea sau scăderea lor sînt produse de vibrația aripilor muștei. Voi reuși oare să reproduc toate aceste sunete în mod atît de natural, încît să pot înșela păianjenul ?

Nu ! Am citit despre „auzul“ neobișnuit al păianjenilor. Am citit că la un concert, un păianjen, auzind interpretarea minunată a violonistului, a coborît pe un fir al său și a rămas suspendat, ascultînd muzica. Dar cînd a intervenit orchestra, păianjenul s-a suit înapoi și s-a ascuns în dosul candelabrului. Aceasta se explică prin faptul că vibrațiile aerului produse de sunetele viorii au determinat plasa de păianjen să oscileze în dosul candelabrului, așa cum vibrează cînd nimerește în ea vreo muscă. Instinctul animalului de pradă se trezi. Iar atunci cînd a început să cînte orchestra, undele uriașe ale sunetelor au silit păianjenul să se ascundă.

Nu, nu voi bîzii ca musca. Prin bîziitul meu nu voi reuși să înșel „auzul muzical“ al păianjenului.

Dar atunci cum să-l alung ? Deodată îmi veni o idee năstrușnică : ce-ar fi să întorc instinctul păianjenului împotriva lui ? Doar tot în acest loc și nu de mult, am scăpat de la moarte, aruncînd în păianjen pelerina mea. În felul acesta l-am înșelat, l-am silit să prindă o pradă falsă. Acest procedeu trebuie repetat de zeci de ori și atunci... Am început să adun surcele, bețe, nuiele și le-am cărat pe toate la păienjeniș.

Dantela de umbre aruncate de plasa păianjenului devenise compactă de tot. Soarele o lumina, vîntul o umfla. Mii de punctișoare luminoase tremurau, se deplasau pe pămînt. Iar sub plasă se vedea conturul ciudat al animalului care avea capul și pieptul sudate : păianjenul rămăsese suspendat și aștepta o pradă.

Deasupra pămîntului se legăna bîrna ridicată cu frînghiile. M-am cățarat pe ea, în timp ce plasa se clătină elastică. Proptindu-mă cu picioarele de bîrnă, am început s-o mișc din ce în ce mai tare, ca pe un leagăn. Păianjenul porni iar să coboare. Am sărit jos.

El mai pipăia încă, neliniștit, capetele firelor de care era prinsă bîrna, cînd eu, apucînd un băț, am început să mă cațăr pe peretele butucului și să clatin din nou plasa. Ademeneam păianjenul cînd spre un capăt al ei, cînd spre celălalt, legănam cînd o margine, cînd alta, aruncam bețe. Păianjenul era dezorientat. Ba renunța, crezînd că nu e nici o pradă și se îndepărta spre centru unde rămînea suspendat, ba se năpustea din nou asupra „prăzii“ și începea să înfășoare bețele pe care le azvîrleam în păienjeniș. Le înfășura cu frînghii plate, care semănau cu niște panglici. Se vede treaba că acest țesător era tare flămînd și tot încerca să sugă „sucurile dătătoare de viață“ din... surcelele aruncate de mine. În cele din urmă am obosit. M-am așezat pe pămînt și am început să mă gîndesc cum aș putea să-l ademenesc pe păianjen și să-i rup firul. Cînd privii însă în sus — dispăruse ! Pesemne că obosise și el !

Am așteptat multă vreme, dar plasa a rămas mereu goală. Numai vîntul o umfla ușurel. Păianjenul nu se mai întoarse.

Și atunci... atunci granula-minge ajunse în mîinile mele.

GIGANȚII NOCTURNI IES LA VÎNĂTOARE

Acum, cînd granula se afla în mîinile mele, acum abia simțeam cît eram de istovit. M-am lăsat jos, tot uitîndu-mă la comoara mea de parcă m-aș fi temut că acuși-acuși va fugi, mă va părăsi din nou. În capul meu obosit gîndurile lenevite se schimbau, se învălmășeau... Dumcev !... Trebuie să-i restitui cît mai repede granula. Dar unde se află el ?

Se lăsase întunericul și lumea ierburilor în care mă aflam devenea și mai înfiorătoare, și mai primejdioasă. Cum să-l găsesc pe Dumcev ? Am avut prilejul să mă conving singur, am simțit, am văzut : aici omul este pîndit la tot pasul, în fiecare clipă, de tot felul de primejdii care se adună în jurul lui. Un singur pas, o mișcare greșită îl expune pieirii... Cum pot crede că Dumcev a trăit în această Țară a Ierburilor zeci de ani ?

Trebuie să sparg granula-sferă, s-o mănînc. Să-mi redobîndesc dimensiunile dinainte. Să-mi îmbrac costumul care zace acum lîngă buturugă. Să mă duc în oraș. La gară nu mai pot ajunge la timp — am pierdut trenul. Dar vai ! Ciinele e tot lîngă costumul meu — continuă să mi-l păzească. Mi-am amintit deodată de coloanele păroase — picioarele lui — care se propteau în pămînt și m-am cutremurat. Mi-e frică ? Nu, nu mi-e frică — doar am alungat păianjenul — monstrul din plasă — și n-o să reușesc să gonesc un ciine ? Dar deodată am izbucnit în rîs : se vede că sînt tare obosit, încurc proporțiile.

Între timp totul în jurul meu lua forme uluitoare și misterioase.

Mi s-a părut oare ? De undeva se auzea parcă zgomotul unei locomotive care se apropia din ce în ce mai mult. Am privit cu atenție în jur și am văzut un șarpe gigantic care se întinsese și se ridicase în coadă, se legăna spre dreapta și spre stînga, şuiera, gîtul i se umflase. O viperă ! Iată de unde venise zgomotul de locomotivă...

Alături de șarpe se afla un dîmb — o sferă uriașă acoperită cu sulii ! Un arici ?

Giganții ! Au pornit la vînațoare nocturnă !

Șarpele se încolăci, se întinse din nou. Panglica în zigzag a spinării lui arunca sclipiri la fiecare mișcare. Deodată se năpusti asupra ghemului uriaș. O rafală de vînt începu să legene ierburile-arbori. Mi-am adunat toate puterile, m-am suit într-un copac și de sus am asistat la lupta dintre acești giganți.

Lumina lunii se răspîndea liniștită și egală deasupra poienei, astfel încît eu puteam vedea totul foarte clar.

Pentru o clipă sfera se deschise : ariciul își înfipse țepii în coada șarpelui. Vipera turbase parcă : se zvîrcolea încercînd să muște ariciul. Zadarnic ! Peste tot dădea de ace. Totul crescuse în jurul meu la niște dimensiuni atît de neobișnuite, încît mi-era greu să cred că acolo jos se luptau un arici și un șarpe.

Lupta continua. Și mi se părea că ariciul și șarpele cînd își reluau forma lor obișnuită, pe care o cunoșteam de mult, cînd creșteau, creșteau mereu pînă la dimensiuni uriașe. Ce era de făcut ? Simțeam că mă cuprinde amețeala stînd și privind lupta dintre acești doi giganți feroși, ascultînd sforăitul și șuieratul lor — care acolo, jos, unde mă aflam eu, se auzea foarte puternic. M-am cățarat în copac, din ce în ce mai sus.

Jos, lupta era în toi.

Ariciul strînsese cu putere coada șarpelui, acesta încerca să se smulgă, dar adversarul nu-i dădea drumul.

Deodată lupta încetă. Ariciul sări la o parte. Șarpele plecă tîrîș, în grabă.

Dușmanii s-au despărțit. Am început să cobor, dar am văzut că ariciul se rostogolea în urma șarpelui. Se încăierau din nou ! Ariciul ocoli vipera, sări, își înfipse dinții în gîtul ei. Șarpele se zbatu cu putere. Într-o clipă ariciul se făcu ghem. Șarpele începu să șuiere, să se zbată cînd într-o parte, cînd într-alta. Dar ariciul stătea nemișcat : își strînsese sub burtă botul și labele, își încolăcise coada scurtă, grohăia și gifia ca o mașină cu aburi.

Șarpele, se vede treaba, obosise, căci se îndepărtă, tîrîndu-se cu ultimele puteri.

Rostogolindu-se, ariciul porni la goană, în urma lui, izbuti să-l ajungă și, repezindu-se, își înfipse dinții în spinarea șarpelui. Acesta se clătină, dar dinții ariciului se înfipseră acum în gîtul șarpelui.

Iar eu, uitînd de dimensiunile lor gigantice, strigam :

— Mușcă ! Mușcă-l, Fornăilă ! Mușcă-i gîtul !

Ariciul părăsi locul de luptă : își exterminase adversarul ; șarpele zăcea mort. Învingătorul se putea odihni în liniște acum, își scoase botul, își strînse împăcat țepii.

Apoi se apropie încet, cu mers legănat de cadavrul șarpelui și începu să-l sfîșie ; apucă o bucată din pradă și fugi cu ea.

Curînd apărură două dîmburi mici, cenușii, acoperite cu ace : erau puii ariciului ! Se aruncară cu lăcomie asupra prăzii. Ariciul stătea și se uita la ei și mi se păru că zîmbește zeflemitor.

Cît de mult m-a obosit acest spectacol ! Ce somn îmi este ! Dar foșnetul, freamătul din jur — toate aceste zgomote ale nopții nu înce-tează nici o clipă.

DIMINEAȚA ÎNROURATĂ

Unde să mă ascund ? Unde să dorm ? Îmi găsisem un locșor pe o frunză a copacului de unde urmărisem încăierarea giganților, dar un vînt care începuse să sufle pe neașteptate zgîlțîia atît de puternic arbo-rele, încît nu lipsise mult să cad. Am fost nevoit să cobor.

Să mă ascund și să-mi fac culcușul sub un tufiș ? Am început să adun de pe jos firicele de iarbă uscată pentru așternut. Mîna mea atinse marginea unei gropi. Partea interioară a gropii era acoperită cu frînghii. Păienjenis ? Pesemne era cuibul unui păianjen de pămînt. Am scotocit în jurul cuibului și am găsit în apropierea lui un disc. N-o fi capacul

vizuinei ? Știam că păianjenul de pământ își face din firicele de nisip un capac pentru vizuina sa. O fi acasă stăpînul ? Probabil că nu, căci altfel acoperișul ar fi acoperit gaura.

Am luat un vreasc și am atins de cîteva ori cu el păienjenișul. Am tras cu urechea. Nici un răspuns din subterană. Atunci m-am vîrît în groapă și am început s-o cercetez cu atenție. Păienjenișul era uscat. Ici-colo „tencuiala“ era căzută, iar pe fundul gropii zăceau bulgări de pământ. Se vede că păianjenul de pământ părăsise pentru totdeauna această locuință a sa.

M-am instalat în groapă cît mai comod și am adormit liniștit.

Mă trezi un zgomot puternic : era sunetul unui clopot. Apoi liniște... și după o clipă același dangăt de clopot. Am tras cu urechea : sunetul venea acum din alt loc, dar din nou se frînse, ca după aceea să urmeze : cînd repetat în șir, cînd cu pauze, cînd mai aproape, cînd mai departe.

Am sărit în picioare și am început să mă cațăr pe pereții gropii pentru a ieși afară. Aruncîndu-mi privirea în sus — am rămas uluit : deasupra gropii atîrna o uriașă bilă de sticlă care sclipea în soare în toate culorile curcubeului. Să fie o picătură de rouă ? Iar toate sunetele pe care le auzisem fuseseră produse de picăturile de rouă în căderea lor ?

Globul începu să se întindă vîzînd cu ochii și să ia forma unei pere. Încă o clipă — se va desprinde și-mi va cădea în cap. Nu mai aveam timp să sar afară. Cu o mișcare grăbită am întins mîna, am dat de acoperiș și am acoperit cu el groapa. Aproape în aceeași clipă am auzit un zgomot asurzitor. Bila de sticlă se sparse pe acoperiș. Ce bine că păianjenul de pământ știe atunci cînd își face un acoperiș să-i lase libere încheieturile țesute din păienjeniș, precum și zăvorul. Căutînd să se salveze de inamic, el își vîră ghearele în acoperiș și-l ține strîns deasupra locuinței lui.

Capacul acoperă atît de bine orificiul, încît această construcție ar putea fi comparată cu un chepeng de pe o navă.

Dar era timpul să ies. Dînd la o parte „chepengul“, am scos o exclamație de bucurie. Cît vedeam cu ochii — spre dreapta, spre stînga, înainte și deasupra mea — atîrnau, în aer, bile de sticlă ; se legănau, apoi cădeau și se spargeau.

Sunetele — ca de clopot — stăruiau în aer. Stropii zburau în toate direcțiile ; în ei ca și în bile jucau razele soarelui. Sunete și culori !

Te salut, dimineață înrourată și sonoră !

UMBRA BĂTRÎNEI BUTURUGI

Din momentul cînd am înghițit praful care mi-a redus dimensiunile, ierburile din jurul bătrînei buturugi s-au ridicat în jurul meu ca acele unui arici — s-au întins în sus și m-au înconjurat din toate părțile ; din oricare loc m-aș fi plasat, vedeam umbra gigantică a buturugii și oricît de mult m-aș fi îndepărtat de buturugă simțeam totuși răcoarea umbrei ei. În timp ce îmi croiam drum printre ierburile — care îmi apăreau ca niște copaci — în timp ce cutreieram hățișurile, m-am oprit deodată și am privit nedumerit în jurul meu : Ce mai era și asta ? Arborii care foșneau legănîndu-se, pădurea sinistră în care m-am pomenit, deodată, ieri nu era decît o întindere de iarbă verde, pe care călcasem cu picioarele !

Umbra buturugii bătrîne se întinsese și se lungise pînă departe peste pădurea de ierburi. Desigur că puteam ieși din acest loc întunecat de umbră. Dar oamenii vor veni să mă caute la buturugă. Cernikova s-a dus după ei ; lingă buturugă a rămas și mă așteaptă costumul ; cînd voi reveni la dimensiunile mele normale îl voi îmbrăca și mă voi întoarce în oraș.

Astăzi, în această dimineață cu rouă, umbra bătrînei buturugi putrede, găunoase, îmi ușura, îmi liniștea inima mea speriată.

Cărînd după mine granula înfășurată în pelerină, cu lingura în mînă, îmi croiam drum cu grijă peste mușuroaie, movilițe, tăpșane, defileuri — printre bătrînele rădăcini ale buturugii — căutînd să ajung mai aproape

de locul unde rămăseseră hainele mele. Oare nu le-au luat de acolo ?
Le mai păzește cîinele ?

Cineva mă împinse. Am căzut, dar am sărit în picioare într-o secundă. Un uriaș șarpe boa, de culoare închisă, se tîra pe pămînt, foșnind zgomotos. Am luat-o la goană. Dar ce ciudat ! De ce are acest animal atîtea picioare ? Capul lui este gros, brun, cu tivitură roșie. Șarpele se îndrepta spre mine — îi vedeam din ce în ce mai aproape capul imens, cu doi ochi holbați. Capul creștea parcă, și în clipa aceea am intrat în panică, am început să fug.

Fugeam tot mai departe de șarpe, mă lipeam de terasele buturugii, încercam să mă fac cu totul neobservat. Deodată am zărit o crăpătură acoperită cu o piatră. Am dat piatra la o parte și m-am pomenit într-o peșteră. Numai aci mi-am venit în fire.

Niciodată nu trebuie să te pierzi, să-ți pierzi încrederea în propriile-ți forțe. Acest „boa cu picioare“ nu era decît o omidă, mi se pare a fluturului numit : Pergesa elpenor. Așadar, mă păcălisem. Ochii ei erau înspăimîntători — două pete. Părea însă și ea speriată — dovadă că i se umflase unul din inelele din care îi era alcătuit trupul. Aspectul ei înfricoșa chiar și păsărelele.

Bineînțeles, am rămas cîtăva vreme în adăpostul meu, așteptînd să se îndepărteze cît mai mult omida care pentru mine devenise șarpe boa.

Lumina pătrundea prin crăpătură și se revărsa dulce în peșteră. M-am rezemat de perete, l-am atins cu mîna și, spre suprinderea mea, era neted, neted de tot, de parcă fusese acoperit cu lac. Mi-am dat seama că pătrunsesem în butucul putred, găunos și că în orice clipă se puteau prăbuși peste mine bucăți de lemn. Cu ce compoziție a întărit cineva, a uns, a acoperit suprafața pereților și a tavanului ?

Știam din cărțile citite că glandele albinelor produc ceară, știam și că unele insecte produc lacuri. Iată de ce mă gîndeam că mă aflu în vizuina unei insecte necunoscute mie, care a lustruit pereții cu ceară sau cu lac.

• Picioarele îmi alunecau ca pe un parchet lustruit. M-am aplecat. Am privit în jur. Dușumeaua era așternută cu elitre colorate de bubu-

ruză. Elitrele se îmbinau atât de bine între ele, încît păreau anume așezate astfel de cineva ca să apere locuința împotriva umezelii.

Pipăind cu mîna peretele am atins marginea unei țesături moi. Nu m-am mirat prea mult, fiindcă știam că multe insecte „produc“ și vată, și mătase, și păienjeniș.

Cu o oarecare teamă am dat la o parte o bucată din această țesătură, am făcut un pas și m-am pomenit într-o altă peșteră.

Luminițe, luminițe, luminițe... Nenumărate puncte luminoase, palide ca luna, formînd un semicerc, își revărsau lumina dulce pe pereții, dușumeaua și tavanul peșterii. Erau putregaiuri ! Peste tot numai putregaiuri care iradiau lumină. Ele m-au ajutat să văd unele lucruri în a căror existență este aproape greu de crezut.

Din nou se legănau deasupra mea ierburile-gigante, din nou auzeam vijîitul vîntului răscolindu-le, din nou soarele lumina strălucitor.

De necrezut ! În peșterile pe care le-am vizitat, pereții erau acoperiți cu ceară și lac ; în deschizăturile pentru uși — jaluzele de mătase, pe jos — ulcele pline cu polen de flori, miere, apă curată. De necrezut !! Într-una din peșteri, un sac de dormit cu pernă de vată, într-alta — mai mică, așezate într-o ordine strictă, legături de frînghii, scări din frînghii, articole lucrate din lemn, cioburi ascuțite din scoici și pietre șlefuite care în niște mîini experimentate, îndemînatice, pot deveni unelte tot atât de bune ca și cuțitul sau ferăstrăul...

Ce fel de insecte au fost acelea care au lucrat vasele care folosesc la păstrarea diferitelor produse ? Ce soi de insecte au muncit pentru confecționarea vatei pentru perne și plăpumi ? Ce specie de omizi au țesut jaluzelele de mătase, cuverturile, sforile, frînghiile de diferite lungimi ? Ce insectă a pus la dispoziție pentru transformarea peșterilor în locuințe, ceară, lacuri, diferite substanțe aromate ? Cine a știut să se folosească cu atîta inventivitate de produsele locuitorilor acestei țări — a codrilor de iarbă, cine a adunat toate obiectele sub bolțile acestea — cine le-a așezat, le-a plasat aici, în peșteră ?

Trecînd dintr-o încăpere într-alta, îmi puneam nenumărate întrebări. Dar cel mai mult m-am mirat cînd am zărit un teanc de file scrise de mîna unui om !

Priveam la lumina limpede a soarelui aceste file și nu-mi venea să cred... Priveam cu toată atenția — recunoșteam scrisul ascuțit, cu ligatură ușoară.

Același scris pe care l-am văzut pe foile de sub microscop la institut, pe hîrțile din laboratorul lui Dumcev, pe bilețelul aproape ars al Polinei Alexandrovna și pe peticul de hîrtie în care a fost ambalat praful pe care l-am înghițit !

Nu-mi venea să cred. Răsfoiam filele. Citeam cu glas tare. Nu prea tare, dar totuși atît cît să mi se audă vocea. Pentru o clipă, am întrerupt lectura și am privit în jur. Mi se părea că vuietul ierburilor amuțește treptat, de parcă tot ce era viu aci stătea să asculte glasul meu.

ISTORIA ULTIMEI CĂLĂTORII A LUI DUMCEV,
SCRISĂ DE EL ÎNSUȘI

ÎN LOC DE PREFAȚĂ LA JURNALUL MEU

Din întâmplare, eu Serghei Dumcev, m-am pomenit în Țara Codrilor de Iarbă. Am trăit aici mulți — mulți ani. Iar atunci cînd am găsit hîrtie și am reușit s-o îmbib cu o compoziție corespunzătoare, pentru a o putea folosi la scris și cînd mi-am dat seama cum se poate prepara din gogoașa de ristic cerneala — am început să-mi țin un jurnal în care mi-am notat zi de zi toate descoperirile și experiențele pe care le-am făcut în această țară. Fiecare filă am însemnat-o cu un număr de ordine. Ultima filă poartă numărul 2876.

A venit ziua și ceasul în care am pornit la drum pentru a depune în mîinile oamenilor jurnalul descoperirilor mele. Cum voi reuși să fac aceasta, nu știam încă, dar hotărîsem să ajung pînă într-unul din locurile pe care îl știam foarte frecventat — un loc unde cîndva, de mult de tot, fusese un chioșc.

Călătoria a fost grea, aproape fatală. O furtună, o vijelie năprasnică mi-a risipit filele jurnalului. Poate că o filă măcar a ajuns totuși în mîinile oamenilor ! Dar citind-o ei nu vor înțelege nimic, poate vor rîde. Las' să rîdă ! Mie nu-mi rămîne decît să refac jurnalul, și să găsesc un mijloc pentru ca oamenii să-l poată citi. Dar înainte de a începe reconstituirea jurnalului, în loc de prefață voi descrie povestea ultimei mele călătorii.

Fila 1

Îmi amintesc, era în amurg. Terminasem tocmai de scris o filă a jurnalului. Mă uitam la soarele ce apunea și mă gîndeam : pînă acum am văzut mii și mii de apusuri în Țara Codrilor de Iarbă. Și întotdeauna în amurg îmi întrerupeam însemnările.

Jurnalul meu este acum plin cu relatările descoperirilor mele — plin cu gîndurile, observațiile și considerațiile făcute de mine în Țara Codrilor de Iarbă. A venit de mult timpul să-l predau oamenilor. Dar cum să fac aceasta ? În fața mea se află păduri, un deșert și Marele Fluviu Domol. Cum să le birui ? Cu atît mai greu — cu cît trebuie să car cu mine și jurnalul, care este destul de voluminos.

Era o problemă care se ridica înaintea mea de fiecare dată cînd ajungeam la capătul unei file. Dar evitam să reflectez mai adînc, o tot amînam. Îmi spuneam : mai tîrziu... cîndva, voi reuși eu să născocesc ceva. Dar acum nu se mai putea amîna... Sosise timpul !

În noaptea aceea, pe cînd stăteam culcat în sacul de dormit făcut din firele viermilor de mătase, îmi simțeam atenția foarte trează ; ascultam cu auzul ascuțit toate zgomotele din jur, așteptînd parcă să-mi șoptească cineva — din depărtare — răspunsul la întrebarea ce mă chinuia. Dar în jurul meu era liniște. Se auzea doar cum bate, cum bate într-una mica inimă a unui om mic.

Răsărise soarele. Mă gîndeam că undeva, departe de aici, el lumina acum și orașelul meu. Pînă acolo nu voi putea ajunge. Cel mai nimerit este să merg pînă la chioșcul care se află pe partea stîngă a drumului, spre mare. Oamenii, în plimbările pe care le fac în afara orașului sau mergînd spre țarm, trec pe la chioșc. Probabil chioșcul mai există și astăzi. Îmi amintesc cum pe lîngă el curgea un mic pîrîiaș. Acum acest pîrîiaș s-a transformat pentru mine în Marele Fluviu Domol. Nu știu cum voi izbuti să-l traversez. Dar trebuie să pornesc la drum.

Fila 2

Cîndva, am încercat să ajung cu pluta pe rîul care curge pe lîngă casa mea și ajunge pînă la Marele Fluviu Domol. Atunci, n-am reușit.

Apele micului pîrîiaș se pierd undeva la sud, în nisipuri. Este adevărat că primăvara, după ploi puternice, acest pîrîiaș se varsă în Marele

Fluviu Domol. Dar într-o asemenea perioadă este absurd să navighezi. E o vreme îngrozitoare. Suflă continuu vîntul.

Deși acest pîrîiaș curge chiar în apropierea casei mele, nu știu din ce pricină, multă vreme nu i-am putut găsi un nume. Dar odată, într-o noapte — era o primăvară timpurie — m-am trezit și am tras cu urechea la murmurul pîrîului. Mi se părea că nu se mai astîmpără, că-mi face muștrări pentru toată vremea aceea — de mult de tot — cînd treceam pe lîngă el fără să-l bag în seamă — cînd călcam peste el — abia umezindu-mi tălpile cizmelor. Și în noaptea aceea l-am numit : „Pîrîul Reproșurilor Tîrzii“.

Așadar, pornind în direcția nord-est spre Marele Fluviu Domol, drumul nu poate fi decît prin pădure și prin deșert.

Fila 3

Pentru orice eventualitate am strîns filele jurnalului meu, le-am făcut pachet și le-am legat cu sfori. Din cuiburi de albină am procurat ceara pe care am topit-o la soare. Am acoperit pachetul cu ceară. Astfel, foile vor fi apărate de umezeală — de rouă și ploaie.

Am pus apoi jurnalul într-un sac dintr-un material rezistent și tot impermeabil, pe care l-am legat de jur împrejur cu sfori solide. Desigur, altădată — cu un timp în urmă — aș fi numit aceste frînghii firicele de omidă, iar sacul — o gogoasă.

Dar cum să car singur sacul în care se află jurnalul meu ? Unde să găsesc o cămilă care să transporte o asemenea povară ?

De cîtă răbdare, talent, inventivitate e nevoie ca să dresezi un animal ! Istoria, păstrînd amănuntele asediului lui Hannibal asupra Romei, a uitat totuși numele minunatului dresor care i-a învățat pe elefanți să îndeplinească diverse munci în armata lui Hannibal.

Și cine va ști să spună numele dresorului care a silit pe lei să ducă supuși carul pe care Marc Antoniu a intrat triumfal în Roma antică ?

Răbdarea, spiritul de observație și imaginația — iată trăsăturile de caracter indispensabile dresorului. Dar se cere și timp, un timp destul de lung, pentru a îmblîzi animalul, pentru a-l face supus, ascultător. Am cunoscut un bătrîn ciudat care și-a învățat pisiul negru să culeagă orice monedă aruncată pe jos și să i-o aducă la masă. Am cunoscut și un naturalist care și-a instalat pe masă un furnicar sub un clopot de sticlă.

La aceeași oră zilnic, și întotdeauna la aceeași margine a mesei, el hrănea cu miere o furnică marcată.

Dar au trecut multe, foarte multe zile pînă cînd pisoiul a învățat să aducă monezile, iar furnica să vină la ora stabilită pentru a-și lua hrana pregătită.

Dar cine dintre locuitorii Țării Codrilor de Iarbă poate fi dresat, într-un termen scurt, să care povara mea ? Oare pot sili gîndacul scara-beu să împingă pe pămînt, în locul bilei lui uriașe de bălegar, sacul meu ? Nu, ar fi să fac o muncă lipsită de orice sens.

Zilele treceau. Dar de cîte ori — în tot timpul acesta — n-am deschis sacul de drum ca să mai adaug jurnalului meu încă o filă scrisă, ca apoi să-l acopăr din nou cu ceară. Legam jurnalul din nou cu sfori, îl vîram din nou în sacul de drum. Jurnalul tot aștepta ; cît va mai dura pînă îl voi încredința oamenilor ? Iar eu — eu nu știam cum să rezolv această problemă.

Uneori începeam să mă gîndesc la libelule, la fluturii gigantici. Aveam sfori de diferite lungimi și grosimi. Aș fi putut lega de spinarea lor sacul și apucîndu-mă de capătul unei frînghii, să merg pe jos. Să fac în felul acesta tot drumul. Dar nu aș fi putut dirija direcția — ar fi trebuit să merg la voia întîmplării : nici libelula, nici fluturile nu vor putea fi obligați să zboare către chioșc.

Să țin fluturile, libelula de căpăstru ? Îmi ajungeau oare puterile ? Și-apoi, omul trebuie să mai facă și popasuri, să se mai și odihnească la drum, iar libelulele și fluturii — de pildă fluturile Pergesa — zboară, fără odihnă, zece-douăzeci și chiar o sută de verste.

Și am început să mă gîndesc : ce-ar fi să dezleg sacul, să despart jurnalul în file ? Și albinele să ducă foile mele la stup în coșulețele de pe piciorușele lor în același fel în care adună polenul florilor. Dar va trebui să fac sul fiecare filă și să așez sulul în coșuleț. Zborul albinei, în drumul ei spre stup, va fi îngreunat și de aceea va fi nevoită să și-l încetinească, fiindcă în afară de polen se vor afla în coșulețe și foile mele. Undeva acolo, în hambarele stupului, ea va lăsa filele o dată cu polenul. Și mai departe ? Eu, ușurat chiar de povară, n-am să pot ajunge pînă la prisacă, iar filele mele vor fi prelucrate de albine — o dată cu polenul — în turtițe de ceară. Nimeni nu le va vedea, nimeni nu le va citi.

Nu, nu trebuie să despart jurnalul în file. Fiecare filă are legătură cu cea precedentă și cu cea următoare. Dacă se pierdea una — se pierdea

înțelesul întregii lucrări. Și fiecare filă a jurnalului meu îmi era scumpă.

Iar zilele, orele treceau. Uneori poți să aștepti ani, zeci de ani, dar cât de greu, cât de chinuitor este câteodată să aștepti o zi, un ceas, un minut !

Fila 4

Era în amurg. Ierburile stăteau drepte, nemișcate. Eu ședeam sub streășină. Întunericul învăluia treptat totul în jur. Când deodată ierburile începură să se clatine și în fața mea apăru o masă rotundă, cu margini înclinate, cu opt picioare curbate. Masa se deplasa, iar pe ea se mișcau și se agitau alte măsuțe mult mai mici. Cîte nu ți se pot năzări în amurg, cînd contururile obiectelor se modifică !...

Cînd m-am uitat mai cu atenție, am putut observa că masa a încetat să se mai miște. Am văzut chiar și micuțele măsuțe rotunde coborînd încet, cu grijă spre pămînt și mișcîndu-se înapoi și încolo. M-am apropiat nedumerit și am văzut limpede că fiecare măsuță era legată cu

o sfoară de masa mare de pe care a coborît. Abia acum am înțeles că acesta era un păianjen care își scosese la plimbarea de seară puii. Iar ei, coboriți pe pământ, se țineau de păianjen cu ajutorul firelor. Am azvîrlit o pietricică. Toți puii s-au cățarat repede, unul după altul, pe masa înclinată, s-au contopit într-un singur ghem. Picioarele curbate se urniră, masa se clătină, păianjenul dispăru. Și ierburile deveniră din nou nemîșcate.

Se întunecase de mult. Trunchiurile ierburilor gigantice se apropiară, se contopiră. Păianjenul ajunsese între timp la locuința sa și, trecînd probabil pe sub șopronul și sub bolta în care a întrețesut bulgărași de pământ și frunzulițe, s-a vîrît cu puii săi în culcuș și au adormit cu toții.

Iar eu priveam încă spre desișul negru al ierburilor, mi se părea că mai văd încă în fața mea păianjenul cel mare pe a cărui spinare se cățăraseră păianjenii mici. Și pe neașteptate îmi veni o idee. Păianjenul nomad sau păianjenul-lup — iată pe cine voi sili să-mi poarte în spinare sacul cu jurnalul meu. Mă voi folosi de instinctul său matern.

Păianjenul pe care l-am văzut adineauri își ducea în cîrcă puii. Dar păianjenii își poartă cu ei și gogoășele cu ouăle din care ies puii. În loc de ouă am să așez în gogoășă jurnalul. Cîntărește greu jurnalul meu ! Dar ce importanță are ? Am citit undeva că în loc de ouă s-au pus în gogoășă alice de vînătoare care sînt destul de grele și totuși păianjenii au fost în stare să le transporte — le-au cărat cu ei exact atîtea zile cîte sînt necesare ca din ouă să iasă puii.

Dar am să pot trage păianjenul după mine ? Mă așteaptă o treabă grea și primejdioasă — să-l prind, să-l îmblînzesc, să-l silesc să ducă povara. E foarte dificil, dar totuși posibil.

M-a cuprins bucuria la gîndul că în curînd voi porni la drum. Voi ajunge acolo unde oamenii vor putea lua în mîini jurnalul meu în care sînt relatate toate descoperirile pe care le-am făcut în această Țară a Codrilor de Iarbă.

Fila 5

Am început să observ cu mare atenție toate deprinderile păianjenilor. Ale păianjenilor firoși cu cîrligele lor groaznice, pline cu otravă, ale celor care se lipesc de victimă pentru a-și vărsa în ea otrava ucigătoare ! Cît mă îngrozeau acești păianjeni în primele zile ale vieții mele

pe aceste meleaguri ! Ce spaimă punea stăpînire pe mine cînd în întunericul peșterilor pe lîngă care treceam se aprindeau luminițe — ochii de păianjen fosforescenți plini de dușmănie ! O luam la goană, mă ascundeam după copaci.

Îmi amintesc că într-una din primele zile am văzut ieșind dintr-o peșteră un monstru păros cu picioare trandafirii. Opt picioare. Și pe fiecare parcă erau desenate cu tuș inele negre ; se vede că de aceea — prin contrast — picioarele păreau și mai trandafirii. M-a cuprins groaza cînd monstrul, zărind un gîndac, s-a săltat și arătîndu-și pîntecele negru, și-a ridicat amenințător labele din față. A prins gîndacul, și-a înfipt în el cîrligele și l-a adus în peșteră. Ce spaimă am tras eu atunci ! Mă uitam în jur să văd unde pot fugi. Mi se părea că din toate peșterile mă privesc, mă pîndesc luminițe dușmănoase. Asta a fost demult — în primele zile ale vieții mele în Țara Codrilor de Iarbă.

Iar acum caut vecinătatea păianjenilor, încerc să fac cunoștință mai îndeaproape cu ei, să aflu cum trăiesc, de cine se tem.

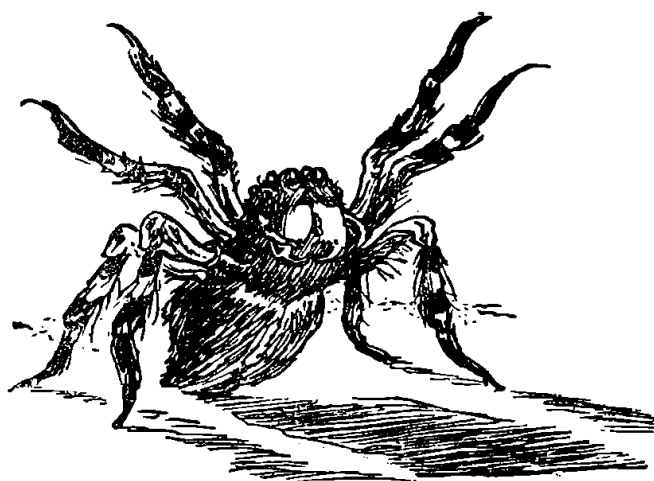
Dînd de urma unui păianjen de pivniță și așteptînd să-și părăsească vizuina, am început imediat să cercetez cum este construită locuința lui. În fața mea se afla un bastion, cu metereze, bariere de piatră — lucrarea unui adevărat inginer maestru. Dar pentru construirea acestei fortărețe păianjenul de pivniță n-a smuls nici un fir de iarbă din pămînt — doar a agățat și a încîlcit ierburile și le-a împletit cu păienjeniș. Tot cu păienjeniș a prins și a legat unele de altele fire de paie și diferiți pari. Pitindu-se în dosul zidurilor fortăreței sale, el aștepta ca vibrațiile păienjeniișului său să-i vestească ivirea dușmanului. Pereții vizuinei erau căptușiți cu tapete de mătase — păienjeniș. În cazul cînd se rostogolește vreo pietricică, ea se împotmolește în păienjeniș și astfel puii sînt feriți de lovituri. Iar păianjenul se lansează de pe plasa sa ca de pe o trambulină și de acolo se aruncă asupra dușmanului.

Altă dată, spre seară, cînd mă întorceam către casă, a trecut pe lîngă mine un animal uriaș cu pîntecul catifelat, negru cu dungi cafenii și cu inele de culoare închisă pe picioare. Era o tarantulă. La început mi se păru că are o cocoașă pe spinare. Dar apoi, uitîndu-mă mai bine, am văzut că își purta puii la fel ca și păianjenul pe care îl luasem în amurgul acela drept o masă mobilă.

Era o seară liniștită și plăcută. Tarantula își scosese copiii la plimbare. Îi transportase pe spinarea ei și acum se întorceau cu toții acasă.

Tarantula dispăru într-o crăpătură dintre două pietre. De acolo, din întunericul crăpăturii, începură să sclipească patru ochi. Ceilalți patru, cei mai mici — nu se vedeau. Apoi tarantula se apucă să-și facă toaleta : își curăța cu piciorușele din față tentaculele și mandibulele.

Am urmărit zilnic această tarantulă, am observat și alți păianjeni. Nu a trecut prea mult timp și ajunsesem să știu cum se desfășoară viața în multe locuințe de păianjen. Apăream ba lângă un bîrlog, ba lângă un altul, urmăream cu atenție instinctele, năravurile, deprinderile lor și mă gîndeam cum să silesc uriașul păianjen otrăvitor să mă asculte și să-mi știe de frică, cum să-l silesc să-mi poarte bagajul, așa cum își poartă pe spinare ouăle în gogoasă, sau puii.

Bine ar fi să pot afla de cine se teme păianjenul. Atunci aș ști cum să-l silesc să-mi poarte bagajul.

Timpul trecea, dar în cele din urmă totuși am reușit să aflu care este dușmanul păianjenului.

Fila 6

Era o dimineață luminoasă, caldă. Lîngă bîrlogul tarantulei, pe care o țineam sub observație, apăru o viespe. Un costum de un galben deschis, aripi de chihlimbar săltate și agitate. Ținută mîndră, mișcări iuți, hotărîte. Viespea — Calicurg !

Viespea făcu o mișcare bruscă și deodată apăru în fața păianjenului care ședea în crăpătură.

Riscînd în fiecare clipă să plătesc îndrăzneala mea cu viața, m-am apropiat totuși de bîrlog. Ce spectacol grandios ! Bătălia dintre viespe și tarantulă ! Tarantula se ridică aproape vertical. Puii ei rămăseseră — se vede — acolo, în cuib. Viespea, ba își scotea din pîntec stiletul — acul ei — ba și-l retrăgea. Tarantula se proptea pe cele patru picioare dinapoi, catifeaua burții negre lucea, iar cele patru picioare anterioare erau întinse cu cîrligele otrăvitoare larg desfăcute la al căror capăt atîrnau picuri de otravă purtătoare de moarte. Viespea nu primi provocarea. Ea vroia doar să irite tarantula. Se pare că păianjenul obosise să stea vertical și își lăsă toate picioarele pe pămînt.

Viespea se rotea mereu.

Tarantula deschise cîrligele otrăvitoare : era gata să se năpustească asupra ei.

Viespea, cînd se retrăgea, cînd se repezea înainte. Se vede că tarantula începuse să se plictisească — fiindcă făcu cîteva mișcări înainte. Viespea sări la o parte. Așa ademeni ea tarantula să iasă din crăpătură și într-o clipită îi astupă intrarea în bîrlog. Tarantula sări pe neașteptate pentru a-și înfige cîrligele otrăvitoare în viespe. Dar aceasta se feri cu îndemînare și își înfipse brusc stiletul în tarantulă. Cîrligele fioroase ale păianjenului cu mărgelile lor de otravă rămaseră atîrnate, neputincioase, deschise, paralizate. Dar păianjenul mai trăia. Pesemne că viespea lovise direct în centrul nervos care pune în mișcare cîrligele otrăvitoare ale tarantulei.

Viespea ȝopăia și ocolind tarantula — cu acul întins — alegea un nou punct pentru lovitura următoare. Stiletul viespii se înfipse iarăși, de astă dată în nodul nervos care dirijează mișcarea picioarelor tarantulei. Aceasta se cutremură — acum membrele ei nu se mai mișcau, era paralizată definitiv.

Viespea nu se depărtă de pradă. Se aplecase deasupra victimei, o atîngea, controla cu vîrfurile mandibulelor dacă loviturile stiletului ei țintiseră precis, dacă cîrligele otrăvitoare ale tarantulei deveniseră sigur inofensive, ceea ce o dovedea faptul că nu se mai pûteau închide. În cele din urmă începu să-și tîrască prada. Mă ȝinui după ea. Viespea lăsă păianjenul paralizat și începu să alerge în jurul unei stînci, căutînd parcă ceva. Se întoarse apoi la tarantulă, o înșfăcă și o tîrî după ea. Se cățără pe stîncă, trecu peste toate obstacolele — trăgînd mereu după ea prada vie, paralizată.

Mă străduiam să urmăresc fiecare mișcare a viespii. Ea dădu fuga la o gropiță în care dispăru, părăsind tarantula pentru o clipă. Eu stăteam și așteptam. În cele din urmă apăru, trase tarantula în adîncitură, apoi ieși repede și începu să astupe cu grijă intrarea cu pietricele. Convingîndu-se că nu se mai vede deschizătura, viespea calicurg își luă zborul.

Am dat pietricelele la o parte și am văzut că pe pîntecele tarantulei era lipit un ou de formă cilindrică. Din acest ou va apare larva viespii. Ea va crește hrănindu-se din corpul păianjenului paralizat. În ziua în care vor seca substanțele dătătoare de viață ale tarantulei, larva o va părăsi.

Trebuie să devin pentru păianjeni o viespe și atunci îi voi sili să se teamă de mine. Trebuie să mă transform într-o viespe. Asta este soluția !

Am început să urmăresc nu numai păianjenii, ci și viespile.

De cîte ori am văzut cum strălucesc din peșterile de pe deal ochii răi ai păianjenilor ! Și deodată — freamătul unor aripi străvezii cu reflexe galbene. O viespe ! Neînfricatul vînător de păianjeni apare pe deal. Trecînd în fugă ușoară pe coastă, viespea se oprea pentru o clipă cînd în fața unei peșteri, cînd în fața alteia. Și luminițele dușmănoase dispăreau, de parcă le-ar fi stins freamătul aripioarelor ușoare. Păianjenii căutau să se ascundă cît mai departe de viespe în adîncul peșterilor.

Cîteva bătăi din aripi, cîteva mișcări iuți, un foșnet abia perceptibil, apoi viespea face un salt. Și iat-o, a și reușit să tîrască de un picior păianjenul pe care l-a paralizat cu înțepătura acului.

Chiar în acea zi mi-am procurat niște aripi de viespe. Mi le-am prins de spate și, agitîndu-le, am trecut pe lîngă intrările peșterilor. În ziua aceea am văzut cum se stingeau luminițele dușmănoase. Păianjenii începură să se teamă de mine, un omuleț atît de mic.

Fila 7

Înainte, „cămila“ mea ! Spre nord-est. Spre chioșcul acela de pe locul în care se adună de obicei oamenii din orașelul meu.

Mergeam spre nord-est ținînd animalul de laț. În gogoasă, în loc de ouă, se afla pachetul cu foile jurnalului.

Purtam în spinare un sac din mătase impermeabilă, iar în el — frînghii de diferite lungimi. Desigur că înainte aș fi numit aceste frîn-

ghii fire de mătase de omizi. Mai aveam în sac și multe alte articole necesare existenței mele.

Actorii teatrelor ambulante, actorii din vremuri de demult, făceau de obicei un popas înainte de a intra în orașul unde dădeau spectacole. Se îmbrăcau în așa fel încît să ațîțe imaginația orășenilor, să atragă atenția, să le stîrnească interesul pentru reprezentația pe care o pregătiseră. În popasurile pe care le făceau scoteau din boccelele lor obiectele cele mai bizare, mai surprinzătoare. Dar chiar și acești actori, care au văzut multe în viața lor, ar fi rămas cu gurile căscate dacă ar fi putut vedea toate lucrurile pe care le căram în sacul meu.

Păstram cu grijă și precauție în sac două perechi de aripioare de viespe. O altă pereche asemănătoare — cu reflexe galbene — mi-am legat-o de umeri.

N-a fost ușor să prind păianjenul în laț și să-l silesc să meargă spre locul unde ascunseseam jurnalul. Dar l-am pîndit în timp ce-și devora prada. Din frînghie am făcut un laț mare. M-am furișat spre el. L-am aruncat și l-am tras precaut în jurul capului său. Ținînd capătul frînghiei lungi în mînă, urmăream, așteptam să văd cînd are să-și termine masa. În sfîrșit a terminat ! Am încercat să-l trag — n-am reușit. Atunci am pornit spre el. Aripile de viespe se legănav, foșneau pe spațele meu. Păianjenul se ridică puțin : mărgelușele lui cu otravă sclipiră. Țineam cu putere capătul lațului, proptindu-mă din răputeri cu picioarele în pămînt. Aripile viespii fremătau tot mai puternic în fața lui. Am lungit lațul și păianjenul dădu să fugă. Dar pretutindeni îi apăreau în față aripile de viespe și atunci se potoli. Apucînd cu mîinile frîul bine întins, m-am apropiat mult de el, foșnind și legănînd aripioarele. Și atunci păianjenul se supuse. L-am dus aproape de tot de locul unde se afla jurnalul. Aici am așteptat îndelung și cu răbdare, și n-am dat drumul la frîu decît atunci cînd am văzut că păianjenul a obosit, s-a liniștit și apoi s-a scufundat în somn. Am aruncat repede din gogoașa lui ouăle și le-am înlocuit cu pachetul de ceară — cu jurnalul. Păianjenul s-a trezit și am pornit din nou. Fără să dau drumul frîului, l-am mînat cu grijă spre nord-est. Dar păianjenul a simțit imediat că s-a întîmplat ceva cu gogoașa pe care o purta. Și s-a oprit. Începu să învâluiască cu noi fire gogoașa, pentru a și-o prinde mai bine de trup.

Spre nord-est, „cămila“ mea ! Spre nord-est !

Călătoria mea prin Țara Codrilor de Iarbă abia începuse, dar pe mine mă prinsese îngrijorarea, neliniștea, văzînd întinderea și adîncimea sălbatică a pădurii pe care o aveam de străbătut. Păianjenul care ducea gogoșa cu jurnalul meu nu simțea de loc că cineva îl ține de un friu lung și-l trage cu precauție într-o anumită direcție.

Uneori pădurea se rărea. Vedeam păianjenul cum se repezea, apuca ba o larvă, ba un gîndac și-și devora prada pe loc. În asemenea cazuri nu-l stingheream, dădeam drumul friului în toată lungimea lui. Cînd în drum apăru un dîmb, păianjenul se cățăra pe el. Acolo el împleti în jurul unei tufe fire de păienjeniș, se agăță de ele cu capul în jos și împreunîndu-și picioarele pe cefalotorace adormi. M-am instalat undeva pe aproape, mi-am înfășurat în jurul mijlocului capătul friului și mi-am întins comod picioarele. Arma mea — o lamă ascuțită dintr-un ciob de cochilie — am așezat-o lîngă mine.

Mergeam, mergeam mereu. Cu fiecare zi mă obișnuiam tot mai mult cu semiîntunericul pădurii de ierburi ; începusem să deslușesc nuanțele în care semiîntunericul colorează bolțile uriașe formate din flori albastre, galbene, albe. Cupolele lor se întorceau deasupra capului meu și urmăreau soarele. Și prindea viață în aceste ierburi mitul Greciei antice care povestește despre dragostea tragică a nimfei Clite pentru Helios, zeul soarelui. Ea se uita neconținut de pe pămînt spre acela care zbura pe cer — în carul său de foc. De tristețe și melancolie, nimfa se prefăcu în floare. Și floarea, zărind soarele pe cer, își tot înălța căpșorul spre el — încerca să-l ajungă cu privirea.

Razele soarelui se opreau undeva sus deasupra capului meu. Chiar din prima zi a drumului mă tot opream și mă întrebam nedumerit : de cîte ore merg oare și cît o fi acum ceasul ?

Și deodată — ce bucurie ! — ridicîndu-mi capul, mi se păru că aud : „Nu mai e mult pînă la ora zece ! Era deci timpul să mă duc la culcare“. Desigur mi se păruse doar că aud aceste cuvinte : nimeni din pădure nu le rostise. În schimb vedeam limpede : sus, la mare înălțime deasupra capului meu, adormea închizîndu-se încet, aplecîndu-se greu la pămînt, coșulețul albastru al cicoarei sălbatică. Da, cicoarea sălbatică obosise. Căci ea se trezise din zori, își deschisese coșulețul albastru încă de la orele cinci de dimineață. Acum dormea. Vedeam cum în diferite

locuri se aplecau, adormeau coșulețele albastre ale cicoarei sălbatice :
„E ora zece — e timpul să dorm“...

Așa am început convorbirea mută cu florile, în timp ce cutreieram
pădurea de ierburi în drum spre oameni.

M-am înveselit. Mergi și deodată îți spui — acum e ora zece dimineața : căpșoarele galbene ale caprifoiului vor adormi, au început să se aplece grele de somn spre pământ.

Părea că florile nu numai că-mi spuneau cât e ceasul, dar își și vorbeau una alteia. Era ora trei după amiază când am auzit (mai bine zis am înțeles), că floarea pădăiei, închizându-se, îi spunea florii de Hieracium care creștea lângă ea : „Te culci curînd ?“ — „Nu, încă un ceasdouă vreau să mai prind razele soarelui“, îi răspundea Hieraciumul.

Da, nu e treabă ușoară să prinzi razele soarelui. Cu ce viteză fabuloasă zboară ! Într-o secundă înconjoară globul pămîntesc de opt ori. Numai scriitorul Andersen a putut să povestească cu seriozitate despre un om care a pornit să prindă o rază de soare.

Și mi s-a mai părut în primele zile de călătorie că ierburile opun rezistență forței de atracție a pămîntului, că se întind, se tot întind după raza de soare.

Mergeam prin pădure și, uitîndu-mă la ceasurile-flori, număram cîți pași fac pe oră, ca să pot calcula peste cîte zile voi ieși din pădure. Stabilisem, după același ceas, cînd adoarme, cînd se trezește păianjenul meu. Și, pentru a termina cât mai repede călătoria, am început să-mi trezesc animalul de povară mai de vreme, smucind de frîu.

În timpul călătoriei mele am văzut cum unele flori transformă ziua în noapte : ziua dormeau, iar către seară se trezeau ; am observat că unora din ele le place să doarmă mai puțin, altora mai mult.

În timpul nopții însă și eu și animalul meu de povară ne odihneam.

Fila 9

Pădurea de ierburi rămăsese în urmă. Înaintam prin deșert. Vîntul sufla stîrnind nisipul, praful. În depărtare, spre dreapta, se vedeau panțele unor munți. Locul era în întregime brăzdat de rîpe. Ici și colo apăreau pe neașteptate stînci. Forma lor ciudată și coloritul lor variat m-au mirat, m-au impresionat. Ocolind o asemenea stîncă rotundă am coborît într-o rîpă, iar cînd am început să urc am auzit niște voci care se contopeau într-un vuiet monoton. Am ieșit din rîpă și după ce am legat de un copac animalul de povară, am dat fuga spre dealul de unde se auzeau glasurile. Vîntul năvălea cu șuier în trecătoarea adîncă, de unde se auzea acel vuiet trist, ca un geamăt prelung. Era un zgomot foarte confuz, Uneori părea a fi cîntul unei orgi de o forță neobișnuită, alteori

răsuna ca un cor amplu — în care se contopeau o mie de voci. Am prins un moment cînd vîntul se potolise puțin și m-am furișat tîrîș pînă la trecătoare. Dintr-o dată vuietul și zumzetul mă înconjurară din toate părțile. Bîjbiind în semiîntuneric, am dat de o terasă înaltă, netedă, apoi de o alta. Și în sfîrșit de o a treia. Undeva între aceste terase creștea cascada de sunete, de voci, de zgomote amestecate. M-am oprit, am răsuflat adînc, am tras cu urechea. Nu, toate acestea nu-mi apăruseră în vis. Am distins limpede cum toate acele voci omenești se contopiseră într-o chemare surdă. Fără să vreau am strigat : „Vin, vin într-ajutor !“

Fila 10

Înainte, „cămila“ mea ! Spre nord-est !

Adineauri fusesem... într-o cochilie, o cochilie obișnuită, o scoică sau un ghioc, care se pune pe masă ca ornament sau pentru a depune în el mucurile stinse de țigară. Ce absurditate ! Cineva aruncase această scoică-scrumieră în iarbă, iar mie ea mi-a apărut ca un munte.

Adesea în anii copilăriei mă strecuram în cabinetul sever al tatălui meu, luam un ghioc care se găsea acolo și îl duceam la ureche. Știam eu oare atunci, în acei ani ai copilăriei, că ghiocul este doar o cutie de rezonanță, care amplifică zgomotele slabe pe care în mod obișnuit nimeni nu le percepe ? Nu, în vuietul disonant al ghiocului, mi se părea atunci că aud plescăitul valurilor mării și mugetul vîntului în pînzele caravelei rătăcite pe ocean ; mi se părea că aud suspinele lungi ale lui Columb : „Nu voi mai atinge pămîntul. Marinarii nu mai au încredere în mine — așa cum nu crede în mine nici regele Ferdinand al Spaniei“.

Te salut, scoică purtată de valurile mării, pribeagă pe undele ei albastre ! Eu mă duc spre nord-est.

N-am aflat decît mai tîrziu în copilăria mea că tu, scoică, nu ești decît căsuța unui melc de mărime obișnuită și că acest melc face parte din uriașa grupă a ființelor vii numite moluște. Dar ziua aceea, în care am aflat acest lucru, n-a fost pentru mine o zi obișnuită, pentru că tot atunci am aflat că mica scoică găsită de marele învățat grec Pitagora, undeva foarte departe de mare și adînc îngropată în pămînt, i-a sugerat acestuia o idee pe cît de importantă pe atît de simplă și anume că acolo unde se întindea acum uscatul, se zbuciumase cîndva marea. Altminteri era greu de presupus că un om s-a apucat cu bună știință să vîre atît de

adînc în pămînt o scoică. Eu am încercat însă o senzație dintre cele mai ciudate aci în Țara Codrilor de Iarbă cînd, după ce am luat o scoică obișnuită — care făcuse cîndva, pentru cineva, oficiul de scrumieră — drept un munte vorbitor, mi-am croit drum spre strîmtoarea în care în alte împrejurări oamenii aruncă de obicei mucuri și scrum de țigară.

Înainte ! Spre nord-est ! Peste gropi, văgăuni, prăpăstii, ocolindu-le tîrîș, sărind peste ele. Pe lîngă stînci și îngrămădiri de trepte — spre nord-est ! Și cînd te gîndești că aceste stînci sînt doar prundiș, pietricele... pe care copiii le aruncă cu ușurință în aer ca pe niște mingi și le prind...

Fila 11

Era miezul zilei. Soarele ardea. Nisipul era fierbinte. Pietrele ascuțite tăiau picioarele. Domnea acea liniște de amiază, cînd fiecare sunet răsună cu deosebită claritate și se aude pînă departe de tot. Umbrele stîncilor erau negre și scurte. Deodată în deșert răsună un scîrțîit ciudat și monoton. M-am oprit. Am tras cu urechea. O clipă se făcu liniște. Apoi același scîrțîit, cu același sunet monoton care însă devenea din ce în ce mai puternic și mai strident : cu fiecare pas mă apropiam de locul de unde se auzea. Deodată — o groapă ! M-am pomenit chiar pe marginea ei. O mișcare imprudentă și m-aș fi rostogolit, m-aș fi prăvălit în ea. Cineva a construit cu multă îndemînare în pustiu o capcană neașteptată în care orice ființă vie se poate prăbuși.

Scîrțîitul se auzea limpede din adîncul gropii. Fără să dau drumul frîului cu care țineam păianjenul, m-am culcat pe marginea gropii și am început să privesc. Un animal cu fălci — fiecare din ele îndoită ca o seceră — săpa cu trupul său lat o brazdă în nisip. Iată de ce se auzea din groapă acel scîrțîit.

Leul furnicilor ! Săpase groapa-capcană : mai întîi a trasat un' cerc — prima brazdă, iar în interiorul cercului a început să are o altă brazdă, mai mică, apoi o a treia... Și iată că acum, în fața mea, își termina treaba : groapa conică era gata.

Leul furnicilor s-a îngropat în ea ; i se vedeau din nisip doar fălcile ca niște seceri. Am zăbovit, m-am mai uitat o dată și tocmai cînd voiam să plec, ceva mă lovi în față, îmi umplu ochii cu un praf înțepător. Mi i-am acoperit cu mîinile și am dat drumul frîului. Se auzi un zgomot, ca și cînd ceva, sau cineva ar fi căzut.

Păianjenul ! Animalul meu de povară se rostogolea la vale spre fundul capcanei, cu jurnalul meu cu tot. Leul furnicilor îmi umpluse ochii cu o ploaie de nisip și doborîse păianjenul. Alergam pe marginea capcanei neștiind ce să fac, în timp ce păianjenul aluneca încet spre secerile fioroase ale leului furnicilor. Am scos din sac frînghia cea mai groasă, am făcut un laț mare, pe care l-am aruncat asupra păianjenului și am început să trag. Păianjenul se cățara în sus, încerca să iasă afară. Eu îl ajutam. Iată-l aproape ajuns lîngă mine : am smucit brusc frînghia. Dar păienjenișul în care era învăluită gogoșa slăbise pesemne, căci gogoșa cu jurnalul se desprinsese și se rostogolea acum în capcana de unde abia ieșise păianjenul. Dar în același moment el se smuci și se repezi după gogoșă spre fundul gropii, unde se zăreau cele două seceri ale leului furnicilor. Am văzut cum păianjenul ajunse din urmă gogoșa, o prinse în mandibule și începu să se cațare, căzînd, poticnindu-se. L-am ajutat din răputeri, trăgînd de frînghie. Și iată-l ieșit afară.

Păianjenul era pe moarte. M-am aplecat asupra lui. Avea picioarele rupte. Erau rupte și firele încîlcite care ținuseră atîta vreme și atît de bine gogoșa. Ochii săi încetaseră să mai lucească. Dar în mandibule ținea strîns gogoșa în care el își păstrase ouăle pînă cînd le-am înlocuit cu jurnalul meu.

Tot drumul păianjenul purtase în gogoșă jurnalul, îl păzise, se deplasase greu cu el, îl salvase din capcana ucigătoare. Acum păianjenul era pe moarte. Cine l-a ucis ? Instinctul matern...

Savanții au făcut următoarea experiență : cu grijă și fără să fie observați de păianjeni le-au ascuns gogoșa. Tarantula a devenit dintr-o dată neliniștită, a scurmat pămîntul, l-a scotocit să vadă dacă nu-i acolo. A scurmat, a săpat, dar totul fără nici un rezultat. Pierzîndu-și ultimele puteri, epuizată, ea își dădu suflarea.

* Păianjenul lăsat fără hrană într-un borcan împreună cu puii săi se lăsă mîncat de aceștia, fără ca el să se atingă de vreunul din ei.

Toate acestea le știam de mult.

Păianjenul, ființa vie, pe care mulți oameni o disprețuiesc, își dădea acum suflarea sub ochii mei. Și îmi părea rău, tare rău !

Am scos jurnalul din gogoșa păianjenului mort și l-am dus cîțiva pași mai departe. Am luat din sac un ciob ascuțit de scoică și am început să sap pămîntul. Spre seară terminasem de acoperit cu nisip cadavrul păianjenului.

Dis-de-dimineată, împovărat de sacul greu în care îmi ascunsesem jurnalul, am pornit spre nord-est.

Un pribeag singuratic cutreieră pustiul nesfârșit, pădurile și văile. Se oprește tot timpul : sacul pe care-l poartă e o povară prea grea. Când îl aruncă pe spinare, când îl cară în brațe, când îl tîrîie după el pe jos. Drumețul merge spre Marele Fluviu Domol. El va trebui să traverseze fluviul și să ajungă la chioșc, pentru a preda oamenilor jurnalul cu descoperirile sale.

Fila 12

Marele Fluviu Domol ! Ce suprafață nemărginită de apă, ce întindere cenușie, neobișnuită.

Ani de zile, trăind departe de aceste țărmuri, nici nu mi-am imaginat în ce obstacol imens s-a transformat pîrîiașul acela micuț și leneș peste care treceam cîndva atît de ușor. Nu mi-ar fi putut trece niciodată prin gînd, nu mi-aș fi putut închipui niciodată că acest fluviu are o lățime atît de mare. Să încerc să-l traversez ? Să construiesc o plută — să tai pomi, să-i car la mal, să-i leg cu frînghii ? Am umblat prin tufișurile de lîngă fluviu și n-am găsit nici un arbore nimerit pentru a face din el o plută. Și cu ce voi lega pluta ? Îmi vor ajunge frînghiile pe care le am ?

Cîte zile, cîte nopți voi mai petrece aici ?

Ieșind din tufișuri pe limba de nisip de pe țărm și privind întinderea cenușie nesfârșită de apă acoperită cu încrețituri ușoare, am simțit că nu voi izbuti niciodată să trec de pe un mal pe celălalt.

Fila 13

Era o dimineată luminoasă. Ședeam pe țărm. Aerul era atît de străveziu, încît mi se părea că zăresc contururile celui alt mal. Dar nu voi ajunge niciodată acolo ! Sufletul îmi era întristat — plin de amărăciune.

Deodată, pe cînd străbăteam tufișurile, trecu pe lîngă mine o umbră. Din nou un păianjen ! Cît era de frumos ! O fișie lată, portocalie, înconjură și ținea în același timp trupul lui de culoarea ciocolatei. Pe suprafața pîntecelui se întindeau două șiruri de puncte albe. Picioarele tandafirii păseau repede prin iarbă. Trăgea după el o frunză mare, uscată. Încotro ?

Încet, cu precauție am început să mă strecur prin tufișuri în urma păianjenului. El cară frunza la apă și apoi dădu iarăși fuga în tufiș. Am

așteptat mult lângă apă pînă cînd păianjenul apăru din nou. Trăgea acum o altă frunză uscată. Și la fel ca prima dată se repezi iar în tufișuri ! M-am hotărît să mă duc după el. El alerga cînd într-o parte, cînd într-alta, de parcă căuta ceva. Curînd l-am pierdut din vedere și m-am întors la țarm. Cînd mă uit mai bine, văd că pe mal se aflau acum trei frunze. Ce o să urmeze ? La ce-i folosesc păianjenului frunzele uscate ? De ce le aduce la apă ?

Poate că acesta este păianjenul denumit cu plută ? El urmărește prada sa pe apă — aleargă pe suprafața ei și nu se îneacă, adeseori construiește o plută, cu care se lasă în voie pe cursul apei. Prinzîndu-se de ea cu un fir de păienjeniș, el o părăsește din cînd în cînd, aleargă, prinde prada, se întoarce cu ea pe plută, o mănîncă, apoi se odihnește, ca să pornească din nou la vînătoare.

Cu ce viteză am fugit după sacul meu ! Era foarte greu să mă strecor cu povara prin desiș. Dar mă grăbeam, mă temeam ca păianjenul să nu-și termine prea repede construcția plutei și să plece fără mine. În sfîrșit am văzut că frunzele uscate se aflau tot în același loc de pe mal. Probabil că păianjenul cu plută nu mai apăruse. Mă grăbisem degeaba. Ascunzînd sacul după un tufiș, am început să pregătesc provizii pentru drum — polen de flori, semințe, nectar. Tot timpul însă mă uitam dacă nu cumva păianjenul apăruse din nou și dacă nu începuse să-și lege pluta.

Dar veni seara și păianjenul tot nu se întorsese. Poate că murise sau poate îl speriasem eu și acum își construia pluta în alt loc. Ședeam pe sac lângă fluviu, așteptam și visam.

Ce bine ar fi dacă mi-aș putea procura niște frînghii bune, din cele care nu se umflă în apă și cu care să leg pluta !

Undeva pe țărmurile Siciliei, Corsicii, ale Italiei de sud, trăiesc moluște ale căror cochilii depășesc în lungime o jumătate de metru. Molusca prinde de stîncă această cochilie uriașă cu ajutorul unor fire. Cît de rezistente trebuie să fie aceste fire ! Ciudat, de ce dacă se fac crescătorii din atîtea feluri de viermi de mătase nu se încearcă să se obțină și mătasea de cochilie. Mi se pare că molusca aceea se numește *Pinna nobilis*.

S-a lăsat noaptea. În tufișurile de pe mal e umezeală și frig. Ședeam pe sacul în care se afla jurnalul și tot ce mai luasem cu mine : multe și felurite sfori și ațe. Visam la uimitoarele fire cafenii cu care o moluscă fixează acuma undeva în noapte o cochilie mare de o stîncă din Marea

Mediterană, îmi aminteam de cîntecele plutaşilor, de traversări şi bacuri, de sirenele vapoarelor cu care oamenii trec cu uşurinţă peste ape.

Veni dimineaţa. Păianjenul tot nu apăruse. Poate că nu-şi mai amintea unde lăsase frunzele ? Dar viespea îşi aminteşte unde lasă tarantula pe care o paralizează : ea o părăseşte şi apoi se întoarce de departe, aduce pietricele, astupă intrarea în crăpătură. Poate că păianjenul cu plută murise ?

Trebuie să scot frînghiile din sac, să încerc să leg o plută din vârguţe sau din frunze uscate groase. Dar cu ce să le cos, cu ce să le găuresc ? Am pornit în căutarea unor vârguţe, a unor frunze şi, îndepărtîndu-mă cîtiva paşi de ţarm, era cît p-aci să mă ciocnesc de păianjenul meu. Alerga grăbit spre frunzele sale uscate de pe mal.

Am văzut cum a început să dea drumul la păienjeniş şi să înfăşoare frunze. Am rostogolit sacul meu lîngă frunze. Păianjenul nu mă observă — era adîncit în munca lui. Păienjenişul strînse marginile frunzelor care se îndoiră puţin, formînd ceva asemănător cu o barcă cu borduri înalte. Iată-l că trage pluta spre apă.

Au fost uitate toate îndoielile şi toate problemele nerezolvabile au dispărut. Mă simţeam ca acel erou al lui Dickens care cu mîna stîngă zvîrlea peste umărul drept orice problemă dificilă. Dar care e numele acestui erou ?...

Păianjenul trăgea pluta spre fluviu. Eu mă luptam din răsputeri să-mi car jurnalul, străduindu-mă să nu rămîn în urmă. Iată că păianjenul a împins cu un brînci pluta pe apă. Am apucat sacul şi am sărit după el. Pluta se clătină.

De fapt, nici n-am de ce să pomenesc numele eroului lui Dickens... Am început să plutim.

Fila 14

Da, am început să plutim. Îmi amintesc cum m-am speriat, îmi amintesc cît de tare a început să-mi bată inima, cînd pluta porni să se legene pe valuri. Din apă se înălţau trunchiurile zvelte, suple ale arborilor. Am ridicat privirea — vîrfurile lor se scăldau undeva foarte sus şi dispăreau în albastrul cerului. În fiecare clipă pluta putea întîlni un trunchi de care să se lovească. Țineam în mînă un par şi îndrumam cum puteam mersul plutei. Vîntul încreţea uşor apa. Imaginile arborilor se

înduiau, se frîngeau pe suprafața ei. Cîteodată, cînd pluta intra în umbra tremurătoare a copacilor, totul în jurul meu se întuneca — totul devenea apăsător și atunci simțeam sub mine abisul. Dar pe urmă pluta ieșea iar pe luciul sclipitor al fluviului și atunci începeam să mă uit iar bine dispus la monstrul păros — noul meu tovarăș de drum.

Țărml se îndepărta din ce în ce mai mult și în suflet mi se strecura speranța : poate că pluta va traversa fluviul și va ajunge pe celălalt mal, unde se află chioșcul, unde circulă oameni. Și atingeam cu mîna sacul impermeabil, în care-mi țineam jurnalul.

Un clocot sacadat, puternic trecu peste suprafața apei. Curentul ne ducea din ce în ce mai repede, iar sunetele creșteau, se intensificau. La o cotitură a fluviului, de după arborii groși ce creșteau pe mal, mă priveau ochii mari, bulbucați ai unui animal. Gura uriașă și deschisă inspira cu lăcomie aerul. Pielea bărbiei se umfla și se dezumfla ca un sac și, în același timp, valvulele nazale se închideau și se deschideau continuu... Un antracozaur ? Un amfibiu din perioada permiană ?

Perioada permiană. Cu milioane de ani în urmă, în apele mici, în golfurile rîurilor și în depresiunile mlăștinoase trăiau reptile cu chip de fiară, niște amfibii gigantice — uriașe, greoaie, neîndemînatice. S-a schimbat clima, mările s-au retras sau au înaintat, s-a schimbat vegetația și de mult toate acele reptile cu totul neobișnuite, precum și amfibiile gigantice au pierit din pricina secetei sau a frigului, dar iată că una din ele s-a păstrat, a supraviețuit și mă privește acum cu niște ochi uriași bulbucați, în timp ce își deschide și închide mereu gura-cutie. Un clocot puternic se răspîndește deasupra oglinzii apei, se oprește și pornește din nou.

Am trecut pe lîngă o broască !...

Desigur că și în cărțile de paleontologie se arată că broasca este înrudită cu antracozaurul și că înfățișarea ei chiar amintește de acest amfibiu gigantic, ale cărui rămășițe se găsesc în reziduurile perioadei permienne. Probabil că broasca noastră orăcăie la fel ca antracozaurul, numai că ea orăcăie de o sută-două sute de ori mai slab.

Deodată pluta se săltă și-și accelerează mersul. Păianjenul, tovarășul meu de drum, a sărit în apă și a început să alerge pe ea, cu picioarele lui înalte, lungi, ca să prindă prada.

După el se întindea firul solid pe care îl fixase de plută. Acest fir îl ajuta să se întoarcă la ea.

Pluteam. Aripile ființelor care ședeau pe crengile arborilor de pe mal aveau un luciu metalic. Păsări? Nu, fiecare dintre aceste păsări avea câte două perechi de aripi, foarte lungi și înguste. Ochii acestor ființe înaripate (fiecare ochi era alcătuit dintr-o sumedenie de bucățele — un mozaic !) jucau în diferite culori, mă speriau. Antenele lor — mustăcioare — tremurau tot timpul, de parcă cercetau mișcarea aerului. Aceste „păsări“ lungi și subțiri se desprindeau brusc de la locurile lor și zburau cu mare viteză deasupra apei. Apoi se răsturnau și o clipă zăceau pe spate, de parcă se propteau de aer. Încă o clipă și erau departe. Iar pe plută cădeau resturi ale prăzii lor.

Libelule !

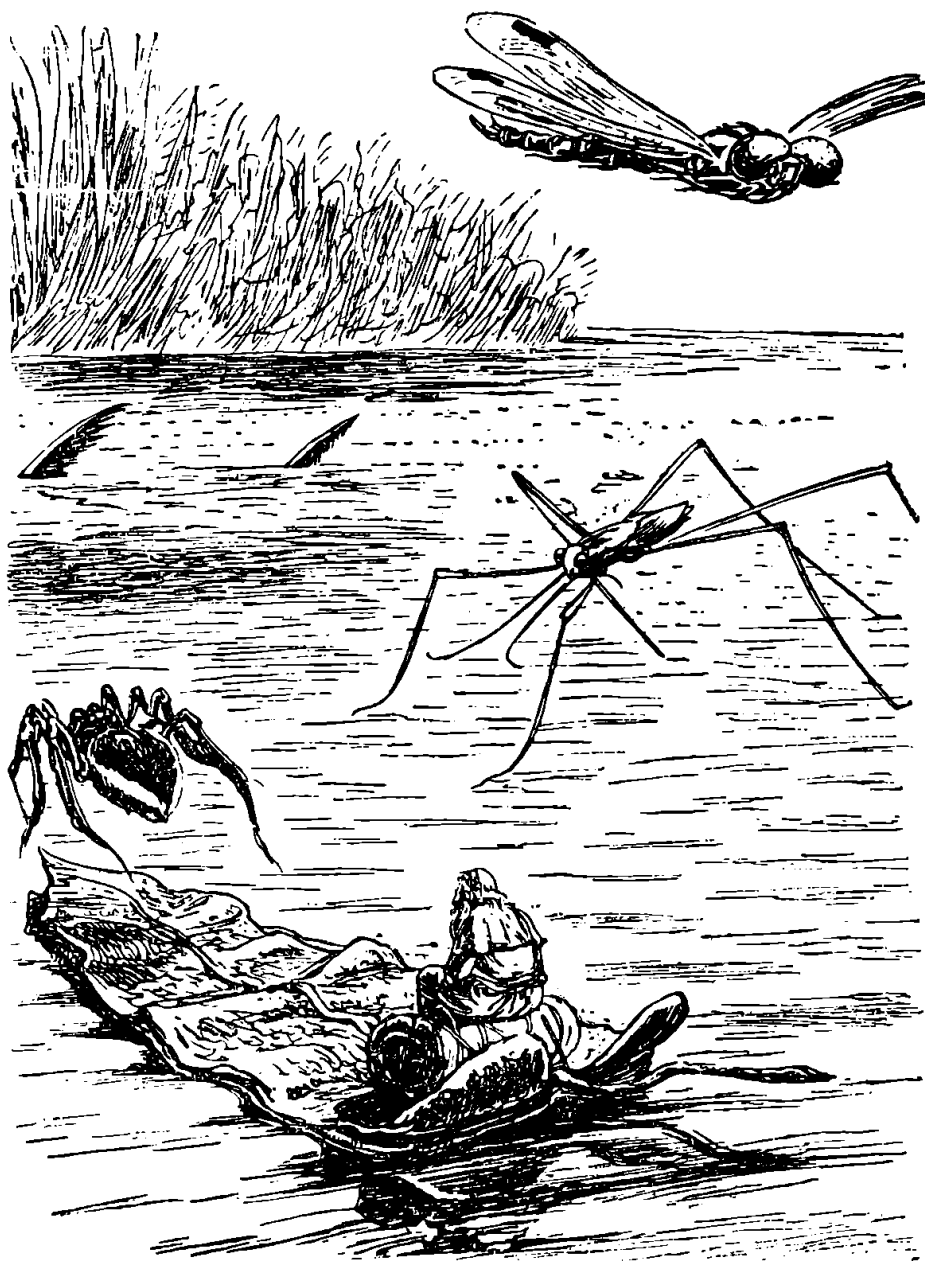
Pe lingă plută lunecau patinatorii de apă. Desfăcându-și larg picioarele — niște ace gigantice — ei abia atingeau suprafața apei și, săltându-se, săreau tot timpul peste plută, se lăsau din nou pe apă și dispăreau.

Dacă frecăm un simplu ac de cusut cu grăsime, el va pluti pe apă. Așa și picioarele-ace ale acestor vietăți, unse cu o substanță grasă, lunecau pe apă. Fără îndoială, erau păianjenii de apă.

Sufla un vînt ușor. Pluta urma cursul liniștit al apei, de-a lungul țărmului. Așteptam cu neliniște momentul cînd vîntul va mîna pluta spre țărmul opus. Așteptări zadarnice ! Vîntul nu sufla de fel în direcția chioșcului. Ce era de făcut ? Să silesc păianjenul să tragă pluta spre celălalt mal — să-l sperii cu aripioarele de viespe ? Să-l las să tragă el pluta cu firul lui de remorcare ! Am încercat să procedez astfel de cîteva ori, dar n-am reușit. În golfurile fluviului, pe arborii subacvatici stăteau niște animale ; fiecare avea corpul lunguiet, ochii bulbucați, iar gura închisă... cu o mască.

Măștile erau felurite : ca o chivără, ca o lopată și altele plate.

Fiecare animal părea că a încremenit, a prins rădăcini în locul în care ședea. Ochii mari și rotunzi priveau neînterupt într-un singur punct. Pe neașteptate, cînd unul din animale, cînd altul își azvîrleau brusc masca înainte, iar pîrghia de pe articulație se întindea, în timp ce ghearele ascuțite ale măștii prindeau victima și o duceau imediat la gură. Animalul își devora prada, ajutat de masca de pe pîrghie, care ținea mîn-

carea ca o mînă. Dar deodată aceste animale se desprinseră de pe arborii lor subacvatici și, lipindu-și picioarele de trup, zburară cu o viteză extraordinară pe lîngă plută. Absorbeau apa și o împingeau afară cu o imensă forță ; jerbele de apă se succedau cu mici întreruperi, împingînd înainte trupul animalului.

Păi acestea sînt... larvele libelulei, larvele care în scurtă vreme vor deveni ele însele libelule și vor zbura grațios și repede pe deasupra fluviului.

Fila 16

Ce strălucește acolo în zare ? Ne apropiem de o insulă. Niște labe uriașe ieșiseră din apă și se agățaseră de marginea acestei insule.

Din apă apăru un animal care aducea la prima vedere ca formă și dimensiuni cu un crocodil ; el începu să se cațare pe insulă. O creastă dințată ondulată se întindea pe toată spinarea lui. Animalul se culcă pe o parte și astfel i-am putut vedea burta portocalie, cu pete de culoare închisă. Ochii lui aurii-galbeni mă urmăreau. O reptilă înfiorătoare !

Curentul gonea pluta drept spre insulă. Se contura din ce în ce mai limpede — creasta dințată și ondulată a reptilei. Iată, reptila a coborît de pe insulă. Coda cu creastă a lovit apa. Pluta se clătină puternic. Tăind apa, reptila se apropia de plută. Păianjenul se săltă și — de spaimă — începu să se agite. Nici n-am băgat de seamă cînd și-a rupt firul și a dispărut de pe pluta de care se afla legat sacul meu ; pluta începu să se rotească, să se învîrtească. Am căzut, m-am pomenit în apă și am avut timpul să văd cum păianjenul alerga undeva departe pe valuri, urmărit de reptila cu creasta dințată.

Ținîndu-mă la suprafața apei și agățîndu-mă de marginea plutei, am încercat să mă cațăr pe ea, dar am fost tîrît de curent. Ambarcațiunea mea pleca tot mai departe împreună cu sacul în care se afla jurnalul. Adunîndu-mi ultimele puteri am pornit înot după ea.

În depărtare, la o cotitură a fluviului, ieșeau din apă niște arbori. Pentru o vreme ei au reținut pluta. Am reușit s-o ajung din urmă, m-am suit pe ea. Sacul cu jurnalul meu erau la locul lor. Am privit în jur : nu se mai vedea nici insula, nici reptila, nici păianjenul — stăpînul plutei.

Curentul prinse din nou pluta mea și o puse în mișcare.

Mă gîndeam : „Mie mi se pare că adîncimea apei de sub plută s-ar putea măsura în verste, dar adevărul este că plutesc doar pe un pîrîiaș“. Trebuie să judec totul la proporțiile reale, nu trebuie să confund broasca cu un antracozaur. Nu păsări cu aripi strălucitoare, transparente, au zburat deasupra plutei mele, ci libelule, niște libelule obișnuite. Iar ciudatele vietăți cu măști sînt larvele lor. Iar feroasa reptilă cu creastă

dințată, care mi-a urmărit pluta, este numai un triton. El se hrănește cu mormoloci, viermi, icre de broască. Respiră aerul din atmosferă la fel ca și broasca. Apare din apă, expiră câteva balonașe de aer, inspiră altul, pentru a-și împospăta rezerva din plămîni, și intră din nou sub apă.

Fila 17

Luciul apei se încreți ușor. Arborii prin fața cărora trecea pluta începură să se legene mai puternic. Culoarea apei deveni plumburie, mohorită. Imaginile arborilor oglindiți în apă dispărură, de parcă se înecaseră. Vîntul trecu peste mine șuierînd. Ierburile de pe mal făceau un zgomot sinistru care se întrerupea doar pentru a reîncepe cu mai multă intensitate. Vîntul se juca cu pluta mea de parcă ar fi fost o surcea. N-o mai puteam manevra. Numai de aș putea reține sacul cu manuscrisul ! Am mai înfășurat o dată sacul cu frînghii și m-am legat mai bine de plută.

De ce, de ce am pășit pe această plută, de ce am încredințat încărcătura mea neprețuită — jurnalul meu — capriciilor acestei stihii a apelor !

Părerii de rău tîrzii, cît de amare sînteți voi !

Nu mai zboară deasupra mea păsări cu aripi strălucitoare, transparente. Primejdioșii însoțitori ai plutei mele s-au ascuns în adîncul apelor, au dispărut.

Numai vîntul nu mă părăsea, îmi șuiera în urechi și mîna pluta. Încotro ? Drept spre țarm. Dar vai, nu spre cel spre care doream eu !

Vîntul învîrtește pluta, vîiește, vîjîie.

În acele momente mi-am amintit de vapoarele de pe mări, care pe vreme rea se caută unul pe altul.

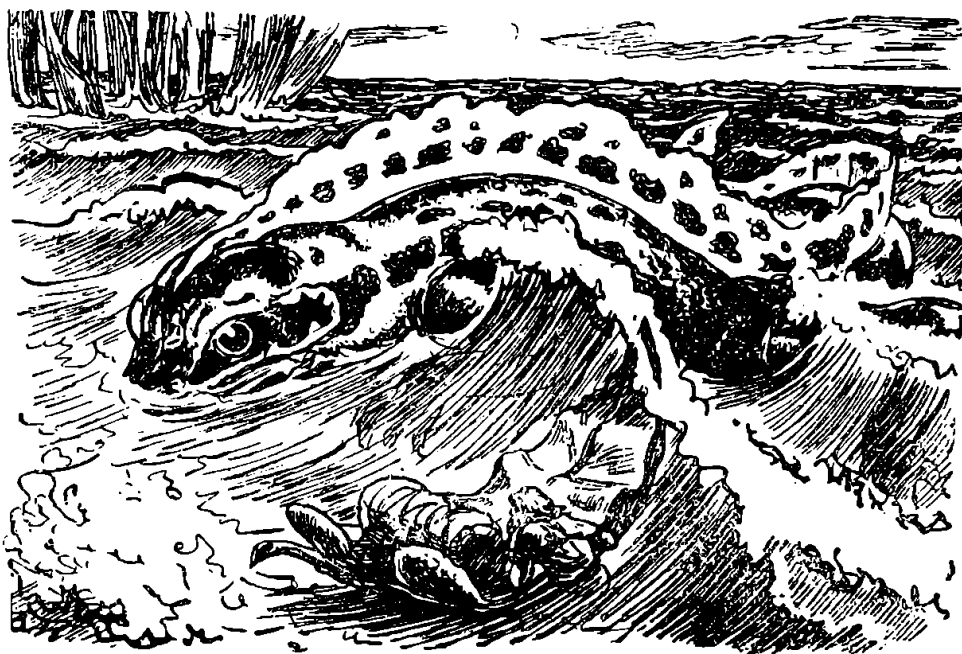
Pentru ca pluta să nu se lovească de mal, țineam întins parul. Dar se vede că vîntul prindea fiecare gest al meu. El năvălea cînd dintr-o parte, cînd dintr-alta și toate încercările mele deveneau zadarnice. Vîntul gonea în urma mea niște cîmpuri mari, verzi. Ele se clătinau, mă înconjurau din toate părțile. Și iată că pluta mea se văzu prizoniera acestor cîmpuri ; plutea o dată cu ele și curînd se pierdu în imensitatea verde a ierburilor.

Undeva — departe de aici, în Oceanul Atlantic, există Marea Sargasselor. Acolo cea mai mare primejdie pentru navigatori nu o reprezintă vîntul, ci algele. Ele au umplut un gigantic bazin de apă : o mare verde pe ocean. O mare fără maluri. În ea s-au împotmolit caravelele lui

Columb, iar „Nautilus“ — vasul căpitanului Nemo — abia a reușit să răzbată prin desişul acestor alge.

Țintuit în loc, minat de vînt, pierdut în cîmpul verde mișcător, îmi aminteam de Marea Sargasselor și mă uitam mîhnit în zare. Cum să ies din această imensă captivitate verde ?

Vîntul îmi șuiera cu din ce în ce mai multă putere în urechi. Am ridicat privirea : norii acopereau ca niște zdrențe negre cerul. Pluta mea se clătina. Se clătina parcă și întunericul care mă înconjura. O flacără puternică străpunse deodată norii, luminînd totul în jur, și în clipa aceea cîmpurile deveniră și mai verzi.

Să-mi salvez bagajul ! Am reușit să dezleg nodul pe care eu însumi îl strînsesem cu putere, pentru a prinde mai bine de plută sacul cu manuscrisul meu. Tangajul creștea, pluta se ridica aproape vertical și abia reușii să apuc capătul frînghieii cu care era legat sacul. Prin vuietul vîntului am auzit deodată un murmur răgușit. Pe undeva, aproape de tot, se zări pentru un singur moment o gură-cutie deschisă, lucioasă și udă. Am văzut și o limbă de nisip galbenă... Să fie o insulă ? O limbă de pămînt ? Pluta se ridică puțin ; deasupra mea se înălțau cîmpurile verzi. Cerul se clătina...

Naufragiu !

Îmi amintesc cîte ceva din istoria naufragiilor :

Din timpurile cînd fenicienii cu triremele lor — vase cu trei rînduri de visle și cu pînze pătrate, care nu se puteau ridica decît atunci cînd bătea un vînt favorabil — ajungeau totuși pînă la țărmurile Rodeziei în îndepărtata Africă ;

Îmi amintesc de timpurile cînd cutezătorii navigatori normanzi părăseau Scandinavia și — determinînd drumul după stele — izbuteau să ajungă cu bărcile lor ascuțite pînă la țărmurile Groenlandei și ale Islandei, pînă la țărmurile acelui continent care peste cinci secole a fost numit America ;

...Și de timpurile cînd caravelele — corăbii cu pînze, cu trei catarge și cu borduri înalte — rămîneau în loc cu pînzele căzute, în oceanul îndepărtat, din pricina vremii prea liniștite, a aerului prea calm. Navigatorii se uitau cu ochi plini de speranță la aer : așteptau să vină vîntul să umfle pînzele și să mîne caravelele spre țara în care lingourile de aur și pietrele prețioase se tăvălesc pe jos, ca frunzele căzute toamna...

Probabil însă că istoria naufragiilor din toate aceste timpuri cunoaște destule cazuri cînd, o dată cu corabia, s-a înecat întregul echipaj și a rămas în viață doar un singur om. Dar niciodată nu s-a întîmplat ca acest om, rămas în viață în urma unui naufragiu, să-și poată explica limpede cum și de ce tocmai el a fost singurul care s-a salvat — cum de n-a pierit o dată cu toți ceilalți ? Numai apa mării care l-a scos la țărm, numai ea ar fi putut da răspuns la întrebare. Dar valul care a adus omul la țărm l-a lăsat acolo, l-a părăsit și a fugit repede înapoi în mare. Cum să-l mai întrebi ? Un plescăit ușor, un freamăt încet, un geamăt jalnic... Atîta tot...

Nici eu nu știu, nici eu nu pot povesti cum de s-a întîmplat că n-am pierit, că nu m-am înecat. Zac pe mal. Un vînticel cald, catifelat îmi învăluie fața, mă liniștește. Sus văd albastrul limpede al cerului. Mă ridic în coate, mă uit la fluviu. Este lat — malul opus abia se vede. Ce liniștit e, ce calm, ce domol ! Oare pe aceste ape cumînți a mînat vîntul pluta mea în toate direcțiile, împingînd-o spre țărm, înconjurînd-o cu un cîmp de alge ? Oare în acest fluviu s-a răsturnat pluta mea — în plină furtună ? M-a cuprins un sentiment de milă față de mine însumi, sentiment primejdios pentru orice om. Naufragiu, Marea Sargasselor, cîmpii

de alge ! Ce caraghios ! Ceea ce se legăna pe apă era cea mai obișnuită lintiță verde, de baltă. Era cît pe-aci să mă înec într-o băltoacă, într-un pîrîiaș care se strecoară încet prin această lintiță !

Dar un gînd luminos îmi alungă reflecțiile amare. Poate că sacul cu manuscrisul meu n-a fost luat de apă, poate că a rămas împotmolit în lintiță ! Îl voi căuta, voi căuta neapărat jurnalul meu. Ei, și ce dacă în Marele Fluviu Domol trăiesc dinozauri ? ! Ei, și dacă antracozaurii acoperă cu strigătul lor mugetul și șuierul furtunii ? Eu însă totuși știu că Marele Fluviu Domol este numai un pîrîiaș năpădit de lintiță, un pîrîiaș în care trăiesc tritoni obișnuiți și cele mai obișnuite broaște.

Și îmi voi găsi jurnalul ! Cu siguranță, apa n-a pătruns pînă la el — am avut grijă să-l acopăr cu ceară și să-l pun într-un sac impermeabil.

Fila 19

Zi de zi am umblat pe mal, am înotat printre cîmpiile de lintiță, le-am cercetat cu de-amănuntul, căutîndu-mi sacul. Nu l-am găsit ! Totuși n-am vrut să presupun nici o clipă că l-a luat curentul și l-a dus cu el. Am crezut numai ceea ce am vrut să cred : că există — că se află cu siguranță aici și chiar undeva foarte aproape. Dar unde, unde ? Dacă nu este în lintiță, înseamnă că l-a luat una din viețuitoarele acestei ape și l-a scufundat în Marele Fluviu Domol. Acolo, în fundul apei trebuie să caut sacul cu jurnalul meu.

Fila 20

Am tot încercat să-mi reamintesc, să recunosc locul unde s-a răsturnat pluta. Trebuie să mă cufund și să caut jurnalul sub apă. Dar unde, în ce loc să caut ?

Fila 21

Aerostate... aerostate... aerostate... Uneori îți trece deodată prin minte un cuvînt sau altul, fără să fie legat de gîndurile tale sau de ceea ce te înconjoară. Dar acel cuvînt te obsedează, îți răsună în minte și îl repeți, îl repeți mereu.

Eram tare flămînd, rătăceam prin pădure, mă gîndeam cum să-mi procur hrana, dar tot repetam fără încetare cuvîntul care se ținea scai de mine : „aerostate... aerostate...” De unde îmi răsărise, așa deodată, în

minte, acest cuvînt ? Ceea ce mi se întîmpla acum era numai din pricina foamei ! Simţeam cum mi se învîrtea capul ! Norii pluteau sus pe cer, se legănau la o înălţime inaccesibilă. Şi sub ei pluteau, se legănau tot felul de flori : umbreluţe albe, panicule pufoase, baloane de diferite culori. Am ameţit... Şi s-a prins scai de creierul meu un cuvînt : „aerostate“.

Fila 22

Pe apă, chiar lângă ţărm, se întindeau frunzele unei plante. Alungite şi de un verde închis, ele semănau cu frunzele unui ficus tropical. Eram de cîteva ori mai mic decît oricare dintre aceste frunze. Stilurile florilor trandafirii se legănau solemn deasupra apei. Era hrişca-amfibie.

Apa ferea hrişca de musafirii nepoftiţi care ar fi încercat să se caţare şi să ajungă la nectarul ei.

Flămînd, obosit, mă uitam de departe la florile trandafirii şi, suspinînd, îmi aminteam cît de gustos şi hrănitor este polenul şi nectarul hrişcăi-amfibie ; mă uitam şi nu ştiam ce să fac. Nu puteam înota, nu puteam ajunge pînă la această tufă — nu mă mai ţineau puterile. M-am îndepărtat de apă şi curînd am văzut o altă tufă de hrişcă-amfibie pe mal. Aici, ea se apăra de hrăpăreţi în alt chip : tulpina ei era prevăzută cu nişte peri care secretau un lichid lipicios. În acest lichid se zbăteau gîndăcei, furnici. Pentru ca să nu mă „lipesc“ ca o furnică, m-am căţărat pe o tufă înaltă, uscată care creştea lângă hrişcă. Am tras florile trandafirii de hrişcă spre mine. Am mîncat polen, am băut nectar. Florile vroiau să se smulgă din mîinile mele, dar eu nu le dădeam drumul. Îmi luasem prînzul sau cina ? Ce importanţă avea ? Bine că îmi potolisem foamea. Dar capul tot mi se mai învîrtea. Poate din pricina mîncării şi a băuturii, sau poate pentru că mă căţărasem prea sus...

Am coborît cu mare grijă, riscînd la fiecare pas să mă prăvălesc la pămînt.

Aerostate... Aerostate...

Fila 23

Se lăsa seara. Soarele apunea. Din nou deasupra fluviului bogat în ape zburau păsările-libelule. Şi aripile lor strălucitoare, lungi şi înguste, jucau în culorile curcubeului.

În zbor, ele însoțeau agitate valurile la drum lung și dispăreau după cotiturile fluviului.

Din nou îmi răsuna obsedant în cap : aerostate...

Și începu să mi se pară că undeva, cîndva, am văzut multe-multe aerostate. Argintii, ușoare, legate cu frînghii lungi, ele se legănau ușor și se smuceau, se întindeau, gata să-și ia zborul. Dar unde și cînd le-am văzut ? Nu-mi amintesc. M-am cățarat pe un trunchi ca să mă culc pe o frunză : aici poți dormi mai liniștit și mai ferit de primejdii decît pe pămînt. Cîtva timp m-am tot foit, căci toată frunza era străbătută de vinișoare. În cele din urmă mi-am găsit un locșor, m-am instalat într-o poziție comodă.

Frunzele verzi se înălțau lîngă mine rînduri-rînduri. Pe fiecare se găseau mii și mii de ferestruici. Dimineața și seara ele erau larg deschise — aerul proaspăt înviora planta. Dar pe arșiță ele se închideau. Desigur, îmi dădeam seama că ferestruicile nu sînt altceva decît stomatele frunzei. Deschizîndu-le și închizîndu-le, planta reglementează astfel evaporarea apei.

Culcat pe frunza ce se clătina ușor, mă uitam pe jumătate adormit la contururile complicate ale frunzelor și mă gîndeam că ar fi bine dacă aerostatele mi s-ar arăta măcar în vis.

Doar se întîmplă ca omul să viseze noaptea la ceea ce s-a gîndit cu încordare în timpul zilei. Dimineața se trezește vesel și tulburat : în somn și-a amintit ceea ce ziua zadarnic se chinuise să-și amintească.

Dar omul nu poate porunci somnului să-i aducă visul pe care și-l dorește.

Am visat cu totul altceva. Stăteam culcat pe patul de sus al unui vagon de tren care mergea încet. Deodată o oprire bruscă. Era cît pe-aci să cad. Dar m-am ținut, mi-am încleștat mîinile de marginea patului. M-am trezit.

Soarele ajunsese sus pe cer. Eram culcat chiar pe marginea frunzei care, urmărind soarele, se deplasa și se întorcea cu toată suprafața spre el, în timp ce eu mă rostogoleam. Unde era trenul care mergea încet, unde erau aerostatele ? !

Dinspre fluviu se auzeau sunete stridente, ascuțite. Țîntării începu-seră concertul. Am privit în jur. M-a izbit o umbră uriașă care se legăna ușor în dosul frunzei. Legănarea umbrei se intensifică deodată ! Jocul clar-obscurului, cu licăriri, mă făcea să văd pestriț tot ce era în fața ochilor

mei. Un hamac imens țesut de păianjenul cu cruce era legat cu frînghii de arbori. Nu bătea vîntul, dar sclipirile, jocul clar-obscurului nu încetau, ceea ce dovedea că păianjenul își legăna singur plasa. Așa procedează el în clipele de primejdie sau cînd se pregătește să-și atace prada : atunci plasa lui devine invizibilă — de parcă s-ar fi topit — de parcă s-ar fi mistuit deodată.

Dar jocul febril al clar-obscurului și licărul intens treptat încetară. Gigantica umbră a plasei se așternu liniștit pe pămînt.

Am coborît de pe frunză și am început să cercetez plasa de jos. N-am văzut nici prada păianjenului, nici pe dușmanul lui. În soare străluceau numai niște picături de lichid cleios.

Și deodată mi-am adus aminte ! Mi-am amintit totul ! Aerostatul !

În clipa în care pluta mea s-a răsturnat, exact în clipa aceea, am zărit acolo, în adîncul apelor, o plasă din păienjeniș, la fel cu aceasta. Se legăna în apă și semăna cu un aerostat. Totul era limpede : trebuie să-mi caut sacul cu jurnalul scufundat acolo unde atîrnă în apă o plasă la fel, care seamănă cu un aerostat legat.

Cu cît priveam mai mult plasa de păianjen, cu atît îmi devenea mai limpede de ce cuvîntul „aerostat“ mă obsedase atîta.

Fila 24

Trebuie să mă cufund. Voi găsi aerostatul subacvatic și lîngă el sacul cu jurnalul meu.

În viața cealaltă, „normală“, am fost un bun înotător și știam că cei ce se cufundă la mari adîncimi au de obicei hemoragie pe nas, urechi și gură. Știam de asemenea că cel ce se cufundă poate să stea sub apă aproximativ două minute.

Ca și căutătorul de perle, aveam în mîină o piatră grea. O săritură și apa s-a închis deasupra capului meu. Piatra mă trase adînc la fund. Tîmplele îmi zvînesc. Văd prost. Amețesc. În fața mea se profilează un obiect întunecat. Am aruncat piatra, am ieșit la suprafață. Eram pe țărmul nisipos. Abia îmi puteam reveni. Pulsul îmi bătea puternic. Capul mi se învîrtea tot mai tare. Zgomotul din urechi nu înceta.

M-am tîrît cu greu pînă la o peșteră. A cui vizuină o fi ? E goală. Cu chiu cu vai am rostogolit spre peșteră o piatră mare ; cu multă caznă am astupat intrarea. Rezemîndu-mă de peretele peșterii, am ațipit.

A venit o nouă zi și o dată cu ea alte gânduri. Trebuie să-mi amintesc și să descopăr secretul scafandrilor. Am auzit vorbindu-se despre scafandri miraculoși care au existat în vremurile de demult. Împăratul perșilor Xerxes, care a luptat cu grecii, i-a poruncit scufundătorului grec Sillias să scoată comorile dintr-o corabie scufundată la mare adâncime. Sillias a salvat comorile și le-a înmînat împăratului. Xerxes, văzînd minunata măiestrie a lui Sillias, l-a reținut pe corabie, nu i-a mai dat drumul să plece. Dar într-o zi, cînd s-a stîrnit o puternică furtună, scufundătorul grec a sărit de pe corabie. A fugit înotînd.

Întîmplarea este semnificativă, dar ea nu dezvăluie secretele scufundătorului grec Sillias.

Am început să mă gîndesc la reacțiile fiziologice ale scufundătorilor. Pesemne determinant este faptul — unanim cunoscut — că sub acțiunea presiunii pe care o exercită apa, se petrece procesul de eliberare a azotului din organism. Balenele și focile sînt și ele mamifere, respiră și ele prin plămîni. Umplîndu-și plămînii cu oxigen, ele rămîn foarte multă vreme sub apă. Se vede că ceva ajută organismul lor să fixeze azotul eliberat. Poate niște microorganisme ? Ar trebui cercetată problema aceasta în laborator.

Dar nu, nu e timpul acum pentru evocarea amintirilor, nici pentru păreri de rău ; de ce să mă întorc cu atîția ani în urmă, să trezesc din umbră trecutul atît de îndepărtat !

Trebuie să învăț să mă scufund. În adînc — din ce în ce mai în adînc.

M-am apropiat încet de mal, mi-am luat piatra, am inspirat profund și m-am aruncat în apă. În clipa aceea am avut impresia că una din mîinile mele a atins un furtun. Am simțit chiar cum furtunul se retrage de parcă ar fi fost viu. Am coborît la fund : lîngă mine furtunul acela se întindea, se tot întindea, ca și cînd cineva de pe mal ar fi pescuit cu o ciudată undiță vie. M-am împotmolit în mîl și am simțit că sub piciorul meu se mișcă ceva. Instinctiv, ca să nu cad, m-am apucat de furtunul ce se legăna, dar el se scurtă într-un chip cu totul neașteptat și porni în jos, de parcă cineva care s-ar fi aflat pe fundul fluviului l-ar fi tras într-acolo. Mi-am dat seama că mă țin de o parte din corpul unei vietăți, care s-a îngropat în mîl.

Părea că un pescar „subacvatic“ și-a întins undița vie din fundul apei spre suprafața ei.

Am ieșit pe mal. Stînd culcat la intrarea peșterii și gîndindu-mă la cele ce mi s-au întîmplat în apă, am înțeles că furtunul de care m-am apucat este tubul respirator al unei larve a muștei de nămol.

Larva muștei trăiește pe fundul apei îngropată în nămol, de unde își scoate afară apendicele codal — tubul respirator. Prin acest tub ea respiră aer proaspăt. Dar dacă crește nivelul apei? Atunci tubul respirator se lungeste. Și dacă nivelul apei descrește, el se scurtează.

Acum știu ce trebuie să fac pentru a putea umbla pe fundul apei și pentru a putea rămîne sub apă — și nu numai un minut-două, ci mult mai mult. Primisem o sugestie neașteptată: să respir printr-un tub așa cum respiră larva muștei de nămol. Voi umbla pe fundul fluviului ținînd în gură un tub — un fir de pai, și voi căuta sacul cu jurnalul meu, îl voi căuta acolo unde se leagănă în apă plasa de păianjen, ce seamănă cu cupola unui aerostat.

Fila 26

M-am trezit dimineața cu acest gînd: „Am nevoie de un fir de pai“. Am pornit să caut un spic de secară. Mergeam și din cînd în cînd mă opream, închideam ochii, mi se părea că pătrunde pînă aici, în Țara Ierburilor, foșnetul prelung — în bătaia vîntului — al spicelor de secară date în pîrg. Spicul copt este greu, vîntul suflă năvalnic, vrea să-l smulgă, dar paiul rezistă, nu se rupe; se îndoaie, se leagănă și foșnește... foșnește...

Îmi amintesc că la deschiderea Expoziției universale de la Paris a fost ridicat turnul Eiffel. Și atunci savantul francez Farsai a arătat că firul de pai al secarei este cel mai bun exemplu de construcție suplă, rezistentă și grațioasă. El scria că turnul Eiffel, în comparație cu majoritatea plantelor, este greoi și prea larg. Înălțimea unui fir de secară cu diametrul bazei de trei milimetri este de aproximativ o mie cinci sute de milimetri. Turnul Eiffel, pentru a putea fi comparat din punctul de vedere al rezistenței și al înălțimii cu un fir de pai, ar trebui să fie de optzeci și trei de ori mai înalt.

Toate acestea mi-au trecut prin minte pe cînd umblam în căutarea firului de secară. În pădurea de ierburi am văzut o țevă galbenă de o înălțime nemaipomenită, care se pierdea spre bolta cerului, încercuîtă din

loc în loc de niște uriașe noduri ; nu cumva era chiar un spic de secară ? Dar mi-am dat seama atunci că îmi pierdusem timpul zadarnic. Uitasem complet că eu sînt de multe-multe ori mai mic decît acest fir de pai.

Fila 27

Tulpina uscată a plantei era subțire și goală pe dinăuntru. Am tăiat-o cu o lamă ascuțită de cochilie. Și iată că a sosit clipa așteptată : ținînd tulpina în gură, m-am cufundat, m-am lăsat pe fundul fluviului.

Am făcut încet și cu precauție primii pași, ținînd un capăt al tulpinei în gură, celălalt la suprafața apei. Îmi venea greu să respir pe gură, tulpina plantei îmi stingherea fiecare mișcare. Deasupra capului meu aveam apa în toată adîncimea ei. Dar nu vroiam să mă gîndesc la asta. Trebuia tot timpul să am grijă să nu fac un pas greșit, să nu cad, să nu scap din gură tulpina, să nu scufund capătul ei superior în apă. Am făcut cîtiva pași nesiguri. Un dîmb mare cu un luciu straniu îmi bara drumul. Trebuia să-l ocolesc.

Dar deodată mi se făcu frică. Dîmbul se ridică puțin, se deschise la bază și din el apăru o ramură. Ciudată vietate : proptindu-se pe ramura ce ieșise afară, înaintă drept spre mine și mă lovi cu un șuvoi de apă. Apă țîșnind în apă ! Am căzut, dar n-am dat drumul țevii. Dîmbul aruncă din nou apă peste mine. Șuvoiul venea ca dintr-o pompă de incendiu, ca dintr-o canulă a unui furtun pe care îl folosesc pompierii. Eu zăceam pe fundul fluviului fără să dau drumul țevii din gură, respiram. Bătaia șuvoiului încetă. M-am ridicat. Vedeam acum că acest „edificiu viu“ s-a apropiat mult și mă trăgea spre el, mă absorbea. M-am agățat de trunchiul unei plante subacvatice. Tubul mi se smulse din gură. Simțind că mă înec, am încercat să ies la suprafață...

Fila 28

Aerostatul ! Aerostatul argintiu era în apă ! Stăteam sub cupola lui și respiram ușor. Cum am ajuns în el ? Ce întîmplare m-a salvat ?

Dînd drumul tubului, în clipa cînd am simțit că mă înec, am făcut o mișcare pentru a mă ridica la suprafață și m-am pomenit deodată în aerostat. Atîrna de crengile aceluia arbore subacvatic de care mă apucasem cînd am căzut. Cine a agățat aci aerostatul ? Cine l-a umplut cu aer ? Despre asta am să vorbesc mai tîrziu.

Deocamdată voi spune de la bun început că, atunci cînd m-am pomenit în aerostat, mi-am dat seama că dîmbul care m-a tras, m-a absorbit, m-a lovit cu şuvoiul de apă, era o moluscă obișnuită cu o scoiculiță prevăzută cu două valve. Această moluscă trăiește pe jumătate îngropată în mîlul apelor. Valvele ei se deschid încet pentru a lăsa să apară un picior — un apendice moale gălbui și bont, cu ajutorul căruia ea se tîrăște pe fund. Viteza : douăzeci-treizeci de centimetri pe oră. Molusca are două supape : una de absorbție și alta de descărcare. Cînd intră în funcțiune supapa de absorbție, micile vietăți care înoată în apă sînt atrase cu mare putere și paletele cornoase mîna în gură hrana vie astfel prinsă. Apa devenită de prisos este aruncată prin intermediul supapei de evacuare.

După ce molusca s-a săturat, își închide valvele, se transformă într-un dîmb imobil...

Curentul legăna ușor aerostatul subacvatic în care mă aflu. Membrana lui sferică străvezie, îmbrăcată bine și cu îndemînare într-o plasă deasă din sfori (o carcasă solidă !), era prinsă de trunchiurile arborilor subacvatici.

Oare nu acesta este aerostatul pe care l-am zărit în clipa cînd s-a răsturnat pluta ? Poate că jurnalul meu se află undeva pe aici, sub arborele de care e legat acest aerostat... Poate aproape de tot !

Șezînd pe una din sforile plasei, proptindu-mă cu piciorul de o alta, mă odihneam.

Umbre ușoare apăreau, lunecau, dispăreau în adîncul apelor. Se auzeau sunete pe care nu le puteam desluși. Apăreau și se stingeau în semiîntinericul din jurul meu. Acolo, deasupra fluviului, sus, strălucea soarele. Și razele lui calde, frîgîndu-se în apă, pătrundeau pînă în această lume de fantasme.

E timpul să mă întorc repede pe mal ! Să procur o nouă tulpină goală și să mă scufund din nou sub acest aerostat.

Trebuie să părăsesc în liniște această casă străvezie de cristal, înainte de a se întoarce cel care a construit-o...

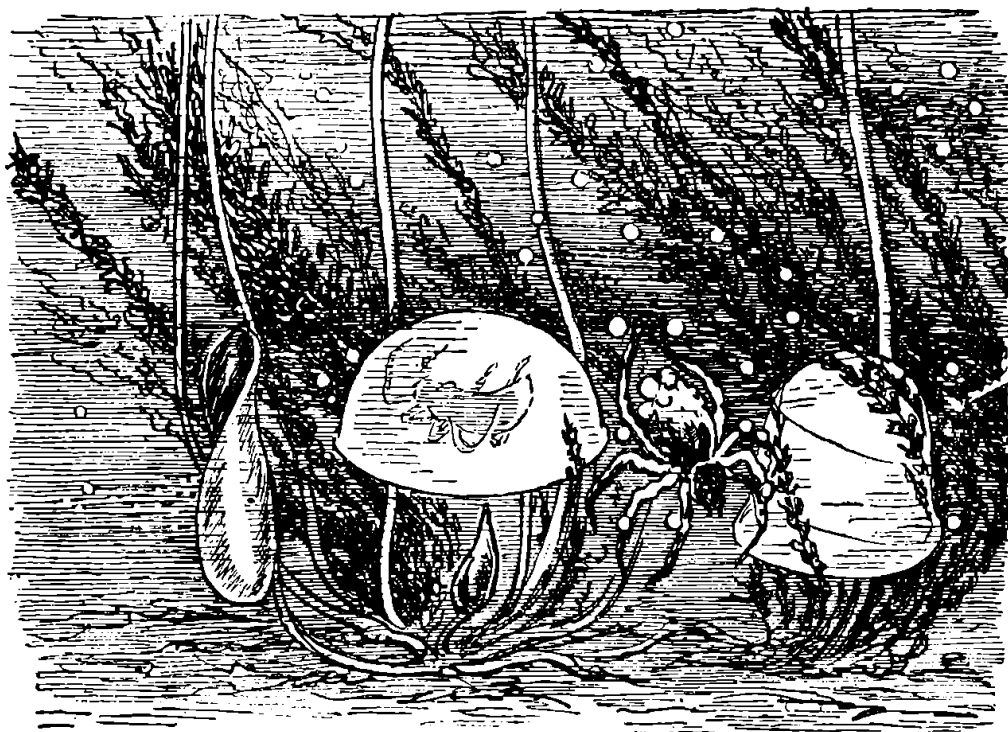
Opt ochi, arzînd cu un luciu fosforescent, mă priveau de după trunchiul unei plante subacvatice din vecinătatea mea. Era el, stăpînul și constructorul casei de sub apă. Păianjenul de apă ! Argyroneta !

Acest clopot subacvatic este cuibul său și eu l-am luat drept un aerostat.

„Să fug !“ îmi trecu prin minte. Și îndată un alt gând : „Dar eu nu mă aflu pe pământ ! Trebuie să ies la suprafață, să mă salvez !“

Clipe de dezorientare și tulburare, în care am văzut că de la argyronetă se întindea o funie, dar nu în direcția adăpostului meu, ci lateral. Deodată funia se înfășură în jurul unei plante. Apoi păianjenul de apă o trase din nou înainte și apoi iarăși înapoi.

Priveam, observam. Uitasem cu totul că mă aflu în locuința unui păianjen ca acesta pe care îl aveam în fața mea, uitasem că și stăpînul locuinței mele subacvatice se poate întoarce pe neașteptate în casa lui, unde mă va găsi pe mine — oaspetele nepoftit.

Urmăream neînterupt cum argyroneta prindea frînghia cînd de trunchiurile de pe fund, cînd de pietre. Frînghia se deplasa singură în diferite direcții, de parcă ar fi fost însuflețită. Și tot timpul ardeau în apă cu o lumină fosforescentă opt ochi, care priveau cînd într-o parte, cînd într-alta. Frînghia nu se încîlci, nu se rupse în nici un loc. Ea se așternu pe fundul fluviului, formînd un poligon din linii frînte. Am observat că

frînghia era mai groasă în locurile unde argyroneta o prindea de trunchiurile plantelor sau de alte obiecte nemișcate. Cu fiecare minut numărul liniilor poligonului creștea și treptat aceste linii formară o rețea deasă.

Dar deodată constructorul își părăsi plasa și trecu pe lângă aerostatul meu : o pereche de mandibule și un tufiș întreg de peri. Plecă. Dar aveam impresia că o dată cu plasa lăsase pe fundul fluviului cei opt ochi fosforescenți ai săi.

Curînd păianjenul-constructor se ivi din nou. Văzui sclipirile vestmîntului său argintiu, din bășicuțe de aer, pe care și-l îmbrăcase acolo, la suprafața apei. Argyroneta se lăsă pe fundul fluviului lângă plasă, o ridică puțin, se vîrî sub ea și începu să-și frece lăbuțele de îmbrăcămintea sa strălucitoare. Bășicuțele de aer se desprindeau de peri, și prinzîndu-se de firele plasei, pluteau în sus, ridicînd-o. Argyroneta veni și plecă de cîteva ori în șir pentru a aduce de la suprafața apei bășicuțele de aer cărora le dădea drumul sub plasă. Apoi se apucă din nou să-și țesea firele. Împletitura plasei devenea din ce în ce mai deasă.

Și în curînd bășicuțele de aer aduse de păianjen începură să umfle nu numai plasa, ci și pînza argintie a cortului care urma să devină locuința păianjenului de apă.

Balonul din țesătura argintie — aerostatul, umflat cu aer, încerca să zboare, dar frînghiile care-l țineau prins de trunchiurile arborilor subacvatici și de alte obiecte nu-i dădeau drumul, îl rețineau cu putere.

Pluta mea se răsturnase lângă un aerostat. Dar sub apă am văzut cum argyroneta construiește un nou aerostat. Treptat, obișnuindu-mă cu semiîntunericul subacvatic, am început să disting obiectele din jurul meu : mai departe și deasupra mea atîrnau alte aerostate. Argintii, ușoare, toate se asemănau între ele. Erau multe.

Îmi venea din ce în ce mai greu să respir, aveam amețeli, nu-mi mai ajungea aerul. Era de mult timpul să ies la suprafață. Dar mai tergiversam, examinam aerostatele care se legănau în diferite colțuri. Uitîndu-mă bine, am văzut cum în unele clopote subacvatice păianjenii — argyronete — se odihneau, cu piciorușele strînse, în altele — devorau prada prinsă.

Dar cîte argyronete se aflau aci ? Cîte aerostate argintii fuseseră construite aici și prinse de plantele subacvatice ? Și unde, sub care din ele, lângă care aerostat să-mi caut sacul cu jurnalul meu ?

Cine cutreieră fundul Marelui Fluviu Domol, cine umblă de colo-colo și deodată se oprește, se apleacă, ia ceva în mână, ridică, examinează, privește în jur și apoi pornește mai departe ?

E un omuleț mic cu un scafandru pe cap, cu un ciob ascuțit dintr-o cochilie în mână și cu o legătură de frînghii aruncată peste umăr.

El își caută jurnalul pe care trebuie să-l transmită oamenilor — jurnalul de experiențe, observații și descoperiri făcute în Țara Codrilor de Iarbă, jurnalul plin de informații care vor îmbogăți știința și viața oamenilor.

Ieșind din locuința argyronetei și întorcîndu-mă pe mal, mă uitam acum altfel, cu calm și curaj, la Marele Fluviu Domol. Oare nu anume pentru mine își construiau, de fapt, argyronetele casele lor și le umpleau cu aer ? Mă voi apropia de una din aceste locuințe — de cea mai mică dintre ele — și cu ciobul ascuțit de cochilie voi tăia frînghiile. Voi intra în acest clopot plin cu aer și astfel echipat — ca un scafandru — voi merge liniștit pe fundul fluviului, în căutarea jurnalului meu. Iar atunci cînd aerul din clopot se va termina, îl voi înlocui cu un altul. Voi scotoci, voi cerceta fundul fluviului în toate ungherele lui.

Aerostatul umplut cu aer se va ridica atunci cînd îi voi tăia frînghiile. Pe fundul fluviului sînt destule pietre, le voi lega de frînghii și, împiedicat de aceste greutate, aerostatul nu se va mai putea înălța sus.

Zilnic schimbam costumele de scafandru, cotrobăiam de-a lungul malului, examinam tufele subacvatice, trunchiurile, crengile, frunzele... Pe-ripeții ? Au fost destule.

Odată, după ce făcusem doar cîțiva pași cu echipamentul meu de scafandru, am simțit deodată că mă sufoc. Clopotul era mare, dar din nu știu ce pricină nu-mi ajungea aerul. De îndată ce am reușit să-mi eliberez capul, am ieșit la suprafața apei. Am împins aerostatul spre mal și l-am examinat mai îndeaproape : argyroneta făcuse în cuibul său încă un etaj. Separase cu o pînză străvezie, dar solidă, un etaj de celălalt ; în această pînză se aflau ouăle mici, din care vor ieși puii ei. De obicei în asemenea cazuri argyroneta stă la intrarea primului etaj — păzește. Dar de astă dată „stăpîna“ probabil că plecase undeva. Iar eu, fără să bag de seamă, mi-am vîrît capul într-un aerostat cu două etaje.

Coboram zi de zi pe fundul fluviului, alegeam locuința goală a unei argyronete, tăiam frîghiile, legam de ele pietrele și, îmbrăcînd acest costum de scafandru, înaintam pe fundul fluviului, învingînd rezistența apei. Îmi căutam sacul cu jurnalul.

Ajunge ! Oare n-ar fi mai bine să-mi încetez cercetările, să-mi reamintesc tot ce scrisesem în el, să-l reconstitui, să încep un nou jurnal ? Dar cît timp îmi va lua aceasta ? Mult, foarte mult. Și apoi — să procur, să prepar hîrtie, cerneală, penițe... Timp, timp și iar timp ! Și ca în cele din urmă să ajung la concluzia că nu pot scrie mai repede decît pe vremea scrierii cuneiforme.

Cît de multe sînt descoperirile — mereu noi — despre care trebuie să vorbești oamenilor ! Și cît de scurtă e viața...

Fila 31

A sosit ziua, ora, clipa cînd mi-am văzut în apă sacul cu jurnalul meu.

Îmi amintesc că în dimineața aceea mă trezisem cu disperarea în suflet. Îmi spuneam că e timpul să încetez toate cercetările. Apoi, lipsit de orice elan, am început să mă pregătesc pentru coborîtul în fundul apei ; m-am uitat la fluviu și deodată m-a cuprins bucuria neașteptată a speranței.

Desigur că speranța, încrederea, bucuria, toate acestea nu-mi veniseră chiar din senin. Totul avea o explicație destul de simplă. Observasem de cîteva ori că la o anumită cotitură a malului curentul devine mai slab. Observasem, dar nu stătusem să reflectez la aceasta. În dimineața însă în care îmi pierdusem speranța de a-mi mai găsi jurnalul, m-am apropiat de mal și privind la fluviu am tras deodată o concluzie cît se poate de simplă : luat de apă, jurnalul meu nu se putuse împotmoli decît în golf, tocmai acolo unde curentul era aproape insesizabil. O dată cu această concluzie, am simțit că îmi revine încrederea, aveam aproape certitudinea că, în ziua aceea chiar, îmi voi găsi jurnalul. Îmi amintesc cum s-au ciocnit cele două sentimente : disperarea și speranța. Și una din ele — disperarea — s-a topit, n-a mai rămas nimic din ea.

Am coborît pe fundul fluviului. Cu clopotul pe cap am ajuns la cotitura fluviului. Acolo la douăzeci de pași de mine — la intrarea în golf, sub creanga unui arbore subacvatic, am văzut zăcînd sacul cu jurnalul meu.

Nu m-am mirat, nu am scos nici o exclamație — mi s-a tăiat răsuflarea de bucurie. Mi se părea doar ciudat că nu-mi trecuse mai înainte prin minte să intru în golf. Probabil că sacul meu gogoasă plutise mult timp legănându-se pe apă. Apoi sfoara s-a dezlegat, apa a pătruns în el și sacul s-a lăsat la fund. Desigur că apa n-a atins filele jurnalului : pachetul era bine pecetluit, bine acoperit cu ceară.

Iată mărturia trudei miilor de ore din viața mea singuratică în această Țară a Codrilor de Iarbă, a nesfârșitelor mele convorbiri cu oamenii, pe care nu-i voi mai vedea niciodată, niciodată ! Iată credinciosul tovarăș de drum al explorărilor mele atât de neobișnuite, martorul tăcut al peripețiilor mele hazlii, al clipelor de disperare, al întâmplărilor groaznice prin care am trecut. Jurnalul — tovarășul meu de muncă, de cercetări, de observații... Unicul prieten căruia i-am încredințat meditațiile, ideile și descoperirile mele, în nopțile fără somn, pline de neliniște, în revărsatul lin al zorilor, în tulburătoarele apusuri. Iată jurnalul meu ! La câțiva pași de mine.

Am tras clopotul mai bine peste cap. Am făcut un pas... Dar n-am reușit să iau jurnalul.

Fila 32

Intrarea în golf era barată de un arbore subacvatic. În spatele lui se afla sacul meu. Ca să-l iau, trebuia să ocolesc arborele. Am încercat să pătrund în golf prin partea stîngă, dar aici un alt obstacol îmi tăia drumul : un edificiu înalt în spirală.

Turnul se deplasa abia perceptibil pe fund. De-a lungul întregii construcții, a spiralelor ei, se întindeau trei fîșii de culoare închisă. Era un melc mare cu cochilie răsucită, care se tîra, scoțîndu-și de sub partea de jos a casei lui un picior lat și plat cu care se proptea în sol. Am ciocănit în peretele construcției mobile. O nesocotință de neiertat ! Construcția a încetat să se miște. S-a oprit și mi-a stat stavilă în cale : melcul și-a tras piciorul înăuntru, a închis capacul casei.

Îmi mai rămînea să intru în golf prin partea dreaptă. Sacul se afla aproape de tot. Voi trece pe lîngă piatra acoperită cu mușchi, mă voi apleca și voi lua jurnalul.

Am pornit. Nu-mi luam ochii de la sac. Cu cît mă apropiam de piatră, cu atît mai ciudat mi se părea mușchiul care creștea pe ea. Părea alcătuit din niște țevișoare. Din ele ieșeau smocuri albe penate, care tre-

murau imperceptibil, se legănau ușor ! Pesemne din pricina curentului ușor, domol al apei. Parcă îmi făceau semn cu căpșoarele lor albe.

Și în momentul acela am simțit că mi-e greu să merg mai departe, dar în același timp — că nici nu pot face vreun pas înapoi. Aveam senzația că mă împinge cineva spre aceste țevișoare.

Niște vietăți micuțe, care treceau încet pe lângă piatră, se opriră deodată din nu știu ce pricină în apă. Smocurile se întinseră spre ele și micuțele viețuitoare dispărură în țevișoarele mușchiului. Așadar, în felul acesta își prindeau prada smocurile penate — tentaculele țevișoarelor ce creșteau pe piatră în chip de mușchi.

Am încercat să mă îndepărtez, dar se vede că țevișoarele cu smocurile penate atrăgeau spre ele tot ce apărea în apropierea lor : scafandru meu începu să se legene. Îl țineam cu putere cu ambele mâini. Ce era de făcut ? Tot mai tare fremătau — cu o putere din ce în ce mai mare mă trăgeau spre ele aceste țevișoare fioroase. Vedeam mușchiul acela plin de primejdii tot mai aproape. Pierzându-mi cumpătul, disperat, ținând cu putere cu mâna stângă clopotul în care îmi înfundasem capul, m-am aplecat, am ridicat o piatră și am azvîrlit-o în țevișoare. De-ndată smocurile albe ale mușchiului au încremenit, au înlemnit. Așadar, încercați să trageți spre voi numai ființele vii ?! Am început să ridic de pe jos bucățele de cochilii, pietricele și să le arunc una după alta în adversar. Am reușit astfel să mă îndepărtez fără efort de țevișoarele care rămaseră încremenite în loc. Am întors capul, am privit în urmă și, de departe, am văzut cum țevișoarele au început din nou să-mi facă semne cu smocurile lor penate, să se legene, să tremure. Și din nou mi se păru că pe piatră crește numai mușchi.

În Țara Codrilor de Iarbă am găsit cele mai surprinzătoare și mai originale forme de adaptare a locuitorilor la mediul înconjurător. Aici, sub apă, am văzut cum un animal de pradă se preface în... mușchi ! Mușchi ? Nu ! Ciudatele ființe erau niște briozoare. O colonie de briozoare. Aceste viețuitoare fac parte din familia vermiformelor.

N-avea nici un sens să-mi irosesc puterile și oxigenul din scafandru, în lupta cu briozoarele primejdioase și perfide. Am ieșit la suprafața apei.

Fila 33

Nu trebuie să-mi pierd nădejdea, mi-am zis după ce am ajuns pe mal. Jurnalul nu poate fi luat de apa din golf. Nu puteam ocoli arborele

prin partea dreaptă — acolo se aflau brizoarele. Dar prin stînga ? Doar nu va rămîne o veşnicie în loc melcul cu casa lui numai spre a-mi bara mie drumul !

Şi într-adevăr cînd am venit a doua zi cu scafandrul la golf, am văzut că prin partea stîngă drumul spre jurnal era liber. Dar, ca şi înainte, crengile arborelui întinse deasupra sacului tremurau uşor în apa ce curgea domol. Mi se părea ciudat că acest arbore nu seamănă de loc cu ceilalţi arbori subacvatici : era străveziu, făcut parcă din cristal verde. Dar în apă, culorile, tonurile şi nuanţele apar cu totul altele decît acolo, în ierburi, sub soarele strălucitor. Din ziua în care mi-am pus pe cap locuinţa argyronetei — scafandrul meu — şi-am început să cutreier fundul fluviului, am avut senzaţia că umblu printr-un vechi castel uitat, în care lumina pătrunde prin geamurile colorate şi prăfuite.

Mai aveam de parcurs doar cîtiva paşi ca să ajung la arbore. Avea şase crengi. Toate de un verde străveziu ca şi trunchiul. Sub una din ele se afla sacul meu.

Mi-am potrivit scafandrul, m-am apropiat liniştit, m-am aplecat, am întins mîna şi... am scos un ţipăt de durere.

Fila 34

Pe mal îmi examinam mîna şi nu-mi venea să cred ce mi se întîmplase pe fundul fluviului ! Nu-mi venea să cred nici ceea ce văzusem cu ochii mei. Dar arsura asta ? Mîna mi se umflase într-un loc, se înroşise. Durerea nu trecea.

Iată în amănunţime cele petrecute cu mine :

Aflîndu-mă în fundul fluviului, mă aplecasem şi întinsesem braţul ca să-mi iau sacul, dar în clipa aceea ceva îmi lovi puternic mîna. Am simţit o arsură ! Am văzut cum creanga arborelui străveziu s-a mişcat, s-a întins şi a încercat să mă prindă. Din nou o lovitură, din nou o arsură !

Şi acum, amintindu-mi, retrăiesc starea de moleşeală, de neputinţă pe care o are omul cînd, dormind, vrea să cheme în somnul lui pe cineva în ajutor. Dar vai, nu poate : i se stinge glasul — totul în el îngheaţă de spaimă. Şi acum mai ţin minte spaima prin care trecusem.

Pe mal, durerea se potoli treptat. Nu pricepeam, nu-mi dădeam seama ce se întîmplase cu mine sub apă. E oare posibil ca creanga unui arbore subacvatic să lovească un om peste mînă ?

Tocesc, cu o piatră, o bucată de valvă pe care am luat-o dintr-o scoică. Reușesc s-o ascut din ce în ce mai bine ! Scoica fișie sub piatră, Inarmat cu această seceră ascuțită voi coborî din nou pe fundul fluviului.

Fila 35

Spaima e un prost sfătuitor. E timpul ! E timpul să cobor din nou sub apă. Am în mână o bucată de valvă care taie ca un cuțit. Mi-am aruncat peste umăr o frînghie lungă. Cu echipamentul meu bine pus la punct, umplîndu-mi ușor plămîinii cu aerul introdus de argyronetă în locuința sa, păseam din nou pe fundul fluviului. De data aceasta trebuia să mă-n-torc negreșit pe mal cu jurnalul meu !

O lumină dulce își schimba nuanțele, se împrăstia prin apă. Umbrele peștilor înotînd erau repezi și ușoare. Apa curgea domol pe lîngă pedunculii nuferilor, care-și înălțau în fața mea trunchiurile gigantice. Iată și golful. De departe se zărea misteriosul arbore străveziu. Cît de liniștit atîrnau în apă cele șase ramuri ale lui ! Numai frica putuse transforma în ochii mei acest arbore — ce-i drept oarecum ciudat — (pe ramuri, nici o frunzuliță) — într-un monstru.

Da, spaima e un prost sfătuitor.

E uimitor cum imaginația mea a putut născoci o întîmplare atît de fantastică, legată de acest arbore atît de liniștit și de cele șase pașnice ramuri ale sale.

M-am apropiat, dar nici nu apucasem încă să mă aplec pentru a-mi ridica sacul, cînd arborele se puse în mișcare.

Am fugit de acolo, m-am lipit de malul subacvatic.

Arborele se scurta sub ochii mei, devenea mai gros, legănîndu-se, crengile se apropiiau, scormoneau, căutau ceva în apă : să prindă parcă ceva ce le scăpase. Uitîndu-mă bine și cu atenție, m-am convins că arborele nu se mai afla pe locul în care îl văzusem pentru prima oară. Se deplasase — mai departe de brizoare și mai aproape de sacul cu jurnalul.

Ce era de făcut ? Arborele avea șase ramuri. Sub una din ele, aproape de tot, se afla sacul meu. M-am repezit la el. Mîna mea stîngă nu apucase încă să ajungă pînă acolo, cînd ceva, ca un fir, se încolăci în jurul ei. Am tăiat cu seceră o ramură, apoi pe cea de-a doua. M-am avîntat spre a treia, dar una din ramurile tăiate se agățase de scafandru. N-am mai stat s-o desprind : nu aveam timp ! M-am repezit din nou spre sac. Firele azvîrlite de arbore se înfășurară în jurul picioarelor, mă trăgeau spre el.

O arsură, încă una... Le simţeam pe mâini, pe picioare, pe spinare. Am scăpat secera. Am încercat s-o ridic. M-am tăiat la mână. Începeam să mă sufoc — nu mai aveam aer suficient în clopot. Rănit, plin de arsuri, m-am apucat să tai sforile cu care erau legate pietrele de clopot şi cu chiu cu vai am ieşit la suprafaţa apei. Cu mari eforturi am ajuns pe mal, cu echipamentul meu de scafandru încurcat în firele ce se prinseseră de piciorul meu drept. Am încercat să mă ridic, dar am căzut imediat : piciorul stîng îmi era paralizat, mîna mă ardea, de parcă îmi intrase în ea un cui incandescent. N-am mai putut ajunge pînă la peşteră. M-am culcat pe nisip.

Deasupra mea şi pe lîngă mine zburau, ţopăiau, se tîrau, săreau locuitorii Țării Codrilor de Iarbă. Şi totuşi am adormit. Cînd m-am trezit, soarele apunea. Nisipul se răcise. Durerea cînd se potolea, cînd se intensifica. Am încercat să mă urnesc din loc — dar n-am putut... Ce otravă vărsase în mine acest arbore ?

Mă chinuia foamea. Deasupra mea se legăna capul înfoiat al unui trifoi. Ce bine ar fi să pot bea nectar din floricelele lui înguste. Dar nu pot ajunge, nu pot răzbate pînă la ele...

Cînd mă aflasem pe fundul apei se agăţase de marginea scafandru-lui o ramură tăiată din arborele-monstru. Acum, îşi pierduse luciul viu, sticlos şi zăcea jalnică pe nisip, lîngă locuinţa argyronetei cu care coboram eu în apă. Am mai avut doar atîta putere să întind mîna. Eram foarte flămînd şi am început să mestec bucata chircită de creangă.

Rana de la picior mă ardea, sîngera. Cu ce s-o oblojesc, cu ce s-o răcoresc ? În starea de semiconştienţă în care mă aflam, mi-am înfăşurat piciorul în restul de creangă încă udă. Un pansament foarte ciudat !

Fila 36

Acum gîndurile mele — gînduri de medic — erau preocupate de o nouă enigmă. De curînd, după nefericita luptă cu arborele, zăcusem nemişcat, aproape paralizat. Mă chinuiau arsurile. Pe picior aveam o rană. Dar cum de m-am vindecat atît de repede ? Ce fel de medicament fusese acela care îmi redase puterile ? Cum s-a putut întîmpla ca o ramură a arborelui-monstru intrată în putrefacţie, rău mirositoare, să contribuie într-o atît de mare măsură la înzdrăvenirea mea ? Un medicament cu totul ciudat ! O plantă necunoscută m-a ucis aproape şi aceeaşi plantă... m-a vindecat ! Arsurile de pe picior mă făcuseră să sufăr cumplit, dar

foarte curînd — peste o zi sau două — durerile au încetat, rana a început să se închidă. Iar cînd am scos „pansamentul“, rana era cicatrizată. Acest caz pare să confirme o lege particulară a similitudinii : ceea ce te îmbolnăvește, te și vindecă. Cîtă dreptate a avut învățatul Hipocrate din antica Grece, afirmînd cu peste două mii de ani în urmă că bolnavul este tratat de natura lui, iar medicul trebuie doar să ajute natura ! Hipocrate scria : „Boala este provocată de similitudine și tot prin similitudine își reface bolnavul sănătatea“.

Enigme, enigme, enigme...

Ce este acest arbore ciudat care crește sub apă lîngă sacul meu ? Se deplasează, excrescențele lui scotocesc prin apă, prind ființele vii, le înțeapă, le paralizează. Și tot acest arbore... vindecă rănilor pe care le-a provocat.

Poate că această plantă insectivoră necunoscută este rudă apropiată cu muscarul și cu roua-cerului ? Chiar dacă plouă cu putere, nici roua-cerului și nici muscarul nu-și mișcă nici un fir, nici un perișor. Dar cum se însuflețesc aceste plante, cînd apropii de ele — pe vreme liniștită — o bucățică de carne ! Ele trebuie să prindă, să mistuie această hrană. În această împrejurare ele își manifestă caracterul în chip diferit : roua-cerului își îndoaie încet, fără grabă perișorii spre carne. Muscarul însă apucă prada cu energie și violență. El poate fi înșelat : atingi cu un fir de pai unul din perii lui și îndată frunza plantei se închide cu zgomot. L-ai păcălit ! Dar roua-cerului nu poate fi înșelată cu un fir de pai.

Poate că arborele acela cu șase ramuri este de fapt un animal care n-a fost încă descris de nimeni ! Oare oamenii au putut cerceta chiar toate peșterile, din toate ungherele planetei noastre ? Oare au putut scoți cu lumina lanternelor toate colțurile peșterilor ? Oare oceanul a fost studiat la toate adîncimile ? Nu, nu toate vietățile figurează printre expozatele muzeelor noastre. Și nu tot ce se află pe planetă a fost descris, desenat, fotografiat. Țin minte că s-a comunicat în „Mesagerul științific“ — cu un an sau doi înainte de venirea mea în Țara Codrilor de Iarbă — că o expediție a descoperit în pădurile din Congo un animal vîrgat ca zebra, cu gît lung — o rudă apropiată a girafei. Localnicii îl denumeau ocapi.

Enigme, enigme, enigme...

Pentru a treia oară m-am îndreptat spre golf, pentru a-mi lua în sfârșit sacul care zăcea lângă arborele misterios.

Sănătos, plin de vigoare, viori și din nou în scafandru, cu o seceră nouă, ascuțită, în mână, înarmat și cu un băț lung, îndoit la un capăt ca un cârlig, mergeam pe fundul fluviului, spre golf. Eram sigur de succes : de astă dată mă voi întoarce cu jurnalul.

Am tăiat două ramuri, au mai rămas de tăiat patru și sacul va ajunge în mâinile mele.

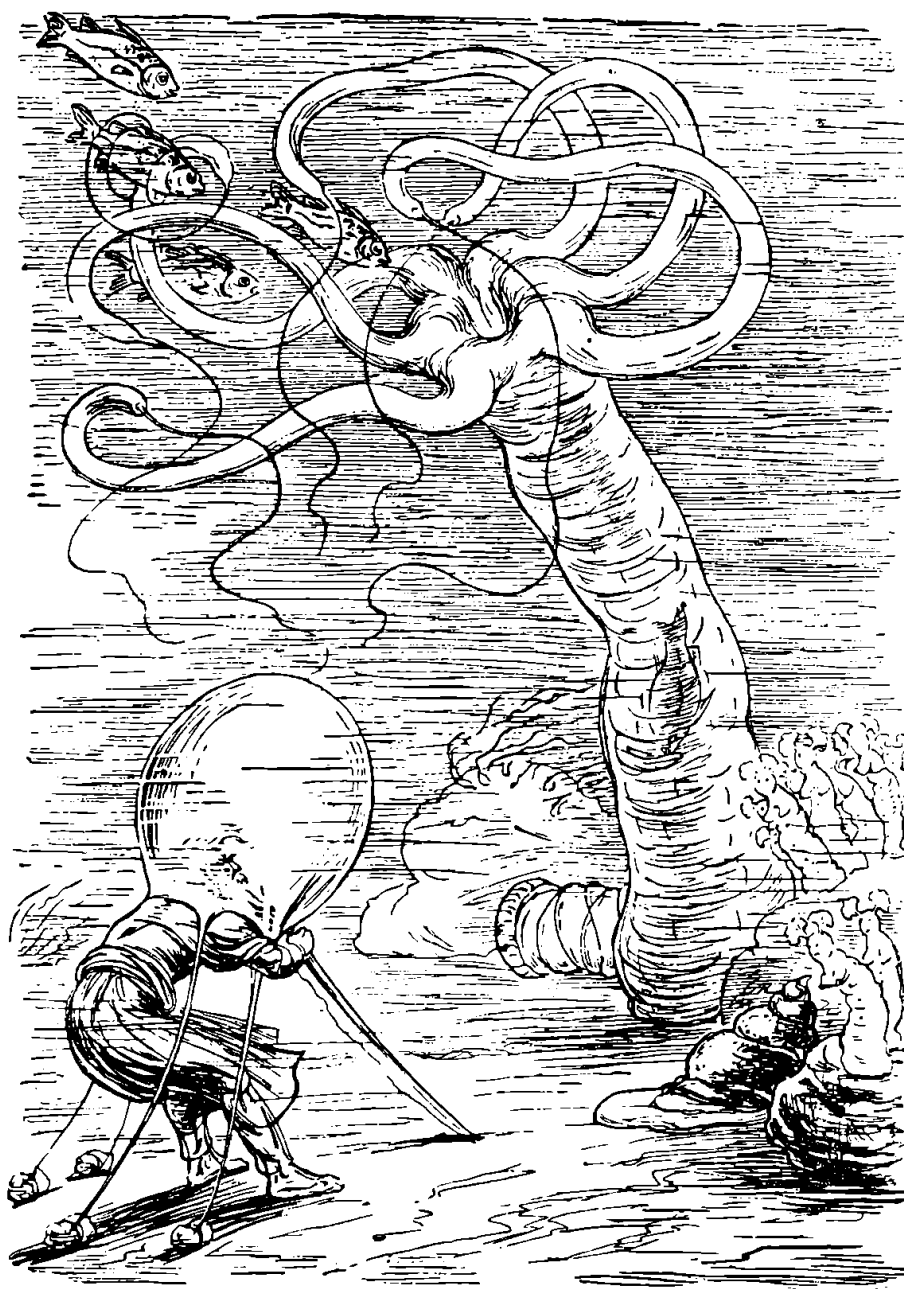
Țineam strâns în mână seceră. Desigur că voi lua jurnalul. Ramurile pe care le voi tăia le voi aduce la mal, le voi controla, voi cerceta însușirile tămăduitoare ale ciudatei plante. Și, cine știe, poate că știința medicală se va îmbogăți cu un nou medicament, de o nemaipomenită forță curativă. Cîți oameni suferinzi nu vor fi tămăduiți.

M-am rezemat de povârnișul subacvatic al malului. Trebuie să mă odihnesc puțin. Prin semiîntunericul apei, deslușeam contururile sacului și vedeam arborele care stătea ca o strajă mută și amenințătoare. Păzea intrarea în golf, nu lăsa pe nimeni să se apropie de sac, îl pedepsea pe acela care îndrăznea să se atingă de jurnalul descoperirilor făcute în Țara Codrilor de Iarbă.

Și mi-a venit în minte un vechi basm : un monstru străjuia o comoară, care putea să dea omului fericirea. Acest monstru așeză în calea omului obstacole groaznice, prăvăli peste el o nenorocire după alta. Dar omul învinse obstacolele. Mergînd tot înainte, el ucise monstrul și luă comoara neprețuită.

Privind prin semiîntunericul subacvatic la arbore, intenționez să agăț de cârligul bățului sacul și să-l trag repede spre mine. Am făcut un pas, dar îndată am sărit înapoi. Ramurile arborelui se clătinară brusc, cu putere. Ce se întîmplase ? Pe lângă mine trecuseră înot niște peștișori. În clipa aceea arborele devenise deodată mai scurt și mai gros și — am văzut asta limpede — ramurile lui au lovit peștișorii ce treceau pe acolo. Prada a fost prinsă sub ochii mei. Trunchiul străveziu al arborelui se întunecă. Pesemne că trunchiul fusese gol și acum în el se mistuia hrana.

Ajunge ! Am privit destul. Mi-am pus destule întrebări ! E timpul să acționez... Am întins bățul, am agățat bine sacul de cârlig și l-am tras din răspuț spre mine. L-am luat în mâini. Ce tare a început să-mi bată inima cînd l-am deschis !

Dar vai ce clipă grea ! Sacul era gol ! Nu se poate ! Dar unde-i jurnalul ? Cînd și unde a căzut din sac ? Nu l-am azvîrlit cumva, fără să-mi dau seama, în dosul arborelui, cînd am prins sacul cu cîrligul ? Trebuie să scotocesc fundul golfului. Cu secera în mîină m-am repezit spre arbore ca să tai cele patru ramuri rămase. M-am oprit... Pe arbore se legănau

acum... opt ramuri ! Ce era asta ? În locul celor două ramuri tăiate crescuseră alte patru.

O hidră ?!

Fila 37

Jurnalul s-a pierdut. Timp de atâtea zile am vînat un sac gol — o gogoasă de omidă ! E de-a dreptul caraghios ! Îmi vine greu să îndur această pierdere !

Aşadar, totul s-a sfîrşit ! Descoperirile pe care le-am făcut timp de ani îndelungaţi în Ţara Codrilor de Iarbă, tainele, enigmele şi dezlegările legate de viaţa acestei ţări, meditaţiile cu privire la uimitoarele instincte, legi, năravuri ale insectelor, invenţiile tehnice sugerate de locuitorii acestei ţări — tot ce am însemnat cu mare caznă în jurnal, pentru a fi transmis oamenilor, totul s-a pierdut.

Ce clipă amară ! Şi amărăciunea mea creşte, sporeşte, îmi umple sufletul. Mai ales din cauză că acum înţeleg şi mai limpede că comoara mea nu s-a pierdut în Marele Fluviu Domol, ci într-o mică băltoacă.

Am început să adun polen : trebuie să-mi fac provizii, dar totul îmi scapă din mîini. Îmbrăcămintea îmi era ferfeniţită şi am pornit în căutarea unei gogoşe de omidă. Fără să vreau m-am pomenit din nou pe malul fluviului sub ale cărui valuri rămăsese jurnalul meu, acolo unde luasem o hidră drept un arbore.

Celulele hidrei posedă probabil o uimitoare facultate de regenerare : am văzut eu însumi cum s-au reînnoit tentaculele pierdute. La fel ca şi hidra mitologică din Lerna, căreia în locul unui cap doborît de Hercule i-au crescut alte două. Dar Hercule a ars cu trunchiuri aprinse de copaci gîtul hidrei, de pe care coborîse cu ghioaga sa toate capetele, nimicind astfel monstrul cu trup de şarpe şi cu nouă capete de balaur.

Cîte vълuri au fost smulse de pe diferite taine, cîte enigme ale naturii au fost dezlegate ! Dar printre cele care mai trebuie să fie dezlegate rămîne taina regenerării organelor hidrei de apă dulce.

Se ştie că hidra de apă dulce este o vietate cu un corp cilindric, gol, sub formă de sac. Tentaculele în chip de şarpe ale hidrei se scurtează şi se întind. Cu talpa lui animalul se lipeşte de sol sau de o piatră.

Organele vezicante ale hidrei urzică puternic, paralizează prada — şi acum mă mai dor mîinile din pricina arsurilor. Prada pe care o prinde hidra şi o mistuie se vede cîtva timp prin pereţii corpului ei. După ce o

mistuie, devine din nou un „arbore“ nemișcat, din sticlă verde străvezie. Dar de ce culoarea hidrei este verde deschis ? Probabil că în organismul ei se găsesc zooclore — niște alge monocelulare, care se hrănesc cu bioxidul de carbon și cu amoniacul emanat de hidră ; astfel ele curăță apa din jurul hidrei.

Bucățița de hidră care exala un puternic miros de ou stricat, din care eu înghițisem o parte, iar cu cealaltă îmi oblojisem rana, avea o uimitoare putere tămăduitoare. De ce ? Pesemne că ceva din organismul hidrei ajută la regenerarea și înmulțirea noilor celule în locul celor moarte. Acest „ceva“ a fost medicamentul meu.

Ce-mi rămînea de făcut ? Mi se păru că și seara ce se lăsase căzuse și ea, tăcută, pe gânduri. Ierburile-arbori de pe țărmul Marelui Fluviu Domol au încetat să mai foșnească. Priveam soarele și nu doream ca să apună. În copilărie însă totul era altfel : te uitai la soarele ce asfințea și așteptai cu nerăbdare să apună cît mai repede pentru ca să răsară cît mai curînd, a doua zi. Atunci voiam ca totul în natură să se schimbe cît mai repede.

Era timpul să mă culc. Acolo în apă peștișorii s-au ascuns în nisip — au adormit. Și bondarii au adormit în cuiburile lor de pămînt. Și probabil că însăși hidra de cristal își face somnul. Tentaculele ei s-au relaxat și s-au scurtat.

Iată și peștera mea. Ah, oare de ce adoarme atît de greu gîndul omului ?

Fila 38

Cu fiecare zi îmi era parcă tot mai grea trezirea dimineată. Jurnalul era pierdut. Mă simțeam obosit și bătrîn. Mă uitam la fluviu și mă gîndeam că apa îmi luase totul, totul. Puterile îmi scădeau. Auzeam foșnetul ierburilor și nu-mi venea să cred că am străbătut atît de voios și cu atîta îndrăzneală jungla, că am dus cu mine un bagaj greu și am pornit într-o navigație temerară !

Aveam cîteva hamace împletite din păienjeniș. Păianjenii țes pînze, plase, saci, tuburi, clopote, hamace...

În nopțile calde nu dormeam în peșteră, ci în hamacul pe care-l agățam sub niște frunze mari. Într-o dimineată m-am trezit cînd soarele abia răsărea. Am deschis ochii și am văzut deodată fața unui om tare ciudat. Mi se părea oarecum cunoscută. M-am ridicat puțin și mi-am

fixat privirea pe acest chip omenesc. Chipul începu să se apropie de mine. Ce expresie de amărăciune, ce expresie jalnică avea. M-am întrebant : „Ce s-a întimplat cu el, unde l-am mai văzut ?“ Mi-am întors capul. La lumina soarelui de dimineață, printre ramurile și trunchiurile rare care mă înconjurau, mă priveau mulți oameni, dar cu toții aveau aceeași față ca a necunoscutului meu. Și fiecare față, din nu știu ce pricină, se lărgea, se întindea. În clipa aceea nu mi-am putut reține un hohot de rîs : ceea ce vedeam nu era decît propriul meu chip care se reflecta în picăturile de rouă. Boabe de rouă — oglinzi. Am început să mă examinez, să mă cercetez în oglinda care atîrna în fața mea pe o rămurea ușor îndoită : ochi înfrigurați, tîmple scofilcite.

Iată cum m-am văzut în această dimineață senină și însorită.

Nectar, polen, semințe, grăunțe — aveam rezerve din toate acestea. Dar un organism sleit nu poate fi restabilit doar cu alimente vegetariene. Trebuiau adăugate albumine și grăsimi.

Privind în jos din hamac, am văzut cum o viespe subțire, proptindu-se cu picioarele în pămînt și ridicîndu-și aripioarele, tîrăște pe jos o uriașă omidă grasă. Iată că viespea se îndepărtează de victima sa și începe să sape o gropiță, apoi se întoarce — parcă pentru a verifica dacă prada se află la locul ei, și din nou dă fuga la gropiță. Și sapă, sapă. Omida făcea mișcări slabe : înainte de a o aduce aci, viespea îi paralizase cu împunsăturile ei centrii nervoși. Omida nu era nici moartă, nici vie. Curînd viespea avea să termine de săpat gropița, își va căra acolo omida și va depune pe trupul ei un ou. Și larva va trăi pe socoteala omidei, se va dezvolta, se va transforma în viespe.

Dar eu sînt flămînd. Am coborît cu grijă din hamac și am început să mă apropiu de omidă.

Nu, o asemenea mîncare nu-mi este azi pe plac. Trebuie să caut alta.

M-am uitat spre fluviu — cîți peștișori sînt acolo ! Să-mi iau echipamentul de scafandru și să pornesc la pescuit ? Dar cu ce să pescuiesc ? Cu plasele de păianjen. Dar în fond de ce nu le-aș putea folosi și ca unelte de pescuit ? Cu ele voi bara unul din brațele fluviului.

Voi avea pește !

Fila 39

În fiecare zi coboram pe fundul fluviului, îmi puneam clopotul de scafandru în cap și-mi cercetam năvodul. Desigur că peștișorii nu se

prindeau prea des. M-am deprins încetul cu încetul să mă alimentez cu pește.

Am folosit cel mai mare clopot de argyronetă pentru păstrarea vînatului : l-am răsturnat, l-am legat de crengile unui tufiș care se pleca peste apă. Am obținut o plasă.

Fila 40

Zilele treceau și eu continuam să rămîn prin aceste locuri.

De fiecare dată, coborînd la fund, nu mă îndreptam de la început spre năvodul meu, ci mă apropiam de golf. Mă tot uitam dacă nu se află acolo jurnalul meu — un pachet de foi, pecetluite cu ceară. Dar jurnalul nu era.

Ca și înainte, la intrarea în golf străjuia o hidră de un verde deschis. Tentaculele ei se întindeau prin apă.

Sigur că jurnalul meu a putut cădea din sac nu numai în golf, ci și într-un alt loc al fluviului. Și totuși trebuia neapărat să încerc să mă strecur în golful în care se afla hidra. Poate, totuși, jurnalul a rămas acolo.

Aveam o rezervă de plase, năvoade, saci.

Și la un moment dat m-am decis : voi arunca peste hidră o plasă și voi scormoni golful. Mă despărteau doar cîțiva pași de hidră, cînd îmi ieși deodată în cale un imens pește negru. Am fugit, m-am lipit de povîrnișul malului. Am văzut atunci răsărind ca din pămînt un animal. Se răsucea, sfredelea solul în care se înfigea căutînd să se ascundă. Dar nu reușea : solul nu ceda, îi dădeau rezistență pesemne lespezile de calcar.

Animalul începu să se tîrască. Un șarpe ? Trupul alcătuit din inele gigantice se strîngea, răsucindu-se în diferite direcții ; inelele păreau că se mișcă autonom. Șarpele ba se scurta, ba se lungea. Peste o clipă asupra lui se repezi uriașul pește negru. Mișcările acestui animal de pradă care se scurta și se lungea și el erau violente și bruște. N-am reușit să disting decît maxilarele pline cu dinți ascuțiți și cîțiva ochi. Nu m-am putut lămuri prea repede că ceea ce vedeam era o lipitoare care prinsese o rîmă de ploaie. O lipitoare și o rîmă de ploaie ! Animalul de pradă se lipise bine de șarpele de apă. Acesta se sucea, se învîrtea, se lovea de povîrnișul malului, încerca să scape. Începu un dans sălbatic. Apa deveni tulbure. Eu mă retrăgeam tot mai departe de golf. Deodată o ieșitură de sub apă a malului se năruí. O surpare, întuneric ! Am reușit

să ies la suprafață și să urc pe mal. Am mai răsuflat puțin, apoi am coborât din nou pe fundul fluviului. Apa se limpezise, devenise iar străvezie. Și atunci am văzut că golful este în întregime acoperit cu pământ. Totul s-a terminat ! Aici nu mai aveam ce căuta...

Fila 41

Mă gîndeam de multe ori : ce-ar fi să mă stabilesc pe acest mal ? Să mă instalez într-o peșteră, ca să nu-mi mai pese de frig. Să-mi fac provizii. Alături era apa. Începusem să înțeleg viața viețuitoarelor subacvatice. Aici păianjenii pregăteau pentru mine costume de scafandru, țeseau plase, năvoade. Puteam oricînd prinde pește.

Dar vînturile ! Încep deodată să sufle lîngă apă, răstoarnă și rup totul în calea lor, stîrnesc vîrtejuri de praf și nisip (pentru mine un grăunte de nisip e aproape cît un bolovan !), vuiesc jalnic la intrarea în peșteră. Nu, trebuie să mă întorc la vechea mea casă, unde am locuit și mi-am scris jurnalul. Trebuie să plec de pe acest mal.

Dar nu mă grăbeam, amînam de pe o zi pe alta și continuam cercetările pe fundul Marelui Fluviu Domol și adesea, cutreierîndu-l, apăreau lîngă mine niște construcții mișcătoare — locuințele țînțarilor.

Nuielușe și bucățele de stuf, cetină și scoiculițe mărunte, frînturi de crenguțe, mușchi, boabe de nisip — tot ce se putea aduna din apă servea la construirea casei țînțarului. Acest material surprinzător de variat era strîns legat cu ajutorul unor fire de mătase rezistente, alcătuiind astfel o construcție de nădejde.

Pe lîngă mine treceau cînd o construcție cu olane, în care bucățelele de stuf stăteau una peste alta ca plăcuțele de țiglă ale vechilor căsuțe olandeze, cînd o casă-husă, iar uneori cîte o casă-cutie. Am văzut și o construcție alcătuită din bucățele de scoarță și din frunze tăiate cu multă grijă.

Toate aceste construcții erau executate în apă de către larvele țînțarului și erau presărate pe tot drumul parcurs de larve, căci ele se deplasează o dată cu casa în care au crescut. Se apropia timpul metamorfozei. Deasupra fluviului începuseră să zboare țînțari înaripați.

La un moment dat mi s-a părut că văd pe apă cuibul plutitor al unei păsări necunoscute. Cînd m-am uitat mai atent — din nou un țînțar ! Casa era făcută de astă dată din mușchi.

A durat mult pînă am învățat să deosebesc aceste edificii printre diferitele resturi de scoici și pietre care zac pe fund, printre crengile plutitoare și diferitele vietăți care se mișcă, stau sau se ridică deasupra apei.

Mergeam odată pe fundul rîului. Într-un loc unde cursul era mai repede, mă prinsesem de o ieșitură de stîncă și deodată am văzut o casă-

tub care se legăna în apă. Mai întâlnisem asemenea locuințe de țințari, totuși ceva îmi stârni mirarea : cursul era repede, casa însă plutea încet de tot, opunea rezistență apei : două pietre erau prinse de temelia casei-tub.

Pe pământ construcțiile țințarilor mi s-ar fi părut voluminoase, greoaie, dar în apă, aceste case de arhitectură variată erau ușoare și mobile.

Fila 42

Și totuși mi-am găsit jurnalul...

Marginile lui erau roase, ceara se desprinsese pe alocuri. Apa pătrunsese în pachet și filele se udaseră. Am scos cu precauție filă după filă. Le atingeam, le netezeam cu o bucurie de neînchipuit. Mă uitam la ele, verificam numărul de pe fiecare filă. Începeam să citesc o pagină, dar imediat, fără să o termin, apucam o alta, o lăsam și pe aceea și începeam pe cea următoare.

Eram mîndru de mine : furtuna, naufragiul, apa îmi luaseră jurnalul, dar omul în miniatură care cerceta Țara Codrilor de Iarbă a reușit totuși să-l găsească pe fundul fluviului !

De astă dată îl voi preda, îl voi preda negreșit oamenilor.

Ce mîndru eram : jurnalul fusese găsit !

Fila 43

Iată cum am izbutit să reintru în posesia lui.

Ieri ieșisem dis-de-dimineată din peșteră. Ierburile-arbori ce alcătuiau un hățiș des lângă mal erau liniștite, nemișcate. Am auzit sunete de trompetă — cîțiva bondari își desfăceau în iarbă aripioarele, salutau soarele ce răsărea și-i trezeau pe ceilalți bondari : mai repede la flori ! Mă opream mereu ; simțeam că din desiș mă privesc niște ochi. Și de cîte ori mă uitam, vedeam niște furnici. Ochii lor în chip de mozaic inspectau tot ce se petrecea pe mal.

Am coborît pe fundul fluviului, am cercetat dacă nu s-au prins peștișori în năvod. Era gol ! Obosisem. M-am vîrît în clopotul păianjenului-argyroneta să mă odihnesc. În liniștea din jur distingeam sunetele ce veneau din adîncul apelor. Se părea că locuitorii acestor locuri, trecînd

înot pe lângă mine, bombăneau, se certau, duceau între ei o discuție cu întreruperi. Parcă peștii vorbeau între ei...

Niște pescari și marinari povesteau cîndva că ar fi auzit răgetul delfinului polar, piuitul țiparului, mormăitul cocoșeilor (așa numesc pescarii din Yalta triglele). Tot ei spuneau că somnii scot niște sunete ce seamănă cu scîrțitul unor roți de căruțe neunse și că sînt pești care grohăie și croncăne. Nu credeam în aceste scorniri pescărești ! Dar aici, printre sunetele care se iscau și se pierdeau în jurul meu în apă, am sesizat deodată un piuit strident. N-o fi țipar ? Și îndată după asta, am auzit un sunet de xilofon, de parcă un muzicant ar fi lovit cu ciocănelul niște plăcuțe de lemn. Umbra unui pește mare pluti pe lângă aerostat. Sunetul se repetă. Da, peștii... vorbeau.

Sunete care apar și dispar, umbre trecătoare, ierburi-arbori care se înalță de pe fundul fluviului și se aștern pe luciul lui... Semiîntunericul colorat într-o ușoară undă trandafirie... Și aici, sub apă, mi-am amintit de o grădină alb-trandafirie. Soarele încă nu răsărise și merii bătrîni își ascundeau în semiîntuneric trunchiurile strîmbe, văruiate în alb și susținute cu prăjini. Semiîntunericul dens de sub meri era plin de mirosuri amestecate — mirosul de ceață al fluviului, mirosul de pămînt reavăn, de iarbă udă, înrourată.

Aici, sub apă, simțeam lumina soarelui în această clipă, exact ca atunci, în penumbra dimineții, sub merii din grădină.

Am tăiat cu scoica sforile aerostatului, am legat de ele pietrele și m-am dus să văd năvodul.

Deodată apărură, aproape de tot, două umbre uriașe. Pești, pești de pradă ! M-am repezit spre o piatră mare și m-am ascuns în dosul ei. Doi pești enormi — fiecare cu cîte trei ghimpi ascuțiți pe spinare — înotau unul după celălalt. Vedeam în apa tulbure ghimpii lor îndoiți. Bibani spinoși ! Iată cuibul lor. Uriaș, cu două intrări. Unul din bibani se făcu nevăzut în cuib. Celălalt, viu colorat, rămase la intrare. Femela întîrzia pentru a depune în cuib icrele, iar masculul colorat (el construisese cuibul) păzea intrarea.

Mă uitam de după piatră la cuib și mă gîndeam : „Ce-ar fi să fie în el jurnalul meu ?“ S-ar fi putut să-l ducă acolo curentul, sau poate însuși bibanul spinos făcuse o împletitură din el cu alte plante laolaltă. Acum poate stă acolo lângă boabele de icre, străjuit de un paznic cu

ghimpi fioroși. N-ar fi bine să pîndesc un moment prielnic și să arunc o privire în cuib ? Dar m-am temut să o fac. M-am îngrozit numai gîndindu-mă la ghimpii bibanului spinos. Să merg mai departe !

M-am apropiat de năvod și am rămas surprins. Era rupt și în rup-tură se împotmolise o construcție absurdă — uriașa casă-cutie mobilă a unui țințar. Acum se legăna, probabil încerca să-și continue drumul. Firește că tot peștele scăpase din năvod. Puțin îmi păsa. Știam că aici nu mă voi mai întoarce în nici un caz. Am examinat cu atenție arhi-tectura casei mobile care îmi rupsesse năvodul. Ce construcție caraghioasă, dar cît de solidă !

Și aici... aici...

Printre bucățele de scoarță, crenguțe, cetină, din care își construise casa țințarul, am zărit pachetul lunguiet cu filele de culoare gălbuie atît de familiar mie. Era jurnalul meu care căzuse din sac. Ridicînd de pe fundul fluviului o bucățică de scoică, am început să distrug peretele casei.

O lovitură, încă una... Loveam neobosit în construcția înjghebată cu atîta îndemînare ! Am tăiat firele de păianjen cu care țințarul își consolidase părțile componente ale locuinței lui.

M-am întors pe țărm cu jurnalul.

Fila 44

Am așternut pe nisipul uscat al malului filele, le-am netezit. Am așezat pietricele pe fiecare din ele. Pe unele, rîndurile erau șterse de apă. Îmi ziceam : Mai tîrziu, le voi completa ! Dar acum trebuie să le usuc. Mă uitam cu îngrijorare la soare — îmi va decolora cumva cer-neala ? Iată, am pus o piatră și pe ultima filă. Le-am mai aruncat o privire, m-am așezat pe nisipul încălzit de soare și inspirînd mireasma ierburilor am început să cînt. Din desişul ierburilor ce creșteau pe mal cineva îmi răspundea tot cîntînd. Cîntam din ce în ce mai tare, iar vocea îmi răspundea și ea cîntînd la fel de tare. „Ce glas cunoscut !“ mă gîn-deam. Și deodată mi se păru că de pe apă nu o voce, ci un cor de voci îmi continuau cîntecul. Am tăcut, ca să pot asculta. Nimeni din pădure nu-mi ținea isonul. Nu era nici un cor pe apă. Mă înșelase doar jocul ecoului. Cîte nu i se pot părea omului, în clipa cînd regăsește întîmplător lucrul cel mai drag, cel mai de preț.

Soarele ardea. Fluviul curgea încet prin fața mea. Greierii țîrîiau. Țara Codrilor de Iarbă vorbea pe diferite voci. De bucurie nu mai știam ce-i cu mine. Mi se părea că eu, un om mic, voi porni îndată vesel și sprinten prin iarbă, călcînd-o și strivind-o cu picioarele, voi intra în orășelul Censk și voi striga :

„Prieteni, citiți aceste file ! Veți găsi în ele nenumărate descoperiri și dezlegarea atîtor și atîtor taine !“

Voi face o săritură peste Marele Fluviu Domol, e doar un mic pîrîiaș ! Ca să-l trec nu trebuie să fac decît un singur pas...

Mi-am îndreptat spatele cu hotărîre și am încercat să mă ridic. Am dat un țipăt, am căzut... Am încercat din nou să mă ridic, dar nici de astă dată n-am reușit. La cea mai mică mișcare simțeam o durere ascuțită în spate.

M-am întins pe jos neputincios. Îmi simțeam articulațiile strînse ca într-un cerc, paralizate. Mă durea capul. Începu să mă ia cu frig.

M-am împotrivit bolii, n-am lăsat simțul umilitor al milei să pună stăpînire pe conștiința mea. Iar ierburile înalte îmi făceau semne cu vîrfurile lor subțiri. Amețisem, parcă zburam într-un leagăn sus de tot. Ce se întîmplase cu mine ? De ce mă îmbolnăvisem ? Răcisem, desigur. Prea am umblat mult și prea des pe fundul fluviului.

Aveam friguri. Mă dureau mușchii, încheieturile. Simptomele bolii semănau cu ale reumatismului acut : toate celulele îmi erau inflamate.

Cîndva, la spital, am tratat bolnavii de reumatism cu salicilat de sodiu sau „salicil“, cum îi zicea felcerul. Totuși cel mai bun remediu era alcoolul formic. Dar pot eu face față aici furnicii care a trecut plină de importanță pe lîngă mine, mișcîndu-și repede mustăcioarele ? Și mai era... mai era — veninul albinelor. Înțepăturile lor ajutau bolnavilor de reumatism. Dar astăzi înțepătura unei albine m-ar ucide.

Mi-am amintit de felul cum își descriau bolnavii durerile. Le-am comparat cu ale mele.

Mi-am amintit de un caz din practica mea de spital. Fusesse adus în salonul meu un băiat atît de bolnav, că te cuprindea mila numai privind-l. Era chircit, vînat. Mama lui povestea că băiatul stătuse mult în apa iazului fără să iasă afară : se tot scăldase ! Am pus diagnosticul : radiculită. Mi-am spus : ce-ar fi să-l masez pe bolnav, să-l urzic cu iarba

care de sute de ani servește la tăbăcirea pieilor, iarbă care se numește „scumpia“ ? Așa am și făcut. Băiatul și-a revenit repede.

N-ar trebui oare să încerc și eu acum tratamentul cu scumpia ? Frunzele sînt imparipenate de la nouă la șaptesprezece frunzulițe lunguiețe sau ovale. Dar acum pentru mine totul are altă înfățișare. Le voi găsi oare, le voi putea recunoaște ?

Am pornit tîrîș. Mă văitam, suspinam, dar mă tîram mai departe. Mă opream des, ridicam capul și priveam cu atenție să văd dacă nu se află în fața mea planta pe care o căutam. Dăr nu era ! Deodată văd legănîndu-se chiar frunzele scumpiei. Din nou eroare — nu erau ele... Și iarăși m-am tîrît mai departe. În cele din urmă am văzut în fața mea niște panicule sfărîmicioase galben-verzui. M-am uitat cu atenție. Fiecare frunzuliță era mai mare decît capul meu. A trebuit să mi le imaginez micșorate de multe ori pentru a putea recunoaște scumpia !

Zăceam pe jos aproape nemișcat, mă uitam la planta atît de rîvnită și mă gîndeam : cum să dobîndesc puțin polen, o floare sau o frunzuliță, măcar o frunzuliță ?

Vremea trecea. Mă uitam din ce în ce mai insistent în sus. Am văzut o frunzuliță frîntă și am început să aștept : doar o cădea curînd. Așteptare zadarnică ! Către seară apăru pe tulpină un melc cu o cochilie sferică. M-am bucurat la gîndul că poate va trece de pe tulpină pe coada frunzei frînte. Din nou am așteptat. În sfîrșit ! Ce noroc ! Melcul a pășit de pe tulpină pe codița frunzei. Frunzulița s-a rupt, și-a luat zborul, s-a lăsat la pămînt. M-am tîrît pînă la ea, am ridicat-o, am frecat o bucățiță între degete, am aplicat-o pe locurile dureroase și am masat terciul verde pe corp. Pielea se înroșise și mă ardea, dar peste cîteva ore durerea începu să-mi treacă.

Poate că mi-a ajutat scumpia cea otrăvitoare, sau poate că m-am vindecat numai fiindcă am depus mari eforturi pentru a mă mișca, pentru a mă tîrî. Gimnastica este un mijloc admirabil împotriva unor forme de reumatism.

Fila 45

În acea dimineată o lumină sidefie se revărsa peste desișul de ierburi. Mă întorceam spre mal ca să strîng de sub pietre filele jurnalului

care trebuie să se fi uscat, să le așez într-un nou pachet ceruit, ca apoi să încerc din nou să trec cu el peste Marele Fluviu Domol.

Pe jos se așternuseră parfumate covoare de mătase roșie, cu margini trandafirii : erau petale scuturate din măcieșul înflorit. Ierburile de un verde închis se aliniaseră în lungi alei regulate. Undeva sus se zăreau stelele florilor de nu-mă-uita.

Poate că va veni aci un tînăr, va culege într-un bucheţel flori de măcieş şi de nu-mă-uita şi, emoţionat, uitînd toate cuvintele pregătite, le va întinde cu mîna tremurîndă cuiva peste gardul scund al grădiniţei. Şi drept răspuns pe faţa unei fete va străluci un surîs. Mesteacănul îşi va legăna la picioarele lor dantelele umbrelor şi rîndunelele, ciripind vesel, vor zbura mai jos deasupra lor.

Dacă ar şti aceşti oameni dragi cît de greu mi-a fost să-mi croiesc drum prin hăţişul de nu-mă-uita, cum îmi barau drumul, ţinîndu-mă, acele măcieşului — suliţe întunecoase, ameninţătoare !

Fila 46

Un vînt bătrîn şi rău bîntuia prin locurile unde fusese răsturnată pluta mea de furtună, prin acele locuri care păreau atît de liniştite şi calme : o limbă îngustă de nisip, pădurea ierburilor îngîndurate, valul leneş al fluviului...

Ţărmul furtunilor şi al vîntului...

În primele ore ale dimineţii, cînd soarele răsărea fără grabă şi solemn deasupra pădurii ierburilor care ajungeau pînă la mal, în acele ore, mi se părea adesea că de cealaltă parte a fluviului, unde munţii de piatră coboară în terase spre apă, acolo în defileul acela se află locuinţa permanentă a vîntului. De acolo se smulge şi, umflîndu-se, vine în zbor peste fluviu. Investmîntat întotdeauna în alte mantii — după vreme — în cea cenuşie cînd pe cer trec nori plumburii, într-una întunecată înainte de furtună, sau în alta aurie, cînd în jur totul e vesel şi luminos — întotdeauna în alte mantii (cîte or fi, nu se pot număra) zboară vîntul peste pădurea de ierburi şi peste fişia galbenă de pe mal şi dispare cu vuiet şi şuier. Şi deodată, cînd nici nu-l aştepţi, apare din nou. Obosit şi istovit de toate muncile făcute în locuri depărtate, în stepe, pe mări, pe ogoare, el goneşte libelulele iuţi, apleacă spre pămînt pădurea de ierburi, ridică valuri pe Marele Fluviu Domol. Apoi se întoarce în defileul său, se ascunde, se ghemuieşte între stînci şi adoarme.

Aşadar mergeam repede spre fluviu. Cu cît mă apropiam mai mult de ţărm, cu atît mai des trebuia să trec prin rîpe uriaşe. Pe pantele lor

arbori-ierburi foşneau jalnic. Iată că din dosul arborilor sclipi în culoarea oţelului fluviul, acoperit de încreţituri întunecoase.

Fila 47

Ieşind din ultima rîpă am văzut răsucindu-se pe mal, ca fumul ieşit pe ogeac, o coloană de nisip. Ierburile gigantice, înguste şi lungi ca nişte spade, care ajungeau pînă la mal, se cutremurau, vibrau de la rădăcină pînă în vîrfuri şi se plecau, atingînd nisipul. Totul se întunecă. Vîrtejul de nisip dănţuia pe mal şi vuia din ce în ce mai tare. M-am repezit spre filele mele.

Vîntul smulgea, rostogolea pietrele dintr-un loc în altul, răsucea şi ducea cu el filele jurnalului. Ele zburau prin aer, se aşterneau pe apă. Eu mă agitam pe mal, iar vîntul purta filele deasupra capului meu, zbura cu ele în desişul ierburilor. Unele din ele jucau pe jos, dansau parcă ! Nu am reuşit să prind nici una. Iată, o filă s-a agăţat de o rădăcină care ieşea din pămînt, dar vîntul o goni de acolo, o duse mai departe. Alergam cu braţele întinse, poticnindu-mă, în urma lor, dar vîntul stîrni praful, îl răsuci, îl risipi şi mă orbi cu el.

Cînd m-am frecat la ochi şi am privit în jur, am descoperit că nu mai există nici o filă. Numai vîntul zbura, şuiera şi vuia, schimbîndu-şi contururile şi formele.

Pe mal nu rămăsese nimic, decît vîntul şi praful stîrnit de el.

Fila 48

Cînd, acum cîteva zile, am plecat tîrîş de la mal spre pădurea de ierburi în căutarea leacului, era o vreme calmă şi senină. Ştiam desigur că aici se stîrnesc vînturi şi furtuni violente, dar, bolnav şi slăbit, puteam eu găsi atunci în mine destulă putere ca să strîng de sub pietre filele jurnalului şi să le ascund în peşteră ?

Am plecat pentru totdeauna de pe ţărmul Marelui Fluviu Domol. Pentru totdeauna ! M-am întors în casa unde am lăsat hîrtia, cerneala. Voi începe un nou jurnal, pe care-l voi scrie ani îndelungaţi. În serile

liniștite, cînd se aude doar țîriitul greierilor, îmi voi aminti de tot ce scrisesem în jurnalul pierdut, voi repeta totul, voi scrie totul din nou. Și din nou voi porni la drum îndepărtat. Voi trece, voi trece neapărat fluviul. Și voi preda oamenilor jurnalul meu cel nou.

NOUL JURNAL

În aceste patruzeci și opt de file am zugrăvit istoria ultimei mele călătorii pe uscat și pe apă, precum și împrejurările în care mi s-a pierdut jurnalul.

Eu, Serghei Dumcev, încep să scriu acest nou jurnal, în locul celui risipit de furtună pe țărmul Marelui Fluviu Domol, al acelui fluviu care, cu mulți-mulți ani în urmă, era pentru mine doar un mic pîrîiaș.

În aceste pagini voi înșira și explica din nou în mod cronologic tot ce am văzut, ce am observat, ce am descoperit în Țara Codrilor de Iarbă.

Îmi amintesc cît de brusc s-a oprit vîntul care mi-a împrăștiat cu atîta violență filele jurnalului. Dar s-a oprit pe neașteptate tot așa cum începuse. Totul în jur s-a liniștit deodată. Praful s-a așezat. Au încremenit în acalmie arborii-ierburi. Nu se mai auzea nici un sunet, nici un foșnet : un timp, locuitorii ierburilor, speriați de vînt, n-au mai avut curaj — nici după ce s-a oprit vijelia — să dea vreun semn de viață. Fluviul, tulburat, se scurgea și mai prudent, mai domol. Soarele începu să lumineze dulce, plăcut.

Dar în sufletul meu nu era liniște. Cît de amarnic și de dureros este să pierzi totul ! Darmite să regăsești lucrul pierdut și să-l pierzi din nou ! E o pierdere la pătrat ! Sentimentele, frămîntările, durerea, amărăciunea nu pot fi măsurate cu arșinul ; pentru ele nu există unități de măsură, nu pot fi calculate în cifre. Totul s-a întîmplat numai din

pricină că eu sînt prea mic ; lumea a crescut față de mine de multe-multe ori. De aceea am devenit eu de atîtea ori mai neajutorat. Pot să țip, să înjur, să plîng — puțin le pasă de mine ierburilor foșnitoare, Marelui Fluviu Domol, soarelui mut.

Acum, cînd îmi reamintesc, îmi dau seama cît de jalnic am putut fi cînd alergam după ultima filă și mă rugam, imploram vîntul să ducă măcar una, măcar această singură filă, oamenilor. Ce rugămintă prostească, ridicolă ! La ce ar fi folosit dacă vîntul ar fi luat una — oricare dintre filele jurnalului — și ar fi dus-o în mijlocul oamenilor ? Citind-o, ei n-ar putea înțelege nimic. O vor putea citi ? Cum ?

Și acum, alt necaz... nu mai am decît puțină hîrtie. Abia am început să scriu noul jurnal și hîrtia e pe terminate. Va trebui să întrerup treaba începută, să fac o vizită viespilor producătoare de hîrtie...

UN OM SALVEAZĂ PE ALTUL

PE MALUL PÎRIULUI REPROȘURILOR TARDIVE

Așadar, Dumcev, după ce și-a început noul jurnal, a plecat după hîrtie și cerneală.

Am terminat de citit aceste însemnări ale lui, cînd soarele mergea spre apus și umbrele arborilor-ierburi deveneau din ce în ce mai lungi.

„Ce-i de făcut acum ?“ mi-am pus întrebarea. Desigur că trebuie să-i predau lui Dumcev granula care redă mărimea. N-ar fi mai bine s-o ascund aci, în casa-peșteră, sub buturugă și abia după aceea să-l caut pe Dumcev ? Nu, nu e bine ! De ce să ascund ceea ce trebuie să restitui ? Nu mă voi despărți nici un moment de granulă ! Înfașurînd-o în pelerină, am hotărît să merg cu legătura la spinare.

Dumcev scria că a pornit să-și procure hîrtia de la viespi. Cuibul lor este aproape de tot, la cîțiva pași de buturuga lîngă care mă aflu. De ce să mă duc pînă acolo ? Pot să-l strig. Am tras aer adînc în piept, ca să pot striga cît mai tare, dar atunci îmi amintii că glasul meu se va îneca în foșnetul ierburilor ca țuitul unui țînțar. Căci eu m-am micșorat și de aceea distanța care mă desparte de Dumcev a crescut incomensurabil. Va trebui să mă duc la cuibul viespilor producătoare de hîrtie și voi avea de mers tare mult pînă acolo.

Am dus însemnările lui Dumcev în casa-peșteră și le-am lăsat acolo. Pentru ultima oară m-am uitat la lumina rece pe care o iradiau putregaiurile, m-am uitat la filele scrise de mîna lui Dumcev și am rostit în gînd : „Un om !“ Cuvîntul acesta îmi răsuna prin minte cînd am ieșit din peșteră. Și totul în jur deveni mai puțin înfricoșător. „Aici trăiește un

om ! Dumcev !” Și ierburile acestei țări parcă au tras cu urechea când am rostit în sinea mea „un om” și au intervenit prietenoase, voioase. Le-am văzut cum, înalte și atente, au început să-și legene binevoitoare vîrfurile.

Ce torent de sentimente au stîrnit în mine însemnările lui Dumcev ! Cîtă compătimire față de cel care a întreprins o călătorie atît de periculoasă, și ce bucurie că acum, primind granula pentru redobîndirea dimensiunilor reale, Dumcev se va putea întoarce printre oameni. Și o altă bucurie pricinuită de faptul că acum mă părăsise frica — apăsătoare și umilitoare — față de locuitorii acestei țări. Acum eram liniștit. Alături de mine, prin ierburi, se afla un om ! Acum voi putea privi la cele ce se petrec în Țara Codrilor de Iarbă ca la o priveliște instructivă, amuzantă. Și ce bine că misterul microînsemnărilor pe care le-am găsit la Censk este acum dezlegat ! Prin urmare, iată despre ce e vorba : textele nu au fost micșorate cu ajutorul aparatului de fotografiat, ci au fost scrise de o mînă mică, fermă, de om. Însemnările care au zburat o dată cu buchetul de flori în camera mea de la hotel și bilețelul cu privire la tratarea tuberculozei — toate acestea sînt file din jurnalul lui Dumcev, risipite de furtună.

Trebuie să mă duc la cuibul viespilor de hîrtie, să-l găsesc pe Dumcev. Dar dacă ni se vor încrucișa drumurile ? El se va întoarce aci cu hîrtia, în timp ce eu îl voi căuta acolo. Să las aici un bilet ? Dar nu am pe ce scrie. Să rămîn, să aștept ? Nu, nu-mi plac aceste cuvinte : „să aștept” ! Trebuie să plec !

M-am afundat în ierburi. Mergeam plin de presimțiri și gînduri optimiste, fără să examinez drumul, cînd deodată am observat că soarele apune.

Totul mi se părea limpede și simplu ! Trebuie să mă duc la cuibul viespilor. Dar încotro ? Să pornesc spre nord, spre sud, spre vest, spre est ? Nu știam. Mă uitam la soare, la ierburile-arbori. Cine să-mi spună ? Și am pornit la nimereală, îndepărtîndu-mă din ce în ce mai mult de buturugă.

Scrutam depărtarea, străduindu-mă să văd ceva, să deslușesc ceva prin hățîș. Trăgeam cu urechea. De undeva creștea un zgomot de apă. Pădurea de ierburi se rărea. În cele din urmă am ieșit la marginea ei. Iată licărul unui rîu. Nu era lat : malul opus se vedea clar. Fără îndoială că acesta nu este Marele Fluviu Domol, ci Rîul Reproșurilor Tardive, despre

care scrie Dumcev. Nu știu de ce eram sigur că cuibul viespilor de hîrtie se află neapărat pe celălalt mal al râului. Trebuia să caut un punct de trecere : probabil că Dumcev a construit pe undeva un pod.

Mergeam încet și cu precauție pe marginea țărmlui înalt și prăpăstios. Pe alocuri, riul clocotea, vuia ca un torent. De unde mă aflam, vedeam malul opus, scund, acoperit cu aluviuni de argilă, nisip, prundiș și pietre șlefuite. Pesemne că primăvara, mai ales în timpul ploilor mari, riul se revărsa năvalnic pînă departe.

Dar ce miros ciudat se simte aici ! Parcă m-aș afla pe un cîmp pe care s-a împrăștiat gunoi de grajd.

Riul făcu o cotitură bruscă și pe mal răsări deodată și se rostogoli spre mine un munte. Din nou „cavalerii“ negri, scarabeii ! Din nou rostogolesc o sferă. Să fie granula mea ? Am luat-o la fugă. Unde să mă ascund ? Muntele înainta, înainta mereu. M-am pomenit pe marginea unei coaste abrupte. Iuțeala mirosului de amoniac era de nesuportat. Simțeam că amețesc — mi se învîrtea capul.

Am căzut de pe mal, de la o mare înălțime, în torentul ce vuia. Eram cît pe ce să mă înec. Cînd mi-am revenit, țineam în mînă pelerina cu granula, în timp ce mă luase curenul apei și mă ducea cu el. Pe lîngă mine trecu plutind o scîndură. M-am agățat de ea și m-am cățărat deasupra. Nu era în realitate decît o surcică dintre cele mai obișnuite, dar în raport cu dimensiunile mele — o uriașă plută salvatoare. Apa zvîrli pluta spre malul opus și astfel am putut ieși pe uscat... Aici, descoperii deodată niște ciudate urme de pași proaspete, adînci și distincte. Pe pămîntul umed de lîngă riul trecuse cu puțin înainte un om. Prin urmare, pe undeva, aici, prin apropiere, se află un om ! Dumcev !

DIN NOU „ORAȘUL“ DE HÎRTIE AL VIESPILOR

Fără să-mi iau ochii de la acele urme, mă îndepărtam din ce în ce mai mult de riul și larma lui. Mă așteptam din clipă în clipă să-l zăresc pe Dumcev, făcîndu-și apariția de după o cotitură.

Imaginația îmi zugrăvea tablourile cele mai surprinzătoare. Mi-am iuțit pașii, dar urmele omului se pierdută dintr-o dată, dispărură într-un tufiș. Pe jos se întindeau umbre mohorâte, dense. Mergeam prin semi-întuneric, treceam peste grinzi, birne uriașe, prinzându-mă cu mîna de ramurile copacilor. O pasăre uriașă zbură pe lîngă mine. Am fugit din calea ei, m-am dat la o parte, m-am ascuns sub umbra unei plante. Deasupra mea se legăneau flori galbene. Mirosul lor îmbătător mă ameți ușor. Cu greu am putut merge mai departe. Vuietul rîului se pierduse din cauza distanței. Umbrele se risipiră. Se mai lumină. Am ridicat capul și fără voie am scos un țipăt. Niște uimitoare pere gigantice de culoarea pergamentului atîrnau deasupra capului meu. Ce construcții ciudate ! Semăneau cu niște cești colosale. Iar în spatele orașului de pergament se înălța spre cer un zid cenușiu. Cît de frumos se vedea orașul de un galben pal, luminat de soare, pe fondul peretelui cenușiu !

Aerul era plin de zgomote : niște păsări galbene, gigantice intrau și ieșeau în zbor din oraș.

Ciudatele construcții aveau deasupra lor un fel de acoperiș. Și pe cît se părea, păsările se ridicau în zbor de jos, de sub acest acoperămînt.

Unde mă aflu ? Al cui este acest bizar oraș ?

Am făcut un pas și m-am oprit nedumerit : pe jos, în fața mea, se afla o birnă groasă. Pe fondul ei roșu străluceau puternic în soare niște fișii late, aurii. Fișiile alcătuiau împreună niște litere. Dar cu totul necunoscute. Nu le puteam descifra. Erau de dimensiuni nemaipomenite. Ca să le pot citi, m-am distanțat de ele. Și deodată am izbucnit în rîs : „Pioner 3 M“ !

Amuzant ! „Pioner 3 M“ este marca unui creion. Un creion moale cu care îmi place să scriu. Acum mi-am amintit. Această birnă era creionul meu. Aici am rupt din cuibul viespilor fabricante de hîrtie o bucată de carton și am vrut să desenez ceva pe ea. Am scos creionul și în clipa aceea l-am scăpat pe jos. Am început să-l caut prin iarbă, dar nu l-am găsit. Și iată că acum, cînd ierburile deveniseră pentru mine arbori uriași, mi-am întîlnit din nou creionul pierdut.

Micul creion pe care-l țineam cu atîta plăcere în mînă — creionul meu cu șase muchii, bine ascuțit, „3 M“, moale, cu care scriam atît de ușor, cu care făceam studii de portrete, cu care făceam însemnări marginale pe manuscrise, cu care notam numerele de telefon ale celor dragi, iată unde ne-am întîlnit ! El a rămas același creion „Pioner 3 M“ și cuibul de

viespi care atîrnă de o bară înfiptă în pămînt este şi el acelaşi ca înainte. Numai eu am devenit, între timp, cu totul altfel. Acum cuibul de viespi îmi apare ca un oraş imens în care intră şi din care ies în zbor păsări gigantice.

Viespile construiau mereu alte şi alte celule-locuinţe, le umpleau cu ouşoarele din care vor ieşi larvele, viitorii locatari. În acelaşi timp ele hrăneau larvele, pregăteau acoperăminte pentru celule, închideau orificiile celulelor, în care larvele se vor transforma în nimfe. Construcţia principală creştea neîntreput : unele după altele se înălţau schelele noilor etaje. Tot aici se prepara materialul de construcţie — hîrtia. Toate aceste felurite lucrări se executau aici simultan.

Nu mă mai săturam privind. Deodată, în poiană, apăru în fugă un om — un om cu pelerină care alerga. N-am apucat să-l strig — el străbătuse în goană poiana, se căţăraseră cu o uşurinţă neobişnuită pe zidul uriaş (acesta nu era decît un par înfipt în pămînt) de pe care sări pe acoperişul „oraşului“ de pergament.

Mi se păru că oţelul unei săbii licărise prin aer. Omul tăie din acoperişul acestui edificiu extraordinar o imensă bucată de hîrtie.

Dumcev !

Toate viespile se năpustiră asupra lui. Dar omul sări jos şi fugi de acolo. Voiam tocmai să mă reped spre el, cînd auzii deodată un zgomot asurzitor. Aerul vibră şi brusc se lăsă un întuneric dens.

În poiană coborîse un avion uriaş. Aşa, cel puţin, mi se păruse la început. Cînd m-am uitat mai atent, am văzut că „avionul“ se sprijinea pe doi stîlpi lungi. Avea aripile strînse. Coadă neagră pătată cu alb se legăna încet. Era o pasăre, o codobatură mi se pare.

Dar unde este omul care luptase atît de vitejeşte cu viespile ? Iată-l ! Ce micuţ mi se pare el în comparaţie cu acea pasăre uriaşă, fioroasă ! Mi-era teamă că se va repezi la el să-l sfîşie. Am strigat ca să-l previn. Dar Dumcev nu întoarse capul spre mine, nu mă auzi. Pasărea sări în direcţia lui. Dar omul apucase să se rezeme de peretele cenuşiu, îşi smulsese de pe umeri pelerina cenuşie şi se acoperise cu ea. Codobatura era foarte aproape de el, dar nu-l observă. Ea apucă o rîmă care mi se păruse un şarpe imens.

Pasărea bătu din aripi şi-şi luă zborul. Şi abia atunci omul o luă la fugă. Alerga, ţinînd sub braţ bucata de hîrtie.

Pasărea se lăsa din nou, în apropierea lui. Omul se lipi de o frunză verde, mare. Pelerina cenușie căzu la pământ, dar Dumcev rămase acoperit de o pelerină verde. Stătea pe frunza verde și devenise astfel invizibil.

Pasărea își luă din nou zborul cu un filfiit zgomotos de aripi.

— Dumcev ! am strigat eu.

Din nou nu întoarse capul, din nou nu mă auzi și dispăru cu bucata lui de hîrtie.

Trebuie să alerg după el ! Dar dacă mă vor înțepa viespile care zboară pe aici, am să pier.

Să mai strig o dată ? Dar zgomotul pe care îl făceau viespile în zborul lor acoperea strigătul meu atât de slab. Și totuși am mai strigat o dată și încă o dată.

— Dumcev !...

Dar în zadar, el nu se întoarce... Plecă, dispăru !

M-am repezit disperat în urma lui, străduindu-mă să-l ajung...

Viespile zboară, bîzîie de se cutremură aerul. Dar eu mă strecoar printre ele, mă aplec la pămînt, cad, mă ridic, alerg din nou după Dumcev.

Numai de l-aș ajunge din urmă ! Să nu-l pierd din vedere !

Aleg. Strig cu ultimele puteri :

— Dumcev ! Du-umcev !

În clipa aceea mi se păru că se uită în direcția mea. Am cules pietricele, crenguțe, le-am aruncat în sus.

Da, într-adevăr mă văzuse ! Se opri. Privi cu atenție. Și deodată, începu s-o ia la fugă ca și cînd s-ar fi speriat brusc de ceva. Dar după cîtiva pași se liniști parcă și se opri în loc. Apoi se întoarce și porni spre mine, agitîndu-și mîinile, făcînd niște semne. Am alergat în întîmpinarea lui. Mă mai despărțeau doar cîtiva pași de el...

Dar deodată pămîntul se clătina sub mine.

M-am prăbușit în adînc.

OMULE, RĂSPUNDE !

Am căzut pe ceva moale. E întuneric. Mă înconjoară o liniște grea, apăsătoare. Trag cu urechea. Am impresia că lîngă mine se află cineva, că-i aud respirația. Strig :

— Cine e ?

Nici un răspuns. Și totuși, mișcă ceva lîngă mine.

Am fugit mai încolo. M-am rezemat de un perete. L-am atins cu mîna. Era un perete din pămînt pe alocuri neted, pe alocuri aspru. Am început să alerg — drept înainte — pe un coridor lung, nesfîrșit...

La un moment dat coridorul începea să coboare. M-am oprit ; auzeam fel de fel de zgomot ciudate : bubuituri, plescăituri. Ce-i asta ? Capătul coridorului coboară oare în apă ?

Înapoi ! Îndărăt !

Mergeam... mergeam mereu, pipăind cu mîinile peretele. Într-un loc, coridorul se bifurca. Am pornit spre dreapta.

Deodată m-am poticnit ; o crenguță sau poate un firicel de rădăcină se agățase de picioarele mele. M-am oprit. Era într-adevăr o crenguță, ea îmi stătuse în cale. Dar n-am timp de pierdut. Trebuie să ies de aici. Am aruncat crenguța și am pornit din nou mai departe pe coridor. Dar pînă cînd o să tot merg ? Oare nu merg într-un cerc închis ? Și unde este ieșirea din acest cerc ? Oare acolo unde se aude vîind apa ? Coridorul se bifurcă din nou. De un picior al meu se agață din nou ceva. O crenguță ? Da, dar e aceeași pe care o azvîrlisem cu cîteva clipe în urmă.

Umblu la nesfîrșit într-un cerc, ca un cal orb care trage la roată. Cine a construit acest labirint ?

Continui să merg într-un întuneric deplin și deodată dau de o pantă. Aici zgomotul apei nu se mai auzea.

Pesemne că ajunseseam în adîncul pămîntului. Panta mă aduse într-un nou coridor. Era tot foarte lung. L-am străbătut ca și pe primul — pipăind tot timpul pereții cu mîinile. Ajungînd la capătul lui, mi-am dat seama că și acesta este închis.

Dar nu ! Iată un loc de ieșire. Prin el am trecut într-o ramificație foarte îngustă. Zadarnic încercam să ies din această strîmtoare. Am observat totuși că din această strîmtoare pornesc niște mici coridoare laterale la oarecare distanță unul de celălalt. Ele m-au dus într-o fundătură. M-am întors înapoi și am început să merg din nou pe coridorul cel mare.

Dar cînd voi ajunge la capătul lui ?

Sub picioare sînt vreascuri, pesemne iarbă uscată.

M-am așezat pe jos. M-am întins ca pe un așternut. Cine a putut construi acest labirint ? Am început să ațipesc. „Labirint... labirint...”

Rostesc încet acest cuvînt și-mi amintesc de o legendă din mitologia greacă.

Pe insula Creta a existat cîndva un labirint din care nici un muritor care nimerea acolo nu mai putea găsi vreo ieșire. Vechiul mit grecesc povestește că în acest labirint s-a instalat monstrul Minotaur, care mîncă oameni. Cetatea Atena era silită să trimită acestui monstru cu trup de om și cap de taur șapte feciori și șapte fecioare la fiecare nouă ani, pentru a fi mîncăți de Minotaur. Tezeu din Atena s-a furișat în labirint și l-a ucis pe monstru. Dar cum a reușit Tezeu să iasă din labirint ?

Ariadna, fiica lui Minos — împăratul Cretei — care-l îndrăgise pe Tezeu, i-a dat, cînd a coborît în labirint, un ghem de ață și un paloș ascuțit. Capătul ghemului rămăsese la ea. Și acest fir călăuzitor — firul Ariadnei — l-a scos pe Tezeu din labirint.

Dar în al cui labirint am nimerit eu ? Și ce fel de Minotaur mă așteaptă ? Într-adevăr, cine a săpat aceste galerii ?

Cîrțița ! Desigur, cîrțița !

Ce caraghios ! Să nu găsesc ieșirea dintr-o gaură de cîrțiță !

Ea sapă galerii și se hrănește cu larve și cu rîme. Dar cîrțița uneori iese și la suprafața pămîntului. Trebuie să găsesc această ieșire.

Ce liniște ! Ce întuneric ! Istovit, obosit, mă lupt cu somnul. Și deodată aud :

— Omule, omule-e, răspunde !

Săr în picioare și strig drept răspuns :

— Sînt aici ! Vino aici ! Aici !

Tăcere. Nu, am visat. Dar trag din nou cu urechea. Tăcere. Da, totul mi se năzărise doar.

Tăcere și întuneric.

Poate că acum afară, pe pămînt, coboară încet noaptea ? Și oamenii buni cîntă cîntece vesele...

Aud sforăitul unui animal din ce în ce mai tare și mai aproape de mine.

Am dat fuga pe unul din coridoare. Am simțit sub pașii mei dușumeaua urcînd în pantă. Mă lovi un curent de aer proaspăt.

Mi-am dat seama că ieșirea este pe undeva foarte aproape !

Licări o lumină. Lumina se deplasa, se mișca.

Mi-am spus : Dumcev ! Și mi se păru că văd mîna albă a unui om

ținând o făclie. Alerg în sus pe coridor după lumină, în timp ce în spatele meu se aude sforăitul înfiorător al cîrțiței.

Deodată, făclia se pierdu, dispăru.

Am întins mîna — am dat de un perete. Am ridicat mîna și am nimerit într-o gaură din tavan. Animalul sforăie undeva, chiar lîngă mine.

M-am prins cu ambele mîini de marginea găurii și am ieșit din labirint, la suprafața pămîntului.

Pe pămînt era noapte. Lumina făcliei se apropia de mine.

LUMINIȚE, LUMINIȚE...

Ducemv ! Dumcev !...

Deodată din diferite locuri se aprinseră zeci de luminițe.

Sînt derutat. Ce-i asta ? Își bate cineva joc de mine ? Luminițe, luminițe mă înconjoară, se sting, se topesc, dispar și se aprind din nou. Aproape, departe, departe-aproape...

Mă învîrtesc, mă zbat fără rost.

În sfîrșit, înțeleg : luminițele sînt putregaiuri și licurici. Printre aceste luminițe care o fi făclia lui Dumcev ? Probabil că el ține în mînă un putregai fosforescent. Mă opresc. Aștept. Aștept să vină Dumcev la mine !

Într-adevăr, o lumină se apropie de mine liniștită și gravă.

Și atunci am auzit :

— O-mu-le, omule, răspunde ! Omule, răspunde !

— Dumcev ! am strigat eu. Dumcev !

Lumina se apropie din ce în ce mai mult, vocea se aude din ce în ce mai tare :

— Omule, vin spre tine !

Dar deodată totul în jur începu să se schimbe, iar glasul pe care îl auzisem venea acum din depărtare. De ce fuge totul de mine ? Și luminițele, și tufișurile, și arborii — totul plutește pe lîngă mine.

La lumina ireală, fantomatică a lunii și a luminițelor ce licăreau, am văzut o uriașă rîmă de ploaie-trăgînd — o dată cu mine — frunza pe care mă opriseam din întîmplare.

Trebuie să săr neîntîrziat de pe această frunză. Dar în timpul cît mă gîndisem la această soluție — rîma trăsese frunza spre o groapă adîncă. O clipă și m-aș fi prăbușit. M-am prins cu mîinile de marginea gropii și mi-am strîns picioarele : rîma trase frunza în jos, iar eu am rămas suspendat. Am oftat ușurat.

Domnea liniștea.

Nu mă încumetam să mă urnesc. Am încremenit lîngă vizuină, de parcă aș fi stat de strajă.

Iar din pădurea de ierburi sclipeau din nou luminițe, se stingeau, se aprindeau. Undeva, printre ele, se afla și făclia unui om. El purta lumina pentru mine, dar eu nu știam cum să deosebesc făclia lui printre celelalte luminițe.

Tîmpul trecea, nimeni nu venea. Veni doar o adiere răcoroasă. Mă cuprinse răcoarea. Mi se făcu frig. La lumina putregaiului nu te poți încălzi ; am pornit totuși spre desișul ierburilor. Am ales acolo un loc unde se aflau mai multe lămpi de acest fel : verzi, albastre, galbene, roșii. Părea că fiecare licurici își acoperea lumina cu un glob de sticlă colorată. Îmi întindeam mîinile înghețate către luminițele colorate — către undele de lumină, de diferite lungimi. Fiecare felinar ardea la început viu, uniform, apoi lumina lui scădea, se stingea. Treceam de la un felinar la altul, cu brațele întinse. „Licuricilor, dați puțină căldură unui pribeag ostenit din Țara Codrilor de Iarbă !“ Zadarnic ! Este atît de slabă, atît de slabă căldura pe care o dați voi : nici nu o poți simți ! Cheltuiți toată energia voastră ca să luminați. Alături de voi, eu semăn cu acel jalnic mic slujbaş erou al lui Dickens, care într-o seară, pe un frig aspru, pătrunzător, își încălzea mîinile la lumînarea singuratică din biroul zgîrcitului Skrooge. „La revedere, dragii mei licurici, albaștri, verzi, roșii, la revedere ! Păstrați pigmentul vostru luminos — lamperinul, las reacția de oxidare să creeze în continuare aceste efecte luminoase, frumoase și reci. La revedere !“

Mă întorc la groapa în care a intrat rîma de ploaie ; mă voi propti de terasament și voi încerca să ațipesc puțin. Poate că Dumcev va veni acolo și mă va găsi.

„La revedere, licuricilor !“

ÎNTÎLNIREA

A venit dimineața. O nouă dimineață în Țara Codrilor de Iarbă. Dumcev nu m-a găsit. Trebuie să mă întorc la casa lui, la buturuga veche și putredă. Poate că Dumcev e acolo.

Am început să-mi croiesc drum prin hățișul de ierburi. În jurul meu totul zbura, țopăia. Totul cînta, foșnea, răsuna. Prin haosul de sunete am deslușit un bîzîit monoton, cunoscut ; creștea, se apropia. Sunete sigure și calme. Mi-am amintit de îndată de albina tăietoare de frunze — megahila, al cărei cuib îl vizitasem ieri și unde mîncasem atît de bine. N-ar strica să-mi iau acum micul dejun...

Cînd insecta se lăsă jos, am privit-o cu atenție și atunci mi-am dat seama că nu era tăietoarea de frunze megahila, ci o altă albină. Desigur, știam că există multe albine care duc o viață singuratică.

Așadar, mi-era tare foame ! Am zărit pe piciorușele albinei și pe pîntecelul ei dulcele polen auriu, pe care îl culesese de pe flori. Aroma lui picantă, iute, îmi gîdila gîtlejul și nările.

Cuibul albinei era chiar lîngă mine, în pămînt, dar la început nu l-am observat, era acoperit cu frunze. Albina a intrat în el. Era o albină de pămînt !

A ieșit apoi pe marginea cuibului, l-a acoperit cu frunze și și-a luat zborul. Am încercat să trag frunza de pe cuib, dar — flămînd și nedormit cum eram — mă părăsiseră puterile. Frunza era grea. Îmi pierdeam timpul luptînd cu ea. Dar în cele din urmă am izbutit s-o trag de pe cuibul în care trebuia să sar. M-am oprit, oare n-o fi prea adînc ? Am căutat o prăjină lungă și am găsit una foarte potrivită pe care am înfipt-o în cuib. Dar abia începusem să cobor pe prăjină, cînd am auzit deodată bîzîitul unei albine. Era chiar stăpîna cuibului, venea acasă cu o nouă porție de provizii. O s-o sfîrșesc rău de data asta, mi-am spus.

Am făcut cale întoarsă. Am părăsit prăjina. Am fugit zicîndu-mi : trebuie să las în pace această albină — prea repede s-a întors din cursa ei. Nu o pot păcăli, nu-mi ajung nici puterile, nici răbdarea.

Totuși, ce ciudat : totul în Țara Codrilor de Iarbă este atît de neașteptat, de neobișnuit, dar foamea este aceeași — aceeași senzație cu-

noscută, obișnuită. Deci nici în această neverosimilă Țară a Codrilor de Iarbă omul nu se poate lipsi nici de hrană, nici de somn !

Trebuie să ajung mai repede la casa lui Dumcev.

Un pîrîit puternic mă asurzi.

Ce animal o fi acesta ? Aripile sînt înguste și verzi, picioarele dinapoi sînt mai lungi decît cele din față. Bizar animal ! Nu, e un simplu cosaș ! Cîntă din ce în ce mai strident, mai vesel. Cîntecul lui seamănă cu un țîrîit. Și dintr-o dată tace, trage cu urechea : nu cumva alți cosași cîntă mai tare decît el ? Și se aude din nou același țîrîit.

Să plec mai departe, cît mai departe de acest zgomot asurzitor ! Un pas și mă aflu deja în desișul pădurii, printre niște arbori foarte ciudați. Rădăcinile de un galben-albicios intrau în sol, iar trunchiurile, de un verde viu, cînd țîșneau ca săgețile spre cer, cînd aplecîndu-se la pămînt, se adunau, își apropiau vîrfurile și frunzele înguste, lungi. Un zid de nepătruns ! Dar și în desiș continua să se audă larma cosașilor. Am privit în jur.

Acolo, chiar lîngă un cosaș, se înalță, ba contopindu-și culoarea cu cea a desișului, ba detașîndu-se de el, o vietate ciudată, lungă.

Soarele răsărea și această ființă se uita la soare. Animalul se întinse și își împreună pe piept „mîinile“ lungi. Nu cumva este cel numit în popor călugărița ? Sigur că da, este călugărița !

M-am oprit s-o admir. Cu cîtă măreție și cu cît calm își întoarce capul cu ochii bulbucăți, de parcă ar fi vrut să asculte cu atenție țîrîitul cosașului !

Dar se pare că cosașul a început s-o plictisească cu țîrîitul lui. Acum, călugărița cînd apare, cînd dispăre în desiș.

Aud un zgomot care vine din apropierea cosașului : parcă cineva ar zgîria cu unghia un obiect de sticlă. Apoi o ciocănitură, un pîrîit sec.

Amuzant !

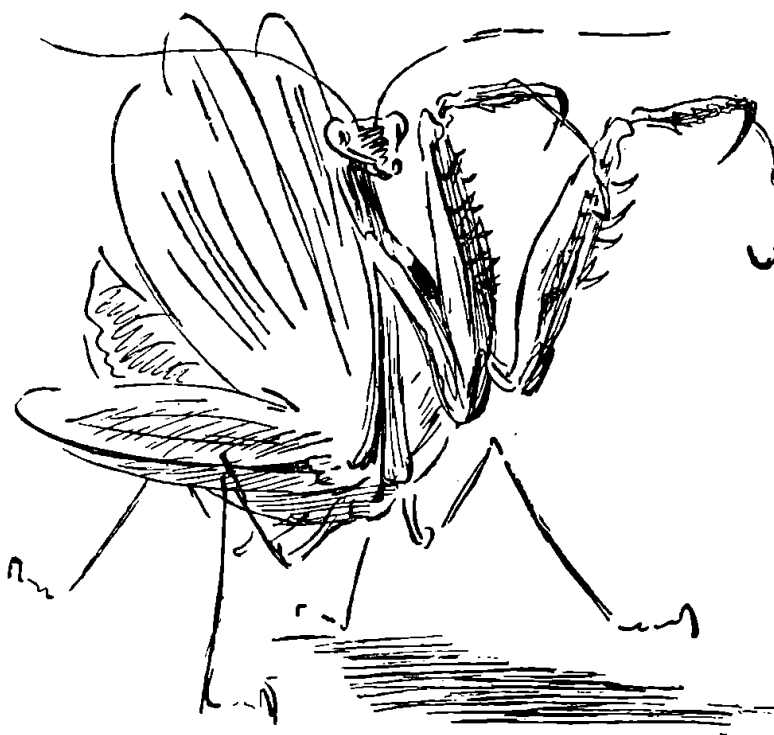
Călugărița — de un verde delicat — elegantă și zveltă, se întoarce spre cosaș.

Da, se vede că s-a săturat de-a binelea de el.

Dar cît de plastice sînt mișcările ei ! Iată, și-a întins înainte piciorul din față, de parcă s-ar pregăti de un dans complicat. De pe picior privesc niște pete negre cu puncte albe în mijloc. Ochi proeminenți ! Iar pe coapse un rînd dublu de spini ascuțiți, ca un ferăstrău cu două tășuri. Spinii sînt de diferite culori și de diferite lungimi. Unii sînt negri, alții verzi, unii mai lungi, alții mai scurți.

Și deodată cosașul rămase suspendat de ferăstrăul călugăriței... Încercă să se smucească. Ea își lăsă piciorul lung, articulat, care părea prins în balamale, și pe coapsă apăru încă un ferăstrău, cu dinții mai mărunți și mai deși.

Ferăstraiele se închiseră, făcînd prizonier cosașul, care se zbătea disperat, prins în această menghină. Zadarnic : piciorușele lui lovesc în gol. Încă o clipă și totul s-a terminat. Cosașul avu o convulsie puternică, după care rămase încremenit. Călugărița începu să-l extermine : cu un picior ținea în dinții ferăstrăului trupul victimei, cu celălalt îi strivea capul.

Călugărița își lua micul dejun.

Soarele se ridica tot mai sus. După ce își termină masa, ea își strînse din nou, cu o înduioșătoare smerenie, „mîinile“ fioroase și-și îndreptă capul spre soare.

Fățarnica !

Dar capul i se întorcea cînd spre soare, cînd într-altă direcție.

Îi priveam fermecat mișcările elegante. Uitasem de orice frică. Agățîndu-mă de rădăcinile arborilor, mă strecuram din ce în ce mai aproape :

voiam să-i examinez mai bine ferăstraiele. Dar, o mișcare neîndemînată... m-am agățat de o rădăcină ce ieșea din pământ și am căzut. Buff !

Am sărit imediat în picioare. Prea tîrziu ! Picioarele din față ale călugăriței, împreunate atît de smerit pe piept, ca pentru rugăciune, s-au deschis deodată, cît erau ele de lungi.

Călugărița se repezi la mine. Era înaltă, foarte înaltă, de cel puțin trei-patru ori mai înaltă decît mine. Am scos un strigăt de disperare și am făcut vînt pelerinei în care era înfășurată granula. Am sărit într-o parte, dar era prea tîrziu, știam că dintr-o clipă într-alta ferăstraiele călugăriței se vor închide. Eram pierdut !

Dar deodată ce văd ? Călugărița se prăvăli la pământ.

Nici eu nu m-am mai putut ține pe picioare și am căzut lîngă ea.

E realitate ori vis ? O mîină uscată, caldă, de om, ștergea cu grijă și precauție sudoarea de pe fruntea mea. Apoi mă ridică.

Am auzit glas omenesc.

— Of, se poate una ca asta ? Se poate să ai încredere într-o asemenea ticăloasă ?

— Dumneavoastră sînteți ? Dumneavoastră m-ați salvat ! șoptesc eu. Dumcev ? !

Omul făcu o plecăciune, după moda veche :

— Da, eu sînt Serghei Sergheevici Dumcev.

Mă uitam la el fără să știu ce să spun, eram surprins peste măsură. Cum să nu rămîn uluit cînd în fața mea stătea în carne și oase însuși Serghei Sergheevici Dumcev — omul acesta atît de neobișnuit ? Purta pe spate cîteva pelerine de diferite lungimi și culori. Sub ele, o vestă din hîrtie compactă. Pe jos zăcea sacul său de drum, pesemne din gogoasă deomidă.

— Toată noaptea te-am urmărit, îmi spuse Dumcev. Am fost și în labirintul cîrțiței. Te-am strigat, dar dumneata fugeai de mine.

— Șerghei Sergheevici, am răspuns eu cu un glas stins. V-am văzut ieri... aproape de tot... Am alergat după dumneavoastră, v-am strigat... dar v-am pierdut. Și noaptea v-am căutat ! Am așteptat... Și iată că ați apărut aci deodată și mi-ați salvat viața din ghearele acestei fiare.

— A fost un fleac. Un adevărat fleac ! Chiar de la ele, chiar de la aceste fiare, am învățat cum să le răpun. Vezi în mîna mea acest ac de

viespe ? Seamănă cu o sabie. Am fost nevoit să sar pe spinarea călugăriței ca să-i distrug centrul nervoși din torace. De la cine crezi că am învățat asta ? Dumneata ai auzit despre calicurg ? Despre pompilide ? Sphecide ? Un soi aparte de viespi. De la ele am învățat !

- În Țara Codrilor de Iarbă ?
- Repetă ! Cum i-ai zis acestei țări ?
- Țara Codrilor de Iarbă.
- Justă denumire ! Țara Codrilor de Iarbă... Cîndva, foarte de demult, exact așa am numit și eu țara în care trăiesc acum. Dar cum de ai aflat ?

— Am citit-o în filele pe care le-ați lăsat (voisem să spun — sub buturugă — dar m-am fisticit)... le-ați lăsat în casa dumneavoastră.

Am dezlegat pelerina, am scos granula și i-am dat-o lui Dumcev :

— Iată, Serghei Sergheevici ! Iată granula care vă va readuce la dimensiunile dumneavoastră normale.

El o privi și spuse :

— Cerneală ! Am nevoie de cerneală ca să-mi scriu din nou jurnalul.

„Ciudat — mi-am zis — de ce oare Dumcev n-a dat nici o atenție granulei ? Sau poate că aceste granule nici nu restabilesc proporțiile reale ? Dar Dumcev nu vrea să spună nimic despre asta ?“

PRIMELE IMPRESII

De ce primele cuvinte ale lui Dumcev, văzîndu-mă în Țara Codrilor de Iarbă, au fost rostite de parcă m-ar fi cunoscut de mult ? De parcă această ciudată țară, în care apărusem, ar fi fost cel mai obișnuit bulevard dintr-un oraș oarecare unde, pe bănci, stau guvernante care tricotează și privesc cum se joacă copiii. Și pe acest bulevard m-a întâlnit pe mine — vecinul său de apartament.

În lupta dintre rațiunea umană și varietatea de instincte ale locuitorilor acestei țări a ieșit învingătoare rațiunea. Dumcev, luînd în considerație mecanismul automat al vieții insectelor, formele limitate ale instinctului lor, nu numai că n-a pierit în această țară, dar a dirijat forța instinctului lor în slujba sa, în slujba omului.

În toate mișcările lui se manifesta o liniște aparte, aș spune o liniște încordată.

Da, Dumcev nu s-a mirat de apariția mea în țara lui și nu m-a întrebat cum am ajuns aci. Pesemne că viața îndelungată în această lume,

unde ești pîndit la tot pasul de primejdii, unde cu mintea sa ageră omul trebuie să rezolve în orice clipă probleme din cele mai grele, l-a învățat pe Dumcev să nu se mai mire de nimic.

Iată-l că s-a îndepărtat la cîțiva pași de mine, a examinat niște urme, a tras cu urechea la freamătul arborilor-ierburi și a început să vorbească cu sine însuși. Pesemne că acesta era un obicei al lui statornicit în decursul zecilor de ani trăiți în Țara Codrilor de Iarbă. Vorbea foarte rar, încet și clar.

— Tu ce zici de el ? se întrebă — era vorba de mine — și răspunse pe loc : Ce să zic ? Trăncănește cam mult ! Se bîție ca un cosaș. Face zarvă. Parcă ar avea friguri, parcă ar vorbi în delir ! Dar la ce te poți aștepta de la el ? E tînăr...

Mi-am luat inima în dinți și l-am întrerupt :

— Cum vine asta, Serghei Sergheevici, că nu v-ați mirat ? Dintr-o dată apare un om aici, în Țara Codrilor de Iarbă... Iar dumneavoastră nu-l întrebați nimic !

El răspunse calm și răspicat :

— De ce să mă mir ? Totul e limpede și simplu. Oamenii au descoperit substanța unor combinații complexe care micșorează și redau mărimea, iată cum se explică apariția ta. Dumcev își pironi privirea atentă spre vîrfurile ce fremătau și întrebă încet și cu seriozitate : Dar de ce nu vin încoace și alți oameni ?

— Nu ! Nu ! am strigat eu. De ce să se ocupe oamenii cu cercetarea unor substanțe care să micșoreze și să redea mărimea ? Microscopul modern îl ajută pe om destul de bine să studieze organisme cele mai mici.

— Fără ca cineva să trăiască în Țara Codrilor de Iarbă, fără ca aceste locuri să fie studiate ? ! Totul privit doar prin lentilele microscopului ?

N-am răspuns la observația lui. Discuția noastră se întrerupse.

Apoi l-am auzit din nou vorbindu-și :

— Dar cum a apărut acest om neastîmpărat aici, în apropierea casei mele ?

— Cum ? ! am exclamat eu. Totul a început de la filele din buchet... Dumcev se uită la mine nedumerit.

— Despre ce buchet vorbești ?

— Într-o seară, în camera mea de la hotel a zburat un buchet de flori, iar în el se aflau niște file, niște file misterioase.

— Încurci ceva, tinere.

— De loc !

— Buchet de flori... file... hotel... și dădu din umeri mînios.

Am continuat :

— Filele au fost citite la microscop, filele jurnalului dumneavoastră. Fața lui Dumcev se luminează de o bucurie plină de nerăbdare.

— Așadar, a fost găsit ? A ajuns pînă la oameni ?

— Cine ? Despre cine, despre ce vorbiți ?

— Despre jurnalul meu, cu descoperirile făcute în toți anii șederii mele în Țara Codrilor de Iarbă. Au fost găsite toate, toate filele jurnalului meu ?

— Trei file ! Doar trei ! Erau enigmatice, de neînțeles.

— Vai, și cît de multe erau, cît de multe ! spuse cu amărăciune Dumcev. Abia putea să le care „cămila“ mea. Dar ea a pierit, biata mea „cămilă“, păianjenul meu. Iar eu am mers, am tot mers... Către nord-est, mereu către nord-est, spre chioșc. Am vrut să trec peste Marele Fluviu Domol. Furtună... Pluta s-a răsturnat. Un monstru de sub apă păzea jurnalul meu. Apoi... vîntul a luat filele. Vîntul...

Dumcev tăcu. Iar eu mă pătrundeam din ce în ce mai mult de credința că el se va întoarce în curînd, poate chiar astăzi, printre oameni. Și nu va mai trebui să se gîndească la cerneală, nu va mai trebui să obțină hîrtie de la viespi. Dumcev se va întoarce printre oameni și-și va reaminti liniștit totul, va reconstitui, va repeta tot ce era scris în jurnalul lui. Cîte nenorociri, cîte greutăți a avut de învins, de cîtă vitejie, trudă, perseverență, inventivitate a dat dovadă, numai pentru a îmbogăți omnia cu noi cunoștințe, pentru a pune jurnalul său în mîinile oamenilor, jurnalul din care au rămas doar trei file... Acum tot ce s-a întîmplat atunci ține de trecut...

De la bun început am vrut să deschid vorba despre asta, dar nu știam cu ce să încep. Granula se afla pe jos, înaintea noastră. Trebuia doar să desfac pelerina. Dar îi arătasem o dată granula și el nici n-a vrut să se uite la ea. De ce ?

Dumcev îmi întrerupse șirul gândurilor și-mi puse prima lui întrebare :

— Spuneai că oamenii n-au inventat încă substanțele complexe care influențează creșterea organismului viu. Dar atunci, cum ai ajuns aici ?

— S-a întâmplat să am la dispoziție un praf și două granule. Ele se găseau pe masă, în căsuța din placaj.

— Și ai înghițit praful, nu-i așa ?

— Iar această granulă, Serghei Sergheevici, a fost păstrată pentru dumneavoastră — am spus eu cu fermitate și calm și i-am întins-o.

— Un sac ! Privește ce sac bun !

— Unde ? Despre ce vorbiți ?

— Se deplasează un sac mare... Cum, nu vezi ? Dumcev arată spre o omidă mare, asemănătoare cu aceea pe care o luasem cândva drept un șarpe boa.

— De ce numiți această omidă un sac ?

Dar Dumcev o și luase din loc și fugi după omidă, dispăru în ierburi.

Se întoarse curînd și exclamă voios :

— Am urmărit-o ! Ea își împletește învelișul — gogoșa — din fire de mătase, rezistente. Iar eu am s-o gonesc din sacul acesta. O să ai un bun sac de dormit. Bătu cu palma peste sacul său de drum. Nu va fi mai rău decît acesta...

Dar eu am revenit la discuția întreruptă :

— Așadar, Serghei Sergheevici, am avut la mine două granule ! Una este aceasta...

— Iar cealaltă ? întrebă Dumcev.

— Cealaltă au rostogolit-o scarabeii...

— Înțeleg, înțeleg... Au rostogolit-o într-o sferă din gunoi. Dar n-ai putea indica locul unde ai văzut pentru ultima oară scarabeii cu sfera din gunoi ? Trebuie să le luăm granula ! Omului nu-i este greu să păcălească o fiară. Dacă scarabeii au rostogolit o sferă-magazie, adică o sferă în care își depun ouăle, atunci bila e a noastră. Dar dacă... dacă scarabeii au rostogolit sfera nu pentru urmași, ci ca s-o mănînce, atunci ea e pierdută !

O SUPĂRARE GREA

O supărare gravă, o neînțelegere apăsătoare interveni între mine și Dumcev.

Din ce se iscase ea ?

De la locul de luptă cu călugărița, din ale cărei ferăstraie cumplite mă salvase Dumcev, am plecat amîndoi în căutarea scarabeilor. Ne duceam spre rîu, ca să trecem pe malul celălalt, acolo unde scarabeii mă împinseseră în apă. Dumcev mergea înainte. El ducea pe spate un sac mare cu cartonul procurat în orașul viespilor, în mîini — o sabie.

După cum m-am convins curînd, Dumcev stătuse aproape în fiecare zi să pîndească omida care, dînd drumul firelor-sfori, se agață de o plantă și-și confecționează astfel gogoșa. Dumcev proceda astfel : tăia sforile cu o bucată ascuțită de scoică, scutura omida din gogoșa-sac, apoi îmbiba sacul cu o substanță specială. Astfel gogoșa omidei devenea un sac. În Țara Codrilor de Iarbă puteai procura și ceară, și creozot, și lacuri, și iod, și alte substanțe complexe.

Dumcev mergea ușor și repede. Iar eu mă tîram în urma lui cu legăturica mea din pelerină. În ea se aflau bila-granulă și lingura de lemn, de care nu voiam să mă despart.

Mergeam și mă gîndeam : de ce atunci cînd i-am întins lui Dumcev granula pentru creștere, el nici nu se uitase la ea, ci începuse să vorbească imediat despre... cerneală ? Ciudat... Și doar era destul să înghită granula și, peste o oră sau două, s-ar fi găsit la masa din laboratorul lui — după atîția ani de singurătate !

Aici va mai trebui să transforme în hîrtie cartonul ce-l poartă în sacul de la spinare.

Dumcev parcă ghici gîndurile mele și spuse :

— Omul a observat multe din viața insectelor, a luat multe de la ele pentru dezvoltarea culturii... Cum ar fi, de pildă, cerneala...

Am început desigur să-i explic că cerneala se produce din vopsele de anilină.

— Se vede că nu înțelegi despre ce vorbesc — obiectă Dumcev. Încă înainte de vopselele dumitale, omul a observat musca gogoșei de ristic și acele umflături ciudate pe care le lasă ea pe plante... Cerneala e un

lucru simplu, dar ce salt a făcut cultura umană o dată cu apariția ei ! Cîtă bogăție se afla în această descoperire !

— Cerneala e un lucru mărunț — am obiectat eu.

— Insecta străpunge frunza — continuă Dumcev, nedînd atenție cuvintelor mele — depune oul, apoi se formează gala în care trăiește larva. Și oamenii au început să prepare din aceste gale cerneala. Dar hîrtia ? Viespile producătoare de hîrtie au sugerat omului cum să fabrice hîrtie din fibra lemnoasă. Hîrtia din cîrpe de in era prea scumpă. Cultura umană însă cerea mult, foarte mult material pentru scris — dar care să fie în același timp ieftin și ușor de procurat. Viespile de milioane de ani curăță cu mandibulele lor fibrișoarele lemnoase, le freacă pînă ce devin praf mărunț, apoi ele secretă un lichid lipicios, cu ajutorul căruia fac o bilă de hîrtie. Această bilă o presează între fălci, o transformă într-o plăcuță subțire. Și materialul pentru pereții locuințelor lor este gata. Abia cu o sută de ani în urmă a fost descoperit secretul producerii hîrtiei din lemn. Și pe o astfel de hîrtie noi scriem astăzi și tipărim cărți. Aceasta a fost o cotitură tehnică, un imens pas înainte în cultură.

Mergeam mai departe.

Mă gîndeam ce expresie ciudată, solemnă avusese fața lui Dumcev cînd deschisese vorba despre muștele de cerneală, despre viespile de hîrtie ! Pe cîtă vreme atunci cînd îi întinsesem granula de creștere parcă nici n-o băgase în seamă. „De ce ?“ mă întrebam. Îmi trecu prin minte o vagă bănuială care mă sperie : nu cumva pasiunea și obsesia de cercetător, de descoperitor au învins în el dorința de a se întoarce în lumea celor în care trăise înainte ? Nu cumva nu mai vrea să se despartă de Țara Codrilor de Iarbă ?

Deodată Dumcev se opri și începu să vorbească singur :

— Trebuie să cred că tînarului (despre mine vorbea) nu-i vine de loc ușor să care în pelerină o povară atît de grea. Dar sacul meu este plin pînă la refuz cu carton. Și trebuie să avem mîinile libere.

Se întoarse spre mine.

— N-ar fi mai bine să ne ascundem lucrurile într-un loc sigur ? Ne va fi mult mai ușor la mers. Le vom ascunde în cuibul halikodomei.

Acest cuvînt — „halikodomei“ — îl rostise cu profund respect.

Dumcev se îndepărtă, trecu printr-o poieniță deschisă și se opri.

Un uriaș munte de piatră golaș, fără verdeață, își proptea în cer vârful înalt. De el era lipită o construcție semicirculară albicioasă, găurită în câteva locuri. Apropiindu-mă mai mult de ea, am observat că aceste orificii erau netede și rotunde.

— E cel mai bun loc pentru păstrarea lucrurilor — spuse Dumcev. Ne aflăm în fața locuinței halikodomei, albina-pietrar. Aceste insecte după ce își găuresc acoperișurile cuiburilor lor își iau zborul. Acum cuiburile sînt pustii, aici totul se va păstra perfect.

Dumcev luă din mîinile mele legătura, își potrivi mai bine sacul cu carton pe spinare și începu să se cațare cu ușurință pe munte. De acolo trecu la construcția albicioasă lipită de el.

M-am cățarat cu greu în urma lui. Dumcev coborî — folosindu-se de sfori — toate lucrurile prin gaura bolții edificiului, apoi astupă orificiul cu pietre.

— Nădăjduiesc că vei ține minte acest loc ? spuse el.

— Dar asta e imposibil !

— Învață topografia de la albine.

— Topografia ? Ce-are de a face aici topografia ? Aici e chestiune de instinct. Rezultatul a milioane de ani de adaptare. Dar instinctul e orb. Este extrem de limitat, întotdeauna automat !

Am spus asta cu oarecare asprime în glas. Oare am vrut să fiu aspru ? Am simțit totuși că tonul meu era jignitor și moralizator.

Dumcev obiectă hotărît :

— Fleacuri ! Albina găsește întotdeauna fără greș cuibul ei.

— Da ; asta așa e ! am exclamat eu vehement. Dar mutați același cuib în altă parte, fie chiar și foarte aproape, în așa fel ca albina să-l poată vedea și ea nu-și va recunoaște cuibul. Ea se întoarce numai la locul de unde și-a luat zborul. Acesta e instinctul. Iar dumneavoastră ați spus : „Omul trebuie să învețe de la albină s-o imite“. Asta e absurd ! Chiar în oceanul nemărginit un om plecat în căutarea altuia îl poate descoperi. Pentru aceasta rațiunea a creat busola și alte instrumente din cele mai complicate.

O cută mohorîtă apăru la colțul buzelor lui Dumcev. Se așternu o tăcere apăsătoare.

Apoi Dumcev spuse :

— Și totuși omul a învățat ceva de la albina-halikodoma. Ea e prima care a preparat cimentul. Din ciment ea a construit această lo-

cuință pentru urmașii ei. Pământul calcaros-argilos muiat cu saliva albinei se întărește lăsat în aer, se solidifică pentru totdeauna. Dumcev strigă aproape aceste cuvinte „pentru totdeauna“.

Pesemne că fusese foarte jignit de remarca mea, cum că oamenii n-au ce învăța de la halikodoma.

Eu tăceam.

El interpretează tăcerea mea drept o nouă obiecție și continuă oarecum provocator, fără să mă privească :

— Ea, această modestă albină-pietrar, a oferit omului în dar secretul cimentului.

Am încercat să-l contrazic, dar el m-a întrerupt cu asprime.

— Chiar omul din timpurile străvechi avea un bun spirit de observație. Un egiptean a băgat de seamă că halikodoma își construiește cuibul pe piatră din ciment. Și constructorii piramidelor egiptene au apelat la ciment, imitând astfel halikodoma. Cimentul a întărit piramidele pentru totdeauna ! Până în zilele noastre !

— Din unele piramide a rămas doar un morman de ruine — am obiectat eu.

Și atunci mi-am amintit, nu știu de ce, de o inscripție de sub desenul unei piramide dintr-un album de istorie a Egiptului antic : „Nu mă subaprecia în comparație cu piramidele de piatră, pentru că eu am fost construită astfel : o prăjină se înfunda adânc în mocirlă, apoi se scotea și se strângea nămolul adunat pe ea : cărămizile mele sînt făcute din acest nămol“.

Această inscripție pe o piramidă, făcută de un faraon, am repetat-o cu glas tare lui Dumcev.

— Știu, știu ! spuse Dumcev. Piramida lui Asihis. Lăudăroșenia nu i-a fost de nici un folos, timpul l-a dezmințit curînd. Săpăturile au stabilit că pentru întărirea cărămizilor și constructorii egipteni foloseau mortarul de var liant — cimentul halikodomei. De la ea au învățat.

— Serghei Sergheevici, construirea piramidelor de către vechii egipteni este o chestiune de istorie. Au fost descoperite acum noi materiale liante, cimentul portland, cimentul hidraulic. Cimentul a dat posibilitate să se creeze un nou material de construcție, betonul. Acum oamenii construiesc din beton armat clădiri, poduri imense, planșeuri... Și nu albina a sugerat inventarea betonului armat.

Dumcev asculta și repeta foarte încet :

— Beton armat... beton... hidrau... Nu înțeleg...

— Trebuie să recunoașteți, Serghei Sergheevici — am spus eu încet. Omul n-are ce învăța nici de la această albină, nici de la celelalte insecte, de la aceste mașini vii.

— Ce ? Ce-ai spus ?

— Toate aceste insecte sînt mașini vii. Organisme inferioare !

Ce dureros s-a schimonosit fața lui Dumcev ! Am înțeles că între noi s-a creat o neînțelegere gravă.

Am coborît de pe munte. Uite ce-am făcut, mi-am zis eu, n-am știut să mă stăpînesc, am pricinuit o durere omului de care mă atașasem încă de pe cînd nu-l cunoșteam și nici nu-l văzusem măcar. Și doar atît de mult am căutat, am așteptat întîlnirea cu el în această Țară a Codrilor de Iarbă ! El mi-a salvat viața... iar eu l-am jignit.

Mergeam în urma lui Dumcev. Soarele ajunsese sus de tot. Eu tot voiam să-i spun că mă simt vinovat față de el, dar nu știam cum să încep.

CÎND NU TE ÎNECI ÎN APĂ

Rîul Reproșurilor Tardive, de care ne apropiam, vuia și iată că de după copacii-ierburi sclipiră apele lui clocotitoare.

— O să trecem rîul cu pluta. Este legată aci, lîngă cotitură. Îndată ce ne vom afla pe malul celălalt, vom porni pe urmele scarabelor. Îi vom ajunge din urmă, le vom lua cealaltă granulă de creștere — spuse Dumcev.

Cu niște cîngi lungi (ace uscate de pin) ne-am îndepărtat de mal și am început să plutim.

Dumcev îndrepta cu mîna sa experimentată pluta spre țărm. Deodată, mi se păru că aud undeva, prin apropiere, zgomotul unor vîsle lovind apa. Am privit înapoi și... nu mi-am mai putut lua ochii. Lîngă

plută înotau niște imenși monștri de apă — „bărci“ vii cu vîsle în furchete. Aceste „bărci“, cu niște ochi roșii, mari, cu privirea fixă, cînd cercetau ceva în apă și atunci încremeneau în loc, apoi se deplasau foarte încet, cînd se repezeau deodată înainte. Vîslele lor, acoperite cu niște peri aspri, loveau apa, și cu o viteză de necrezut „bărcile“ zburau pe luciul rîului. Pieirea noastră ar fi fost inevitabilă dacă măcar una din aceste „bărci“ ar fi atins din mers pluta noastră — ea s-ar fi răsturnat imediat.

— Observă ! Gladîşul — prototipul bărcii cu vîsle. Picioarele posterioare ale acestei insecte de apă, vîslele, se țin parcă pe furche și capetele lor sînt acoperite cu peri aspri. Împinge pluta mai puternic ! strigă Dumcev. Ne ajunge din urmă gladîşul !

Și aproape în aceeași clipă ne acoperi un val. Pluta se clătină, se răsuci. Dumcev alergă spre celălalt capăt al ei. Era greu să restabilim echilibrul. Pluta era toată inundată de apă. Se lăsase într-o parte și un capăt al ei intra în rîu. Dumcev o îndreptă.

Momentul de primejdie trecuse. Dumcev vorbea din nou liniștit, lucrînd cu cangea :

— Cine știe dacă omul primitiv n-a observat cum se deplasează în apă gladîşul ? S-a uitat și a învățat să facă vîsle cu furcheți...

Dumcev nu-și termină vorba. O izbitură de jos ! Pluta se ridică vertical și amîndoi ne-am pomenit în apă.

Valurile ne biciuiau și ne aruncau într-o parte.

— Gladîşul e lîngă noi ! Scufundă-te !

Și Dumcev dispăru sub apă. M-am scufundat după el.

Halucinație ? Sub apă, în fața mea, a răsărit un foișor neobișnuit din cristal. În acest foișor, pe trunchiul unui arbore, sta liniștit Dumcev și mă invita la el prin semne.

Nu, nu fusese halucinație ! Iată că m-am pomenit și eu sub clopotul străveziu, ca de cristal.

„Argyroneta !“ mi-am dat seama, amintindu-mi de tot ce am citit în însemnările lui Dumcev despre aerostatele subacvatice.

— Respiră aici liniștit, ca pe pămînt — am auzit vocea egală a lui Dumcev, cînd m-am instalat lîngă el pe trunchi.

Am început să privesc în jur. Prin învelișul străveziu al foișorului în care ședeam, am văzut cum trunchiurile groase ale arborilor subacvatice, necunoscuți mie, se întindeau pornind din fundul rîului, se împleteau, se încîlceau, tremurau în apa tulbure și porneau în sus. Tulpinile laterale, lungi se așterneau pe cursul apei, de parcă plecau undeva, departe de tot.

Pesemne că viguroasa vegetație a Țării Codrilor de Iarbă nu mai avusese loc suficient pe pămînt și se năpustise în apă.

Deodată, de după împletiturile dense ale algelor, aproape de tot de noi, am zărit niște ochi aprinși. Niște frînghii se întindeau din creangă în creangă, de la un trunchi la altul.

Ședeam pe crengile arborelui subacvatic, prins în păienjeniș, și observam viața ciudată, capricioasă și variată a împărăției subacvatice. Printre trunchiuri, tulpini și ramuri, fremătau umbrele unor animale. Ele brăzdau apa când lin, când brusc.

— În acest clopot puteam sta liniștiți — spuse Dumcev. Înțelegi, cred, că acest edificiu ne-a scăpat de nenorocire ! Clopotul scafandru — arată el spre plasa țesută din păienjeniș de argyronetă — este eliberat treptat de apă, de către păianjen, și umplut cu aer tot de el. Fiecare bășică de aer, prinsă de păienjeniș, dizlocă după cum se cunoaște din fizică un volum egal de apă. Acum nu te mai îndoiești că omul n-avea de ce să despice firul de păr în patru, acolo unde avea în față un model gata din natură ?

„Ce prostie !“ am vrut să spun. Dar mi-am amintit de recenta noastră discuție despre ciment, mi-am amintit de jignirea pe care i-o adusesem lui Dumcev și am tăcut.

Acum, când mi se adresa din nou, am invocat incompetența mea în materie.

Ieșind de sub clopot, am urcat amîndoi pe oglinda liniștită a apei. Apoi ne-am cățărat cu mare greutate pe malul abrupt.

— Așadar, începem vînătoarea de scarabei — spuse Dumcev. Du-mă acolo unde i-ai văzut pentru ultima oară, cu sfera în care era granula. M-am uitat cu atenție, am chibzuit.

— Am văzut scarabeii de două ori. Prima dată atunci când am scăpat granula și ei au rostogolit-o după un lanț de dealuri, iar a doua oară pe acest mal. Am căzut în rîu de pe malul abrupt.

— Și de unde ai căzut ? Arată-mi locul !

L-am dus pe Dumcev de-a lungul malului :

— Acolo era o rîpă... o meandă... o cotitură a rîului — i-am spus. Dumcev mă duse lîngă o rîpă abruptă :

— Aici a fost ? Sau poate acolo ? Și acolo e o rîpă. Sau în stînga, unde cotește rîul ?

Nu știam ce să răspund. Pentru mine toate coastele abrupte și meandrele rîului semănau între ele.

— Nu te sfii ! Arată-mi măcar direcția din care ai venit din pădure spre rîu — spuse Dumcev.

L-am dus pe Dumcev într-un loc în care o tufă și arborele de lîngă ea mi se păreau cunoscute. Când m-am apropiat, am văzut că greșisem.

Am cutreierat apoi împreună pe întregul mal și în cele din urmă am ajuns la convingerea că nu voi mai descoperi niciodată locul de unde căzusem — vrînd să scap de scarabei.

Dar puteam eu oare să renunț la căutarea granulei atît de prețioase, care însemna reîntoarcerea în lumea din care venisem ? Și în clipa aceea m-am gîndit că aici, pe mal, fuseseră poate cu totul alți scarabei, iar ceilalți care m-au furat rămăseseră acolo, în dosul șirului de dealuri. O ipoteză la care nu mă oprisem de loc pînă atunci și care nu era cu nimic întemeiată. Dar nu puteam renunța la ea sau poate că nu voiam să renunț : ea mă liniștea, mă scotea din întristarea care mă cuprinsese. Am vrut să cred în propria-mi născocire.

I-am împărtășit lui Dumcev aceste gînduri ale mele. El mă privi cu atenție.

— Dumneata propui o expediție după lanțul de dealuri ? Bine, sînt de acord.

NEAȘTEPTATELE ÎNTREBĂRI ALE LUI DUMCEV

Pe măsură ce mergeam mai departe, gîndul că Dumcev nu intenționa decît să-și procure cerneală și, pesemne, să rămînă mai departe în Țara Codrilor de Iarbă, pentru a-și continua cercetările și pentru a-și scrie din nou jurnalul, devenea tot mai stăruitor. Concluzia la care ajunseseam mi se părea dureroasă și de neînțeles. De ce se eschiva de fiecare dată de la discuția cu privire la lucrul cel mai important : întoarcerea printre oameni ? De ce nu mă întreabă despre intențiile mele viitoare ?

Pesemne că arătam abătut și dezorientat. Mi-am dat seama de aceasta, observînd că Dumcev întorcea adesea capul spre mine și mă privea cu un aer neliniștit. La un moment dat se opri și, în dorința de a mă sustrage de la gîndurile mele negre, spuse :

— Dumneata desigur cunoști notele muzicale ?... Atunci trebuie să știi că s-a calculat numărul bătailor de aripă pe minut ale unei insecte.

N-am înțeles imediat despre ce vorbește.

— Ascultă ! Trece acum o albină în zbor... Ea emite în timpul zborului un anumit sunet... L-ai auzit ?

— E un „la“ !

— Exact ! Acest sunet corespunde unui număr de patru sute patruzeci de oscilații duble pe secundă. Ascultă acum și alte sunete.

— „Do“ !

— Acest sunet corespunde unui număr de trei sute treizeci de oscilații ale aripilor albinei pe secundă. Nu patru sute patruzeci, ci trei sute treizeci, cu o sută zece mai puțin. Se vede că albina aceasta e foarte obosită. În Țara Codrilor de Iarbă, și dacă îmi țin ochii închiși, eu știu în orice clipă — orientându-mă după sunete — tot ce se întâmplă în jurul meu : dacă viețuitoarele care trăiesc aici sînt obosite sau neliniștite, dacă ele zboară cu o povară sau fără, și în ce direcție zboară. Aici am verificat tabelul înălțimii sunetelor produse de diferite insecte. Cu acest tabel am făcut cunoștință încă de mult în laborator. Prin mișcarea aripilor, insectele dau naștere unor sunete care diferă unele de altele. Bătăile frecvente au o anumită înălțime, cele mai rare, o alta. Încă din copilărie am învățat să determin înălțimea sunetelor de timbru diferit. Orice muzician îți poate spune imediat ce notă a luat o cîntăreață sau un cîntăreț. Toate astea mi-au prins bine aci. Aripile locuitorilor de aici ! Ce poate fi mai interesant, mai instructiv pentru oameni, decît toate aceste cunoștințe despre aripi și zboruri.

Cotind brusc, Dumcev mă duse într-o poieniță, ce se zărea prin desişul de iarbă. În marginea poienii era legată de un arbore o viață înaripată.

Dumcev se apropie de ea și începu să explice. În cuvintele lui se împleteau amintiri despre primul și unicul lui zbor pe care-l făcuse de mult, atunci, la acel iarmaroc.

— Privește, observă ! spunea el. Iată cum trebuie construită o mașină de zbor ! Aceasta este o libelulă cu două perechi de aripi : o pereche este așezată ceva mai sus decît cealaltă. Fiecare pereche de aripi dezvoltă atît forță ascensională, cît și forță de tracțiune. Aceste aripi nu numai că susțin aparatul, dar îl și deplasează. Chiar mișcarea slabă a aripilor lungi dezvoltă o mare forță de tracțiune. Această libelulă puternică este denumită „cobilița“.

Dumcev dezlegă libelula. Ea își luă îndată zborul și dispăru.

— Așa-i că zboară frumos ? Privește, încă o libelulă legată. Partea frontală, anterioară, a aripilor este dură, iar cea posterioară, flexibilă. Astfel aripa își schimbă în mod automat unghiul de întâlnire cu valul de aer, în funcție de direcția pe care o ia libelula în zbor : în sus, în jos, la dreapta, la stînga. Nu-i așa că-i frumoasă ?

Dumcev mă privea întrebător.

Eu tăceam. El înțelese în felul său tăcerea mea.

— Ești mirat ? Și acum îți voi arăta ceva extraordinar. Iată o altă libelulă. Privește ce late sînt aripile ei — și cît de largă deschiderea lor. Acesta este un zburător foarte dibaci și foarte puternic. Dar dimensiunile aripilor ! Dimensiunile !

Am observat că deschiderea aripilor era de două ori mai mare decît insecta însăși. Dar pe mine mă impresiona coloritul lor.

Și am spus :

— Ce culori discrete și ce bine îmbinate ! Perechea de aripi posterioară are la bază o fîșie lată, maro-închis, de aceeași culoare cu trupul insectei.

Dumcev mă întrerupse :

— Parcă ai fi un copil ! Lasă coloritul și urmărește-i zborul. Vezi, acum ea se odihnește. Dar e gata de zbor. Ține aripile în poziție orizontală, gata să-și ia zborul în fiecare clipă. S-a plasat astfel, ca să poată ține piept vîntului ! Așadar, la zbor ! strigă Dumcev.

Dezlegînd nodurile frînghiilor, el împinse libelula cu sabia sa — un ac de viespe. Și ea își luă îndată zborul. Dar nu era un zbor, era un dans amețitor și grațios în aer.

— Ce abilitate, ce abilitate ! Dar și ce forță... Privește acum — exclamă Dumcev.

Într-adevăr, avea de ce te entuziasma. Libelula urmărea o pradă ; se răsturnă într-o clipă pe spinare, apoi reveni brusc la poziția normală, făcu un viraj, apoi altul și altul și prinse prada.

— Serghei Sergheevici — începui eu — toate acestea sînt interesante, dar...

Voiam tocmai să-i povestesc despre viața modernă, despre faptul că omul și-a dobîndit aripi și a devenit stăpînul aerului, dar Dumcev nu mă lăsă să scot o vorbă.

— De la libelule să învețe oamenii să-și construiască mașinile de zbor, de la libelule ! încheie el povătuitor.

Chiar în această seară — mi-am zis eu — va trebui să-i povestesc despre tot ce s-a petrecut în țara noastră în anii absenței lui... Despre marea noastră revoluție, despre marele progres al științei, despre saltul fantastic al tehnicii. Trebuie să fac asta treptat, cu precauție. El va fi desigur copleșit, buimăcit, zguduit de ceea ce va auzi. Căci multe din cele pe care are de gând să le aducă în dar patriei au fost între timp descoperite, inventate, studiate...

Începusem să urcăm un deal în pantă dulce.

— Vezi ? întrebă Dumcev și se opri chiar în vârful dealului.

— Văd în aer ca prinse într-o ceață două semicercuri. Stau suspendate în loc și iată, în alt loc, două semicercuri identice. Ciudat fenomen...

Dumcev surise :

— Cele două semicercuri sînt formate din aripile unor insecte care funcționează ireproșabil cu o viteză anumită. Privește mai bine...

— Acestea sînt muște, dar nu zboară, ci... am început eu.

— Termină, termină ! strigă Dumcev.

— Ele stau în aer !

— Da, muștele stau suspendate în aer ! Ele se pot opri în orice punct al spațiului aerian.

— Păsările zboară... începusem eu.

— Păsările ! făcu cu mîna Dumcev. Pasărea nu știe altceva decît să zboare, să planeze și să cadă jos ca un bolovan.

— Să zboare în picaj — i-am sugerat eu, gîndindu-mă la bombardierele în picaj.

— Ce ? Să zboare în picaj ? Ciudat cuvînt — spuse el îngîndurat și zîmbi ironic. Să învățăm de la păsări ? Nu va trebui oare atunci să complicăm prea mult lucrurile ? Să legăm aparatului de zbor o coadă... Să-i născocim un dispozitiv de tracțiune...

— O elice — i-am sugerat eu din nou. Un propulsor aerian.

— Nu pricep... Întreg secretul zborului stă numai în aripă. Aripa ! Aici e forță ascensională și forță de tracțiune și de dirijare. Acest lucru îl poate învăța omul nu de la pasăre, ci de la libelulă, albină, muscă ! Ele își opresc din mișcare cînd o aripă, cînd alta, ca apoi dintr-o dată să urmeze

un brusc salt lateral, în sus, în jos. Iar dacă e nevoie, pot rămîne în aer. De ce nu le cercetezi, omule, de ce nu copiezi mecanica zborului lor ?

Eu nu-mi luam ochii de la insectele ce stăteau suspendate în aer.

— Cum se numesc ?

— Sirfide — răspunse Dumcev. Larvele sirfidelor se hrănesc cu păduchii de frunze. Pentru ele am înmulțit o colonie de păduchi. Și fluturile sfingide, și multe alte insecte pot să stea în aer.

Ce putem face. Acum ca și mai înainte, Dumcev îmi arăta lucruri cunoscute oamenilor de mulți ani. Da, el voia să uluiască lumea cu descoperirile făcute cu atîta și atîta vreme în urmă. Elicoptere care stau suspendate... Avioane cu reacție... Despre acestea deocamdată n-am suflat nici o vorbă ; m-am abținut, amintindu-mi cum l-am jignit fără să vreau în discuția despre ciment și încă o dată, atunci cînd i-am numit pe locuitorii acestei țări „organisme inferioare“.

Dar se poate oare compara o insectă care stă suspendată în aer cu un elicopter ? De altfel... Elicopterul stă suspendat în aer, este adevărat, dar cu totul altfel decît insecta, datorită faptului că elicea lui se rotește pe plan orizontal. Pe cîtă vreme insecta, plutind în aer, își agită liber și ușor aripile. Nu cumva pornește de aici calea spre descoperiri surprinzătoare ? Și atunci poate că Dumcev are oarecum dreptate ?

Nu m-am putut stăpîni și am spus :

— Aeroplanele create de oameni zboară cu o viteză de opt sute, o mie și chiar mai mulți kilometri pe oră.

Dumcev se opri. Se uită cu atenție la mine și mi se păru că pâlise. Peste o clipă el surîse și-și strînse ochii, cu șiretenie :

— Păi dumneata, nene, ești un visător, un mistificator ! „Aeroplan“ ! Hm... hm... Nu-i rău născocit cuvîntul acesta. Bine, să admitem... Dar nu cumva mă considerați un excentric care îl sfătuiește pe om să copieze întru totul insecta ? Înțelege-mă just ! Cînd zic : omule, învață de la locuitorii Țării Codrilor de Iarbă, înțeleg un singur lucru : omule, pătrunde, află, studiază natura, ierburile ! Apleacă-te ! Uită-te la ce calci în picioare. Nu fi trufaș ! Aeroplanele dumitale fantastice zboară pe oră... Cu ce viteză ?

— Cinci sute, șapte sute, o mie și mai mulți kilometri...

— Prost ! Învață, te rog, de la bondar, de la muscă ! exclamă Dumcev. Bondarul parcurge într-un minut de zbor o distanță în care intră de zece mii de ori lungimea trupului său. Calculați atunci cîte lungimi ale sale depășește într-un minut aeroplanul dumitale ?

Dumcev mă privi provocator și malițios.

Începui să socotesc în minte : am presupus că lungimea avionului e de zece metri și am aflat că avionul depășește într-un minut de zbor de o mie șase sute de ori lungimea sa. O fenomenală rămânere în urmă față de bondar ! Am presupus atunci că lungimea avionului este de o sută de metri și la aceeași viteză s-a dovedit că într-un minut avionul acoperă numai de o sută șaiszeci-două sute de ori lungimea sa. Iar bondarul de zece mii de ori ! Zece mii ! !

Desigur, nu poate fi comparată o insectă cu o mașină — lumea vie cu lumea tehnicii. Mai este vorba și de faptul că dimensiunile mici, și chiar foarte mici ale insectei, îi creează condiții aerodinamice foarte avantajoase. Dacă am mări însă dimensiunile liniare ale trupului insectei, greutatea ei ar crește în progresie geometrică, cu alte cuvinte — simpla mărire a insectei, să zicem, de zece sau de o sută de ori ar anula totul, deoarece sarcina va spori de 10 sau de 100 ori.

Dar Dumcev continuă :

— Țînțarul, țințarul obișnuit, cu o mișcare, cu o singură mișcare, lovește aerul — de sus în jos — cu toată lățimea suprafeței aripilor lui. Pare a fi simplu. Dar a construit oare omul un aparat de zburat cu aripă mobilă ?

Și din nou nu știam ce să răspund.

— Dar au învățat oamenii de la insectă — spunea Dumcev — să construiască aparate care, la fel ca și insecta, să azvîrle cu aripile curenți de aer în orice direcție și să se poată ridica prin intermediul lor în orice unghi și cu orice viteză ? Răspunde : s-a ajuns să se construiască asemenea aeroplan ?

Nici la această întrebare nu știam ce să răspund. Am tăcut.

Și atunci Dumcev spuse încet, și simplu :

— Nu, nu acest tînăr va povesti oamenilor tot ce a văzut aici... O, de-aș putea să mă prezint eu însumi în fața inginerilor, să le spun : Priviți, iată schițele ! Ieri am descoperit întîmplător ceea ce mi se pare că va ajuta pentru a experimenta...

„Despre ce descoperire vorbește Dumcev ?“ mă gîndii, nedumerit.

— Să mergem la lanțul de dealuri după cea de-a doua granulă ! am spus eu, de parcă nu auzisem ultima lui frază, atît de ciudată.

— Da, da, trebuie să mergem ! răspunse Dumcev. Dar ascensiunea va fi grea. Așteaptă aci. Mă întorc îndată.

RASPLATA PENTRU PRÎNZ

Am rămas singur și am căzut pe gânduri, privind spre desigurul pădurii de ierburi.

De după un arbore cu frunza lată apărură un animal ciudat, alcătuit parcă din două baloane. Animalul se îndreptă direct spre mine. Avea doi ochi imenși. Fiecare era parcă un mozaic alcătuit din șase ochi mici. Antenele uriașe pipăiau din mers totul. Maxilarele erau înfiorătoare, semănau cu niște săbii. Toate mișcările animalului erau bruște și surprinzătoare. Cine-ar putea fi ?

Ochii în fațete. Trei perechi de picioare. Bine, dar asta e o furnică !

Atingînd ușor cu antenele tot ce i se ivea în cale, furnica coti pe neașteptate spre stînga. Începu să alerge. Mă interesa încotro și pentru ce a pornit atît de preocupată ?

Destul de abilă, furnica s-a urcat pe trunchiul unui arbore, pe o frunză gigantică. M-am cățărat după ea pe frunza de dedesubt — o pînză mare, păroasă, ce se legăna ușor. Se poate să fi fost un brusture. Dînd capul pe spate, am văzut niște animale stînd strîns lipite între ele, prinse de suprafața inferioară a frunzei. Erau grase și de un verde ca iarba. Din cînd în cînd, unul din ele rămînea suspendat pe șase piciorușe subțirele, apoi se lipea din nou de frunză și-și proptea trompa lungă și ascuțită de miezul ei succulent.

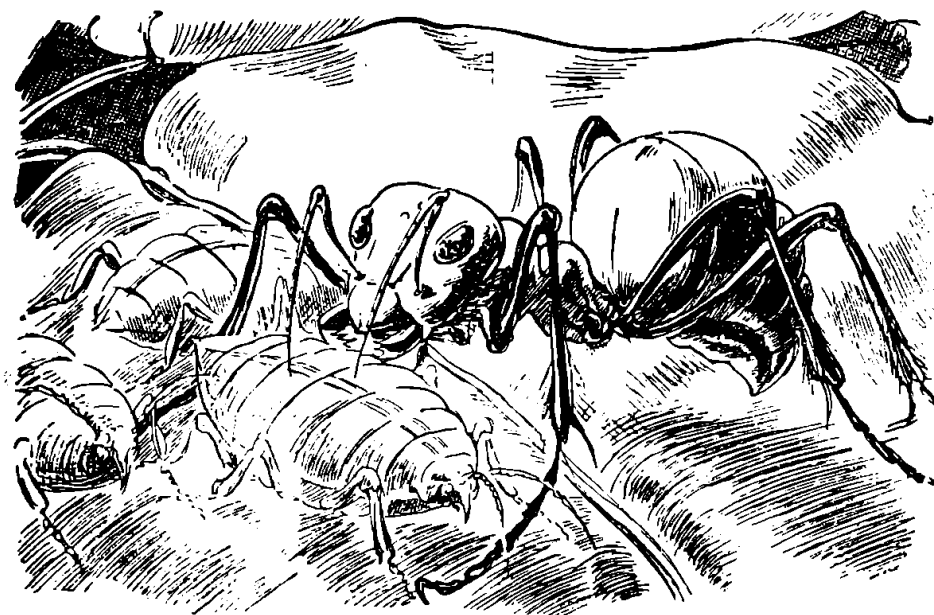
Animalele sorbeau sucurile frunzelor și, sub ochii mei, aceste vietăți deveneau din ce în ce mai grase. Erau păduchi de frunze ! Am în fața mea o gigantică fabrică de zahăr sau, mai bine zis, de sirop de zahăr.

Păduchele de frunze ! Există păduchi catifelăți, negri, există alții de un galben străveziu sau, cum sînt aici, de un verde ca iarba. Păduchele este o insectă cu totul neînsemnată — așa se spune în popor. Păduchii nu se apără niciodată, de nimeni, în nici un fel de condiții. Orice vietate din lumea animală are prieteni, are și dușmani, are mijloace de apărare. Dar păduchii de frunze ? Ei sînt leneși și deopotrivă de indiferenți față de orice. La fel de indiferenți și față de destinul lor. Păduchele înghite prin trompă suc din miezul frunzei, își umple pîntecelul cu sirop de zahăr și asta-i tot.

„Sudoarea cerului“, „Saliva stelelor“ — așa a numit cu peste două mii de ani în urmă învățatul roman Pliniu cel bătrîn roua dulce care cade

uneori ca din cer pe cel care stă sub un pom. Cerul e senin, soarele este la zenit. De unde vine roua ? Mai târziu, s-a găsit explicația — e opera păduchilor de frunze. Ei lasă pe frunzele arborilor niște picături lipicioase : „roua de miere“. Prin mișcările piciorușelor, ei aruncă picături din acest sirop. O ușoară adiere de vînt și „roua de miere“ cade la pămînt.

Mergînd pe urmele furnicii, m-am pomenit pe teritoriul unei originale fabrici de sirop de zahăr.

Furnica de culoare închisă alerga repede de la un păduche la altul și atingea cu mare grijă, cu antenele ei, pîntecul rotund, cînd al unei vite verzi și grase, cînd al alteia. Aceasta se ridica și în capătul posterior al pîntecului ei apărea deodată, strălucind în soare, o picătură rotundă de lichid străveziu. Furnica înghițea cu lăcomie aceste picături. Dar iată, după cît se vede, s-a săturat. A trecut cu grijă de pe frunză pe trunchi, iar de pe trunchi a început să coboare cu mișcări abile la pămînt. Am urmărit-o — de acolo unde mă aflam, așezat pe frunza mea. Dar iată că a apărut o altă furnică. Atingînd-o cu antenele pe cea dintîi, a oprit-o în loc. Prima furnică, cea sătulă, s-a lăsat pe piciorușele dinapoi și, întinzîndu-și capul înainte, a dat drumul din gură unei picături de sirop. Cea flămîndă s-a întins spre cea sătulă, care-i cedă o parte din sirop. Începură

să vină într-acolo și alte furnici. Prima furnică, care își luase hrana de la păduchi, începu să „ofere“ fiecăreia dintre ele câte puțin sirop.

Toate acestea erau foarte amuzante. Dar și mie mi-era foame. Să rămân flămînd cînd mă aflu chiar pe teritoriul unei fabrici de zahăr ? Nu, e absurd ! De ce n-aș gusta și eu din acest aliment ? Să mă duc mai aproape de văcuțele verzi.

M-am tîrît o distanță destul de mare, pînă la locul unde ambele frunze, cea de sus și cea de jos, veneau aproape în atingere. Frunza-pînză vibra, se legăna. O singură mișcare greșită și m-aș fi rostogolit, aș fi căzut jos.

Și totuși am ajuns în locul din care vroiam să-mi iau hrana.

Acum păduchii erau aproape, lîngă mine.

Am atins cu mîna o vită grasă. Am atins-o o dată, de două ori. Am procedat la fel ca furnica. Vita îmi oferi imediat o picătură mare de lichid dulce și parfumat.

Așa am trecut de la una la alta, din ce în ce mai încîntat de gustul admirabil al acestui sirop.

„Oare Serghei Sergheevici a gustat vreodată din această licoare atît de dulce ? m-am gîndit eu înveselit și am hotărît să cobor neîntîrziat. E posibil ca Dumcev să se fi întors între timp. Îl voi invita și pe el la ospăț. Dar înainte de a coborî, încă o înghițitură !... În clipa aceea, o lovitură în creștet, bruscă, puternică, mă doborî. Am început să mă zbat pe pînza imensă a frunzei. Două furnici se năpustiseră asupra mea.

PE DRUMUL MARE

Una din furnici mă tîrî de pe frunză pe trunchi, iar de pe trunchi, direct jos. Cealaltă furnică alerga după noi. Dacă cea de a doua furnică, mai mică, ar fi ajutat-o cu adevărat pe prima, n-ar fi fost de loc bine de mine ! Dar spre norocul meu, ea își propusese, dimpotrivă, să-și stingherească tovarășa. Cînd alerga înainte și mă trăgea înapoi — în sus pe trunchi — cînd, oprindu-se de-a curmezișul drumului, își expunea spina-

rea ca să se împovăreze, neapărat, cu greutatea corpului meu. Astfel o stingherea foarte mult pe furnica cea mare. Eu m-am lămurit repede ce se întâmplă.

Mark Twain descrie cum două furnici, găsim un picior de cosaș, l-au cărat acasă la ele :

„După niște raționamente cu totul anapoda, ele iau piciorul de ambele capete și-l trag din rășputeri, în direcții opuse. La un mic popas, se sfătuiesc. Amîndouă văd că ceva nu-i în regulă, dar nu sînt în stare să priceapă ce anume. Din nou apucă piciorul — rezultatele continuă să fie aceleași. Începe sfada : se învinuiesc reciproc că nu procedează cum trebuie. Amîndouă se aprind și în cele din urmă discuția se transformă în păruială. Ele se agață una de alta, încep să se roadă cu fălcile, și se rostogolesc pe jos, pînă ce una din ele se rănește la mîină sau la picior, și se oprește ca să-și lecuiască vătămătura. Are loc împăcarea și începe din nou munca comună și lipsită de sens, ca înainte, numai că acum cea rănită nu încetează să fie o piedică pentru cealaltă. Străduindu-se din rășputeri, cea sănătoasă cară povara și o dată cu ea și furnica rănită care, în loc să cedeze prada, stă agățată de ea.“

Cine n-a observat viața furnicilor, „munca“ lor !

Au existat oameni care au considerat furnicile niște animale cu o înaltă organizare, înzestrate aproape cu rațiune.

Dar are dreptate Mark Twain spunînd despre furnică : „Este uluitor cum un șarlatan teribil ca acesta a izbutit atîtea veacuri să tragă pe sfoară întreaga omenire, aproape !“ Și adaugă : „Furnica muncește bine atunci cînd este urmărită de un naturalist fără experiență, care trage concluzii eronate“.

Dar atunci cum ajunge totuși povara în furnicar ? Numai pentru că fiecare furnică, deși își stingherește vecina, cară totuși povara în cuibul ei. Astfel un grăunte oarecare, tîrît de furnici în furnicar, se deplasează pe curba cea mai capricioasă : cînd înainte, cînd înapoi, cînd la dreapta, cînd la stînga. Și tot timpul acest grăunte se învîrtește și se răsucesce.

Mi-am amintit de toate acestea în timp ce furnicile mă transportau și am început să chibzuiesc cu înfrigurare cum să scap de ele.

Iată că una din furnici mă împinse jos de pe trunchi ! Dar eu m-am agățat într-o clipită de un dîmbuleț, de tulpina arborelui și mi-am întins

îndată piciorul de care mă apucă numaidecît cealaltă furnică. Mă prinsese și începu să mă care în sus. În felul acesta ea mă feri să cad la pământ.

Astfel, adaptîndu-mă în fiecare clipă la toate absurditățile „ajutorului lor reciproc“ le-am „ajutat“ pe furnici să mă coboare cu precauție pe pământ.

Abia aici am băgat de seamă că spre tufele unde pășteau cirezile de păduchi se așternea o cărare bătătorită de furnici. Pesemne că ea se întin-

dea pînă la furnicar. Drumul era acoperit cu furnici ce forfoteau repede — alergau grăbite la păduchii de frunze.

Furnicile care mă răpiseră mă cărau pe o șosea bine nivelată. Aici ele fură ajunse din urmă de alte cîteva.

În clipa aceasta, am văzut că în dosul arborilor-ierburi se mișcă doi gîndaci mari, strălucitori. Și mi se păru că trag cu niște frînghii o bîrnă roșie, cu litere aurii gigantice... „Pioner 3 M“ — am citit și m-am gîndit : „Visez — cu siguranță, visez !“

Furnicile m-au apucat și au început să mă tîrîie pe pămînt.

„Trebuie să cîștig timp — mi-am zis eu. Ori se va întoarce Dumcev și mă va salva, ori va trebui să născocesc eu însumi ceva.“

M-am uitat la acele ființe care mă răpiseră și nu mi-am putut stăpîni un hohot de rîs. Căci tot ce mi se întîmpla era în primul rînd caraghios.

Aveam de îndeplinit o acțiune foarte simplă : să stingheresc furnicile care mă tîrăsc spre furnicar și să le ajut pe acelea care mă trag în altă direcție.

Și atunci să mă fi văzut ! Le ajutam cînd pe unele, cînd pe celelalte. Astfel, mă aflam cînd într-o margine a drumului, cînd în cealaltă. Apoi m-am pomenit din nou pe șoseaua furnicilor.

Cu cît se „ajutau“ mai mult furnicile între ele ca să mă transporte, cu atît mai ușor îmi venea mie să le stingheresc : ba mergeam înainte, ba înapoi, sau mă instalam pe spinarea uneia din ele.

Îmi dădeam însă seama că mă tîrăsc totuși spre furnicar. Și în clipa în care mă voi pomeni acolo, va începe cel mai groaznic supliciu.

Pentru un moment, mi-am amintit de o poză dintr-o carte veche de științe naturale : „Furnici nomade africane, atacînd o viperă cu coarne“. Așa suna explicația de sub ilustrația în care o armată imensă de furnici nimiceau șarpele ce se zvîrcolea în convulsii.

Da, n-are să fie bine de mine !

Mă durea spinarea, mîinile îmi erau zgîriate.

Dar ce văd acolo, în fața mea ? Dealul-furnicar ! Deși foarte încet, totuși sînt tîrît într-acolo. Eram disperat.

Simțeam că puterile mă părăsesc, încetul cu încetul, și dealul-furnicar se tot apropia.

„LAMEHUZA TE VA SALVA !“

Deodată am auzit un strigăt :

— Ține-te bine ! Nu te lăsa impresionat de nimic !

Cel care strigase era Dumcev. Pesemne că se întorsese și, negăsindu-mă în locul unde mă lăsase, dăduse fuga să mă ajute.

— Serghei Sergheevici, ce să fac ?

— Economisește-ți puterile !

— Furnicarul... Acolo... acolo mă duc !

— Înțeleg ! Văd ! striga Dumcev. Nu face nimic, lasă-te în voia furnicilor ! Tot nu vei scăpa de furnicar !

— Acolo e pieirea !

În clipa aceasta, furnicile mă îmbrânciră în altă parte și abia atunci am priceput răspunsul lui Dumcev.

— Serghei Sergheevici ! Priviți... Priviți... Ce să fac ?

— Te va salva lamehuza !

— Cine ?

— La-me-hu-za ! mi-a ajuns pînă la urechi glasul lui Dumcev.

N-am înțeles acest cuvînt. Dar nu-mi ardea să mai pun întrebări. Dumcev dispăruse undeva. Apoi apăru din nou în alt loc al drumului. El mîna în fața lui cu un băț lung un animal roșcat cu un cap prelung și cu antene lungi, în chip de bolduri.

Ciudat gîndăcel ! Dumcev mîna gîndăcelul pe drumul care ducea la furnicar.

— Aceasta e lamehuza ? i-am strigat.

— Nu ! Acesta este gîndăcelul pișcător. Lamehuza va veni !

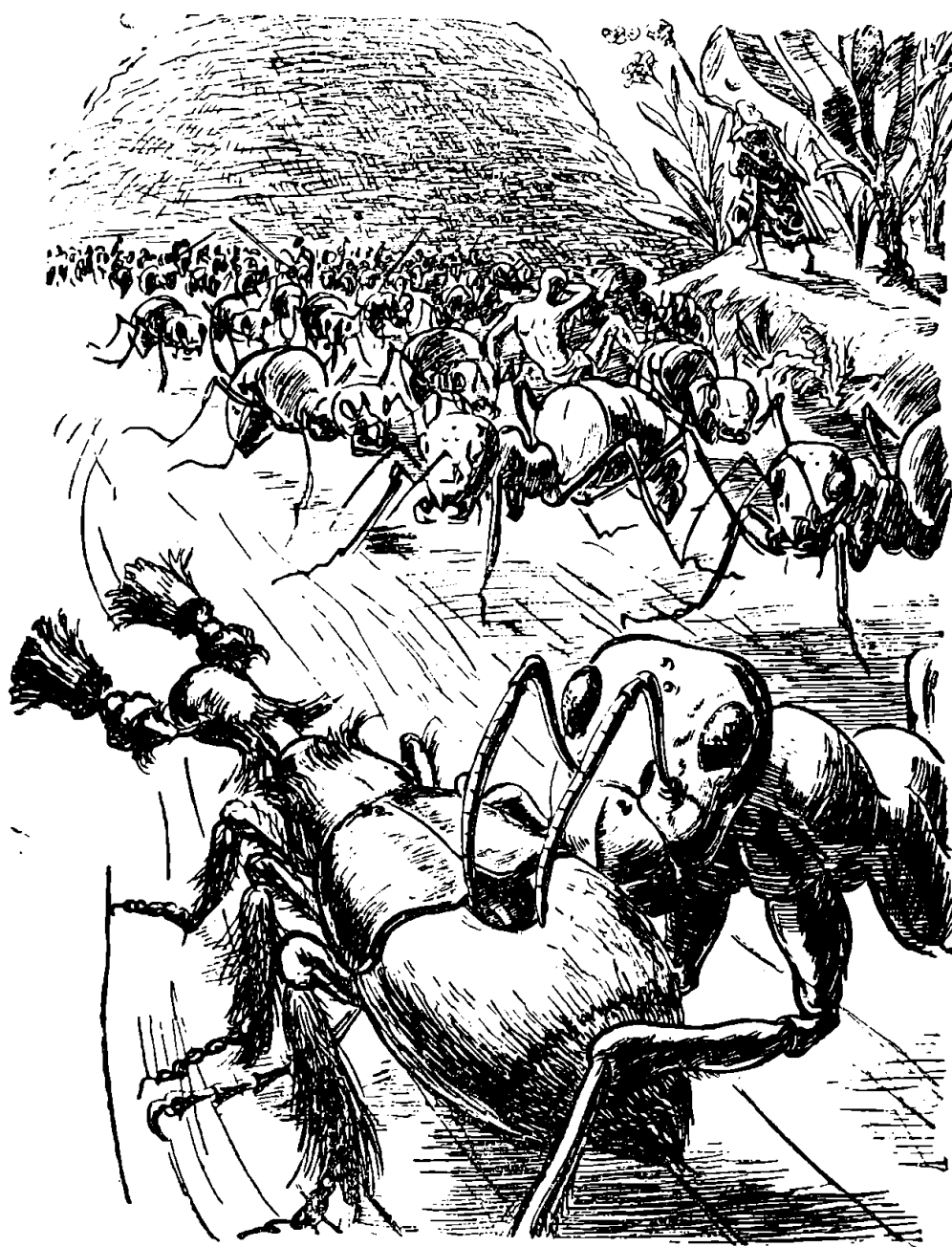
Împinse gîndăcelul spre furnici, acestea se năspustiră asupra lui.

— Strecoară-te mai aproape de el !

— De ce ?

— O să înțelegi mai tîrziu totul !

Gîndăcelul își oferi furnicilor pîntecele, ele îl atinseră cu antenele, făcîndu-l să le verse hrana. Se petrecu ceva cam în felul celor văzute de mine atunci cînd furnica sătulă o hrănea pe cea flămîndă. O ceată de furnici se năpusti asupra gîndăcelului. Un miros de eter se răspîndi în aer.

L-am ascultat pe Dumcev și m-am strecurat spre gândăcel. Furnicile se aruncau asupra lui, se delectau cu lichidul cu miros de eter pe care îl secreta el.

Furnicile mă stropiră cu picături mărunte, acre, de acid formic. Aceasta a fost salvarea mea! Ferocitatea și presiunea furnicilor slăbea în mod simțitor.

Ele continuau să mă împingă, dar fără zelul și înverșunarea de pînă atunci.

Dar ce se va întîmpla cînd mirosul acidului se va volatiliza ?

— Dumcev ? am strigat. Ce are să se mai întîmple cu mine ?

— Te va salva lamehuza ! veni un glas din depărtare.

Un munte uriaș, cu vîrful în cer, imobil și negru îmi răsări în față.

— Furnicarul ! am șoptit eu. Și am înțeles din nou că pieirea mea este inevitabilă.

Zadarnic priveam în jur. Dumcev nu se mai zărea. Mi-am ridicat privirea și pentru o ultimă oară m-am uitat la soare.

Apoi furnicile m-au tîrît în orașul lor.

TRÎNTORI, OASPEȚI, GAZDE

În furnicar năpădiră dintr-o dată asupra mea hoardele de locuitori. Mă atingeau, mă pipăiau, dar plecau fără să-mi pricinuiască nici o durere.

Am apreciat sfatul pe care mi-l dăduse Dumcev abia în aceste clipe, cînd mă aflu în furnicar. Mirosul de acid formic, cu care eram împrășcat, înșelase furnicile. Instinctul lor a fost indus în eroare. Acest miros a acoperit, a ascuns furnicilor prezența unui străin în sălașul lor.

Nu astfel se explică oare faptul că în furnicar fel de fel de intruși se hrănesc cu rezervele îmbelșugate de alimente pregătite de furnici pentru urmașii lor ?

Și cîți sînt dintre aceștia ! Nici nu-i poți număra !

Într-un furnicar trăiesc oaspeți nepoftiți de cele mai surprinzătoare tipuri. Pe cine nu găsești aici ? Păianjeni, cîinele-babei, fluturi fără aripi și cu aripi scurte, mii și mii de trîntori nechemați.

Unii dintre ei nu aduc nici folos și nici pagubă furnicilor. Alții nu atacă niciodată furnicile sănătoase, însă curăță furnicarul de cadavrele furnicilor și ale larvelor moarte, devorîndu-le. O treabă folositoare ! Serviciul de salubritate al orașului de furnici este îndeplinit de gîndăceii din

familia hister. Există însă și unii paraziți care aduc gazdelor mari nenorociri.

Dar puteam eu oare, din primele minute când ajunsesem aici, în furnicar, să mă gândesc la aceste exemple, bune pentru cursul de darvinism ? Desigur că nu. De toate acestea mi-am amintit mult mai târziu.

Încă acolo, pe drum, când am fost stropit cu acid formic, aș fi putut, probabil, înșela furnicile, aș fi putut ieși din cercul lor, aș fi putut pleca. Dar n-am făcut asta : pe tot drumul și mai departe, pe ambele lui părți, umblau sute de furnici, iar mirosul acidului formic putea să se volatilizeze înainte ca eu să ajung într-un loc sigur. Și furnicile m-ar fi târît din nou spre „orașul“ lor.

L-am ascultat pe Dumcev și am așteptat ajutor, dar am început să am îndoieli : oare va veni curînd izbăvirea ? Unde și cum mă va găsi Dumcev ? Cum va reuși să mă scape de nenorocire ? „Te va salva lamehuza...“ Nu cumva mi s-au năzărit aceste cuvinte ? Ce încet trece timpul !...

Atingerile furnicilor deveneau tot mai dureroase, le simțeam din ce în ce mai tare. Mirosul salvator, care înșela instinctul furnicilor, începuse pesemne să se volatilizeze. Și furnicile se apucaseră să mă îmbrîncească cu putere, mă târau, mă trăgeau undeva, în adîncurile „orașului“ lor. Nu mă puteam ridica cu totul — galeriile, trecerile, coridoarele furnicarului erau prea joase. Puteai doar să șezi, să te tîrăști sau să mergi foarte aplecat.

Deodată m-am pomenit într-o beznă, plină de foială, plină de fel de fel de zgomote, foșnete și mirosuri pătrunzătoare, amețitoare. Străbăteam niște treceri, camere, coborîri, mine adînci, din nou niște cămăruțe...

Cîndva, de mult de tot, pe cînd eram un băiețaș, împreună cu alți copii stricam furnicarele. Tăiam, parcă, furnicarul și-l vedeam în secțiune. În fața noastră apăreau galeriile în care se găseau pupele ; camerele cu larvele ; camerele unde erau aranjate ouăle.

Mi-am amintit aici toate acestea. Cît de departe era totul — cît de mult timp trecuse de atunci !...

Am început să mă gândesc că în curînd călătoria mea se va termina și la capătul ei mă aștepta moartea. M-au năpădit amintirile. Și în întuneric, vedeam precis căpriorii și grinzile — crenguțe și ace de cetină — așezate astfel ca nimic să nu se năruie. Aceste părți de lemn ale construcției se țineau bine. Pesemne că erau întărite între ele cu pămînt bătătorit.

Cît de tare am amețit din pricina acestor foșnete și zgomote, din pricina mișcării neîntrerupte de la un etaj la altul. Ciudată oboseală ! M-am rezemat de un perete, dar furnicile m-au înconjurat și au început să mă zgîlție cu tot mai multă furie și răutate. Deodată, o izbitură puternică. Am căzut, acoperindu-mi capul cu mâinile. Dar furnicile se dădură înapoi. Ce s-a întîmplat ? Nu pricep. Hoardele de furnici alergau, goneau în mare viteză — atingîndu-mă, sărind peste mine și îmbrîncindu-mă.

ÎN SFÎRȘIT,
AM ÎNȚELES SEMNIFICAȚIA CUVÎNTULUI „LAMEHUZA“

M-a izbit în față un miros puternic, necunoscut. Mirosul acidului formic era acrișor și pătrunzător, acesta însă era dens, bogat și picant. Am deschis ochii și am auzit un glas din depărtare :

— Lamehuza ! La-me-hu-za ! Am adus în furnicar lamehuza !... Unde ești ?

Vocea lui Dumcev se apropia. Dar unde este el ? Unde ? E întuneric și nu-l pot vedea. Și deodată am simțit strînsoarea puternică a unei mîini de om.

— Dragul meu oaspete ! Doar ți-am spus : te va salva lamehuza... Vino, vino după mine ! striga la urechea mea Dumcev, în timp ce mă țira după el.

— Unde mergem, Serghei Sergheevici ? Încotro ?

— Nu te teme, acum nu le mai arde de noi. Acum a venit la ele lamehuza.

— Lamehuza ?

— Ah, da ! Dumneata nu știi cine este lamehuza ! Mai repede ! Mai repede !

Mă apucă de mînă.

Cu o sprinteneală uimitoare, în patru labe, iar uneori tîrîș, el trecea dintr-o galerie într-alta, cobora de la un etaj la altul prin niște treceri aproape verticale.

Zgîriindu-mi genunchii și palmele, lovindu-mă de multe ori cu capul de niște grinzi, zoream în urma lui.

— Am să-ți explic totul mai tirziu. Mai repede ! Acum furnicilor nu le arde de noi : vor începe îndată beția.

— Cine ?

— Furnicile.

— Beția ?

— Da, da ! Îndată ce apare lamehuza în furnicar, furnicile uită și de larvele lor, și de pupe, și de muncă, și de ouăle din care apar mai târziu urmașii lor, și încep beția. Privește, privește !

— Nu văd nimic.

— Am azvîrlit lamehuza într-una din galerii. Vezi, toate au luat-o la fugă într-acolo. Mirosul condimentat al lamehuzei le atrage. Este un narcotic care le aduce pe furnici într-o stare de beție. Ele aleargă spre acest miros din toate colțurile furnicarului... Lamehuza, la fel ca și gândăcelul cu antenele ca boldurile, elimină un lichid îmbătător. Dar această băutură este mult mai tare. Locul de pe corpul lamehuzei prin care elimină acest lichid este acoperit cu mici pămătufuri din perișori galben-aurii, de lungimi diferite. Furnicile ling cu lăcomie lichidul, inspiră vaporii lui și se îmbată atît de tare, încît lamehuza începe liniștită și cu totul nestîngherită să devoreze comoara neprețuită a furnicarului : ouăle care se păstrează în galerii. Lamehuza este mai înfricoșătoare decît gândăcelul cu antene ca boldurile. Asta e răzbunarea pentru cele ce ai pățimit dumneata, dragul meu prieten !

Așa vorbea Dumcev și-și croia drum înainte.

Acum lumina zilei se strecura în furnicar și ne lumina oarecum drumul pe care zoream.

LA PORȚILE ORAȘULUI

Eram aproape de ieșirea din orașul furnicilor. Lumina pătrundea în galerii.

— Acum, mai multă băgare de seamă — spuse Dumcev. Colo, la ieșirea din furnicar stau paznicii !

— Paznicii ? Dar lamehuza ? l-am întrebat.

— Se vede că mirosul ei n-a pătruns încă pînă la furnicile-paznici. Ele stau în dosul acestei spărturi care este poarta deschisă a furnicarului.

— Și atunci, ce-i de făcut ?

— Iată o armă !

Dumcev rupse o bucată de grindă subțire și mi-o întinse. Era o parte dintr-un obișnuit ac de pin.

— Eu am la mine — spuse el — pumnalul meu, arma de care nu mă despart niciodată : acul sphecidei. Să stăm jos. Uite aici. Să ne odihnim puțin. Furnicile s-au îmbătat. Dar noi tot vom fi fugăriți. Ne vor urmări paznicii.

Ne-am instalat pe o ieșitură a peretelui. Era un loc ferit, liniștit. De aici îi puteam observa pe paznicii ce se aflau la poarta furnicarului. Dumcev strîngea în mîna dreaptă acul brun, strălucitor. Vorbeam fără grabă. Ne odihneam.

— Ce nenorocire ar fi pentru noi — spuse Dumcev — dacă acest furnicar ar avea uși vii.

— Uși vii ?

— Cum, n-ai auzit de ușile vii ale furnicarelor din țările calde ? Acolo spărturile în furnicar nu lasă să treacă lumina. Furnicile astupă cu capetele lor colțuroase și ascuțite toate intrările. Asemenea uși vii desigur că se și mișcă puțin. Există și depozite vii — ulcele de miere vii. Acestea sînt tot furnici. Pîntecelul uriaș, umflat ca un balon, al unei asemenea furnici, are culoarea și transparența chihlimbarului. El este plin cu miere. Așa își păstrează furnicile rezervele lor. Desigur că aceste magazine vii nu muncesc, nu ies din furnicar. Rezervele lor sînt completate de către furnicile muncitoare.

— Serghei Sergheevici ! Furnicarul acesta poate fi comparat cu construcțiile termitelor, care sînt numite uneori furnici albe. Îmi amintesc că am citit cîndva, într-o povestire dintr-o revistă, că palatul unui guvernator din India s-a năruit într-o bună zi ros de termite. Tot acolo se pomenea de o întîmplare care mi s-a părut amuzantă : într-o noapte, un arab s-a culcat înfășurat în pelerina sa și a adormit. Cînd s-a trezit dimineața s-a văzut gol : termitile îi distruseseră pelerina.

— Ce să vorbim de pelerină ! Să vezi construcțiile acestor termite ! Sînt admirabile ! Și cît de variate ! Ele își aleg cu multă pricepere locul pentru construcție. Au orașe subterane, dar au și orașe care se înalță mult deasupra pămîntului, la șapte-opt metri. Totodată, fiecare oraș este construit în felul său : unele orașe au formă conică, altele piramidală. Termitele australiene au cuiburi în busolă sau meridionale. La aceste cuiburi poți deosebi pereții transversali și cei longitudinali. Pereții sînt așezați astfel, încît axa longitudinală a secțiunii este îndreptată dinspre nord spre sud, iar cea transversală, dinspre vest spre est. Aceste direcții coincid cu atîta precizie cu acele busolei, încît călătorii rătăciți, uitîndu-se la cuibul termitelor, pot întotdeauna să se orienteze. Poate că termitele își construiesc astfel orașele-cuiburi ca să le apere de încălzirea excesivă : pereții longitudinali au partea cea mai mică a suprafeței lor expusă la soare.

Am ascultat cu atenție și cu un imens interes tot ce-mi povestise Dumcev despre termite.

— Dar aceste furnici... începui eu.

— Termitele nu trebuie numite furnici. Ele nici nu se înrudesc măcar cu furnicile. Pe oameni îi impresionează dimensiunile construcțiilor lor. Într-adevăr, construcțiile termitelor sînt uriașe. Termitele trec printr-o metamorfoză incompletă — larvele lor abia ieșite din învelișul oului seamănă într-o oarecare măsură cu insectele adulte. Furnicile noastre suferă o metamorfoză completă. Din ou iese larva, dar ea nu are nici o asemănare cu insecta adultă : este un animal fără picioare, care seamănă cu un sac. Ea trebuie să mai suporte o serie de modificări radicale, să treacă printr-un stadiu de liniște deplină, stadiul de nimfă, și abia după asta devine furnică. Furnicile trebuie să așeze, să instaleze în „orașul” lor și să hrănească pe toți acești urmași : ouăle, larvele, pupele... În furnicar există un număr incalculabil de intrări, treceri, camere, cămăruțe, galerii și etaje.

Dumcev tăcu. Acolo, la intrare, se mișcau furnicile-paznici.

— Acum e timpul !

Mi-am strîns arma în mînă. Ne-am repezit afară din furnicar.

— Nu privi în urmă ! am auzit în spatele meu glasul lui Dumcev. Începusem să alergăm pe lângă furnicile-paznici, când deodată ne-am pomenit pe o cărare liniștită, la distanță de drumul furnicilor.

Îmi amintesc de zgomotul puternic care m-a asurzit când am ieșit din furnicar. Îmi amintesc și cum i-am respins pe paznici cu sulita mea — un rest dintr-un ac de pin — cum am lovit pe unul, pe altul, cum am sărit peste niște pietre și cum în cele din urmă m-am pomenit pe o cărare liniștită și pașnică.

Dumcev mă ajunsese din urmă.

— Mai repede, vino după mine ! Sîntem urmăriți !

Într-adevăr, furnicile erau pe urmele noastre, aproape să ne ajungă.

În față aveam o costișă de nisip. Dumcev pășise tocmai pe marginea costișei, dar mă apucă deodată de mînă și mă trase brusc deoparte.

— Mai departe ! Mai departe de margine !

Ocolind costișa, ne-am pomenit în capătul ei opus. Și astfel am reușit să derutăm furnicile.

Furnicile care ne urmăreau apărură tocmai în capătul de unde făcuserăm noi ocolul. Ele alergau în șir una după alta.

— Serghei Sergheevici ! Uite ... uite o furnică ... E aproape de tot ! ...

— Foc cu mitralii ! strigă deodată puternic Dumcev. Foc cu mitralii !

„Ce absurditate ! îmi trecu prin minte. E o glumă ? O ciudățenie a lui Dumcev ? Sau o nebunie a lui ?”

— Cu mitralii ! Dumcev aproape răgușise strigînd. Foc ! comandă el.

Și atunci se petrecu ceva de neconceput pentru mine.

O ploaie de pietre se abătu asupra urmăritorilor noștri. Se auzi iarăși și iarăși :

— Foc cu mitralii !

Și din nou, din nou „ghiulelele“ de nisip loveau în inamicii noștri. De unde ? Cum ? Cine ne luase apărarea pentru a ne salva ?

Nu înțelegeam nimic, dar vedeam cum furnicile-potere, împrășcate cu nisip, cădeau de pe pantă, lunecau și nimereau într-o groapă. Iar de acolo, din groapă, zburau iarăși și iarăși pietre, boabe de nisip, fiecare de mărimea capului unei furnici, zburau și loveau în inamic.

Alte furnici se năpusteau pe costișă, dar fiecare urmăritor, ajungînd sus, nu se putea menține pe marginea povîrnită — ploaia de nisip îl doboră, pămîntul se năruia sub picioarele lui. El cădea, se cățara din nou, dar din nou ploaia de nisip se abătea asupra lui, și furnica cădea în groapa de unde cineva, la comanda lui Dumcev, trăgea în urmăritorii noștri.

Eram nedumirit, uluit !

Dumcev mă privea cu șiretenie și rîdea. Dar cînd se termină canonada, și nu mai rămăsese în viață nici un urmăritor, el mă luă de mînă și mă duse cu precauție spre rîpa de unde se trăsese focul.

— Privește !

Și atunci am văzut animalul despre care scrisese Dumcev în filele din jurnalul său, am văzut leul furnicilor, care-i nimicise „cămila” (păianjenul) ce-i purtase sacul.

MISTERUL COSTIȘEI DE NISIP

Din nisip se zărea un cap plat, voluminos. Fălcile erau ca niște coarne, ascuțite și lungi. Monstrul se ascunsese în nisip, arătîndu-și doar capul său mare, extraordinar.

— Salvatorul nostru ! spuse Dumcev.

— Ce foc precis !

— Da, larva leului furnicilor. Un animal de pradă. Ea trece printr-un șir de prefaceri, pentru ca să ia pînă la urmă înfățișarea unei insecte ce zboară fără vlagă și care seamănă ca aspect cu libelula.

Îl ascultam pe Dumcev în timp ce tot mai vedeam cum se rostogolesc furnicile în bîrlogul monstrului.

Fața lui Dumcev era concentrată și tristă. El povestea despre leul furnicilor, dar toată vremea părea că se gîndește la altceva. Am înțeles că Dumcev își adusese aminte de „cămila” sa.

— Leul furnicilor — spunea el — are și dexteritate de artilerist, și măiestrie de inginer. El și-a construit această pîlnie, în așa fel încît furnica pe care a doborît-o să alunece neapărat în jos.

Ne-am îndepărtat. M-am uitat la Dumcev. Deodată, ochii lui mari, cenușii se însuflețiră.

Mă opri și exclamă :

— Spune-mi, cum ai nimerit în oraşul Censk ?

M-am fisticit. Aşteptasem această discuţie, mă pregătisem pentru ea, dar acum, în clipa aceasta, mă temeam parcă de ea... Cîte ar trebui să-i povestesc ! Cît de mult s-a schimbat Rusia !

I-am răspuns într-o doară :

— Cu trenul... — şi mi-am amintit că biletul meu pentru rapidul de Moscova s-a pierdut.

— Ai venit aşadar cu trenul, apoi cu caii, pe drumul cu hurducături. Roţile trec bocănind pe traverse... Şi se întîmplă ca trenul să deraieze...

Am făcut pe un ton sec următoarea observaţie :

— Inginerii au construit rambleuri după calcule matematice precise. Iar specialiştii calculează unghiul taluzului natural pentru fiecare caz în parte.

— Acolo aveţi matematica. Iar aici iată : leul furnicilor construieşte fără nici o matematică o astfel de groapă, încît ajunge ca o furnică, o singură furnică să treacă pe marginea gropii şi echilibrul terasamentului să fie ameninţat. Înţelegi : e suficientă greutatea corpului unei furnici, şi deodată se cascadează o prăpastie ! Un abis ! Iar dumneata zici : calcule... ingineri... geologi... unghiul taluzului natural... Furnica a călcat pe margine, boabele de nisip s-au rostogolit şi ea nu mai poate ieşi de acolo. Aici nu există greşeli ! Dacă leul furnicilor îşi construieşte groapa prea puţin povîrnită, furnica iese, mitraliile n-o doboară şi stăpînul gropii moare de foame. Iar dacă pîlnia este prea verticală, furnica va trece peste ea, terenul se va prăbuşi şi stăpînul gropii va fi acoperit cu nisip. Nu, aici totul e precis. Ce măiestrie !

Eu cunoşteam deja unele lucruri despre leul furnicilor din filele jurnalului lui Dumcev, dar ascultam cu atenţie.

— Şi cum se face groapa asta ? În spirală ! Leul furnicilor umblă în cerc, apucă cu un picioruş nisipul, îl pune pe cap şi-l azvîrle afară. Aşa străbate un cerc, apoi al doilea, mai îngust. Cercurile se tot micşorează mereu pînă se obţine un con răsturnat. Leul se îngroapă în locul cel mai adînc al gropii din nisip.

— Un instinct uimitor ! i-am spus lui Dumcev. Insecta nu pricepe, hotărît, nu ştie nimic din tot ce face, acţionînd ca o maşină bine pusă la punct.

— Ca o maşină pusă la punct ? Locuitorii acestei ţări, maşini ? mai întrebă Dumcev, gîndindu-se la altceva şi tot grăbindu-şi paşii.

„AERUL“ CLÍPELOR TRECUTE

LABORATORUL VIU

O fi vrut Dumcev să mă uluiască, să-mi arate ce a descoperit el în această ţară. sau poate. că neatenţia mea mi-a jucat o festă ? Nu ştiu.

Iată cum a început totul. Mergeam amîndoi spre un şir de dealuri nisipoase. Deodată Dumcev coti brusc spre dreapta şi dispăru.

Asta s-a petrecut în timp ce ne aflam în nişte hăţişuri dese. Am făcut cîţiva paşi, dînd tufele la o parte, şi m-am pomenit într-o poiană. Am hotărît să-l aştept pe Dumcev aici. Dar îndată ce-am păşit în poiană, un animal ciudat, cu trei cozi, se îndreptă asupra mea...

Am sărit într-o parte, m-am oprit. Nu există nici o îndoială, acesta era un vierme. Dar cu trei cozi ! ? Iată ce m-a mirat.

— Serghei Sergheevici ! l-am strigat.

Nici un răspuns.

Am făcut cîţiva paşi şi am rămas din nou uluit. Ce-i asta ? În aer, în jurul meu, se rotea un animal. Deodată, el îmi bară drumul. M-am speriat. Apoi am înţeles : un fluture. Da, dar un fluture fără cap !

Pe neaşteptate se ivi Dumcev.

— Văd că eşti mirat...

— Unde am nimerit ?

— Eşti pe cîmpul unde fac operaţii.

— Operaţii ? !

— Da, operații ! Și n-o să spui că medicina n-are ce învăța, studiind fiziologia locuitorilor acestei țări. Vă mirați ? Pentru mine e suficient.

— Nu pricep nimic...

— Veți vedea aici rezultatele metodelor mele chirurgicale. Am verificat mai întâi și m-am convins, cu ajutorul experiențelor, că anumite părți ale insectei au murit. Iată, de pildă, crisalidele fluturilor. Nu le-am tăiat capetele și totuși fiecare crisalidă și-a terminat dezvoltarea și s-a prefăcut într-un fluture adevărat, dar fără cap. Și continuă să trăiască astfel, fără cap. Bineînțeles, nu va trăi mult... Dar tu ? se adresează el deodată unei albine ciudate, care se țira pe o frunză. Cu tine e mai greu : nu vrei să porți pe umeri un cap străin ! Ajunge, încetează să-ți mai cureți antenele ! Altfel ai să-ți rupi capul... E greu cu albina ! mi se adresează Dumcev. Ea nu lasă să-i crească pe umeri un cap străin.

— Extraordinar !... am bliguit fisticit.

— Ce găsești atât de extraordinar ? Să mergem, o să-ți mai arăt câte ceva. Oare știu fiziologii noștri ?... începu Dumcev.

— Dați-mi voie ! am exclamat eu. Din nou se tîrăște ciudățenia asta spre noi : un animal cu trei cozi.

— Nu-i nici o ciudățenie. Este rîma mea de experiență. Am îndepărtat o parte din țesuturile de la capătul trupului ei și am făcut o mică experiență. Și coada tăiată a șopîrlei crește din nou. Nu, nu e de loc o ciudățenie. Aș vrea să spun medicilor oculiști : „Colegi, v-ați gîndit oare de ce rîma, deși oarbă, reacționează totuși la lumina felinarului ? Trageți din asta concluzii ! Fiți atenți : Experiențele mele au dovedit...”

Dar eu nu-l mai ascultam. Văzusem deodată ceva cu totul nou, ceva atât de caraghios, încît am exclamat :

— Cine sînt aceste... frumuseți ?

De tulpinile unor arbori erau legați trei cosași foarte deosebiți unul de altul : unul cenușiu cu cap verde, unul verde cu cap cenușiu și un cosaș cu cap de greiere.

— Le-am ajutat tuturor să-și schimbe capetele — spuse Dumcev, și-și examinează pacienții. Operația a reușit. Capetele s-au prins — rosti el și dezlegă insectele de arborele de care fuseseră prinse.

Cosașii făcură un salt și dispărură în tufișuri. Pentru o clipă, ne apărură în față cosașul cu cap de greiere.

— În urma experiențelor făcute aici — continuă Dumcev — am ajuns la concluzia că în organismul insectei sînt ascunse forțe necunoscute, nedescoperite de știință. Faci o experiență, operezi un animal și vezi cum se produce în el un proces complex, începe o nouă formă de existență a animalului. Un membru s-a modificat, altul s-a restructurat, iar animalul... se vindecă. Căci locuitorilor acestei țări, insectelor, li se regenerează picioarele, aripile, antenele, ochii pierduți. Mi se pare că această uimitoare regenerare a organelor pierdute este legată de procesul de năpîrlire, de hormonul de năpîrlire. Eu fac experiențe cu insectele în mediul lor natural în care trăiesc, sar, zboară, în care trec prin toate stadiile de dezvoltare, se hrănesc, se înmulțesc și mor. Efectul acestor experiențe este cu mult mai mare decît al celor din laborator. Numai făcînd asemenea cercetări asupra fiziologiei insectelor am putut stabili unde se află centrii de formare a speciilor noi, care regenerează organele pierdute.

Am găsit aici și unii locuitori la care în locul organului pierdut crește un altul, care îndeplinește o cu totul altă funcție. Se știe, de pildă, că palocinikului care și-a pierdut o mustăcioară-antena îi crește uneori... un picior în plus. Există un anumit centru, îl vom numi convențional, un punct al organismului, care formează, care creează două membre : antena și piciorul. Și nu întotdeauna acest centru „înțelege“ ce are de făcut. Cît de folositor, cît de important va fi acest lucru pentru oameni ! Cît de multe va sugera el fiziologilor, medicilor !...

Dumcev se opri lîngă un arbore singuratic. Vîrful îi era rupt, dar nu se desprinsese, ci atîngea pămîntul, formînd un arc. Stînd lîngă acest arc, Dumcev privea în zare.

— Ascultați, voi, locuitori al Țării Codrilor de Iarbă ! Milioane de ani ați păzit, ați ascuns de om tainele voastre. Eu le-am dezlegat. Eu voi fi acela care va preda oamenilor aceste rezultate.

În jurul nostru, cît cuprindeai cu ochii, se întindea o țară verde — Țara Codrilor de Iarbă. Ea foșnea, vuia, nu se potolea nici o clipă. Și cuvintele lui Dumcev se mistuiră, se pierdură în acest zgomot puternic, în acest vuiet neconținut.

Am pornit mai departe.

Desișul de ierburi începu din nou să se rărească și iată că apăru lanțul galben de nisip al dealurilor.

Nemaiputîndu-mi stăpîni bucuria am exclamat :

— Uite, aici au rostogolit scarabeii granula mea cu sfera lor și au mînat-o în dosul șirului de dealuri ! Acolo, fără îndoială acolo, e cea de-a doua granulă a noastră, care ne va restitui dimensiunile normale. Și amîndoi ne vom întoarce printre oameni !

Cu ce entuziasm am strigat aceste cuvinte ! Dar Dumcev părea că nu le auzise. El privea în tăcere spre desișul ierburilor albastre-verzi, apoi începu să vorbească. Și-mi amintesc, îmi amintesc bine fiecare cuvînt al său.

— Doresc eu oare să mă mai întorc printre oameni ? se întrebă Dumcev pe sine însuși. Printre oameni... Închise ochii și începu să fredoneze încet de tot : „Furtuna-ncețoșează cerul...”

Dar nu reuși să continue. Nu-și mai amintea cuvintele cîntecului. Începea din nou, și din nou se încurca.

— Vezi — spuse Dumcev, cu amărăciune — am uitat cîntecul meu preferat.

Îi înțelegeam tristețea. Îi plăcuse atît de mult muzica, cîntase atît de mult.

Ca să-l sustrag de la gîndurile triste, i-am spus :

— O să vă reamintiți, o să reconstituiți și o să scrieți din nou acolo, printre oameni, jurnalul pe care l-ați pierdut.

Dar Dumcev nu asculta. Căzu pe gînduri, apoi rosti încet :

— Să intru în casă. Să iau din raft volumașul de versuri al lui Pușkin : „Hotar dorit al sufletului meu...”

— Serghei Sergheevici ! am exclamat eu. Îndată ce v-am văzut, am vrut să vă spun : Oamenii... Țara... Totul s-a schimbat !... Am vrut să vă spun totul, mă pregăteam, dar amînam. Și iată că acum...

— S-a făcut ora trei — mă întrerupse brusc Dumcev, ridicînd capul și uitîndu-se la flori. Ești tare obosit. Avem în fața noastră un urcuș greu. Să ne odihnim puțin. Trebuie să ne refacem forțele.

Ne-am instalat la poalele unui deal. Dumcev scoase din sacul de drum un șervețel de mătase, o farfurie de lemn, linguri de lemn acoperite cu lac, și se duse mai încolo.

— Aici ! Iată, aici îmi păstrez rezervele mele !

Am văzut o ulcică mare de lut vîrită în pămînt. Dumcev dădu la o parte capacul. De sub el apăru un șervețel de hîrtie, strîns legat cu o sfoară. În ulcică se găsea polen de flori bine amestecat cu miere. Am înțeles imediat că șervețelul fusese confecționat de viermii de mătase. Erau mulți în Țara Codrilor de Iarbă. Iar lacul cu care erau acoperite lingurile a fost preparat de păduchii țestoși. Dar nu puteam pricepe cu nici un chip cine a confecționat acest vas de lut ? Și, ținînd lingura în mînă, înainte de a începe să mănînc, mi-am amintit de niște ulcele la fel cu acelea care cădeau din copaci.

— Nu te sfii, mănîncă — spuse Dumcev. Aceste ulcele sînt fabricate din pămînt, de viespea-eumena. Muind bulgărașii de lut cu saliva ei, ea modelează un cuib pentru generația viitoare. Apoi vînează, paralizază păianjeni și omizi și îi așază în ulcele. Pe acest aliment proaspăt, viespea își depune oul și astupă vasul cu pămînt. Și așa se face că aceste ulcele de lut atîrnă de crengile tufișurilor. Din ou iese larva viespei, se hrănește cu alimentele proaspete, pregătite pentru ea, se dezvoltă. Și atunci cînd se transformă în insectă adultă, iese din cuibul ei de lut și-și ia zborul. Ulcelele goale cad la pămînt.

Eram tare flămînd și mîncam în graba mare, agitat și cu lăcomie. Dumcev își păstra ca întotdeauna expresia lui obișnuită, concentrată și plină de demnitate.

— Scarabeii... scarabeii... Cu ajutorul cărei unelte reușește omul să șlefuiască o sferă, s-o facă egală, regulată din punct de vedere geometric ? întrebă deodată Dumcev, gîndindu-se probabil la granulă.

N-am apucat să-i răspund.

— Știu, știu ! continuă Dumcev. Vei spune că are nevoie de un strung. E nevoie să fie îmbinată mișcarea de rotație a obiectului ce trebuie prelucrat cu mișcarea de translație a sculei care strunjește. Scarabeul însă își face sfera lui rotundă și regulată, fără măcar s-o urnească din loc. El o construiește, stînd în vîrful bulgărașului de gunoi. Întorcîndu-se în toate direcțiile, ia cu fălcile din gunoi bucățică după bucățică și o așază la temelie — mărește, modelează, frămîntă, îndeasă, netezește. Sfera e gata, e rotundă și egală. Ei ! E timpul să pornim ! Înainte marș, după scarabei !

DUMCEV ÎNCEARCA SĂ MA DISTREZE

Din această campanie, pornită pentru a găsi cea de-a doua granulă, nu a ieșit nimic. Absolut nimic ! Zadarnică a fost toată călătoria noastră ! Vîntul hoinărea pe vîrfurile dealurilor, clătina ierburile-arbori și ne tot lovea în față cu o ploaie de nisip, cu grăuntele mare. Stăteam în vîrfurile unui deal. Dincolo de el se vedea un șes cenușiu, lipsit de vegetație. Pustiul, singurătate, totul în jur mohorît. Și la fel ca înainte, mi-am spus : „Aceste dealuri sînt doar ridicături deasupra vizuinelor unor mici animale sălbatice. Dar unde, unde sînt scarabeii ?“

— Scarabeii își modelează sferile primăvara devreme — spuse Dumcev, parcă ghicindu-i gîndurile. Pesemne că sfera cu granula a fost rostogolită de o pereche de gîndaci întîrziați. Cum arătau scarabeii care au rostogolit sfera după șirul de dealuri ? Descrie-i ! Poate că voi reuși să-i identific.

— Sămănau cu niște cavaleri negri — i-am spus.

— Dar nu s-ar putea ceva mai precis ? Doar sînt fel de fel de scarabei... Foarte diferiți unii de alții.

— Mai precis ? Nu pot.

— Dacă scarabeii ar fi mîncat granula... — Dumcev își strînse pleoapele și mă privi cu un zîmbet ușor — ei ar fi devenit desigur giganți și i-am fi putut vedea imediat. Dar asta nu s-a întîmplat. Prin urmare — încheie Dumcev, serios, de astă dată fără nici o ironie — prin urmare, rămîne să presupunem că acești scarabei, așezînd oul în sferă, au îngropat-o în pămînt, așa cum procedează ei de obicei.

— Ne-am ostenit zadarnic umblînd atîta — am spus eu, amărît.

Am început să coborîm dealul. Vîntul sufla din spate. Arborii făceau un zgomot trist în urma noastră. Sufletul îmi era mîhnit. Mă tot uitam la umbra mea : era încovoiată și mă însoțea supusă și obosită, împleticindu-se o dată cu mine !

De fiecare dată cînd ajungeam la cîte un loc greu de trecut, Dumcev mă lua de mînă și mă ajuta grijuliu să mă cațăr.

— Te invit la mine la masă ! spuse Dumcev. Ai mai fost din întîmplare într-una din casele mele. Acum te invit să vizitezi o altă locuință de-a mea, cea de vară.

Peste un minut începu să vorbească singur :

— Ascultă ! Musafirul trebuie înveselit, trebuie distrat. E adevărat, locuința în care am să-mi aduc oaspetele nu e grozavă. Aș fi putut s-o construiesc mai bine și s-o împodobesc. Dar dacă aș fi pus în fața casei, de ambele laturi ale porților, două tarantule în poziție amenințătoare, probabil musafirul meu s-ar fi speriat. Totuși nu era greu de loc : luam două tarantule și le împăiam bine. Poteca din curte ar fi trebuit s-o acopăr cu elitre de buburuze, ca la vechea casă. Este un material de nădejde, solid. Și culoarea lor este potrivită : roșu cu galben... Dumcev se întoarse către mine : cu muzică n-am să te pot încă distra în timpul prânzului, n-am convocat muzicanții.

— Ce fel de muzică ?

— O să am o orchestră ! De jur împrejur am așezat căsuțe-loji. Fiecare lojă este închisă cu o ușă bine ajustată, dar care se deschide ușor. În centrul curții, la pupitrul meu de comandă, se împreună sforile de mătase, legate de fiecare ușă. Stînd la pupitru, pot deschide ușile fie în toată lărgimea lor, fie lăsînd o mică crăpătură ; de asemenea, pot deschide alternativ cînd o ușă, cînd alta, cînd toate deodată. În loji se află orchestranții. Iată, de pildă, cosașul. Are un arcuș admirabil : o fișie dințată, exact ca un fus curbat, brăzdat de-a curmezișul cu douăzeci și patru de știrbituri triunghiulare. Țsta-i instrument, nu glumă ! Cosașul este stîngaci !

— De ce stîngaci ?

— Fiindcă-și poartă arcușul pe partea stîngă a elitrei. Rezonatorul este o pieleță întinsă care vibrează la zguduirea întregii rame.

— Dar, dați-mi voie ! am strigat eu. Aici e totul la un loc : și arcușul și vioara.

— Da, ar merita ca muzicanții și maeștrii noștri violoniști să arunce o privire aici. Din păcate orchestra nu este încă completă. În schimb îl voi ului pe oaspetele meu și-l voi bucura cu altceva. Din arșiță îl voi introduce de-a dreptul în camera „fîntînilor“. Da !... Spune-mi, te rog — mi se adresează el — nu te miră oare că în fond conductele noastre de apă se construiesc la fel cum se construiau și în Roma antică ?

Începusem tocmai să explic sistemul de debit al apei sub presiune la casele cu multe etaje, dar Dumcev rîse :

— N-am ajuns prea departe de experiențele anticilor ! Nici n-am ajuns să ne gîndim că apa poate să se ridice singură în sus.

— Să se ridice singură ? am întrebat.

Dumcev zîmbi condescendent.

— Știm doar că în orice plantă apa care vine din sol urcă spre tulpină. Asta nu numai pentru că planta absoarbe apa prin tulpină ; ea ajunge singură acolo, pornind din rădăcină. Nimic mai simplu ! Am luat tulpina unei plante ; cum știi, este alcătuită dintr-un sistem de peri-țevișoare goale, din cele mai subțiri. Am instalat această tulpină într-un eleșteu săpat lîngă casa mea. Capătul tulpinii atinge ferestrele etajului întii. Apa se ridică pînă sus și se oprește.

— Înțeleg, Serghei Sergheevici, apa se ridică în virtutea unei legi.

— Da, da, legile naturii ! spuse Dumcev. Observați natura și nu veți mai cheltui atîta forță, muncă și zbucium pentru a mîna apa la etajele superioare.

Aici însă Dumcev se încurcase pur și simplu. Încurcase în acest moment toate proporțiile : statura unui om normal și cantitatea de apă necesară lui.

Era cazul să-l contrazic, să-i spun că apa se poate ridica, în vasele capilare, doar la o înălțime infimă. Apa capilară nu i-ar ajunge omului nici măcar pentru o linguriță de ceai.

Dar nu i-am spus nimic din toate acestea lui Dumcev. N-am pomenit o vorbă despre faptul că în timpul anilor îndelungați de viață în Țara Codrilor de Iarbă i s-au format în modul cel mai firesc alte reprezentări despre distanțe și volume — cu totul alte reprezentări decît ale tuturor celorlalți oameni. El n-ar trebui să transpună atît de categoric noțiunile sale în lumea în care trăiesc oamenii.

După ce povesti despre conducta sa de apă, Dumcev trecu la felul în care este iluminată locuința sa. Lumina o produce fără foc, fără ardere. Sursele unei asemenea lumini există din belșug în Țara Codrilor de Iarbă : insecte, bacterii, putregaiuri fosforescente.

Aici, în Țara Codrilor de Iarbă, tot ce vezi îți pare de necrezut. Totul în jur este atît de uluitor, încît ți se pare neverosimil. Într-adevăr, cum o fi arătînd casa lui Dumcev ? Nici nu pot să-mi imaginez. Dar cuvintele lui cu privire la iluminatul neobișnuit al casei sale au fost convingătoare. Doar fusese într-una din casele lui. Aceste gînduri îmi readuseră în memorie un alt tablou. Mă vedeam în teatrul nostru. Ascultam un raport despre noile surse de lumină, despre folosirea lor la prezentarea spectacolului.

Îmi amintesc că în raport se spunea că licuricii le-au sugerat oamenilor de știință ideea de a folosi „lumina rece“. S-a calculat că la becul cu incandescență numai trei la sută din energia ce se consumă se transformă în radiație luminoasă, iar restul se răspîndește în aer sub formă de căldură. În schimb, la licurici coeficientul de randament atinge nouăzeci la sută !

Îmi amintesc că un ziar scria, în legătură cu aceasta, următoarele :

„Dacă jumătate din becurile cu incandescență din țară s-ar înlocui cu noi surse de lumină, s-ar putea obține o economie grandioasă de energie electrică.“

Ne-am grăbit pașii. Pădurea de ierburi începu să se rărească. Ici-colo, se zăreau poteci, alei și poieni cu tufe plantate — rod al muncii și grijii omului. Se vedea că ne apropiam de locuința de vară a lui Dumcev.

— Ce-i asta ? mi-a scăpat o exclamație.

De după verdeța tufelor și a arborilor rari se aprinse, în jocuri de culori, nuanțe și modele nemaivăzute, un panou gigantic.

O MARE DESCOPERIRE SAU O MARE EROARE ?

— Te miri ? mă întrebă Dumcev .

— Nu, nu ! i-am răspuns. Nu-i cuvîntul potrivit. Nu-i numai mirare : sînt pur și simplu fermecat de această priveliște neobișnuită !

— E numai gardul. E doar gardul casei mele...

Într-adevăr, aveai ce admira : culori de un galben viu, semănînd cu coaja unei lămii coapte, se împleteau aici cu culorile aprinse ale frunzelor de toamnă și cu culoarea rece, de un albastru-cenușiu, pe care o are uneori cerul aspru nordic. Și niște mici pete de un alb strălucitor, inele negre, dungi violete erau răspîndite în combinațiile cele mai bizare pe aceste suprafețe.

Soarele își juca lumina pe originala și gigantica cortină de teatru, „gardul“, cum a denumit-o cu desconsiderare Dumcev.

Ne-am apropiat.

Din pământ ieșeau niște grinzi oblice, acoperite cu ghimpi tari, ascuțiți.

— Picioarele de cosași, o palisadă potrivită pentru castelul meu — explică Dumcev. Iar între ele am întins aripi de fluturi. Iată, acestea de un galben viu, ca lămâia, sînt aripile fluturelui krușinnița : litera „C“,

de un alb imaculat, este reversul aripilor fluturelui de aprilie : iată craniul și două oase, desenul de pe spinarea fluturelui-sfinx antropos.

Culorile se contopeau armonios și acopereau palisada.

Ne-am apropiat de poartă.

Mă tot uitam la ea și nu mă mai săturam : canaturile porții erau parcă din metal : străluceau ca un bronz bine lustruit. Părea că un meșter nevăzut mi-a prezentat pe gard și pe poartă cea mai uluitoare gamă de culori — de la roșu la violet. Ce bogăție de culori, ce strălucire, ce abundență de nuanțe ! M-au impresionat în mod deosebit nuanțele auriverzui ale părții inferioare a gardului.

Am exclamat :

— Niciodată n-am văzut asemenea culori !

— Poarta este făcută din aripile gîndacului arămiu. Dar nu despre asta e vorba ! De aici oamenii pot extrage — spre folosul lor — cîte ceva.

Ce puteam să-i răspund ?

Mă întrebă :

— Ce vezi aici ?

— Culori de o tărie, de o strălucire nemaiîntîlnită...

— Oaspetele meu s-a uitat, a văzut și totuși... n-a remarcat nimic — spuse Dumcev, privind spre desenele frumoase ale gardului său.

Așteptam invitația să intru în curte, dar Dumcev nu se grăbea.

— Îmi amintesc cît de plicticoasă și de monotună era culoarea caselor în orașe ! Cît de mohorîte și triste erau casele toamna, cînd ploua mărunț ! Lumina soarelui care răzbate pe neașteptate printre nori le făcea și mai triste parcă. Dar acum, ce culoare au casele în orașe ? Ploaia nu spală vopseaua de pe clădirile voastre ? Nu se decolorează vopseaua la soare ?

— Se fac reparații, se zugrăvește din nou, și clădirea pare proaspăt construită — i-am răspuns dezorientat.

— Vopsele, butoaie de vopsele ! Zugravi cu găleți de vopsele, arhitecți, muncă nesfîrșită... Să amesteci, să tot amesteci vopselele, ca să obții pînă la urmă un colorit spălăcit, plicticos, care se stinge repede.

— Păi, cum altfel ?

El continuă :

— Casele, străzile și orașele oamenilor trebuie să înflorească și să strălucească în toate culorile curcubeului. Așa cum joacă în soare culorile și sclipesc în nuanțele cele mai neprevăzute aripile fluturilor.

— Asta nu-i posibil !

— Ba e posibil ! Culorile și vopselele mele nu sînt dintr-acelea cu care sînteți voi obișnuiți. Dar înțelege-mă : aici e vorba de cu totul altceva. Acestea nu sînt vopsele din găleata zugravului, aici nu avem de-a face nici cu chimia și nici cu pigmenții ! Acestea sînt vopsele veșnice, care nu pălesc, culori vibrante asupra cărora timpul nu-și poate pune pecetea. Ele nu se decolorează niciodată. Privește cu atenție ! Aceste aripioare sînt transparente !

Mă uitam, priveam cu atenție, dar tot nu-l înțelegeam pe Dumcev.

El mă privea provocator și, din nu știu ce pricină, era nu numai serios și concentrat, dar chiar trist după cum se părea. Nu cumva din pricină că nu-l înțelegeam ?

Dumcev spusese : culori veșnice ! Dar aripioarele fluturilor sînt fragile și fluturii trăiesc doar cîteva zile sau o săptămînă-două !

Stăteam în fața cortinei de teatru multicoloră, strălucitoare sau, cum spunea Dumcev, lîngă „gardul“ casei sale, îl ascultam tulburat și simțeam : cuvintele lui izvorau din inimă, dar substratul lor rămînea pentru mine ascuns.

Era însă atîta sinceritate în glasul lui Dumcev, încît mi-am spus : „Aici nu poate fi vorba de o greșeală !“ Apoi deodată mi-am dat seama : „Nu, asta nu e posibil — e totuși o greșeală ! Nu pot exista vopsele veșnice ! Și-apoi, cum vine asta, doar el însuși zice că aripioarele sînt străvezii. Ele sînt într-adevăr foarte fragile, instabile. Nu — am hotărît eu — asta-i o înșelătorie bizară. El se înșală pe sine însuși. Este un om singuratic, pierdut de decenii în Țara Codrilor de Iarbă, indus de sine însuși în eroare.“

Dumcev se uita la mine, aștepta. Trebuia să spun ceva.

— Nu-mi dau seama cu nici un chip de ce sînt veșnice aceste culori. Ceea ce este vopsit își pierde inevitabil, cu vremea, culoarea.

Ca întotdeauna ierburile foșneau, se legăneau, se plecau. Dumcev nu se mai uita la mine. El privea fix în depărtare, de parcă examina dincolo de zidul verde al ierburilor viguroase și foșnitoare ceva vizibil doar lui. Continuă să vorbească cu o voce agitată și plină de amărăciune :

— Ce-i de făcut ? Cum să explic oamenilor că e vorba de cu totul alte culori decît ale florilor ? Piciorul-cocoșului galben, albăstreaua, macul

de un roșu viu se'decolorează, pălesc. Dar aici nu se întâmplă așa — aici e vorba de cu totul altceva. Cum să explic ? Aici natura culorilor este alta. Culorile gardului meu nu se veștejesc și nu se sting niciodată ! În teatru orchestra creează o furtună de sunete care cresc... Dar unde este creșterea corespunzătoare a culorilor ? Ah, această „verdeață“ decorativă a primăverii desenată pe placaj și carton ! Se schimbă ea oare simultan cu muzica orchestrei ? Nu ! Culorile au încremenit o dată pentru totdeauna...

Ascultam și-mi spuneam : „Omul acesta greșește ! E o greșeală pe care n-o vede, n-o bagă în seamă !“

Ierburile foșneau tot mai surd, minunata perdea în spatele căreia se afla casa lui Dumcev ardea și strălucea tot mai puternic, tot mai viu.

Eu ascultam și rețineam fiecare cuvânt al său :

— Toate acestea trebuie explicate oamenilor. Și atunci culorile, strălucind și bucurînd ochiul omului, îl vor ajuta să muncească, să trăiască, îl vor înviora, îl vor mîngîia, îl vor inspira ca muzica, cîntecul... Intrați ! Intrați în casa mea ! încheie Dumcev, împingînd canatul de bronz al porții.

Pe lîngă noi trecu în fugă o furnică. Dumcev se uită la ea și, cu o neliniște neașteptată, își apucă sabia — acul de viespe, se repezi spre furnică și exclamă :

— Ce s-a întîmplat ? ! Ce s-a întîmplat ? !

În exclamația lui se simțea neliniștea și surprinderea. Nu pricepeam despre ce este vorba și am alergat spre el.

— S-a întîmplat ceva în Țara Codrilor de Iarbă — spuse Dumcev și începu să numere cu glas tare, uitîndu-se cu atenție la antenele-mustăcioare ale furnicii : Cinci, zece, douăzeci... Oho ! Ia te uită, nenorocire !

Apoi mai opri o furnică și începu din nou să numere :

— Cinci... zece... treizeci... patruzeci de mișcări ale antenelor !

— Ce numărătoare bizară !

— Trebuie să ne ascundem !

Dumcev mă prinse de mînă.

— Furnicile vorbesc... — șopti el.

— Ce spuneți ! Ce-i cu dumneavoastră ?

— Mai repede acasă ! strigă Dumcev. Nu, nu ! Nu aici, ci în casa aceea în care ai mai fost, în cea pitită adînc în pămînt.

Și am luat-o împreună la fugă. Dar de cine fugeam ? În timp ce alergam, eu îi puneam întrebări. Era caraghios și absurd.

- De ce fugim ?
- E alarmă printre ierburi !
- Dar ce s-a întîmplat ?
- Să nu te împiedici de rădăcini... Furnicile mi-au spus că sînt din cale-afară de alarmate.
- Dar furnicile vorbesc ?
- Ține-te de mine. Mă luă de mînă. La fel ca toate celelalte insecte — îmi răspunse el.
- Dar furnicile nu zumzăie, nu cîntă !
- Trebuie să vezi...
- Ce să văd ?
- Să vezi înseamnă a înțelege despre ce vorbesc.
- Nu puteți spune mai lămurit ?
- Mai la dreapta, mai la dreapta ! Pînă acasă nu mai e mult... Trebuie văzută viteza mișcării antenelor. Trebuie numărate aceste mișcări...
- O limbă aritmetică ?
- Exact, ea este simplă și limpede. Chiar și o libarcă obișnuită, cînd vrea să spună : „Am obosit, mă odihnesc“, își mișcă antenele numai de cinci ori. Cînd cercetează o locuință nouă, ea le mișcă de cincizeci și cinci de ori. Cînd e flămîndă, de treizeci și șase de ori. Toate speciile de insecte își au alfabetul propriu... Înapoi ! Înapoi ! Spre rîu !
- Dar ce-i ?... Ce s-a întîmplat în Țara Codrilor de Iarbă.

DIN NOU ENIGME

Părea că undeva a bubuit tunetul și, tot crescînd și intensificîndu-se, se apropie de noi. Aproape de tot, răsunară trosnete, zgomote și pocnete. Ierburile-arbori se clătinau. Apărură niște coloane gigantice. Ele se lăsau pe iarbă, se ridicau, se lăsau din nou. Vin oamenii !

Probabil că Cernikova, responsabila bazei legumicole, ajunsă la Censk, a comunicat că îmbrăcămintea mea a rămas lîngă buturugă, iar

profesorul Tarasevici, docentul Voronțova și studenții m-au căutat la hotel și aflînd că am dispărut au venit aici să recunoască hainele.

Dar iată că s-au făcut nevăzute coloanele gigantice, s-au mistuit în depărtare. Agitația locuitorilor Țării Codrilor de Iarbă, care se împrăștia-seră în toate direcțiile, s-a potolit, a încetat trosnetul ierburilor uscate, frînte sub greutatea pașilor oamenilor.

Și totul se liniște în jur.

Ne-am îndreptat spre cuibul halikodomei, unde era ascunsă granula pentru creștere.

Ne-am apropiat de Pîriul Reproșurilor Tardive, pentru a-l trece, dar n-am mai recunoscut nici riul, nici malurile. Se formaseră gropi gigantice, surpături și lacuri noi. Într-un loc riul își schimbase albia — ieșise din matcă, într-altul, făcuse o cotitură bruscă : toate pricinuite de trecerea oamenilor.

Ne-am repezit la plută, dar era strivită și lipită de pămînt, nu mai putea fi ridicată.

Alături de plută se așternuse peste ape un pod verde, gigantic.

Cum și de ce a apărut aici podul ? Desigur, el nu era decît o simplă creangă verde. Fusesse ruptă de un om, acesta a scăpat-o pe jos din întîmplare și ea a căzut — tot din întîmplare — de-a curmezișul riului. Poate că piciorul aceluiași om a strivit pluta noastră, lipind-o de pămînt.

Am traversat riul pe creangă și am ajuns pe celălalt mal. Cu cît ne apropiam mai mult de cuibul halikodomei, cu atît mai des drumul ne era barat de arbori-ierburi rupte. Lîngă cuib, ierburile erau lipite, sudate parcă de pămînt. Probabil că în acest loc oamenii au stat, s-au sfătuit și apoi au plecat mai departe.

În locul cuibului de ciment al halikodomei, am zărit un morman de ruine. Descurajat, mi-am amintit că Dumcev comparase piramidele farao-nilor cu cuibul halikodomei. Dar unde o fi granula pe care am ascuns-o noi în cuib ? Cineva a luat-o pe talpa sa și a dus-o. Cine ? Ce importanță are la urma urmei — cine ?

Ce zi grea ! Acolo, în fața șirului de dealuri, mi-am dat seama : nu voi mai putea găsi niciodată granula pe care o rostogoliseră scarabeii. Iar acum, lîngă cuibul strivit al halikodomei, m-am convins că ambele granule sînt pierdute pentru totdeauna ! Pentru totdeauna !

Și mâine începe o zi nouă. Cum ? ! Voi fi tot aici ? Va veni dimineața și acolo, la Moscova, factorul poștal îmi va aduce ziarele. Le va strecura în cutia mea verde de scrisori, prinsă de ușă... Ziarele vor aluneca în cutie cu un foșnet mic, discret. Dar eu nu voi fi acolo... Nu voi deschide aceste ziare...

Va suna telefonul... Mă vor căuta oameni dragi mie. Telefonul va suna în gol !

Seara, în liniștea încordată a teatrului, cortina se dă la o parte. În clipele acestea simt întotdeauna respirația caldă a spectatorilor, le prind privirile, încerc să ghicesc ce sentimente au pus stăpânire pe ei. Oare nu voi mai trăi niciodată asemenea clipe ?

Ce absurd ! Să-ți termini viața în luptă cu păianjenii și cu muștele...

Și m-a cuprins mila, mila față de mine însumi.

Dumcev mă zorea, trebuia să trecem râul înainte de a se întuneca și să ajungem cât mai repede la casa lui. Dar mie nu-mi venea să plec din locul acesta ; m-am hotărît greu, parcă tot mai așteptam ceva.

La întoarcere mi se păru că ierburile nu-mi mai sînt atît de ostile. În foșnetul lor mi se părea că aud : „Nu trebuie să disperi ! Nu trebuie să-ți pierzi nădejdea !“

Se întunecase de-a binelea, cînd am ajuns pe celălalt mal al râului. Eram obosiți. Și drumul prin întuneric spre casa lui Dumcev era destul de anevoios. Am hotărît să înnoptăm pe mal, în sacii de dormit. Se așternea noaptea. Îl auzeam pe Dumcev cum se întorcea de pe o parte pe alta în sacul său. Nu puteam dormi nici eu. Nu știu din ce pricină îmi aminteam de cerul înnegurat, purpuriu care se întindea deasupra ierburilor frînte, lîngă cuibul strivit al halikodomei, de liniștea înfiorătoare ce domnea acolo.

Îmi ziceam : „Va trebui să rămîn în Țara Codrilor de Iarbă pentru totdeauna !“ Dar nu știu de ce gîndurile și frămîntările mele erau totuși altele, străine parcă de sensul acestor cuvinte. Începui să mă gîndesc că nu plătisem camera la hotel. Îmi reproșam — mă jena acest lucru. Simteam și o mare vină față de profesorul Tarasevici care, în loc să se poată ocupa de reparațiile de la institut, era nevoit acum să-și piardă vremea cu cercetări și discuții în legătură cu dispariția mea. Era noapte — noapte pe malul Pîrîului Reproșurilor Tardive.

Se lăsase o liniște adîncă. Stelele străluceau puternic deasupra mea. Marginile norilor grei, de forme fantastice, care pluteau încet pe cer, erau luminate. Și sufletul îmi era cuprins de mîhnire.

Culcat pe mal, în sacul de dormit, încercam să adorm, să mă concentrez asupra unui singur punct, dar gîndurile mele nu mă ascultau. Dumcev era culcat alături de mine și, ca de obicei, stătea de vorbă cu el însuși.

Și începu un fel de dialog, care se alcătuia de la sine, din cuvintele pe care le rosteam în gînd și din cele rostite tare și limpede de Dumcev. Îl auzeam pe Dumcev spunînd :

— Cît au pierdut oamenii din pricină că nu s-au uitat la iarba pe care o calcă în picioare. Cît au pierdut că n-au studiat Țara Codrilor de Iarbă !

Eu îl ascultam și gîndeam : „Să stai și să examinezi cu atenție toată această Țară a Codrilor de Iarbă, la ce folosește ? Curată absurditate ! Nu vei descoperi aici decît instincte și numai instincte !“

Dumcev. Lucrul cel mai grav este cînd unui om inteligent îi lipsește disciplina rațiunii. Iată care-i nenorocirea musafirului meu !

Eu. Desigur ! Îmi dau destul de bine seama că Dumcev trebuie să-și scrie din nou jurnalul. Dar cum va ajunge acest jurnal în mîinile oamenilor ? Da ! Vor mai veni doar pe aici oameni, mă vor mai căuta. Și poate, poate că... Nu, reconstituirea jurnalului cere multă vreme, iar pînă atunci vor înceta să mă mai caute.

Dumcev. Nu este de loc anormal că pe musafirul meu îl sperie ceva sau cineva din această Țară a Codrilor de Iarbă. Dar mă tem că el se sperie de propria sa spaimă.

Eu. Cît de ciudat vorbește Dumcev, dar înțeleg sensul cuvintelor lui. Ah, cît de mult aș dori să stau cu el de vorbă, așezați pe cele mai obișnuite scaune, să beau un ceai tare, să aud cum sună telefonul, să aud vocea crainicului de la radio și să-mi amintesc, să-mi amintesc numai de Țara Codrilor de Iarbă !

Dumcev. Trebuie chiar mîine să-i spun oaspetelui : lucrul acela pe care l-ai adus și l-ai pierdut, tocmai acela trebuie să ne ajute...

Eu. Despre ce vorbește Serghei Sergheevici ? Doar ambele granule sînt pierdute pentru totdeauna !

Dumcev. O experiență, încă o experiență...

Nu m-am mai putut stăpîni și, adresîndu-mă cu glas tare lui Dumcev, am exclamat :

— Serghei Sergheevici, explicați-mi, vorbiți limpede, faceți-mă să pricep... Cum să „ne ajute“ — cînd știți bine că granulele s-au pierdut ?

Întorcîndu-se spre mine, Dumcev îmi răspunse liniștit :

— Nu te grăbi ! Mîine voi face o experiență... Noapte bună !

— Noapte bună, Serghei Sergheevici — i-am răspuns, fără să înțeleg ceva și m-am întors pe partea cealaltă.

Rîul Reproșurilor Tardive își rostogolea zgomotos valurile, raza lunii tremura neliniștită pe apele lui.

Începusem să ațipesc, cînd în liniștea nopții ajunseră pînă la mine cuvintele lui Dumcev : „Aerul clipelor trecute...”

Ce cuvinte ciudate : „Aerul clipelor trecute“ ! Am început să trag cu urechea. Și iată că Dumcev repetă din nou, cu însuflețire, cu o și mai mare tulburare : „Aerul clipelor trecute“...

— Serghei Sergheevici, ce enigme ascund aceste cuvinte ? Ce înseamnă „aerul clipelor trecute“ ?

De după nori ieși luna plină și mi se păru nesfîrșit, nesfîrșit de îndepărtată. Niciodată în viață nu văzusem o lună așezată atît de sus, pe cer.

— Serghei Sergheevici !

Dumcev nu răspunse. Am dat fuga la el, m-am aplecat deasupra lui. Respira egal și liniștit. Dormea ca un copil.

M-am întors, m-am vîrît în sac. Dimineața îl voi întreba ce trebuie să înțeleg prin aceste ciudate trei cuvinte : „Aerul clipelor trecute“.

Și am adormit.

DRUMUL SUBTERAN

M-am trezit tîrziu. Se făcuse de mult ziuă.

— Bună dimineața, Serghei Sergheevici ! am spus eu.

Nu-mi răspunse nimeni. Am văzut lîngă mine o ulcică și o lingură. În ulcică se găsea mîncarea noastră obișnuită. Pe jos, alcătuite din pietri-

cele, am citit cuvintele : „Mă întorc târziu“. Am luat gustarea și am început să aștept. Arborii-ierburi stăteau tot aplecați la pământ. Ieri mi se păruse că viața în Țara Codrilor de Iarbă a secat, a încetat pentru totdeauna. Iar acum, spre mirarea mea, totul în juru-mi răsună, foșnește, țiuie, se mișcă, zboară. Ca întotdeauna.

„Unde a plecat Dumcev ? m-am gîndit. Cum să deslușesc înțelesul acelor cuvinte ciudate, pe care le-am auzit ieri : „aerul clipelor trecute“ ? Nu cumva Dumcev le-a rostit în somn ?“

Un fluture cu niște uriașe aripi brune se izbea neputincios de malul râului. Avea aripile frînte. Și apa îl purta mai departe, tot mai departe. Iată că în apă apăru un monstru cu picioare mari și cu un cap uriaș. De sub gîtul monstrului ieși o mască, care se răsturnă, ca pe balamale. Unghiile ascuțite ale măștii se înfipseră în trupul insectei care înota și masca se întoarse din nou la locul ei — victima fusese transportată în gura monstrului. Mi-am amintit de o însemnare a lui Dumcev pe una din filele jurnalului său. Acolo el numește monstrul cu mască larva libelulei. Iar în prima microînsemnare pe care am găsit-o în buchetul de flori, el scria : „Larva libelulei se deplasează pe apă cu ajutorul impulsurilor. Pe baza acestui principiu zboară către cer o rachetă aprinsă în timpul marilor sărbători și al petrecerilor populare. Cu ajutorul aceleiași metode de deplasare oamenii își vor conduce navele lor aeriene de la Pămînt la Lună...”

Iată că larva libelulei începu să înoate. Ea se deplasa cu impulsuri ușoare. Nu vîslea cu picioarele și, cu toate acestea, se deplasa repede : trăgea în ea apa și-o dădea afară.

Timpul trecea. Dumcev tot nu se întorsese.

Aproape mașinal am urmărit o altă vietate cu mască. Iată că s-a apropiat de o moviliță. Pentru o clipă a înlemnit. Ce-o mai fi și asta ? Un vodevil cu travestiri ? Pielea de pe spinarea monstrului plesni. Se formă o crăpătură. Apoi pielea se destrămă. Din crăpătură ieși o cu totul altă vietate : ochi imenși, un pîntece lung și grațios și niște aripioare subțiri și boțite. Ce se va întîmpla ?

Soarele dimineții încălzea, ba chiar începuse să ardă puțin. Și în razele lui trandafirii, se umplură de viață și se neteziră încet-încet aripioarele tinere, fremătătoare, ale libelulei. Începură să apară reflexe verzui de smarald. Libelula se năștea acum, sub ochii mei. Încă puțin și i se vor întări aripioarele. Și-și va lua zborul ușor și grațios, sus de tot.

Desigur, dacă nu voi studia Țara Codrilor de Iarbă și dacă nu voi comunica oamenilor cercetările și descoperirile lui Dumcev, ci mă voi mărgini doar să contempļu, să meditez și să evoc amintiri, atunci întreaga mea viață se va transforma curînd dintr-o viață adevărată într-o caricatură a

vieții unui om. Ce atitudine greșită și neglijentă am avut cîndva față de timpul meu ! Cîte zile am pierdut cîndva în zadar, cu fleacuri !... Bine ar fi să se scrie o carte și să se facă un film despre peripețiile a doi oameni în Țara Ierburilor !

Un foșnet ciudat îmi atrase atenția. Trecînd peste arborii-ierburi zdrobiți, am văzut tîrîndu-se pe lîngă mine o omidă. Acum învățasem să recunosc, într-o oarecare măsură, animalele de aici. Și doar foarte de curînd luasem o asemenea omidă drept... un șarpe boa ! Dar acum încercam o nouă și mare nedumerire : acest „șarpe boa“ avea două capete. Un cap privea înainte, iar celălalt crescuse pe coadă și examina drumul străbătut. Am bănuir de îndată că este unul din animalele de experiență de care s-a folosit Dumcev. Mi-am amintit de a sa „poiană a chirurgiei“ și m-am dus pe urmele „șarpelui“. Deodată, el dispăru de parcă-l înghițise pămîntul. Și atunci am zărit printre arbori, la rădăcina lor, o lespede de piatră, pe jumătate ridicată deasupra unui orificiu mare și rotund. Am văzut că pietricelele și boabele de nisip, din care era făcută lespede, erau legate, cimentate temeinic și solid una de alta. M-am mirat și mai mult, observînd că în jurul lespedei se afla un laț. Am tras și am scos din puț ... o scară de frînghie ! Opera lui Dumcev ?! „În această țară, unde omizile împletesc fire și frînghii ultrasolide, nu trebuie să te miri dacă omul va împleti din ele o scară“ — mi-am zis eu. Am lăsat scara jos și m-am virît în puț. Cu cît coboram, cu atît se făcea mai multă lumină. Iată și fundul puțului. Am pornit pe un coridor larg. Era luminat la fel ca și casa lui Dumcev, în care găsisem filele lui cu însemnări. Pesemne că mîna sa grijulie, de gospodar, a așezat în diferite locuri ale subteranei putregaiuri și insecte fosforescente. Lumina nu era puternică, dar totuși distingeam că pe ambele părți ale coridorului se înșiruiuau magazii, cămări, cămăruțe. În loc de uși aveau jaluzele de mătase.

Urcușuri, coborișuri, cotituri bruște, săli rotunde și pretutindeni o lumină slabă, blîndă, uniformă. Aerul încăperii era îmbibat cu mirosuri puternice și usturătoare.

Acum, cînd scriu aceste rînduri, știu din cărți și de la entomologi cît de variată este componența chimică a secrețiilor insectelor. Se cunoaște de mult că creozotul a fost găsit la urechelniță, eterul acidului salicilic — în

glandele croitorului lemnului, la unele omizi — acidul clorhidric, la altele — acidul formic. Se știe că atunci cînd vine vremea ca insecta să iasă din gogoasă, ea secretă potasiu caustic — o bază puternică cu care arde gogoșa în diferite locuri, creînd orificii prin care să poată ieși. Am aflat că unele insecte secretă acid butiric, altele — oxalic, iar la unele a fost descoperit iod liber, combinații oxigenate ale azotului și etil-chinonului.

Toate acestea le-am aflat mai tîrziu din cărți și de la specialiști. Am aflat că încă n-a primit denumire și n-a fost cercetată componența chimică a secrețiilor glandelor mirositoare ale multor specii de insecte.

Dar acum, străbătînd aceste subterane, deși simțeam sumedenie de mirosuri diferite, nu deosebeam decît iodul și eterul.

Dintr-o cameră se zărea capătul unei bîrne. Am început s-o ocolesc. Cînd m-am uitat mai bine, nu mi-am putut stăpîni o exclamație : Din nou cunoscutul hexaedru cu fișiile-litere aurii pe fond roșu. Creionul meu ! Bîrna era legată cu funii. În ce scop cărase aici Dumcev creionul meu ?

Am pornit mai repede. Coridorul începu să se lărgască. La capătul lui am zărit o scară lată ce urca ușor. Am început să sui și m-am pomenit într-o încăpere care mi se păru cunoscută. Da, am mai fost aici ! Într-una din aceste camere am găsit, sub un butuc bătrîn, filele cu însemnările lui Dumcev.

Deci iată cum stau lucrurile ! Dumcev a construit un drum subteran de la locuința sa spre Pîriul Reproșurilor Tardive !

Trecînd din prima cameră într-alta, l-am văzut pe Dumcev șezînd cu spatele la mine. Scria.

Pe filele de hîrtie și pe mîna lui Dumcev cădea o lumină albăstrie, palidă. Deodată el s-a oprit din scris. Am vrut să-l strig, dar își culcă obosit capul pe mîini. La ce se gîndea ? Oare nu la micuța lui căsuță din placaj, despre care i-am pomenit — căsuța în care făcuse experiențele lui atît de curajoase, de îndrăznețe ? Oare n-a apărut acum în fața ochilor lui imaginea aceluia pestriț tîrg meridional din ziua aceea, cînd tînăr, cutezător și îndrăzneț, se suise pe foișor, pentru a-și lua zborul deasupra mulțimii cu aparatul său...

Iată-l, s-a ridicat, a luat un putregai fosforescent și cu el în mînă a început să coboare în subterane.

L-am urmat în tăcere.

„AERUL CLIPELOR TRECUTE“

Nu mă-ncumetam să-l sustrag pe Dumcev din meditațiile sale și mergeam în tăcere în urma lui. Aveam impresia că-l urmăresc și desigur acest sentiment nu-mi era plăcut.

El cobora obosit și încet de pe o treaptă pe alta în giganticul său subsol.

Se apropia cînd de o cămară a subsolului, cînd de alta, trăgea stourile de mătase. La lumina dulce a bacteriilor am văzut în cămări saci de mătase de diferite culori, strîns legați cu sfoară.

Pesemne că sacii erau plini cu un gaz : fiecare din ei stătea gata să zboare spre tavan, dar era reținut de niște sfori legate de țăruiși înfiți în pămînt. Nimic din această întreagă ambianță nu părea să fie nici înfricoșător și nici uimitor : niște obișnuite gogoase-saci umplute cu o substanță gazoasă. Dar labirintul subteran, cămările luminate de vietăți-bacterii, și printre ele un om care examinează gospodărește sacii cu gazele necunoscute — toate acestea m-au tulburat.

Iată-l că s-a așezat pe cîțiva saci goi, împăturiți, s-a uitat în fundul coridorului, apoi și-a trecut privirea îndelung, liniștit, peste intrările cămărilor, ale magaziilor din care se revărsa lumina și roști :

— Nu, nu sînt un smintit și nici un om ciudat cînd denumesc gazul care umflă acești saci „aerul clipelor trecute“ ! Omenirea a visat mii și mii de ani să poată spune clipei „oprește-te !“ și ea să o asculte. Dar visul a rămas vis : s-au pierdut în neființă mileniile, au fugit, grave, veacurile, au

luat-o la goană, ȋopăind în urma lor, lunile și anii, dar niciodată, niciodată omului nu i-a stat în puteri să-și prelungească viața, să oprească în loc clipa. Și neschimbate au rămas cuvintele lui Ovidiu, poetul surghiunit din antichitate, cîntate de Pușkin : „Trupurile noastre se schimbă, mîine n-o să mai fim aceiași care am fost ieri și azi“. Și totuși popoarele au creat basme, mituri, legende și cîntece în care eroii înving timpul, suferințele îl părăsesc pe om, bătrînul devine tînăr !

Eu am trăit printre oameni, am meditat asupra acestor mituri ale popoarelor. Am văzut cum omul a început să creeze acele covoare zburătoare — întîlnite în basmele populare. Eu însumi am construit un covor-aeroplan și am zburat cu el. Medicii secolului al optsprezecelea și-au pus speranțele în electricitate. Dar electromedicina n-a putut deveni un remediu universal împotriva tuturor bolilor, iar magnetismul animal s-a dovedit a fi o născocire. Nici știința secolului al nouăsprezecelea n-a rezolvat problema „apei vii“. Toate au rămas visuri, basme. Eu am căutat, am meditat, am făcut experiențe. În mituri se spune că zeii nemuritori, veșnic tineri, s-au hrănit cu ambrozie și au băut nectar. Prin urmare, iată unde stă ascunsă taina longevității și a leuirii de suferințe, mi-am zis eu. Totul este alimentația ! Și am început să studiez însușirile „ambroziei“ — polen de plante — și ale nectarului, acel suc dulce secretat de plante. Am cercetat multă vreme și amănunțit de ce albină-macă trăiește de cincizeci-șaptezeci de ori mai mult decît o albină obișnuită.

Pentru a învinge timpul, e nevoie de energie. Dar care este acea energie la care a aspirat poporul creînd basmul tinereții fără bătrînețe și al vieții fără moarte — obținută cu ajutorul apei vii ? La ce fel de energie trebuie să se facă apel pentru a învinge timpul ?

Lomonosov a descoperit legea conservării materiei și a mișcării. Știința știe că o energie de un anumit fel se poate transforma în alte feluri de energii. Cantitatea de energie rămîne neschimbată. Doar formele și însușirile ei sînt variate. Însă omul, pentru a transforma în realitate visul lui Faust — anume, să oprească clipa, să realizeze reversibilitatea timpului, să se vindece de suferințele bătrîneții și să devină din nou tînăr — pentru toate acestea el nu trebuie să recurgă la energia mecanică, cea care rotește piesele mașinilor, ci la o alta.

Transformări... transformări... transformări !

Ce energie titanică este ascunsă în metamorfoza insectelor !

Leul furnicilor care s-a îngropat în pîlnia făcută de ea și care trăgea cu cîte un grăunte de nisip în furnici, cînd treceau pe acolo, se transformă într-o insectă zburătoare ce seamănă cu libelula. Omida, care se tirăște pe șaisprezece picioare, se transformă într-un fluture colorat, care zburdă voios. Larva libelulei, care se deplasează prin apă ca un motor de rachetă, se transformă într-o libelulă grațioasă. Transformări... transformări... transformări !...

M-am uitat — și nu prin lentila microscopului — la procesele de metamorfoză a insectelor, începînd cu larva ce iese din ou și sfîrșind cu apariția insectei adulte. Am trăit aici, în Țara Codrilor de Iarbă, în cuiburi de albine singuraticе, în furnicare, am iernat într-un stup de albine sălbatice.

Am fost eu însumi un om-microscop. Și de aceea am văzut cum se desfășoară toate procesele de metamorfoză. Sub ochii mei unele forme de insecte au trecut în altele. Cu prilejul diferitelor transformări ale insectelor, am adunat fermenți. În sacii mei, care se află aici, la subsol, în sacii-gogoasă, în care înainte se crea viața, se păstrează astăzi substanțe de o mare forță. Încă din primul meu an de existență aici, am reușit să observ diferitele forme și formule prin care insectele își manifestă instinctele și am putut, astfel, deveni invincibil. Am rezolvat de mult ecuația modificării vitezei de dezvoltare a insectelor și am învățat să încetinesc sau să grăbesc ritmul creșterii lor, să modelez organismele lor după bunul meu plac.

Dar omul ? Organismul omului este aparent simplu, dar de fapt este complex ca universul, sonor ca oceanul.

Am păstrat și păstrez în acest subsol rezerve incalculabile de energie, le păzesc ca un cavaler avar. Dar cum să-l înarmez pe om cu această energie, pentru ca el să poată striga clipei : oprește-te ! Uite, aceasta nu o știam. Eram deznădăjduit. Dar mi-am învins curînd această deznădejde. Am început din nou să caut, să mă gîndesc, să cercetez. Din nou am început să mă gîndesc că fermenții-hormoni ai metamorfozei, păstrați în subsolurile mele, ar putea da omului — întregului său organism — o

putere neîntîlnită încă, pentru ca el să poată respinge bătrîneţea, să devină stăpînul trecătoarei clipe.

Şi iată că acum, cînd am izbutit să reconstituiesc jurnalul, cînd dezlegarea celei mai mari taine se află aici, undeva pe aproape, aproape de tot de mine, acum a apărut aici un om care a adus cu el tocmai acel lucru care mă va ajuta să fac experienţa datorită căreia mă voi putea întoarce de unde am plecat, în mijlocul oamenilor... Dar ce trebuie să fac ? Să rămîn aici şi să continui cercetările, căutările, meditaţiile şi să dezleg taina „aerului clipelor trecute“ ? Dar am oare dreptul de a reţine aici şi pe acest oaspete al meu, un om sperios şi neajutorat, să-l opresc în această ţară unde la tot pasul te ameninţă moartea ? Cum să procedez ? Să mă întorc dincolo, printre oameni, lăsînd nedezlegată taina şi ducînd cu mine doar amintirea „aerului clipelor trecute“ ?

Să părăsesc totul ? Să renunţ la dezlegarea acestei taine ? Să spun : Adio, Ţară a Codrilor de Iarbă ? Să nu rezolv pînă la capăt problema şi să plec de aici pentru totdeauna, să las gogoaşele goale ? Să le părăsesc, aşa cum părăseşti nişte boarfe nefolositoare, nişte lăzi sau borcane goale, nişte cioburi de farfurii, cînd pleci din vila în care ţi-ai petrecut vara, pentru că a venit toamna mohorită, cu ploile ei ? Ce să fac ?...

L-am văzut atunci pe Dumcev desfăcîndu-şi larg braţele — micile lui braţe de omuleţ — exact cu gestul unui copil care şi-a pierdut jucăria cea mai dragă. „Ce să fac ?“

Stăteam, fără să scot un cuvînt, într-o nişă, rezemat de perete... Dumcev tăcu. Începu să cerceteze cămarile adînc îngîndurat. Iar eu... eu nu eram în stare să mă urnesc din loc. Mi se tăiaseră parcă picioarele. Totul mi se învălmăşea în minte : nedumerirea (cum, în ce fel ne puteam întoarce ?), admiraţia pentru descoperirile lui Dumcev, mîndria faţă de raţiunea omului şi neliniştea, neliniştea...

În cele din urmă am făcut un pas, am vrut să mă reped după Dumcev, dar el începu să alerge din cămară în cămară, din magazie în magazie, surprinzător de agitat, cu o agitaţie străină lui. Atingea, mîngîia sacii plini de acea substanţă extraordinară. Îi aşeza în şir, îi muta dintr-un loc într-altul, cu atenţie, cu dragoste şi grijă. Toate acestea mă făcură să-mi spun : „Dumcev nu va pleca de aci niciodată, pentru nimic în lume !“

Dar iată că deodată el se opri în mijlocul coridorului. Și atunci i-am auzit glasul cu totul schimbat :

— Vreau să mă întorc acasă ! Vreau să revin printre oameni !

Rostise aceste cuvinte, stăpînindu-și parcă plînsul. M-am apropiat încet de el și, luîndu-i mîna, i-am spus :

— Sînt aici !...

În clipa aceea ceva căzu lîngă noi. Tavanul se clătină. Se prăvăliră niște pietre.

— Se prăbușește ! strigă Dumcev.

Am dat fuga pe coridor, cu intenția de a ieși la Piriul Reproșurilor Tardive. Dar zadarnic ne ostenisem...

— Ieșirea e închisă ! S-a prăbușit tavanul ! Înapoi !

Alergam. Minutele ni se păreau nesfîrșit de lungi. Undeva, deasupra noastră, se auzea un vuiet. Lumina felinărașelor-bacterii nu pîli. Părea că aceste minuscule ființe vii încearcă din răspuțeri să ne ajute să ieșim din subsol. Cînd am început să urcăm treptele spre camerele lui Dumcev, am simțit că de acolo vine un miros de ars. Începurăm să respirăm greu. Dar cît de agitat foșneau deasupra noastră arborii-ierburi, striviți, frînți, încîlciți, cînd am ieșit din casa lui Dumcev ! La umbra buturugii fumega un imens tub alb. Răspîndea o dogoare insuportabilă.

— O țigară ! strigă Dumcev. Au fost pe aici oameni, te-au căutat din nou ! Cineva a aruncat o țigară aprinsă !

Am încercat să ne ascundem de fum în hățîșul ierburilor. Dar fumul se așternea la pămînt. Am vrut să ne croim drum spre rîu. Dar ierburile uscate se aprinseseră. Focul ne bara drumul.

— Înapoi ! În subsol ! strigă Dumcev.

M-am supus. Alergam ținîndu-mă de pelerina lui Dumcev, acoperindu-mi ochii cu mîna, sufocîndu-mă din pricina fumului. Mi-am revenit abia în camerele subterane.

Îmi amintesc cum Dumcev legă grăbit filele însemnărilor sale într-un sac pe care mi-l dădu mie. Camerele se umplură treptat cu fum. Luminițele bacteriilor se stingeau. Am tras storurile, am astupat toate ieșirile.

Începurăm să coborîm la subsol. De ce ? Dumcev mă ducea pe coridor. Nu știam ce se va întîmpla cu noi. Tăcerea coridorului și mîna puternică a lui Dumcev mă linișteau. Mă lăsam condus orbește de el. Îmi amintesc că am intrat într-o nișă. Dumcev ridică storul bine întins. Ne-am pomenit într-o cameră mică, întunecoasă, în care lumina pătrundea numai din coridor, dar Dumcev trase storul la loc.

— Stai aici ! spuse el.

Am început să simt niște miresme înviorătoare, necunoscute mie. Din întuneric se auzi glasul calm și egal al lui Dumcev :

— Respiră liniștit ! Ești foarte obosit !

SIMFONIA CULORILOR

VIS SAU REALITATE ?

Cum să mă feresc mai bine de razele soarelui care apune ? Ce-aş mai dormi ! Am întors capul, mi-am acoperit ochii cu palma, dar razele îmi încălzeau mâinile, se strecurau printre degete. M-am întors pe partea cealaltă. Mi-era somn. Şi deodată mi-am adus aminte : unde e sacul cu filele-însemnări ? Dumcev mi l-a încredinţat acolo, în camera de sub buturugă în care începuse să pătrundă fumul. Să-l fi scăpat din mână ? M-am trezit brusc. Am privit în jur. Am început să caut sacul. Trebuie să-mi reamintesc totul, cum s-au putut întâmpla toate astea, de ce mă aflu aici şi nu în subsolul în care ne-am adăpostit de incendiu.

Totul a început doar în casa lui Dumcev, sub buturugă, atunci când am simţit mirosul de ars, când am fugit afară şi am văzut că fumează un tub alb. O ţigară ! O ţigară obişnuită pe care cineva a aruncat-o înainte de a fi terminat să o fumeze. Cândva, eu însumi am fumat asemenea ţuburi albe. Ce bine-ar fi să am acum o ţigară ! Totuşi, unde e sacul ?

Uite în iarbă un... un muc de ţigară. De neînţeles ! ? De ce văd în faţa mea un rest obişnuit de ţigară şi nu un tub ars ? Dar uite, în jurul mukului iarba e arsă. O iarbă arsă, obişnuită. M-am zăpăcit de tot : visez ? Oare incendiul din Țara Codrilor de Iarbă, cu fumul, pălălăile şi dogoarea insuportabilă a focului de care m-am salvat împreună cu Dumcev, s-a petrecut doar în vis ?

— Bună seara ! am auzit vocea lui Dumcev.

— Bună seara ! dar în sinea mea mi-am zis : „Ce seară bună mai poate fi într-o țară care a trecut printr-un asemenea pîrjol ?“

— Te-ai culcat pe iarba umedă. Scoală-te !

Dar ce s-a întîmplat ? Din nou nu mai înțelegeam nimic. Unde sînt subteranele, camerele, stururile, lumina licuricilor ?

Nu mai încap nîci o îndoială ! Întreaga Țară a Codrilor de Iarbă, cu toate surprinzătoarele peripeții prin care am trecut, totul nu fusese decît un vis. Un vis foarte lung și cu totul ciudat, dar totuși numai un vis. Căci uite, pe deget mi se plimbă o furnică și eu pot s-o azvîrlu. Dar furnicarul ? Numai cînd îmi amintesc de furnicarul în care m-au tîrît furnicile, mă trec fiori reci. Sigur că și furnicarul l-am văzut tot în vis. Totu-i limpede. Dar Dumcev ? Tot vis ? Căci în fața mea stă Serghei Sergheevici... Nu-mi iau ochii de la el. Și mă gîndesc : „E de aceeași statură cu mine ! Așa a fost și ieri. Așa a fost și atunci cînd l-am văzut pentru prima oară acolo, lîngă groaznicul „oraș“-cuib al viespilor“.

Dumcev mă cerceta cu atenție.

— Auzi ? arată el spre crîngul albăstrui. Cineva ne cheamă.

Am tras cu urechea, am privit cu atenție și totul mi se păru în jur atît de neobișnuit, încît nu puteam pricepe nimic.

Riu-riu-riu...

Mi-am amintit. Așa cîntă cînteziul înainte de ploaie.

Cînteziul ! Cîntec de păsări ! Sigur, nu mă aflu în Țara Codrilor de Iarbă ; acolo n-aș fi putut auzi cînteziul ! Acolo totul vuia, vuia pădurea nesfîrșită de ierburi ! Acolo țîrîitul neconținut al cosașului mă asurzea.

Sau poate continui să dorm și să visez un cîntezi care cîntă ?

Riu-riu-riu... — cîntă mai departe cînteziul.

M-am așezat alături de Dumcev, pe dîmbul verde de lîngă buturugă — de lîngă o buturugă obișnuită. Auzeam foșnetul cunoscut, îndelung, dulce, al frunzelor, trăgeam în piept mireasma finului proaspăt cosit.

M-a cuprins o pace, o liniște amestecată cu multă veselie. Oare m-am întors în lumea fragedei copilării, plină de bucurii ca și altădată ; liliacul a ciocănit cu o creangă în ferestruia joasă a camerei mele, s-a uitat la mine și m-a trezit ?...

Dumcev șezu multă vreme îngîndurat lîngă mine. Pe neașteptate, se sculă și începu să caute ceva la rădăcina buturugii. Mi-am ieșit din fire : poate că Dumcev nu-și dădea încă seama că revenise la proporțiile lui inițiale și caută intrarea în locuința construită cîndva de el sub buturugă ? Iarba din jur era călcată în picioare. Probabil că toate subteranele se năruiseră. Știam că trebuie să-i reamintesc aceasta lui Dumcev, dar mai zăboveam : el scormonea cu mîna pămîntul, atît de liniștit și preocupat, căutînd ceva.

— Uite, uite, l-am găsit ! exclamă Dumcev. Iată-l !

Și am văzut o gogoasă mică de omidă, care abia se zărea. Gogoșa era strîns legată cu un fir de mătase. Prin urmare, asta căutase Dumcev ! Era într-adevăr sacul-gogoasă, în care-și așezase însemnările de călătorie, sacul pe care mi-l încredințase mie !

Ne uitam în tăcere cînd la gogoasă, cînd unul la celălalt. Dumcev dezlegă legătura. Ținea în palmă gogoșa cu filele și o mică ațișoară. Și-am simțit cum acest firicel lega în sufletul lui două lumi — două vieți : viața lui trecută din Țara Codrilor de Iarbă și viața în care pășea acum, legînd din nou sacul cu filele. Aceste file care vor sluji de prefață la povestirile lui despre misterele Țării Codrilor de Iarbă.

Dar eu ? Cu cît mă uitam mai mult la acest firicel și la gogoșa de omidă, cu atît simțeam mai mult că toate impresiile adunate și care se încîlciseră în capul meu începeau acum să se limpezească. Acolo, la Censk, sub microscopul docentului Voronțova, voi citi din nou filele care se află în această gogoasă. Sufletul mi-era senin, limpede. Nu mă mai preocupa acum decît un singur lucru : cum să-l ajut pe Dumcev să se întoarcă, liniștit și calm, la viața lui de dinainte.

Ceva mai încolo de buturugă se afla împăturit cu grijă un costum cenușiu în carouri late. Mi se păru foarte cunoscut. O cravată tricotată — gri închis cu roșu. Pantofii maro cu noduri la șireturi mi se părură și ei cunoscuți.

Am văzut odată pe cineva purtînd acest costum. Dar pe cine ? Cînd m-am uitat la pantofi, mi-am amintit de coloanele mobile care striviseră pluta noastră la malul rîului.

— Acesta este costumul unui gigant — am zis eu.

— Da, costumul unui gigant ! Ştii, în Țara Codrilor de Iarbă am să-ți procur niște pantaloni făcuți din firele viermelui de mătase și o scurtă vătuită pe care o va țese psiheia. Și o să avem pelerine. Dar, ia stai ! Ce-o mai fi și asta ? Probabil că și eu încurc lucrurile... Când îmi dau seama că am devenit un om ca toți oamenii, când pierd cu totul această convingere ! Nu pricep... Dumcev sări în picioare : Un bubuit ! Ce-i bubuitul ăsta ? Își acoperi urechile cu palmele.

Da, se auzeau niște sunete ciudate, sacadate. Îmi erau cunoscute, le-am mai auzit cândva. În iarbă s-a ivit o coadă stufoasă. Un câine ! Latră ! Uite colo un șopron acoperit cu iarbă. M-am apropiat de el și am început să cobor pe treptele de piatră... Un palier. O masă. Două scaune. Pe masă, un bidon strivit. M-am oprit. Și iată că din adânc răsări o mînă de om, cu o lanternă și-mi apărură în față figura cunoscută, foarte cunoscută, a femeii care purta o pufoaică. Și tot atunci se ivi un câine galben, cu coada stufoasă...

Și aici, în acest loc, mi-am amintit deodată totul ! Am înțeles totul !

— Vă salut, tovarășă Cernikova ! M-am întors ! am strigat plin de entuziasm și bucurie.

— Ce-i asta ? Un om în pielea goală ? !

Am ieșit fuga din beci. În urma mea izbucni lătratul furios al câinelui.

JAF, ZIUA ÎN AMIAZA MARE

— Dumcev ! Serghei Sergheevici ! Unde sînteți ?

Tăcere. Lătratul câinelui se potolise.

Dar iată că tufișurile începură să se clatine, se dădură la o parte. Dumcev întrebă în șoaptă :

- Ce-i, a încetat bubuitul ?
— Lătratul cînelui ? Da !
— Nu, nu lătratul, ci bubuitul.
— Ba da, lătra un cîine ! Aici e baza legumicolă a Organizației
comerciale raionale.

— Dar înțelege-mă ! Sînt sigur că...

Dumcev nu apucă să termine ce avea de spus. Un cîine se năpusti spre noi. Am rupt o creangă și m-am făcut că dau în el. Cu coada-ntre picioare, continuînd să latre, cîinele fugi înapoi la stăpîna lui.

— Acest cîine mi s-a părut la început un uriaș animal antediluvian — spuse Dumcev. Dumneata l-ai alungat cu o creangă. Și el a fugit ! Abia acum mi-am dat seama că bubuitul pe care l-am auzit n-a fost, într-adevăr, decît un lătrat și că noi amîndoi...

— Mai încet ! Ascultați !

Acolo, lîngă baza legumicolă, Cernikova vorbea cu glas tare cîinelui. Am început să tragem cu urechea.

— Asta-i treabă ! Înțelegi, Kurceavka ? Trebuia să mă duc după un nou bonier la oraș, dar mi s-a poruncit : stai aici și păzește hainele. Dar dacă or să vină oamenii după legume ? Cum am să eliberez legume fără bon ? După aia, poftim de mai răspunde cui am dat legumele și, mă rog, de ce le-am dat ! Cîteva zile în șir l-au tot căutat pe cetățeanul acela care a dispărut ! Au răscolit tot crîngul. Eu le tot ziceam : „Nu-l căutați ! Aici, chiar în locul ăsta, a înghițit ceva... Și dintr-o dată, s-a topit, a pierit... Doar eu singură am alergat în oraș, să dau de veste.“ Și ce crezi că mi s-a răspuns ? „Ei, atunci stai și păzește hainele astea.“ Le-au luat de pe buturugă, le-au împăturit cu grijă. Și atunci mi-au spus : „Nu te atinge de ele, păzește-le. Are să vină aici un cîine învățat. E cunoscut la Moscova, se numește Elfa. Cîinele o să vină, o să miroasă îmbrăcămintea și pe urmă, las' pe el ! O să găsească el în crîng, la ruine, pe cine trebuie.“ Și uite că stau aici ! Uite ce năpastă a căzut pe capul meu ! Dar ce sînt eu, responsabila unei baze legumicole a Organizației comerciale raionale, sau paznic de haine străine ? Iar ăștia umblă goi... Mă mai și sperie...

Cernikova tăcu.

— Fii bună — i-am strigat eu — și dă-mi hainele ! Sînt ale mele !

— Ale dumitale să fie ?

— Ale mele ! Aruncă costumul încoace, în tufiș. Întoarce-te dumneata cu spatele, ca să mi le pot lua.

— Mi s-a poruncit să le păzesc ! Elfa e un cîine învățat, are să găsească el pe cine trebuie !

— Te rog, tovarășă Cernikova...

— Nu mă ruga ! Mi s-a poruncit să nu mă clintesc un pas de aici !

— Bine, atunci nici nu trebuie ! Voi aștepta cîinele dresat !

Am schimbat o privire cu Dumcev și ne-am pus imediat de acord...

— Uite-i că vin ! Îl aduc ! am strigat eu din tufiș.

— Cine ? Ce ? întrebă Cernikova.

— Aduc cîinele ! Cîinele dresat, Elfa !

— Unde ? Unde ?

— Acolo ! Privește ! Sînt colo, după cotitură...

Cernikova făcu cîțiva pași, își duse mîna streășină la ochi și privi în depărtare.

Am sărit din tufiș, am apucat hainele și m-am repezit înapoi.

În urma noastră, se auzi :

— Hoții ! Hoții ziua în amiaza mare !

Dar noi eram acum departe și ne îndreptam spre chioșc.

Ajunsesem în posesia costumului meu ! Dar Dumcev ? El nu avea cu ce se îmbrăca. I-am dat lui haina și pantalonii, iar eu... eu aveam un aspect din cale-afară de „sportiv“. Dumcev făcea haz — gata să izbucnească în rîs. Iar eu rîdeam în hohote — rîdeam cu lacrimi.

Riu-riu-rîu... se auzi undeva, pe aproape, cîntezoiul.

Călcam voioși în picioare tufișurile. O mierlă speriată își îngroșă glasul : cioc-cioc-cioc...

Lătratul cîinelui, cîntecul cîntezoiului, ciocănitul mierlei — toate acestea mi se păreau un înduioșător fragment muzical dintr-o melodie dragă.

ÎN PRAGUL VECHII CASE

Acum, cînd scriu aceste rînduri și reconstitui în memorie întoarcerea noastră la Censk, mă simt din nou cuprins de același sentiment de veselie triumfătoare pe care l-am simțit atunci — în acele ceasuri. Îmi aduc aminte ce ciudat și caraghios arăta Dumcev în costumul meu larg și mare și ce aer „sportiv“ și stupid aveam eu și cît de veseli rîdeam, privindu-ne unul pe celălalt !

Am stat ascunși în crîng pînă seara — iar de îndată ce a început să se lase întunericul, am ieșit pe șosea și am pornit către oraș.

Trebuie să reamintesc că în timpul șederii mele în Țara Codrilor de Iarbă, în vîltoarea primejdiilor, n-am putut, n-am reușit să-l pun la curent pe Dumcev cu evenimentele și prefacerile petrecute pe pămînt în timpul absenței sale.

Treceam încet pe lîngă ferestrele caselor. În unele se aprinseseră luminile, în altele era încă întuneric. Ferestrele erau deschise, se auzeau frînturi de discuție, rîsete. Dumcev se tot oprea, privea în jur nedumerit. Da, într-adevăr el se întorsese în lumea aceasta — la viața de dinainte, dar sentimentele, frămîntările îl țineau încă legat de cealaltă viață din Țara Codrilor de Iarbă.

Iată, sub un abajur mare, albastru, s-a adunat o familie la ceaiul de seară. Pe un scăunel înalt șade o fetiță bălaie, își agită mînuțele, bolbo-roșește ceva și toți cei din jurul ei rîd.

Îmi aduc aminte că, în acele ceasuri, trecînd pe străzile Censkului, mi-am spus : „Cine dintre oamenii care stau liniștiți la masă, în casele lor, care ne însoțesc cu o privire ironică pe stradă, m-ar crede dacă i-aș povesti că undeva aproape, aproape de tot, se află o țară în care locuiesc mii de animale de pradă, în care un fluviu, revărsîndu-se larg și viguros, nu-i mai îngăduie omului să-l traverseze. O țară în care dealurile de nisip se înșiră în lanț și un vînt turbat duce praful departe, unde arborii-ier-buri foșnesc înfiorător zi și noapte !

Dumcev privea în jur, trăgea cu urechea, se oprea și examina cu atenție fețele oamenilor, casele, arborii... Nu-i venea să creadă că se află în orașul său.

Și cînd, printr-o fereastră deschisă, răsună la radio romanța „Spre țărnul patriei iubite“, Dumcev își dădu capul pe spate, de parcă muzica și cuvintele n-ar fi venit prin fereastra care se găsea în dreptul capului lui, ci de undeva, din cer. Se opri, ascultă și, smulgîndu-și mîna dintr-a mea, o luă înainte.

— Încotro — i-am spus, ajungîndu-l din urmă.

— Vine după noi !

— Cine ?

— Nevăzutul care cîntă.

L-am luat din nou de mînă pe Dumcev.

Era îndreptăţit să i se pară foarte ciudat ceea ce se întîmpla, căci radioul pătrunsese în viaţa noastră de toate zilele în timpul anilor petrecuţi de el în Țara Codrilor de Iarbă.

Ne ajungeau din urmă, mergeau în pas cu noi cuvintele unei romanţe : „...a dis-părut să-ru-tul în-tîl-ni-rii...”

Părea că o fereastră transmite alteia silaba precedentă, iar fereastra următoare prindea o nouă silabă : „...Dar îl aştept ca tu să mi-l redai !”

Cuvintele şi muzica ne urmăreau.

I-am explicat calm şi amănunţit lui Dumcev ce este radioul.

— Da, da ! spuse el. Înţeleg. Înţeleg !

Şi îndată afirmă că există radio şi în Țara Codrilor de Iarbă. Dădu imediat ca exemplu un fluture căruia mustăcioarele îi servesc drept antene. Îmi amintesc că, în tot timpul cît mergeam pe străzile Censkului, mă preocupa stăruitor acelaşi gînd : trebuie să-l întreb pe Dumcev cum să-i înţeleg cuvintele : „...ceea ce aţi adus şi aţi pierdut este tocmai acel lucru care trebuie să ne ajute”. Erau cuvintele pe care le rostise noaptea, acolo, pe malul Pîrîului Reproşurilor Tardive, după ce ajunseserăm la convingerea că şi cea de a doua granulă, care redă dimensiunile normale, era pierdută pentru totdeauna.

Şi iată-ne la Censk ! Aşadar, ce ne-a ajutat să părăsim Țara Codrilor de Iarbă ?

În spatele unei ferestre stăteau aplecaţi peste o hartă doi băieţandrii ciufuliţi ; unul din ei îşi trecea repede creionul peste hartă, şi-i demonstra ceva celuilalt. Acesta din urmă îl contrazicea, în timp ce, cu un aer preocupat, ascutea un creion.

— Se pregătesc de o călătorie — i-am spus eu.

Drept răspuns, Dumcev spuse doar un singur cuvînt :

— Grafit !...

Şi aşa, ca de atîtea ori în Țara Codrilor de Iarbă, l-am privit şi de data aceasta pe Dumcev cu aceeaşi nedumerire.

Dar el răspunse îndată :

— Mi se pare că tot nu mă înţelegi încă ? Pentru ca experienţa mea, ultima mea experienţă, să reuşească fără să se întîmple o nenorocire, aveam nevoie de o substanţă mai puţin activă, care să înlesnească încetinirea reacţiei. Aveam nevoie de o particulă de grafit. Dumneata ai scăpat

lîngă oraşul de hîrtie al viespilor un creion şi astfel eu am obţinut grafitul. Experienţa a reuşit. Precum vezi, noi nu ne mai aflăm în Ţara Codrilor de Iarbă, ci între oameni, la Censk.

N-am mai apucat să-l ascult pînă la capăt : ajunsesem la casa unde locuia Polina Alexandrovna Bulai.

Aici locuise şi el cîndva. Iată pridvorul vechi, aplecat. Iată tăbliţa albă emailată. Am urcat treptele pridvorului şi mă pregăteam să bat în uşă, dar n-am bătut.

— Serghei Sergheevici, de ce v-aţi oprit ? Doar am ajuns !
Dar Dumcev rămăsese la cîţiva paşi de pridvor şi nu se mişca.
Am alergat la el şi l-am luat de mîină.

— Uite că am ajuns !

Dumcev tăcea. Rămase aşa, fără să spună un cuvînt, timp de cîteva minute. Eu aşteptam.

Apoi deodată începu să-şi vorbească, aşa cum făcea în Ţara Codrilor de Iarbă.

— Ce mai zăboveşti ? Doar te afli în faţa casei tale ! Ţi-ai pierdut cumpătul ? Te temi ? E posibil.

Călător neînfricat, el nu se temuse să pătrundă în cuibul primejdios al viespilor. Vînătorul curajos, care doborîse cu o singură lovitură pe călugăriţă, stătea acum aici, lîngă bătrînul pridvor uşor înclinat din faţa casei sale şi... nu îndrăznea să intre !

Timpul trecea. În cele din urmă Dumcev urcă încet, cu precauţie, în pridvor.

Am ridicat mîna, ca să bat la uşă.

— Nu trebuie ! îmi reţinu mîna Dumcev. Aşteaptă... Eu... încă nu mi-am adunat puterile.

Vedeam, înţelegeam că era tulburat.

Oraşul se liniştea încet-încet. Se stingeau luminile.

Dumcev, simţind parcă nevoia de a se justifica faţă de mine, spuse :

— Îndată... Încă puţin şi am să prind curaj...

Era linişte. Şi mi se părea că aud cum se zbate inima lui Dumcev. Aşteptam.

— Ce mai, totuna-i, bate ! spuse Dumcev, cu un glas surd, venind parcă de departe.

Am bătut în uşă... Şi în prag. apăru Polina Alexandrovna.

De după uşa camerei sale, se uita la noi vecina.

— Iată-ne sosiţi ! am rostit eu atît de simplu şi de firesc, de parcă la îndemnul Polinei Alexandrovna dădusem o fugă în micul scuar pentru a-l chema pe Dumcev la ceai.

Polina Alexandrovna se prinse deodată cu mîinile de marginea dulapului. Îşi pironi privirea pe faţa lui Dumcev, murmurînd :

— Nu, nu ! Nu se poate !

Tăceam toţi trei. Zăpăceala, tulburarea şi neliniştea intraseră parcă o dată cu noi în casă şi puseseră stăpînire pe noi toţi. Mi-am amintit deodată de aspectul meu destul de bizar...

Încercam să rîd degajat, să spun ceva pe un ton glumeţ, dar simţeam o strîngere de inimă şi toate cuvintele îmi sunau fals.

Ne scoase din încurcătură vecina :

— Samovarul ! Trebuie să punem samovarul ! Îl aduc pe al meu... Pofţiţi, dragi oaspeţi !

Îi eram recunoscător.

Şi nimeni nu dădu atenţie îmbrăcăminţii noastre ciudate.

Am reuşit să-i spun Polinei Alexandrovna :

— Principalul este să nu-l întrebaţi nimic pe Serghei Sergheevici ! Menajaţi-l ! Va veni vremea cînd va povesti singur unde a fost. Nu-l întrebaţi acum !

Vecina ne petrecu pe Dumcev şi pe mine pînă la uşa laboratorului, continuînd să vorbească cu aceeaşi căldură şi ospitalitate :

— Samovăraşul meu e iute ! Cărbunele straşnic, surceleuşele uscate ! Într-o clipită o să fiarbă ! Îl aduc îndată !... Polina Alexandrovna, ce-i cu dumneata ?! L-ai aşteptat, l-ai tot aşteptat, şi acum nici măcar nu vrei să-l tratezi cu ceai ! se auzi acum de jos vocea ei grijulie.

Uşa laboratorului se închise în urma noastră.

Dumcev deschise dulapul cu grijă, privi îndelung, apoi îşi scoase vechiul său costum. L-am ajutat să se îmbrace. N-a rostit tot timpul nici un cuvînt. Doar privea atent totul din jur.

Polina Alexandrovna bătu încet în uşa laboratorului. Intră şi aşternu faţa de masă în tăcere.

Vecina aduse samovarul. Ne-am așezat să bem ceaiul. În zăharniță se afla cleștele.

Dumcev îl luă în mână.

— Rădașca !

Polina Alexandrovna și vecina mă priviră nedumerite. Dar eu tăceam.

De undeva se auzi șuierînd o sirenă.

— Ați venit, desigur, cu vaporul ? întrebă vecina.

— Cu vaporul ? repetă Dumcev. Cu vaporul... Prin urmare, ați rămas tot la aburi. Dar larva libelulei este ca un motor de rachetă...

Polina Alexandrovna și vecina se uitară din nou nedumerite la el.

Mi-am amintit atunci de prima microînsemnare a lui Dumcev, unde pomeneste de larva libelulei și de o altă însemnare de pe o fișă din laboratorul lui : „Țiolkovski... larva libelulei“. Mi-am amintit de acea dimineață de pe malul Pîrîului Reproșurilor Tardive, cînd această larvă, avînd pe cap o neobișnuită mască mobilă, se deplasa în apă prin impulsuri.

Desigur că metoda de deplasare a larvei libelulei amintește în mod schematic principiul de funcționare al motorului cu reacție. Dar racheta se deplasează în spațiu nu prin simpla absorbire și eliminare a apei (a gazului, a aerului). În camera rachetei arde un carburant și masele de gaze obținute astfel apasă asupra pereților superiori ai rachetei, o împing înainte. De aceea racheta poate să se deplaseze într-un mediu fără aer — în „vid“.

Samovarul s-a stins. Vecina l-a luat să-l încălzească din nou.

După cît se vede, încetase să se mai teamă de Polina Alexandrovna. Mai mult, o ajuta tot timpul, îi purta de grijă, iar acum se străduia din răspuțeri — de dragul oaspetelui — să destindă atmosfera.

Dumcev se uită la noi și ne spuse :

— Vă mulțumesc pentru discreție ! Or să revină... Nu imediat, dar or să revină... proporțiile normale !

— Ce fel de proporții ? întrebă Polina Alexandrovna.

— Nu mă întrebați nimic ! Nu trebuie ! Mă voi obișnui... Îmi vine atît de greu... Nu-mi puneți întrebări ! Dumcev își plecă ușor capul.

În cele din urmă se ridică și începu să umble prin laborator. Se apropie de dulăpiorul suspendat, îl deschise, scoase o seringă, o examinează îndelung și spuse :

— Bărzăunele...

Am înțeles : acul seringei era gol pe dinăuntru, ca acul bărzăunelui.

Îl ascultam pe Dumcev și mă gîndeam : «Iată că deși el este acum acasă, printre oameni, continuă totuși să se mai creadă printre locuitorii Țării Codrilor de Iarbă. Îi vede făcîndu-și munca lor instinctivă. Să-l contrazic ? Nu ! În curînd va lua singur în propriile lui mîini instrumentele create de om. Ce minuni, ce lucruri admirabile creează omul cu

instrumentele pe care le stăpînește ! Dumcev va înțelege singur toate acestea. Și cînd își va aminti de scarabeu, bărzăune, rădașcă, va zîmbi și va spune : „Cît de caraghios am fost în felul meu de a gîndi !“»

Îl observam cu atenție și vedeam cum pașii lui devin din ce în ce mai fermi, mai siguri și mai potriviți cu pasul obișnuit al omului.

El atinse cu mîna cutia viorii. Scoase vioara, o lipi de umăr. Dar nu cîntă. La ce se gîndea ?

Se auzi un glas care cînta încet de tot. În primul moment nu mi-am dat seama cine cîntă.

Într-un colț al camerei, șezînd pe un scăunel, rezemată cu spatele de perete, Polina Alexandrovna șoptea cuvintele unei romanțe. Abia le auzeam :

*Furtuna-ncătușează cerul,
Rotind vîrtejuri de zăpadă...*

Cînta de parcă ar fi vorbit cu ea însăși. Nu era un cîntec, ci depănarea unor amintiri...

Parcă totul s-ar fi petrecut ieri. Cosița lungă bălaie, o pălărie de pai cu borurile mari, o panglică albastră. O seară liniștită de primăvară. Liliacul în floare. Ea merge și se uită înapoi. Iar tînărul Dumcev stă la fereastră și privește în urma ei, în timp ce melodia se revarsă în cascade...

*Ca un drumeț întîrziat,
În ferestruica noastră bate...*

Pe măsură ce continua să cînte, fața lui Dumcev se însenina. Parcă în structura lui tulburată, frămîntată, interveniseră schimbări organice, care îi restabiliseră într-o clipă echilibrul interior.

Cu un gest nervos, își întinse brațul și trecu arcușul peste coardele viorii.

Descoperea treptat sensul acestui cîntec, al acestei melodii de mult cunoscute, ca și cînd ar fi fost pentru el un cîntec nou. Încă puțin și melodia iubită îl va ajuta să se întoarcă la viață.

Cîntecul Polinei Alexandrovna răsuna din ce în ce mai clar, mai puternic.

Vioara lui Dumcev o însoțea cu tot mai multă siguranță.

Ochii Polinei Alexandrovna priveau undeva, în depărtare ; pe obraji îi curgeau lacrimi.

Am făcut câțiva pași spre alt colț al camerei. Eram copleșit de emoție.

Rezemată de pervazul ușii, vecina plîngea în tăcere.

DIN NOU LA HOTEL

Era noaptea târziu cînd mi-am luat rămas bun în liniște, doar cu o ușoară înclinare a capului, de la Polina Alexandrovna, de la Dumcev și de la Avdotia Vasilievna.

Am ieșit din casă și am stat multă vreme în pridvorul cunoscut.

Trebuia să-mi amintesc de ceva important, de ceva foarte important... Dar de ce anume ?

Cunoșteam bine drumul la hotel. Dar acum totul în jur mi se părea necunoscut și m-am uitat mult, cu atenție și am chibzuit bine pînă m-am lămurit încotro trebuie să merg.

Am făcut un pas, încă unul și m-am oprit.

Foșnetul stins al frunzișului care atîrna peste gard, în stradă, m-a speriat. Ce-i asta ? M-am simțit deodată din nou în Țara Codrilor de Iarbă. Trebuie să caut pe cineva, să mă salvez. Mai repede ! Mai repede ! Mă cuprinse neliniștea, zbuciumul...

Mi-am venit apoi în fire și am pornit încet mai departe. Deasupra mea, cerul era adînc și plin de stele. O noapte liniștită în micul orășel. Ce tăcere adîncă ! Dar nu știu de ce, mi se părea că liniștea e sfișiată de niște zgomote, sunete și foșnete ciudate. Nici acum, la Censk, încordarea atentă, sentimentul unui pericol iminent nu mă părăseau. M-am oprit și, parcă pentru a deveni invizibil și a mă feri astfel de primejdie, m-am

lipit pentru o clipă de un zid. Mi-am revenit din nou și am plecat mai departe. Dar deodată iarăși m-am oprit.

Ce se va întâmpla cu Dumcev mâine, când va ieși pe stradă și toată lumea — lume neobișnuită, nouă pentru el — îl va privi în ochi ?

Eu nu petrecusem decît foarte puțină vreme în Țara Codrilor de Iarbă și tot nu mă puteam obișnui încă cu orașelul liniștit. Mi-era greu să mă obișnuiesc cu gîndul că aici, în dosul ferestrelor, oamenii dorm un somn adînc, lin. Totul mi se părea altfel decît înainte.

Ce se va întâmpla cu Dumcev ?

La spital, bolnavul care și-a recăpătat vederea, după operație, este obișnuit cu grijă și în mod treptat cu lumina. Dispoziția medicului este respectată cu strictețe : atîtea zile în cameră întunecoasă, atîtea în cameră semiîntunecoasă și abia după aceea i se permite bolnavului să privească lumea înconjurătoare, dar nici atunci în lumina strălucitoare a soarelui.

Mergeam spre hotel și era atîta liniște în jur, stelele luminau atît de calm ! Undeva, prin apropiere, cînta nepăsător un cocoș, un cîine lătra pașnic. Îngrijorarea pentru soarta lui Dumcev începu să se destrame.

Îmi amintesc cum am deschis ușa hotelului. M-am oprit : m-a năpădit tristețea. Va trebui să plec din acest oraș, să mă despart de Dumcev...

Funcționara de serviciu îmi întinse mașinal o cheie, dar, uitîndu-se la mine, înmărmuri. Cheia rămase în mîna ei. În cele din urmă bîigui :

— Dumneavoastră ?! Nu, nu, nu se poate ! Doar ați dispărut !

— Am fost în afara orașului. Aproape de aici — i-am răspuns tulburat. Scuzați-mă că nu v-am prevenit...

— Dar au fost aici prietenii dumneavoastră, v-au căutat ! A fost mare tărăboi... Nu se procedează așa... Trebuia să ne preveniți !

Ăceeași cameră de hotel. Pe un scaun se află vechea mea valiză. E învelită în husă, încheiată la toți nasturii. Mă pregătisem doar să plec la Moscova. Afară e noapte, la fel ca atunci cînd buchetul a intrat în zbor, aici, în camera mea, prin fereastra deschisă. Și pe caldarîm se așterne același pătrat luminos al ferestrei vecine. Totul pare a fi la fel cum a fost înainte. Dar totuși nu mai este totul așa. Eu am devenit altul. În acest răstimp am fost în Țara Codrilor de Iarbă !

Pe masă se află o scrisoare a profesorului Tarasevici, care mă așteaptă de cîteva zile.

„Stimate Grigorii Alexandrovici ! Sînt chemat la conferința regională. Îmi pare foarte rău că nu mă veți găsi. O femeie, pe nume Cernikova, de la baza legumicolă a Organizației comerciale regionale, răspîndește prin oraș zvonul că v-ați „topit și ați dispărut“ sub ochii ei. Ce prostie ! Nădăjduiesc că veți explica singur totul. Dar deoarece îmbrăcăminte dumneavoastră a rămas, după spusele Cernikovei, din nu știu ce pricină, în dosul chioșcului, am ajutat, pentru orice eventualitate, să se organizeze cercetări și plec foarte liniștit pentru soarta dumneavoastră. Cu salutări.

Al dumneavoastră, Tarasevici.“

SE CONSTRUIEȘTE O CASA, SE CÎNTĂ

A trecut noaptea. Trezindu-mă destul de tîrziu, am cercetat camera luminoasă a hotelului și am simțit deodată o neliniște : Ce s-a întîmplat cu Dumcev ?

Am pornit îndată spre locuința lui, dar pe neașteptate l-am zărit pe una din străzi. Fără să observe pe nimeni din jurul lui, de parcă ar fi uitat totul de pe lume, stătea la un colț de stradă și se uita la șantierul de construcție al unei case cu multe etaje.

Mai departe stăteau Polina Alexandrovna și vecina — fără să-și ia nici una nici alta privirea de la Dumcev. Vecina mă invită cu un semn să mă apropiu. Am aflat că dimineața, devreme de tot, auzise pocnind ușa de la stradă și îl văzuse pe Dumcev plecînd. Neliniștită — Serghei Sergheevici încă nu-și băuse ceaiul — o chemă pe Polina Alexandrovna și amîndouă fugiră după el. Voiseră tot timpul să-l strige, dar nu fuseseră în stare să se hotărască. Și deodată el se opri în fața acestei case și de atunci tot acolo sta. Sta și tot privea. Și parcă ce avea de văzut aici ? Nu mai văzuse oare pînă atunci cum se construiește o clădire mare ?

Dumcev a rămas, îndelung și nemișcat, în același loc.

Apoi, într-un moment de nerăbdare, parcă mîniat pe sine însuși, el începu să-și schimbe repede punctul de observație.

...Brațul macaralei, purtînd un buncăr plin cu mortar de ciment, plutea pe cerul senin al dimineții. În adierea vîntului fremătau și se lipeau de gard, se smuceau în sus, spre cer, voioase, pînze roșii purtînd cuvintele : „Să îndeplinim și să depășim planul semestrial de construcție a caselor de locuit !“ Iar prin fereastra deschisă a altei case. se înălța spre cer un cîntec :

...pe pietricele, pe nisipul galben...

Fraza se frîngea, se auzea numai acompaniamentul perseverent, ca apoi din nou să fie luată de la început :

...pe pietricele, pe nisipul galben...

Cîntăreața din casa vecină învăța aria Natașei din „Rusalka“ și vocea ei înaltă se revărsa în aerul proaspăt.

Deodată ea tăcu. Și atunci se auzi glasul fetelor-zugravi, care, stînd pe pervazurile ferestrelor pe care le închideau și le deschideau mereu, vopseau ramele în timp ce cîntau. Cuvintele cîntecului erau triste, dar fetele cîntau nepăsătoare și aveau chiar un aer poznaș, care îți înveselea sufletul.

Iar pe cerul albastru al dimineții, pe cerul înalt, plutea brațul macaralei cu buncăr. Iată că macaraua o porni de-a lungul construcției. Cablurile se lăsară în jos. Acum iarăși se înălțau. Și brațul se rotea, se tot rotea deasupra șantierului, a noului șantier fără schele !

De casa lîngă care stătea Dumcev se apropie un tînăr, însoțind două fete. Fără să intre pe porțița grădiniței, aplecîndu-se peste gardul scund, în dosul căruia creșteau tufe de iasomie și trandafiri, tînărul strigă :

— Olea, Olea, hai mai repede ! Seriojka ne așteaptă pe iaht ! Ne-am înțeles doar pentru ora douăsprezece !

— Vin imediat ! răspunse un glas sonor.

Tînărul și fetele se așezară pe banca de lîngă grădiniță.

Dumcev se apropie de ei. Tînărul se ridică și-i oferi locul. Dar Dumcev nu se așeză. Părea că îi studiază și că își spune : Ce zîmbet larg și luminos au ! Ce vesel rîd, continuîndu-și discuția !

Cineva trînti portița. Era Olea, care ieșea din grădiniță în fugă, îmbrăcată într-o rochie albă, purtînd în mîină un batic albastru. Ea începu să cînte :

*Prieteni, cîntați,
Căci mîine plecăm...*

Toți începură să cînte o dată cu ea și, apucîndu-se de mîini, o luară la fugă pe stradă.

Dumcev se uită multă vreme în urma lor.

Cîntăreața cînta. Cîntau fetele-zugravi. De departe se auzea cîntecul Oliei și al prietenilor ei.

Iar pe cerul dimineții, brațul cu buncăr părea dantelat. Plutea în înaltul cerului ușor, lin, voios parcă și el.

În cele din urmă Dumcev își veni în fire și porni către casă.

Ne-am dus după el. Nu ne-a observat. Vorbea cu sine însuși :

— Toată lumea cîntă ! Extraordinar ! Și casa !? Unde s-au ascuns zidarii zdrențăroși, în opinci, constructorii acestei case ? Mașini, mecanisme... Și toți cîntă... De unde o asemenea bucurie ? Cum să înțeleg toate astea ?...

Așa vorbea Dumcev cu sine însuși. Iar undeva, departe, cîntăreața începu să cînte din nou :

Curgea... curgea în goană rîulețul...

„MULTUMESC, MULTUMESC DIN TOATĂ INIMA !“

Dumcev se închise în laboratorul său și nu mai ieși de acolo toată ziua. Noi hotărîsem să nu-l deranjăm.

Eu eram foarte obosit. Trecusem doar prin atîtea peripeții ! Și era și timpul să mă întorc la Moscova.

— Serghei Sergheevici tot vorbește despre niște lucruri ciudate, eu nu-l înțeleg — mi se plînsese Polina Alexandrovna. Spuneți-mi, unde a fost el în toți anii aceștia ? De unde s-a întors ?

Dar eu tot amînam răspunsul. Căci trebuia să străbat cu Dumcev, chiar azi sau mâine, încă un drum lung, foarte lung. Să parcurg cu el drumul deceniilor — drumul parcurs de toți oamenii pînă acum, să-l introduc în viață. Și trebuiau găsite pentru toate acestea cuvintele cele mai potrivite — aveam doar atît de multe să-i explic ! Astfel el va vedea, va înțelege tot ce s-a întîmplat în lunga lui absență. Atunci va putea afla și Polina Alexandrovna despre Țara Codrilor de Iarbă. Acum însă, orice discuții și întrebări ar putea doar s-o tulbure.

Către seara celei de-a doua zile, am bătut la ușa laboratorului lui Dumcev. Venise timpul să plec din Censk.

Am rămas din cale-afară de mirat zărind pe fața lui Dumcev un zîmbet cu totul nou, oarecum copilăresc, ștregăresc. Un zîmbet care aci se ascundea în colțurile gurii, aci apărea în strălucirea ochilor. Părea că primul contact cu noua viață i-a luminat fața.

— Prietene ! încep Dumcev. Am văzut, am auzit și am observat pînă acum asemenea lucruri, încît nici un găsesc cuvintele necesare...

— Tocmai de aceea am și venit la dumneavoastră, Serghei Sergheevici ! Cred că vă voi putea ajuta să înțelegeți, să simțiți mai repede tot ce o să mai vedeți și de aci încolo.

— Îți mulțumesc pentru buna intenție, dar nu sînt un elev de liceu, slab la învățătură...

L-am înțeles : Trăise mult, prea mult, fără oameni, fără nici un ajutor în Țara Codrilor de Iarbă, se obișnuise să se descurce singur în toate.

— Nu m-ați înțeles, Serghei Sergheevici. Aveți în fața dumneavoastră o viață cu totul nouă...

— Tocmai de aceea doresc să intru în această viață fără ajutorul nimănui. Vreau să înțeleg singur ! Să înțeleg totul, să simt totul ! Aici e în joc orgoliul meu ! Onoarea mea !... Și Dumcev schimbă brusc tema discuției : Știi, Grigorii Alexandrovici, ce zi e astăzi ?

— Vineri...

— Ah, nu despre asta e vorba ! Pentru mine azi e ziua cea mai înălțătoare ! Și cea mai luminoasă din viața mea ! Am început din nou să

scriu, să reconstitui jurnalul anilor — celor mulți — pe care i-am trăit în Țara Codrilor de Iarbă. Voi relua și voi scrie din nou tot ce vîntul a risipit filă cu filă. Privește — arată el teancurile de file lungi și înguste care se aflau așezate în semicerc pe masa mare. Lumea oamenilor de știință va putea ține seama de observațiile și de concluziile mele.

— Jurnalul vă va cere multă, foarte multă vreme ! Iar eu trebuie să plec. Voi mai sta la Censk o zi sau două. În acest timp, vă rog să schițați o expunere sumară. Pe scurt, numai pe scurt, să expuneți ideile principale ale jurnalului dumneavoastră, jaloanele după care veți orienta ideile dumneavoastră. Și vorbiți-mi despre principalele descoperiri. Iar eu voi preda totul revistei „Știință și tehnică“.

— Cum ați spus ? O expunere sumară ? Nu înțeleg această expresie. Doar nu mă zbat pentru un patent și nici pentru a obține certificatul de paternitate pentru o invenție tehnică !

M-am străduit să-i explic totul. Și Serghei Sergheevici m-a înțeles.

— Ah, da... un conspect... Trebuie să fac un conspect.

Acest cuvînt „conspect“ suna în gura lui Dumcev într-un fel deosebit, plin de semnificație, ca și cînd ar fi avut un conținut foarte adînc, pe care numai el îl înțelegea.

Cîtă bucurie și însuflețire ardea în ochii lui !

— Mulțumesc ! Mulțumesc din toată inima !

Și mi-am amînat plecarea din Censk : voi aștepta expunerea sumară a lui Dumcev.

M-am obișnuit cu acest orășel, cu parcul lui, unde arborii își împletesc coroanele deasupra aleilor ; cu străzile lui liniștite, unde alături de casele luminoase, strălucitoare, construite recent, se mai aflau căsuțe cu o arhitectură voit înzorzonată, de modă veche, căsuțe care-mi amintesc de unii eroi din romanele de moravuri ale secolului trecut ; cu o bibliotecă-sală de lectură, în care am putut găsi în mod neașteptat atîtea cărți remarcabile. Îmi plăcea din ce în ce mai mult acest orășel, pentru aerul său ușor sărat, care-ți adie în față, cînd privești dimineața pe fereastră marea îndepărtată.

Imediat în spatele orașului începe stepa. Din stepa arsă de soare se aliniază pe două rînduri, ducînd spre oraș, schelele caselor încă neterminate. Mica locomotivă de pe linia îngustă șuieră și gîfîie, trăgînd platformele încărcate cu nisip, cărămizi, blocuri. Macaralele de încărcare, con-

duse de un mecanic care şade într-o gheretă, iau blocurile direct de pe platforme şi le urcă la etajele superioare. Muncitorii schimbă voioşi câte o vorbă, două între ei, îl strigă pe mecanic când e nevoie şi aşază la înălţime şir după şir blocurile. Iar acolo, departe în stepă, se ridică spre cer un turn cu vârful ascuţit şi se aude scîrţîitul puternic şi strident al macaralei.

Am lăsat să treacă o zi-două. Pe urmă mi-am spus : probabil că Dumcev şi-a terminat conspectul !

Şi într-o seară, am trecut pe la el. Dumcev începu să vorbească despre Țara Codrilor de Iarbă, despre locuitorii ei minunați, despre uimitoarele lor forme de viață. Nădăjduia că observațiile lui vor ajuta pe oamenii de știință să introducă multe noutăți în tehnică.

— În toate aceste zile și nopți am meditat asupra a diferite variante ale conspectului, mai bine zis ale unor conspecte cu totul diferite. Dar mine voi tria, voi selecționa și mă voi opri neapărat la ceea ce e mai important. Nădăjduiesc că concluziile și tezele mele vor sugera căi cu totul noi într-o serie de ramuri ale tehnicii. Încă o zi-două și totul va fi gata — îmi spuse el.

Bineînțeles nu mă îndoiam de însemnătatea descoperirilor pe care le va comunica Dumcev în proiectul său.

Peste câteva zile am trecut din nou pe la el.

— Prietene ! spuse Dumcev apăsător, întreaga Țară a Codrilor de Iarbă este un vast teren pentru descoperiri, dar ea a rămas încă necercetată. Am o sumedenie de proiecte în cap. Și toate sînt la fel de importante. Ce fel de expunere sumară să redactez ? Rămîne un singur lueru de făcut : să arăt oamenilor în tăcere, în deplină tăcere această țară. Și să nu scriu nimic !

Cînd am plecat din căsuța cu turn, aveam impresia că Dumcev s-a înecat în marea de observații și descoperiri făcute de el. Mi-a părut rău că nu l-am întrebat despre fermenții extraordinari care influențează atît de miraculos organismul omenesc și dacă aceste substanțe pot fi preparate aci. Oare omenirea nu va afla nimic din toate aceste taine dezlegate de el ? Mă temeam ca întrebarea mea să nu-l tulbure : căci subsolurile în care fuseseră puși la păstrare minunații fermenți gazoși ai metamorfozei se prăbușiseră și se umpluseră cu pămînt. Nu mai rămăsese nimic acolo, tot materialul acela prețios se pierduse definitiv.

ÎNSEMNĂRILE MELE PE MARGINEA CONSPECTULUI

După câteva zile am primit două exemplare din conspectul lui Dumcev. Fuseseră transcrise cu grijă. Polina Alexandrovna se îndeletnicise cu aceasta — scrisul era mare, ascuțit.

Iar Dumcev repeta mereu :

— Din acest conspect lumea va afla multe ! M-ai ajutat să mă întorc la oameni ! Pentru asta îți mulțumesc. Dar întreaga măreție a faptei dumitale o simt în mod deosebit acum, când îmi propui și ajutorul dumitale. Îți mulțumesc că vei transmite oamenilor descoperirile făcute de mine în Țara Codrilor de Iarbă !

Repeta într-una : „Mulțumesc, mulțumesc !“, era într-un fel emoționat și înduioșat. Nu mai știa cum să-mi arate recunoștința pentru participarea mea atât de activă și spuse :

— Un exemplar este pentru dumneata personal.

Nu știu de ce nu aveam chef să citesc conspectul în camera înăbușitoare de hotel. Am așteptat dimineața, am luat de la bibliotecă niște cărți, cataloage, dicționare și m-am dus în parc, ca să mă lămuresc mai bine.

Ca un prieten mai mare, sever și exigent, parcul mă întâmpină ca de atâtea alte ori cu foșnetul său prelung. Îndată ce cotești de pe aleea principală, dai de umbră, de liniște. Cărrile sînt năpădite de iarbă. Parcul nu este îngrădit, doar la intrarea principală se află un imens arc albastru, din lemn, care te salută cu inscripția : „Bine ați venit !“

Mi-am așezat cărțile pe o bancă mare cu speteaza înclinată și am început să citesc.

Un cosaș verde mi-a sărit pe picior, apoi a făcut un salt și a dispărut în iarbă. Am zîmbit amintirilor mele. Undeva, aproape de tot, niște copii se jucau, strigînd cu glasuri vesele.

— Bețișor-ajutor !

— Ajută-mă !

— Te-am găsit ! Ieși ! Una ! Două ! Trei !

Dar curînd m-am adîncit în lectură și larma lor ajungea la mine pierdută parcă în depărtare.

— Te-am găsit ! Te-am găsit !

Conspectul lui Dumcev începea într-un mod neobișnuit.

„Oameni de știință ! Parcă vă văd citind conspectul viitorului meu jurnal. Unii dintre dumneavoastră, cei care sînteți prezbiți, v-ați pus ochelarii, cei care sînteți miopi, vi i-ați scos de îndată. Sînt printre dumneavoastră, probabil, și unii care, după ce și-au pus o pereche de ochelari, mai țin și una de rezervă în buzunar.

Lăsați-vă ochelarii ! Duceți-vă la orice eleșteu. Acolo veți găsi ceva mult mai perfecționat. Prindeți un gîndac-vîrtej. El trăiește la hotarul dintre aer și apă, adică și în aer și în apă. Dar razele de lumină care cad în ochii gîndacului, atunci cînd se află în aer, se răsfrîng într-un fel, iar cele care trec prin apă se răsfrîng altfel, mult mai slab. Gîndacul de baltă are fiecare ochi împărțit în două. Jumătatea care se află sus vede în aer, jumătatea inferioară vede în apă. Distanțele față de focare ale acestor jumătăți diferă. Cînd alunecă pe apă, jumătatea superioară urmărește ce se petrece în aer, cea inferioară urmărește ce se petrece în apă.

Aruncați-vă ochelarii ! Studiați gîndacul de baltă ! Folosiți acest principiu al vederii cu două focare ! Faceți-vă ochelari cu lentile cu două focare.

Aici, m-am oprit și am făcut o însemnare cu creionul.

„Prea tîrziu ! La Moscova, casierul care mi-a dat biletul de tren avea o privire ciudată, datorită ochelarilor săi. Acest lucru m-a intrigat. Casierul mi-a explicat : sînt niște ochelari obișnuiți, cu două focare ! Pot fi comandați în orice farmacie !“

Propunerea lui Dumcev era, desigur, de mult depășită ! „Dar probabil — mi-am zis eu — voi găsi mai departe ceva nou și neașteptat.“ Am sărit cîteva rînduri și m-am oprit într-alt loc :

„Oameni ! Voi săpați tuneluri în munți, spargeți diferite roci ; învâțați de la gîndacii sfredelitori ! Cercetați de ce sînt ei tocmai acolo unde stratul de lemn e mai subțire și acolo unde e mai gros.“

Mai departe, Dumcev scria despre Toredon novalis — sfredelușul de corabie :

„Băgați de seamă că această moluscă sfredelitoare seamănă cu un mic vierme acoperit cu o placă îndoită și trece ușor prin lemnul cel mai tare. Studiați neapărat cum străpunge el acest lemn. Și creați după exemplul lui Toredon novalis un aparat pentru străpungerea lemnului.“

Am scris pe margine, exprimîndu-mi îndoiala :

„Sfatul este interesant, dar e greu de crezut că acest sfredeluș va sugera omului ideea inventării unui nou burghiu.“

Dumcev scria :

„Constructorule, învață de la albină să construiești economicos ! Fiecare perete al rezervorului celular este folosit de două ori. Iată în ce constă întreaga superioritate a construcției rezervoarelor cu secțiune hexagonală. Ce economie de material de construcție și totodată ce rezistență ! Și rețineți : greutatea cerii (materialul folosit pentru construcția fagurilor) este de șaiszeci de ori mai mică decât a mierii cuprinsă în ea.“

Foarte sigur de mine — am făcut următoarea adnotare :

„De ce să recomandăm arhitecților să examineze cu toată atenția celulele în secțiune hexagonală ? Fantezia arhitectului nu are nevoie de sugestia albinei.

Cel mai prost arhitect, înainte de a porni la construcția unei case, elaborează un plan care este o creație a minții sale. Apoi după aceasta el modifică și îmbunătățește acest proiect. Albina nu poate schimba nimic. Ea „construiește“ întotdeauna în mod instinctiv. Dacă străpungi o celulă, va curge mierea din ea, dar albina va continua să aducă și să tot aducă mierea în această celulă, deși ea este găurită. Instinct orb ! Ea va veni exact de atâtea ori de câte ori vine în mod normal pentru a umple celula.“

Și cu acest prilej mi-am amintit cum am străpuns capacul cuibului în care albina tăietoare de frunze își depusese oușorul. Ea totuși a continuat să aștearnă un capac după altul, atâtea câte așază întotdeauna, fără să fi băgat de seamă că de data aceasta toate erau străpunse.

„...Greutatea cerii este de șaiszeci de ori mai mică decât a mierii pe care o conține.“ Este un lucru demn de remarcat ! Dar ceara, ca material de construcție ? Destul de bizară propunere !

Dumcev scria :

„Omule, învață să-ți aperi casele de frig !

Călugărița, depunându-și ouăle, le acoperă cu un lichid special, pe care-l secretă permanent. Această masă, cu bășicuțe de aer în interior, ferește oul de căldura excesivă și de frigul prea puternic. Studiați acest lichid !“

Nota mea :

„Este vorba de izolarea termică. Dar aerul, ca material izolan, este cunoscut de mult. Și foarte de curând, tehnica zilelor noastre, ținând seama de faptul că aerul este un material termoizolator, a creat un soi special de sticlă spongioasă. Prin porozitatea și greutatea sa redusă, acest material este superior chiar plutei. Pentru a obține o asemenea masă a fost

necesar să se găsească un procedeu de reglare a formării structurii poroase din masa de sticlă. Tot secretul este ca porii cu gaze să se disperseze în mod egal în masa de sticlă.“

„N-avem de ce căuta regularitatea dispersării unor pori în spuma aceasta !“ mi-am zis eu.

Astfel am citit întreg conspectul lui Dumcev, cu sufletul tulburat și notînd aproape tot timpul pe marginea exemplarului meu : „Prea tîrziu ! Prea tîrziu !“

Îmi simțeam sufletul ca de plumb : oare Dumcev își irosise, într-adevăr, întreaga lui viață fără nici un rost ? Și ce se va întîmpla cu el cînd se va convinge singur de acest adevăr ? Ce răspuns va primi de la Moscova ? Căci el aruncase doar din Țara Codrilor de Iarbă o provocare științei moderne ?!

Îmi venea greu să citesc mai departe...

— Bețișor-ajutor !

— Bețișor-ajutor ! repetam după glasurile cu clinchet de clopoțel ale copiilor.

Ce să fac ?

Soarele ajunsese sus pe bolta albastră, își strecura razele prin frunzișul verde, umbrele deveneau tot mai scurte. Era amiază.

— Bețișor-a-ju-tor... — se auzea cînd de aproape, cînd de departe.

Să citesc oare în continuare ? Nu mă grăbeam. Așteptam parcă ceva.

PREA TÎRZIU ! PREA TÎRZIU !

Ce zgomotoasă și pestriță e aleea ! Voci tinere, zglobii, rochiile viu colorate ale fetelor. Au apărut, au trecut. Totul s-a liniștit. Din adîncul parcului se aud două voci cunoscute. Le identific — e vocea Lenei și a lui Pavel.

— Ultima minge am respins-o la plasă. Era decisivă. A zbîrniit racheta !

— Azi odihnește-te ! Mîine joci în semifinală.

— Am să mă odihnesc și am să scriu o scrisoare. Mică de tot, microscopică !

— Ca aceea pe care a adus-o în cutiuță ăla... de la Moscova ?

— Îți amintești ? Dijonval... Eratosthene...

Rîsete.

Au plecat.

Am început să citesc mai departe.

Dumcev scria :

„Păianjenul de apă mi-a sugerat principiul unui clopot pentru scafandri. Dar mai sînt alte insecte care dau astfel de sugestii. Cercetați larva muștii de nămol. Ea stă în apă, în timp ce își ține coada afară. De ce ? Ca să respire. Cînd apa se ridică, i se lungește coada, care e alcătuită din două tuburi de aer, două canale, într-o peliculă străvezie. Aceste tubușoare se scurtează în modul cel mai neobișnuit. Ai de ce să te miri, și ai și ce învăța studiind-o. Construiți aparate la fel și coborîți-le pe fundul mării !“

Nota mea :

„Despre asta am mai citit în filele lui Dumcev în care descria călătoria sa în căutarea jurnalului. Este adevărat că într-o carte recent apărută despre coborîrea scafandrilor la mari adîncimi, scafandru este comparat în mod direct cu această larvă. Comparîndu-l cu larva, autorul recurge la termenii cei mai tehnici.

El vorbește despre faptul că coada larvei se lungește în apă ca un periscop, fiind alcătuită dintr-o peliculă exterioară, transparentă, cu o „bucșă stelară“ la capăt și cu două tubulețe de aer prin care se aspiră aerul.

În această carte se arată că scafandrii folosesc aceeași metodă de aspirare a aerului pentru respirație, ca și această insectă.

Se mai vorbește și despre faptul că tubulețele cu care este prevăzută coada larvei seamănă în chip uimitor cu furtunurile scafandrilor — ele nu se încrețesc, datorită bordurii spirale, care întărește forma lor cilindrică“.

„Coincidență ! mi-am zis eu. Ar fi greu de crezut că inventatorul s-a adresat unei larve pentru a-i cere sfatul.“

Timp de multe decenii, cît a trăit Dumcev în Țara Codrilor de Iarbă, a stat cufundat în observațiile sale în vreme ce viața mergea înainte.

Oricare inventator, creîndu-și opera, a ținut seama de cercetările altora, a făcut schimb de experiență cu alții, a studiat realizările științei și tehnicii. Iar Dumcev pretinde : omule, învață de la insecte !

Da ! „Învață de la păianjen ! afirmă el în acest conspect. Învață să construiești poduri, învață noua metodă de preparare a firelor de la... păianjen !“

Am încercat să mă descurc în aceste teze ale lui Dumcev.

„Păianjenul învață constructorii să ridice poduri fără piloni — scrie Dumcev. Un asemenea pod este ieftin și rezistent. Podul e suspendat pe lanțuri.“

Ciudată propunere ! Oamenii construiesc de mult poduri suspendate pe lanțuri. Fără sugestia păianjenului.

Este adevărat că într-un îndreptar am găsit o notiță care putea fi ușor luată drept o glumă : pretindea că, într-adevăr, primul constructor al podului suspendat a acordat o atenție specială păienjenişului întins deasupra potecii din grădina prin care se plimba într-o zi senină de toamnă. Și i-a trecut prin minte o idee : ce-ar fi să construiască un pod pe lanțuri de fier ?

Dumcev scrie :

„În secolul al şaptesprezecelea oamenii au încercat să folosească păienjenişul pentru fabricarea ţesăturilor. Desigur nu asta e problema : nu se poate face îmbrăcăminte din păienjeniş. Dar luați de la păianjen procedeul de fabricare a firelor !“

Mai departe, Dumcev propunea inventatorilor să repete procesul de obținere a firelor, pe care l-am urmărit și eu când am nimerit în păienjeniş.

M-am uitat în enciclopedie și am notat pe marginile conspectului lui Dumcev :

„Propunere întârziată ! În anul 1890 a fost pusă în funcțiune prima fabrică de mătase artificială !“

După ce am făcut această adnotare, am început să studiez tehnologia procesului de producție a mătăsii artificiale. Și am ajuns la concluzia că comparația dintre păianjen — mașină vie — și mașina de viscoză este destul de interesantă.

Picăturile de lichid vâcos ale păianjenului, ieșind din tubușoarele de pe negi, se încheagă în contact cu aerul și se transformă în fire de păienjeniş.

Mașina repetă oare acest proces de filare a păienjenișului ? În mașină soluția lichidă este impulsionată prin niște tubulețe capilare — filiere — și odată ajunsă în aer se transformă în fire de mătase.

Antrenându-mă, am încercat să compar mai exact aceste două procedee și am notat :

„Mașina de filat și păianjenul !

La *păianjen* — negul este o glandă. Cîndva el mi s-a părut o uriașă excrescență din care ies niște tubulețe scurte de filat. La capetele acestor tubulețe se află canalul colector al glandelor de secreție.

La *mașină* — soluția de filat, care vine cu o presiune de treizeci-patruzeci de atmosfere în conductă, este presată prin filiere — tubulețe dintre cele mai subțiri — cu orificiul de 0,05 pînă la 0,1 milimetri. Tubulețele sînt înlocuite uneori cu unul singur, pe care se îmbracă o calotă cu multe orificii (peste cincizeci).

La *păianjen* — masa vîscoasă secretată sub formă de firicele separate se lipește în aer, formînd un singur fir puternic.

La *mașină* — soluția de filat presată, se solidifică în aer într-un fir subțire, care se deapănă pe un mosor (procedeu uscat).

La *păianjen* — perechea posterioară de piciorușe trage după sine păienjenișul, nepermițîndu-i să se lipească de obiectele înconjurătoare.

La *mașină* — firul obținut este îndreptat spre mosor cu un vîrf special emailat.

Unirea cîtorva fire într-unul singur are loc cu ajutorul unor mici furci emailate.

Dar această metodă de producție a mătăsii artificiale s-a învechit. Există o sumedenie de inovații. Soluția de filat trece după presarea ei în exterior printr-un lichid special — o baie de reducere — și apoi, după solidificare, se bobinează. Astfel, mașina creată de om a depășit de mult păianjenul ! Și procesul de producție al mătăsii artificiale seamănă din ce în ce mai puțin cu procesul de filare al păianjenului“.

Dar de ce s-a făcut deodată liniște în parc ? Nu se mai aud glasure. Vîntul îmi răsfoiește cărțile și îndreptarele.

Pe cer nori fumurii plutesc repede, se contopesc. Și iată că deodată un nor întunecat acoperă cerul și se tîrăște aproape de pămînt.

S-a făcut frig și s-a stîrnit vîntul. E timpul să plec...

Am terminat de citit conspectul lui Dumcev în cameră la hotel. Se găseau în el teze și afirmații mai mult decât surprinzătoare și cu totul ciudate.

Istoria armei omului începe, după părerea lui Dumcev, în Țara Codrilor de Iarbă. Omul străvechi și-a luat, chipurile, arma de la insecte.

Pentru a demonstra acest lucru Dumcev stabilește că în toate soiurile de armament pe care omul le-a confecționat cândva, a ținut seama de două principii : principiul planului de tăiere și principiul lamei ascuțite.

Fălcile insectelor cu margini zimțate (principiul planului de tăiere) i-au sugerat omului confecționarea cuțitului, a paloșului și a săbiei. Coarnele renului — sulita și pumnalul (principiul lamei ascuțite).

Gîndacul ileana, spune mai departe Dumcev, nu se teme de albină. Oricît ar încerca ea să-l împungă, învelișul lui rezistă.

Omul a văzut toate acestea, a tras concluzii și și-a făcut cu mîinile lui un scut care l-a ferit de loviturile sulitei. Deci gîndacul l-a îndemnat pe om : creează-ți o platoșă ca a mea !

„Ciudată afirmație — am notat imediat pe marginea ei. Niciodată — nici cu prilejul săpăturilor care s-au făcut, nici în desenele din peșteri și nici în cele de pe stînci, ale omului primitiv, nu s-a găsit vreo urmă, vreo aluzie, vreo indicație din care să rezulte că omul primitiv ar fi recurs la sugestiile lumii insectelor.

Arma primară, toporul sau barda, piatra șlefuită grosolan, arcul, săgețile, toate acestea n-au nici o legătură cu „tehnica“ lumii animalelor.

În conspectul său, Dumcev povestește despre felul cum insecta cară, împinge, deplasează o povară care depășește de multe ori greutatea trupului ei. El vorbește despre dispozitivele de săpat, răzuit, apucat, ale insectelor. Uite asta poate fi interesant...

Citesc mai departe despre rezistența insectelor.

Locuitorii Țării Codrilor de Iarbă pot să trăiască cu lunile fără să mănînce, ei pot sta încremeniți în același loc ani de zile. Păianjenul cu cruce își țese păienjenișul lung de șaptezeci și doi de metri, fără să mănînce nimic, iar dacă prada nu nimerește în această plasă, el își țese, în alt loc, una nouă.

Mă cuprinde tristețea, sufletul mi-e tot mai greu, citind acest conspect al viitoareii lucrări a lui Dumcev — lucrare pentru care a pierdut zeci de ani de viață în Țara Codrilor de Iarbă și e gata să mai piardă

și alții de aci înainte. Va veni vremea cînd lucrarea va fi terminată și atunci va reieși și mai limpede că la baza ei se găsește o idee cu totul arbitrară, întîmplătoare și pur și simplu caraghioasă : „Omule, învață tehnica de la insecte !“

Toate sfaturile și „revelațiile“ lui Dumcev sînt depășite.

Conspectul se încheie cu un apel la fel de neobișnuit ca și începutul :

„Oameni de știință ! Astăzi dumneavoastră nu vă mai scrieți lucrările nici pe papirusuri și nici pe pergamente, ci pe hîrtie din masă lemnoasă. Nu uitați : viespile producătoare de hîrtie au sugerat omului că hîrtia poate fi preparată din fibre lemnoase. Din acea zi marea economie în consumul de fonduri pentru hîrtie a determinat o sporire importantă în răspîndirea științei și a tuturor cunoștințelor din domeniul culturii.

O VIZITĂ NEAȘTEPTATĂ

Cum ! Toate tainele Țării Codrilor de Iarbă, de pe care Dumcev a smuls vîlul, toate misterele locuitorilor acestei țări pe care el le-a dezlegat, toate descoperirile pe care le-a făcut, toate apar acum în fața mea sub forma unei enumerări mizere pe tema : „Omule, învață tehnica de la insecte !“

Ce s-a întîmplat ? Am văzut doar eu însumi cît de multe descoperiri a făcut Dumcev în Țara Codrilor de Iarbă. M-am convins eu însumi cît de multe sînt acele lucruri noi pe care le are el de spus omenirii. Am fost doar martor cînd a supus rațiunii omului instinctele locuitorilor acestei țări. Și toate astea parcă au dispărut acum. În conspectul său Dumcev apare sclavul supus al unor cunoștințe întîmplătoare. Îmi amintesc de aerul dezorientat pe care-l avusese atunci cînd îmi spusese : „Am în cap mii de variante ale conspectului și toate sînt la fel de importante“. Și apoi a lăsat totul deoparte... N-a reușit să deosebească

principalul de secundar. Și nu el a ales proiectul, ci unul din proiecte — cel mai întâmplător — a pus stăpînire pe imaginația lui, l-a subjugat.

Se vede că, de fapt, în zilele de singurătate trăite în Țara Codrilor de Iarbă, Dumcev s-a pregătit de mii și mii de ori pentru discuția cu oamenii și a creat în închipuirea sa proiecte, variante noi, și noi forme de exprimare pentru această convorbire. Și iată că variantele inexprimate și variantele variantelor s-au înmulțit, au început să-l înăbușe. Cu cît tăcea mai mult, cu atît reușea mai puțin să se descurce și să selecționeze esențialul din cele descoperite în Țara Codrilor de Iarbă. Toate descoperirile și observațiile îi erau la fel de scumpe, erau la fel de importante pentru el.

Nenumăratele variante au pus stăpînire pe gîndirea omului.

Și iată că în locul unei simfonii care să-ți pătrundă în suflet, auzim cîteva crîmpeie incoherente.

„Conspectul greșelilor !” Am scris aceste cuvinte pe coperta manuscrisului lui Dumcev.

Amărăciune ! Tristețe !

Destul ! E timpul să plec ! Am început din nou să-mi fac valiza. Sigur că Dumcev — acest călător neînfricat care a străbătut o țară necunoscută — se rătăcise totuși în codrul des al descoperirilor, al proiectelor și presupunerilor.

Iată că se lasă seara. Oare nu s-o fi închis biblioteca ? Trebuie să o mai prind deschisă, ca să predau cărțile. Îmi voi împacheta lucrurile mai tîrziu.

Am ieșit din hotel, lăsînd manuscrisul pe masă.

Neatenție ? Lipsă de prevedere ? Grabă ? Oricum, nenorocirea s-a întîmplat tot din cauză că am lăsat pe masă conspectul cu însemnările mele și am plecat la bibliotecă.

Afară ploua mărunț. Pe stradă, nici țipenie de om. Cerul era acoperit cu nori cenușii deși. Aerul era umed, bătea vîntul. Gîndurile triste, mohorîte nu mă părăseau.

Ce-i voi scrie lui Dumcev de la Moscova ?

Să predau manuscrisul redacției ? Dar manuscrisul acesta nu conține nici un fel de descoperiri. Ah, de ce dintr-o pornire înflăcărată a inimii i-am dat lui Dumcev speranțe, l-am încurajat fără să mă gîndesc ? De ce m-am oferit să duc revistei proiectul lui ? Dumcev a avut încredere în mine. El speră să revoluționeze știința cu descoperirile sale.

Redacția însă îi va restitui manuscrisul. Poate că îi vor scrie : „Lucrarea dumneavoastră conține comparații interesante între diferitele forme de manifestare a instinctelor în lumea insectelor și între diferitele forme ale tehnicii create de mintea oamenilor. În loc însă de-a descoperi lucruri de mult descoperite, vă sfătuim să scrieți o carte atrăgătoare pentru copii“.

Mi-am amintit de cartea unui scriitor în care este vorba despre un bătrîn cu un cap mare, cărunt, și cu fața de culoarea pergamentului. Acest bătrîn a colindat zeci de ani, de la un capăt la altul, un orașel de provincie, încercînd să dovedească tuturor că el a descoperit o metodă de calcul cu totul nouă. Dar nimeni nu-l asculta. Odată, un student în matematici venit din altă parte, i-a luat însemnările și a văzut că bătrînul „a descoperit“ de mult descoperitele tabele de logaritmi.

Bătrînul s-a convins ușor de adevărul din cuvintele studentului. I-a mulțumit îndelung și a plecat acasă. În aceeași zi a fost găsit mort. Asta era istoria bătrînului.

Se întunecase de tot. Am predat cărțile și am ieșit din bibliotecă. Pe cer atîrnau nori grei. Luminile becurilor de pe stradă sclipeau singuratece.

Am coborît cu un sentiment de tristețe treptele umede și lunoase ale scării înalte de la intrarea bibliotecii. Pînă la hotel mai aveam de străbătut vreo două străzi și o ulicioară. Am aflat mai tîrziu că în ziua aceea, în timp ce eu mă duceam spre hotel, Dumcev venea de acolo, mă căutase plin de nerăbdare și fericire. Dar drumurile noastre nu s-au încrucișat.

Dumcev nu m-a găsit la hotel. Și s-a întîmplat un lucru la care nu m-am așteptat, pe care nici măcar nu l-aș fi putut presupune.

De la Polina Alexandrovna am aflat tot ce s-a întîmplat în acea zi cu Dumcev.

După-masă, Serghei Sergheevici, însoțit, ca de obicei, de Polina Alexandrovna, ieșise în oraș și, trecînd pe lîngă noua clădire a școlii, s-a oprit. Tot acolo se oprise și un autocamion proaspăt vopsit, împodobit cu verdeață. Copiii dădeau fuga pe scări, cu strigăte vesele, cu rîs zgomotos :

— Au venit să ne ia ! Plecăm în excursie !

Și continuînd să povestească, fața Polinei Alexandrovna exprima o mare nedumerire.

— De ce oare s-a oprit Serghei Sergheevici atît de surprins ? Se uita, nu se mai sătura uitîndu-se, de parcă n-ar mai fi văzut niciodată pionieri plecînd în tabără.

Trebuie să precizez că Polina Alexandrovna nu aflase încă unde fusese Serghei Sergheevici în timpul lungilor săi ani de absență. Ea nu voise să-l tulbure cu întrebările, iar eu n-apucasem încă să-i povestesc și, la drept vorbind, nici nu știam cum să încep.

La un moment dat, Serghei Sergheevici văzu o fată bălaie coborînd de pe trepte și o auzi comandînd :

— Drepti ! Pentru aducerea drapelului, fiți gata !

Și cînd, prin fața copiilor, potoliți și aliniați repede în careu, cu mîinile ridicate în semn de salut, începu să fie purtat drapelul, drapelul roșu, filfiînd cu litere de aur — în sunetele a două trompete și a unei tobe mici — pe fața lui Dumcev apăru o expresie aproape de extaz.

El se uita în ochii cenușii, albaștri, căprui, negri, atît de luminoși, de ageri, ai copiilor. Privirea lor însoțea cu mîndrie și seriozitate drapelul pionieresc.

Apoi drapelul fu suit în mașină și îndată se stîrni iar larmă, rîsete, învîlmășeală. Copiii, fugărindu-se, luîndu-se la întrecere între ei, începură să se cațare fiecare pe unde putea, în camion. Șoferul începu să-i ajute pe cei mai mici.

O fetiță mică de tot țipa :

— Vreau singură ! Singură !

Se cățără repede, cu tenacitate și abilitate pe roată, se aplecă peste marginea camionului. Două cosițe și o cută albastră a fustiței fluturară în vînt — fetița sări, se așeză pe bancă lîngă un trompetist și se uită la ceilalți copii cu mîndrie.

Serghei Sergheevici nu se mai putu stăpîni — izbucni în rîs și le făcu semn copiilor cu mîna.

Șoferul claxonă. Pionierii începură să cînte. Mașina dispăru după colț.

Apoi Dumcev porni spre casă. Tăcu tot drumul. De data aceasta nu-și vorbi nici măcar lui însuși cu glas tare — ca de atîtea ori — deși era tulburat.

Intră tăcut în laborator și se încuie acolo.

Apoi coborî pe neașteptate din turnulețul său și-i spuse Polinei Alexandrovna :

— Trebuie să mărturisesc că lucrul cel mai de seamă, cel care îmi apare ca cel mai de seamă — tocmai acesta nu-l pot pricepe...

Era foarte tulburat, se așeză adînc în fotoliu și căzu pe gînduri. Polina Alexandrovna și vecina ei, Avdotia Vasilievna, începură să-l descoasă cu precauție : de fapt ce anume nu pricepe ?

— M-am uitat cum se construiește o casă, cît de repede crește, deși aproape că n-am văzut de loc pe acolo oameni. Nu m-am mirat. Am văzut pe străzi, în locul trăsurilor cu cai și al căruțelor, multe mașini. Am înțeles. Nu m-am mirat. Dar iată... Spuneți-mi, de unde aceste cîntece ? De unde această bucurie ? Și copiii, și vîrstnicii... De dimineața pînă seara... Alți oameni !

— Și ce-i de mirare ? Ce-i aici de neînțeles, Serghei Sergheevici ? spuse Avdotia Vasilievna, împreunîndu-și palmele. Ce-i de mirare, Serghei Sergheevici ? repetă ea și sări în picioare. Vai, a dat în foc laptele în bucătărie !

Abia acum a aflat Polina Alexandrovna că Sîrghei Sergheevici a ajuns, ca și Robinson, într-o țară necunoscută, în care timp de ani și ani n-a întîlnit nici un om. Dar care este acea țară, ce nume poartă, nu se-ncumeta să-l întrebe.

Vai, cit de multe, cît de multe va trebui să afle Dumcev înainte de a înțelege noua viață !

Polina Alexandrovna începu să-l inițieze în această nouă viață, vorbindu-i despre pionieri și apoi despre toate prefacerile prin care trecuse în acești ani țara.

Un zîmbet de bucurie profundă, concentrată, transfigură și luminează fața lui Serghei Sergheevici. Polina Alexandrovna se uită la el și recunoscu — își aminti dintr-o dată — acest zîmbet. Era același zîmbet de bucurie cu care venise odată Serghei Sergheevici, de mult de tot, la ea, ca să-i cînte piesa pe care o compusese pentru vioară. Înainte de a începe să i-o cînte, el îi spusese :

„Imaginați-vă un drum larg de stepă, care se pierde undeva în depărtare. O amiază de vară. Aerul dogorește. Tot ce e viu s-a potolit, s-a furișat într-un loc ascuns, s-a pitit. O asemenea liniște cuprinde stepa pe vreme de căldură și secetă îndelungată. Dar această liniște este plină de încordare. De undeva se aude deodată un tunet, se apropie furtuna. Dar înainte de a se dezlănțui, se aud cîteva voci întrebătoare. Bătăi de clopote. Liniștea a explodat. Vocile se contopesc într-un cor. Furtuna

s-a dezlănțuit cu toată forța ei. Un cor de voci o salută contopindu-se cu ea. Apoi furtuna trece. Rămîne doar corul triumfător. Ploaia dăătoare de viață a spălat stepa. Totul s-a însuflețit. Corul se stinge treptat. Numai de undeva de aproape, de foarte aproape, se revarsă cîntul voios al unei păsărele de stepă.“

După mulți-mulți ani, Polina Alexandrovna revăzu pe fața lui Serghei Sergheevici același zîmbet pe care-l purta atunci cînd a venit să-i cînte la vioară compoziția sa.

Serghei Sergheevici asculta atît de bucuros, cu atîta ardoare, tot ce povestea Polina Alexandrovna, de parcă cele pe care le auzea îi erau de mult cunoscute. Le trăise în imaginația lui, aspirașe cu toate gîndurile lui spre toate acestea, încă de pe atunci, de mult de tot și acum le vedea realizate. Fața îi deveni mai blîndă și mai luminoasă. Șoptea fericit :

— Știu ! Înțeleg tot... Știu !

Era atîta convingere în exclamația lui „Știu !“, încît Polina Alexandrovna gîndi : „Oare n-a glumit Serghei Sergheevici spunînd că a trăit mulți ani într-o țară nelocuită ?“

Tulburat, el sări din fotoliul în care șezuse atîta vreme ascultînd-o pe Polina Alexandrovna și exclamă :

— Acum înțeleg ! Acolo, în Țara Codrilor de Iarbă... unde am trăit mulți ani. Oare nu despre toate acestea a vrut să-mi povestească acolo prietenul meu cu care m-am întors aici ? Dar eu !... Eu nu l-am ascultat, nu l-am înțeles, l-am jignit... Acolo, în Țara Codrilor de Iarbă !

Polina Alexandrovna își împreună palmele :

— Care țară ?

Dar Dumcev n-o auzi. Spuse :

— Fug la hotel ! Să-mi cer scuze și să-i spun două vorbe.

Așadar, drumurile noastre nu s-au întîlnit.

Veneam de la bibliotecă spre hotel : trebuia să-mi iau valiza și apoi, fuga la gară !

Să nu uit să pun lucrurile în valiză ! Manuscrisul... ambele exemplare... să le așez chiar pe fundul valizei — mi-am spus — apropiindu-mă de hotel.

Ploaia cădea tot mai deasă și mai puternică. Dinspre mare venea un val de ceață.

Iată și hotelul. Nu văd cheia în dulăpior la locul obișnuit. Am găsit-o în ușă. Am deschis ușa, am intrat în camera mea. Am rămas înlemnit.

Lumina ardea puternic. Era liniște. Dar unde-i manuscrisul lui Dumcev ?

Pe masă nu era.

Dispăruse.

FATA CARE CITEȘTE ROMANE

— Tovarășă, cine a fost în camera mea ?

Nici un răspuns, liniște. Fata continua să citească.

M-am apropiat, am tras cartea din fața ei și am acoperit pagina cu palma.

— Ah, dumneavoastră erați !... își ridică în sfârșit privirea asupra mea funcționara de serviciu. Dacă ați ști ce roman minunat e acesta !

— Repet, cine a fost în camera mea ?

— Ah, cine a fost ?... Am dat cheia de la camera numărul șapte cetățeanului aceluia de la Moscova... Acela care tot spune că pleacă, se tot pregătește de plecare, dar nici pînă acum n-a mai plecat. Nu știu de cîte ori a spus : „Azi plec“ — dar a doua zi tot aici era... Chiar ultima oară, mai adineauri...

— Dumneata vorbești desigur despre mine — am întrerupt-o eu. Am fost la bibliotecă. Cheia ți-am predat-o duminică personal. M-am întors adineauri și o găsesc în ușă. Cui i-ai dat cheia și nu ți-a adus-o înapoi ?

— Ah, care va să zică nu erai dumneata ?... «Ducea își ridică ochii albaștri fermecători : „Vicente ! În cuvintele dumneavoastră fatale...”»

— Prin urmare, dumneata nu știi cine a fost în camera mea ?

— Scuzați !... Mi-am amintit ! V-a căutat un om foarte respectabil... Și i-am dat cheia. Doar nu era să-l las să aștepte pe coridor ? Era atît de politicoș ! Asemenea oameni nu fac nici un rău !

Am dat din mîini și m-am întors repede în cameră. Abia atunci am observat bilețelul de pe masă.

„Dragă prietene !

Dacă ai ști cu ce bucurie am venit, aproape am alergat la dumneata ! Ce sărbătoare, ce lumină era în sufletul meu ! Abia așteptam să te văd și, în afară de asta, voiam să adaug o pagină-două la conspectul meu. Dar domnișoara care face de serviciu la hotel mi s-a părut o persoană foarte distrată și nu m-am încumetat să-i las ei paginile mele. Intrînd în camera dumată, am văzut pe masă manuscrisul meu. Voiam să-i adaug filele noi. Am citit astfel însemnările dumată, pe margini. La un moment dat, m-a cuprins disperarea. Dar apoi mi-am venit în fire. În conspectul meu nu sînt greșeli ! Am dezlegat multe taine și am făcut destule descoperiri în Țara Codrilor de Iarbă. Dar totuși dintre toate le-am ales pe acelea care îmi sînt mai dragi, mai apropiate de suflet și nu pe cele mai importante pentru știință.

Ah, tinere ! Dumneata, generația dumată, știți voi oare ce vremuri grele, ce vremuri îngrozitoare au fost acelea ale tinereții mele ! Cît de singur m-am simțit !

Apoi, în Țara Codrilor de Iarbă, ani îndelungați...

Eu nu mai am mult de trăit. Sînt bătrîn.

Acum sînt foarte trist. Vreau să rămîn singur. Voi fi singur o vreme. Singurătatea îmi va reda echilibrul sufleteș. Așa că nu ne vom vedea curînd. Și apoi, a venit timpul și pentru dumneata să pleci. Adio !

Și doar îmi deveniseși tare drag.

Al dumată *Serghei Dumcev.*“

Am plecat aproape în fugă la Dumcev. Dar laboratorul era gol. Focul din sobă era aproape stins. Lîngă sobă se afla o foaie arsă. Peșemne tot ce rămăsese din conspectele lui Dumcev. Polina Alexandrovna era jos, în camera ei.

— Serghei Sergheevici și-a luat umbrela și a plecat undeva în grabă. M-am gîndit că s-a dus din nou la dumneavoastră. Căci prima oară nu v-a găsit. Unde-o fi ? Ce ceață ! Și ce ploaie !

ÎNTÎLNIRE ÎN CEAȚĂ

În noaptea aceea ceața coborîse deasupra mării. Ce întuneric ! Umezeală și frig. Prin rețeaua rece și deasă a ploii drumul spre colonia lucrătorilor științifici aproape că nu se mai zărea.

De ce m-am repezit într-acolo ca să-l caut pe Dumcev ? Nici eu nu știu ! Poate pentru că pe acest drum mă întorsesem cu el în oraș.

Voia să rămînă singur ? Fie ! Dar un om bătrîn, care nu cunoaște nici străzile noi ale acestui oraș, nici drumurile care duc la oraș — singur pe ceață, în ploaie...

Neliniștit, desperat, chinuit de gîndul că m-am purtat cu atîta lipsă de grijă față de manuscrisul lui Dumcev, dar totuși cu speranța, cu o ultimă speranță, că el se mai afla undeva pe aici, pe aproape, poate chiar pe acest drum, alergam, căutam, strigam :

— Dumcev ! Dumcev !

Mantaua de ploaie și costumul mi se udaseră, curgeau șiroaie de apă pe după guler.

Dar eu mergeam înainte și strigam :

— Dumcev ! Dumcev !

— Hei ! Cine strigă ?

În ceață, o căruță era cît pe ce să mă calce. În căruță — doi oameni. M-am interesat cine sînt și am aflat că unul era Kolea Sențov, elev al școlii tehnice agricole și celălalt, un sanitar de la spitalul orășenesc.

Întreb :

— N-ați văzut pe aici un om bătrîn ?

Și iată ce-mi povesti Kolea :

— Cu vreo două ore în urmă, pe ceața asta, era cît p-aci să dau peste un om, uite-așa, cum era să dau și peste dumneavoastră. Strelka — roibul meu — s-a oprit dintr-o dată. Omul s-a dat la o parte. L-am luminat cu lanterna și ce văd : un bătrîn scund, cu o umbrelă mare. Seamănă cu profesorul nostru de chimie. Numai că acela poartă ochelari. Îi spun :

„Cetățene, luați loc în căruță ! Mergeți cu mine !“

El s-a așezat. Am pornit la pas. Dar după foarte puțin timp cetățeanul acela a vrut să coboare din căruță. L-am ajutat.

„Mulțumesc, tinere, zice, am ajuns !“

„Unde, mă întreb eu, unde a ajuns ? Căci case pe aici nu se văd de loc și plouă.“ Cetățeanul acela a cotit undeva, apoi s-a întors pe șosea și a pornit-o parcă în neștire... înainte... Mergeam alături de el, dar el nu mă observa. Vorbea de unul singur. Apoi lăsă drumul mare și iar plecă. Și apoi iar se întoarse... Și tot așa.

Mă gîndeam : „Ce înseamnă toate astea ? Ce caută el pe o asemenea întunecime și pe o asemenea ploaie ?“

Și din nou i-am spus :

„Cetățene, vă mai pot duce cu căruța !“

A urcat în căruță, s-a așezat și am pornit.

„Peste o oră o să fim în colonie, zic. O să vă încălziți.“

„Eu nu mă duc acolo. Am să cobor acuzi. Vreau să caut chioșcul.“

„Ce fel de chioșc caută el în ploaie ?“ m-am gîndit și eram gata să pufnesc în rîs, cînd deodată mi-am reamintit.

„Dumneavoastră căutați chioșcul de după crîng ?... Păi e aproape complet dărîmat. Nimeni nu se mai duce acolo nici ziua. Iar acum plouă, e noapte.“

El însă se tot uita în ceață. Atunci am înțeles că am de-a face cu un om bolnav. Poate că era vreun profesor ? I-am acoperit bine umerii cu prelata. Am mers mai departe. Profesorul tăcu multă vreme, apoi începu să vorbească de unul singur. Despre niște animale extraordinare, dintr-o țară nemaipomenită. După aceea tăcu din nou.

Ploua tot mai tare. Am sărit din căruță, am pus pe picioarele lui un sac cu fîn, i-am așezat mai bine prelata pe umeri.

„Mulțumesc, tinere ! Părinții dumitale te-au educat frumos.“

„Eu n-am părinți. Au murit cînd eram mic de tot.“

„Dar cine ți-a făcut educația ?“

I-am explicat :

„Am crescut la Casa copilului. Apoi am urmat școala profesională, iar acum sînt la școala medie tehnică. În general, m-a educat Comsomolul.“

El mă întreabă :

„Cine, cine ? Cum ai spus ? Nu înțeleg.“

„Zic, în sinea mea, trebuie să mîn mai repede. Pare bolnav de-a binelea !“

Am sărit din căruță. Am tras cureaua sidelcii, am controlat chinga. Cînd m-am întors la căruță, cetățeanul meu dispăruse.

Atunci mi-am poruncit : „Mort-copt, Kolka, caută-l pe bolnav și du-l la spital !“

Am făcut cale întoarsă spre oraș, l-am mînat pe Strelka drept la spital. L-am luat în căruță pe un sanitar și... înapoi... Acum îl căutam pe profesor. Am scotocit peste tot. Mai trebuie să-l căutăm în crîng... — și-a încheiat spusele Kolea Sențov.

Ceața parcă se mai risipise, dar ploaia cînd înceta, cînd pornea din nou.

I-am lăsat pe Kolea și pe sanitar pe drumul de țară, rugîndu-i să mă aștepte acolo. Cu lanterna în mîină am dat fuga pe alee. Da, aici pe undeva era chioșcul. În el ne-am îmbrăcat atunci cînd am plecat din Țara Ccdrilor de Iarbă. Am așteptat să vină seara...

Aleea ! Nesfîrșit de lungă îmi părea în întuneric !

Dar dacă Dumcev s-a rătăcit, a obosit și a adormit pe undeva sau a căzut ?

Iată și salcîmul care barează intrarea în chioșc. Am dat crengile violent la o parte și ele m-au improșcat cu o ploaie deasă. Lanterna mea lumina picioarele pe jumătate putrede ale mesei și ale băncilor. Nimeni...

Mai repede, spre baza legumicolă ! Poate că-i acolo !

Ce liniște ! Doar picurii de ploaie bat acoperișul găurit al chioșcului. Dar ce-i asta ? Să mi se fi părut ? Un suspin.

Am privit în jur. Lumina lanternei căzu pe stîlpul de lîngă salcîm și în spatele acestuia, în spatele stîlpului, Dumcev...

— Serghei Sergheevici !

El se ivi de după stîlp, dar îndată îmi întoarse spatele.

M-am repezit la el :

— Serghei Sergheevici !

L-am prins de mîină. Mîina îi era înghețată. Tremura tot. Avea fri-soane. Dumcev nu se uita la mine. L-am strigat pe Kolea Sențov și pe sanitar. Ei veniră în fugă. Sanitarul își scoase repede pufoaica, îl îmbracă cu ea pe Dumcev și îi aruncă pe umeri și mantaua de ploaie din foaie de cort. Dumcev se supunea în tăcere. Kolea îl luă de braț. Am pornit. Sanitarul ne lumina drumul cu lanterna. Uneori, lumina lanternei cădea asupra lui Dumcev : fața îi era obosită, palidă, dar ochii priveau sever și fix undeva, în depărtare, dincolo de noi. Toți tăceam. Așa am ajuns în locul de la marginea drumului unde ne aștepta calul, legat de un arbore.

— La spital ? întrebă Kolea Sențov.

M-am aplecat spre el și i-am spus încet :

— Serghei Sergheevici se va simți mai bine acasă la el.

Căruța porni. Era întuneric beznă. Ploaia, la un moment dat, părea că ostenise, dar nu se oprise, foșnea mai departe în frunzișul arborilor de pe marginea drumului. Toți tăceau. Roțile căruței se rostogoleau liniștite, încet, pe drumul spre oraș.

Moscova vuieste de zgomotul amiezii. Mașinile se scurg la nesfârșit și — ocolind piațeta de lângă stația metroului — zboară în sus, spre Arbat. În aer stăruie sunetul claxoanelor, clopotele tramvaielor. Se opresc doar o clipă-două. Și apoi, parcă alergînd în urma lor, căutînd aceste sunete topite în aer, se aud alte claxoane, alte sunete, apar mereu altele, apar cu îndărătnicie, neconținut, parcă pentru a intensifica vuietul și în același timp pentru a se mistui în el.

Moscova vuieste. Mașinile zboară spre Arbat. În stația metroului e lume multă. Studenți și studente ies în fugă din metro, grăbindu-se spre institutul de pe Matroostroevskaia și spre tramvaie. Le vin în întâmpinare alți oameni, unii călcînd încet și greoi, alții sprinten și iute, toți îndreptîndu-se spre scara care coboară în stația de metro. Peste cîteva minute ei se vor afla în magazinele de pe Petrovka, sau vor intra în schimbul doi, la strung sau la masa de lucru, undeva la Sokolniki sau pe Krasnoselskaia.

Mii și mii de pași ! Totul s-a contopit într-un vuiet prelung și plin de sunete diverse.

Mă aflu la Moscova de două zile. Muncă, griji, întâlniri, treburi, telefoane — parcă totul s-a contopit în acest vuiet, în această larmă. Și acest vuiet m-a îndepărtat de tot ce mi s-a întîmplat în urmă numai cu cîteva zile.

Cît de mult e de atunci ! Și a fost oare realitate ?

Căruța în ceață... Kolea Sențov și sanitarul... Întinderea netedă și întunecoasă a șoselei, chioșcul pe jumătate distrus... Și apoi, Dumcev. Singur în ploaie. Din nou zgomotul roților căruței pe șosea... În aceeași noapte l-am predat pe Dumcev în grija Polinei Alexandrovna. Iar dis-de-dimineată, am aflat de la ea că Serghei Sergheevici nu era decît ușor răcit. A cerut un singur lucru : să nu fie lăsat nimeni să intre în laboratorul lui.

Mi-am luat de îndată rămas bun de la Polina Alexandrovna. Ea și-a notat adresa mea de la Moscova.

Apoi am trecut pe la Tarasevici. Nu se întorsese încă de la conferința regională. I-am lăsat adresa mea și în aceeași seară am luat trenul și am plecat la Moscova.

Ce veselie, ce gălăgie și lumină e aici, în stația de metro ! Vînzătorii de flori s-au așezat în semicerc.

Sub soarele încă fierbinte de august, călțunașii, de un roșu aprins, scot parcă flăcări în ghivecele scunde de lut. De niște șipci bătute în mese atîrnă buchete gata încadrate cu nelipsitele ferigi dantelate. Din fiecare buchet privesc și se mîndresc cu nuanțele lor purpurii, zmeurii și portocalii, daliile. Bilele mici și albe ale mărgăritarelor încearcă să se ascundă în buchet, să treacă neobservate. Zadarnic ! Îți atrag atenția, ele adaugă buchetului o duioșie și farmecul modestiei.

Flori de august ! Coloritul vostru este atît de strălucitor, de viu și de variat ! Dar în curînd va veni toamna. Ploaie... Frunze galbene, ofilite...

Și iată că în această clipă — aici, în această piațetă, lîngă aceste coșuri cu flori, mi-am amintit deodată de focul viu al unor culori deosebite.

Țara Codrilor de Iarbă !... Așteptam parcă să se deschidă porțile gardului construit din elitrele gîndacului arămiu ! Dar nu vedeam în fața mea un gard, ci o gigantică cortină de teatru, care arde, strălucește în niște culori cu totul necunoscute mie.

Da ! Dar ce taină se ascunde în puterea, în strălucirea, în fantezia și diversitatea acelor culori ? Și de ce spunea Dumcev că ele sînt veșnice, că nu pălesc niciodată ?

Ce-ar fi dacă... dacă aici se ascunde într-adevăr o descoperire ? Da, s-ar putea... Cine știe ?

Cît de repede și cu cîtă ușurință am intitulat eu conspectul lui Dumcev „conspectul greșelilor“ ! Și uite așa am jignit un om bătrîn. L-am convins să scrie acea expunere sumară, neobișnuită pentru el ! L-am pus să facă o muncă zadarnică ! Expunere sumară ! Cuvintele acestea aveau acum o rezonanță care rămînea străină pînă și auzului meu. Eu îl derutasem. Și cu ce, și cum l-am ajutat eu în schimb pe Dumcev ?

Iată, de pildă, mi-a arătat culorile uimitoare de pe gardul construit de el la locuința sa de vară. Și mi-a vorbit cu înflăcărare despre acele culori ca despre o mare descoperire. Cui să-i vorbesc acum despre această descoperire ? Unde să verific, pe cine să întreb ?...

Ce-ar fi să mă adresez lui Kalganov ? El e fizician. Problemele legate de lumini, de culori și vopsele țin de domeniul său. Am citit adesea despre Kalganov în ziarele noastre.

Da ! Chiar astăzi, dacă voi mai reuși, mă voi duce la institut, să-l caut pe fizician. După filmare, după repetiție.

În pavilionul studioului de filme, uitîndu-mă la lumina zgomotoasă a reflectoarelor, la decoruri, continuam să mă gîndesc la culorile lui Dumcev. Și la repetiție, în sala întunecoasă de spectacol, la măsura regi-zorului, pe care arde o lampă singuratică cu abajur întunecat, în liniștea calmă, puțin rigidă, tulburată de replicile actorilor de pe scenă, uitîndu-mă cum alegeau electricienii culoarea sofitelor și luminau decorurile, mi-am amintit din nou de cuvintele lui Dumcev :

„Ah, acest verde de primăvară, desenat în teatru pe placaj și carton ! Oare se schimbă o dată cu muzica orchestrei ? Nu ! Culorile rămîn încremenite o dată pentru totdeauna...”

Repetițiile s-au terminat la patru după-amiază. Voi avea timp să trec pe la Kalganov.

ÎN PRIMUL RÎND, EXPERIMENTAREA !

Ziua era încă în toiul ei cînd mă aflu în cabinetul fizicianului Dmitri Dmitrievici Kalganov, la Moscova. El mă rugă să aștept pînă la terminarea convorbirii începute cu colaboratorii săi. Discuția lor — despre o complicată problemă de fizică — nu era pe înțelesul meu.

Fața fizicianului îmi amintea, nu știu de ce, de cunoscutul portret al lui Ermolov, neînfricatul erou al luptelor cu Napoleon.

Dar fizicianul Kalganov nu este un ostaș, ci un savant și el nu trăiește în secolul al nouăsprezecelea, ci în zilele noastre. Cu toate acestea,

fără a fi ostaș, gesturile lui sînt precise și autoritare. Mișcările lui sînt calme, fără urmă de agitație... Iar capul și-l poartă mîndru ca un leu ! Trăsăturile feței sînt mari, pronunțate, aproape viguroase. Vocea tunătoare...

Mă uitam la el și mă gîndeam : „Da, un asemenea om face ordine în noianul problemelor științifice, în mulțimea și diversitatea proiectelor, a planurilor, a propunerilor. Face o ordine gospodărească, temeinică, în ograda sa științifică“.

— Dacă vrei, credeți-mă, dacă nu, socotiți toate acestea o povestire fantastică... — așa mi-am început povestirea despre Dumcev, cînd Kalganov m-a așezat într-un fotoliu, alături de al lui.

În primele momente m-a ascultat cu o blîndețe severă. Dar cînd am început să vorbesc despre iarmarocul acela în care cîndva, de mult, Dumcev venise să facă demonstrația primului său zbor, în vreme ce negustorul întreprinzător își număra gologanii încasați pentru spectacolul senzațional care punea în primejdie viața unui om, ochii lui Kalganov se aprinseră. Apoi, el se întoarse brusc și începu să examineze ceva prin fereastra întunecată.

Pe urmă își înfipse privirea în ochii mei și spuse :

— Cîte talente din popor, distruse, strivite ! Blestemate vremuri ! Ele l-au alungat pe Țiolkovski cu calculele lui într-un pod, l-au silit pe Miciurin să trăiască pe o palmă de pămînt...

Kalganov tăcu.

Cînd am început să povestesc cum Dumcev, pe care l-am găsit în Țara Codrilor de Iarbă, propunea insistent să se împrumute de la insecte „utilități“ tehnice de tot soiul, cum se exprima el, Kalganov se ridică tulburat.

— Așa ! Așa ! repetă el.

— Vă mirați ? l-am întrebat.

— Nu, de ce ? Ce-i de mirare ? Din vremuri străvechi omul a examinat cu atenție marele laborator al naturii, a studiat natura nu numai dintr-o simplă și gratuită curiozitate. El a reținut tot ce era instructiv, a pus totul în slujba sa. Omenirea va cerceta și mai departe, cu perseverență și curiozitate, va descoperi noi și noi legi ale naturii, pentru a le dirija. Punînd stăpînire pe natură, supunîndu-și-o, transformînd-o,

știința imită modelele pe care i le oferă natura, dar nu orbește, nu mecanic. Nu văd nici o greșeală de a ne folosi de sugestiile naturii. Dar cum s-ar putea altfel ?

„Trebuie să-l întreb cât mai repede pe Kalganov despre chestiunea cea mai importantă“ — mi-am zis eu. Și-am început să-i povestesc cum m-a dus Dumcev în Țara Codrilor de Iarbă, la locuința sa de vară, iar eu m-am oprit, uimit de culorile gardului său, construit din aripile unor fluturi obișnuiți.

Culorile acestui gard, de o strălucire și frumusețe neobișnuită, jucau, licăreau, scoteau parcă văpăi. Dumcev mi-a spus că aripioarele nu sînt colorate de natură, ci sînt alcătuite din solzișori incolori, transparenți, care nu conțin pigmenți colorați sub formă de granule colorate.

— Spuneți-mi, cum să-l înțeleg pe Dumcev ? Căci dacă sînt incolore, e clar că nu sînt colorate și atunci de unde acest joc de culori ? Cum să înțeleg ? Nu vi se pare o absurditate ?

— Nu, nu-i absurditate, dacă observați bine — spuse liniștit Kalganov.

— Dacă observi bine ? Deci Dumcev n-a greșit ? Un corp străveziu și incolor poate apărea totuși colorat ?

— Pentru ca să mă înțelegeți de ce aripioarele străvezii, incolore, ale fluturilor licăresc în culori strălucitoare, voi începe, desigur, cu definițiile cele mai simple. Anume ce este lumina și ce este culoarea.

Orice corp iradiază în spațiu energie, sub forma unor unde electromagnetice, ale căror lungimi se schimbă în funcție de temperatura corpului : de la zeci de microni, la milionimi de microni.

În funcție de frecvența oscilațiilor, se deosebesc diferite unde electrice, infraroșii, luminoase, ultraviolete, roentgen și așa mai departe. Ochiul nostru poate percepe numai undele luminoase. Newton a dovedit că lumina albă pe care o vedem este o sinteză a razelor colorate.

Dumneavoastră știți, desigur, cum a fost descompusă raza de lumină.

Newton a așezat pe masă o prismă de sticlă. Raza de soare a căzut pe prismă și s-a frînt în cele șapte culori ale curcubeului : roșu, portocaliu, galben, verde, bleu, albastru și violet. Între cele șapte culori nu există o delimitare pronunțată, ci treceri reciproce de la o culoare la alta. De exemplu, între galben și verde se mai distinge un verde de frunziș, între verde și bleu — culoarea verdelui-marin.

Fiecărui număr de oscilații ale undelor luminoase îi corespund nuanțele proprii respectivei culori.

După cum se știe, obiectele nu au de obicei culoare proprie. Ele au însușirea de a reflecta, de a răsfrînge sau de a absorbi razele.

De unde vine culoarea neagră a unui obiect ? Toate razele luminoase care cad pe acest obiect sînt absorbite în interior, iar la suprafața lui nu mai apare nici una.

De unde vine culoarea albastră ? Vopseaua albastră. Suprafața obiectului absoarbe toate culorile spectrului, dar o reflectă pe cea albastră. În felul acesta vedem obiectul albastru.

Așa explică fizica natura luminii și a culorii.

Solzișorii subțiri, transparenți și total invizibili, care acoperă aripile fluturilor, sînt ca niște plăcuțe străvezii care lasă să treacă lumina prin ei într-un mod aparte, caracteristic. Grosimea acestor plăcuțe — a solzișorilor — este diferită și corespunde unor unde luminoase de anumite lungimi. O plăcuță sau alta se colorează în culorile corespunzătoare, care depind totuși de unghiul din care sînt privite.

Să luăm un exemplu care demonstrează clar modificarea coloritului în funcție de grosimea membranei : balonul de săpun. Copiii sînt ferme-cați de schimbarea capricioasă a coloritului balonului de săpun ! Această schimbare, acest joc de culori pare întîmplător, neașteptat. Totuși aici alternarea culorilor este determinată de legi fizice stricte. Cînd începe să se umfle balonul de săpun, membrana lui e groasă și de aceea el este încă incolor. Dar iată că balonul crește și o dată cu aceasta membrana lui devine mai subțire și pe suprafața ei încep să joace culorile curcubeului. Și doar membrana de săpun nu este colorată, nu conține pigmenți colorați.

Dar nu toți fluturii au asemenea aripi. Există fluturi cu pigmenți coloranți care se decolorează la soare. Există chiar un grup de fluturi cu aripioare, în care coloritul cu pigmenți se îmbină cu transparența anumitor plăcuțe.

Dumceva al dumneavoastră a ales aripioarele în care raza de lumină — o singură rază de lumină ! — creează un colorit încîntător. El v-a atras atenția asupra fluturelui în aripioarele căruia lipsește pigmentul substanței colorante.

Un sentiment puternic de indignare împotriva mea (de ce înainte de a cunoaște fondul chestiunii mă purtasem cu atîta ușurință față de un om) se amesteca cu emoția și cu bucuria.

— Atunci ! am exclamat eu, înseamnă că ideea lui Dumcev pornește de la o premisă justă. Deci el are dreptate, afirmînd că asemenea culori sînt veșnice, că ele nu se decolorează niciodată !

— Da, da ! răspunse cu însuflețire Kalganov. Observațiile și concluziile lui sînt juste. Jocul de culori pe asemenea suprafețe este veșnic, el nu se epuizează niciodată. Razele de lumină se răspîndesc permanent deasupra pămîntului și, trecînd prin aripioarele fluturelui, aprind gama de culori.

Am sărit din fotoliu și am rostit emoționat :

— Chiar astăzi îi voi scrie lui Dumcev, îi voi face o bucurie ! Aici se hotărăște soarta unui om, e vorba de soarta unui om !

Kalganov observă calm :

— Nu vă aprindeți ! Desigur, razele de lumină se răspîndesc întotdeauna deasupra pămîntului. Dar fluturile trăiește doar cîteva zile, cîteva săptămîni, iar solzișorii de pe aripioarele lui sînt din cale-afară de fragili...

— Da ! Într-adevăr, nu poate fi vorba de veșnicie ! am rostit eu cu amărăciune și m-am lăsat în fotoliu.

— Și totuși, e vorba de o sugestie justă, de o observație pătrunzătoare. Culori... culori din raza de lumină care trece prin solzișorii extrem de subțiri, transparenți... Omul n-a folosit niciodată așa ceva. Am să țin seamă de observația lui Dumcev. Aripile fragile ale fluturilor ! Dar institutul nostru va căuta pelicule mai rezistente decît solzișorii. Am mai spus : e caraghios să copiezi natura orbește, servil... În cazul nostru, Dumcev e naiv. Dar observația are sens creator ! Oh !... Știți dumneavoastră ce înseamnă o observație pătrunzătoare, care țintește unde trebuie și care e făcută la timp ? Pe frontonul stațiunii biologice de la Koltuși scrie : „Spirit de observație, spirit de observație, spirit de observație“. Aceasta este deviza preferată a lui Ivan Petrovici al nostru. Da, da, voi experimenta, voi verifica ! Și după aceea vă voi comunica rezultatul. În primul rînd, experimentarea. Telefonați-mi pentru a vă informa. Îmi va face plăcere.

NOAPTEA PE VOLHONKA

Orologiul din turnul Kremlinului a bătut miezul nopții, dar în stația metroului mai stă încă un vânzător cu coșul lui de flori.

În curînd, larma se va potoli, se va liniști ; orașul se va odihni tăcut, pînă vor veni zorile, în răcoarea ușoară a nopților de vară. E o tăcere care își croia de mult drum spre oraș, dar o speriau miile de exclamații, strigăte, chemări, o speriau rîsetele, cîntecele... Iar vuietul străzilor și al piețelor o sileau să se oprească. Și totuși ea și-a croit drum, s-a strecurat, a venit.

E noapte.

Deasupra intrării în metro arde din ce în ce mai puternic litera „M“, cu unghiurile ascuțite. Acolo, jos, trec acum ultimele garnituri. Și acum, noaptea târziu, la fel ca dimineața, ca în cursul zilei, ele sînt întîmpinate de coloanele de marmură poliedrice, în formă de tulpini. Din fiecare tulpină țîșnește o floare viguroasă. Ea se îndreaptă în sus și, scaldată într-o lumină dulce, discretă, se întinde pe tavan, alcătuiind minunatele stele cu cinci colțuri.

Și întreaga colonadă a acestor flori vorbește într-o limbă a ei, neauzită, despre măreție, simplitate și noblețe.

Sus, în spatele arcadelor de la intrarea și ieșirea din metro, se zărește, cufundat în umbră, bulevardul Gogol. Chioșcul cu răcoritoare, închis acum, este puternic luminat. Pașii trecătorilor se aud din ce în ce mai tare și din ce în ce mai grăbiți, să nu piardă ultimul tren !

Iată că din metro a ieșit în fugă un tînăr. A privit în jur. S-a apropiat de coșul cu flori. Poartă ochelari și are o carte sub braț. Cumpără un buchet. Se uită nerăbdător cînd la ceas, cînd spre colțul străzii, cînd spre ușa metroului care se va închide dintr-o clipă într-alta. Așteaptă pe cineva ? Și-a lăsat mîinile în jos și florile ating pămîntul. Și deodată pornește în goană cu buchetul său spre metrou și dispare prin ușa care începuse să se închidă. Platforma din fața pavilionului metroului s-a golit. Ușa s-a închis. Vânzătorul își încarcă florile în coș. Pleacă.

În jur e liniște. Nu mă grăbesc. Mă gîndesc că mîine mă voi duce la fizicianul Kalganov. Ce-mi va răspunde ? Îl voi întreba : „Vă amintiți, misterul culorilor veșnice ale lui Dumcev...“

Globurile lăptoase ale lămpilor luminează blînd și calm piațeta.

Și în clipa aceea îmi răsări în minte, amenințătoare, sălbatică, Țara Codrilor de Iarbă ; auzeam cînd mai puternic, cînd liniștindu-se, nesfîrșitul, neîntreruptul foșnet al ierburilor legănate de vînt. Și Dumcev... Singur printre mașinile vii, oarbe, slute și veninoase, monștrii cu zeci de ochi. La fiecare pas îl amenința moartea. Dar omul, cu mintea lui mîndră, a învins.

E timpul să mă duc acasă. E tîrziu.

Iată și Volhonka. Umbra dantelată a grilajului care înconjoară curtea institutului Academiei de Științe zace nemișcată pe asfalt. Pe cer e lună plină. Coloanele albe ale Muzeului artelor frumoase arată de parcă le-a vopsit cineva în albastru. Acoperișul transparent de sticlă al muzeului pare negru. Iar florile care cresc de-a lungul cărării spre intrarea principală au devenit deodată de un alb imaculat.

Volhonka e liniștită și luminată de lună. Un vînticel ușor aduce mirosul reginei nopții în floare. Umbra unui tei singuratic s-a culcat, s-a întins pe asfalt. Frunzișul tremură ușor. Și în clarobscurul nopții, umbrele acestui frunziș sînt atît de diafane, de vapoase și aproape nemișcate. Te oprești, nu-ți vine să calci pe acest desen încremenit.

E liniște. Noaptea a coborît deasupra Moscovei.

Iată și ușa apartamentului meu. În cutia poștală o gazetă... Încă una... o scrisoare.

Apoi sună telefonul, e o greșeală. Apoi încă o dată — e acela pe care-l aștepți de mult.

Dar cine zgîrie geamul ferestrei deschise ? Se vede că e motanul vecinilor ; e negru tot, doar cu o minusculă „cravată“ albă. Ferestrele caselor din vecinătate sînt închise și el s-a furișat prudent pe cornișă, la mine. Rama ferestrei deschise îi stă în cale. Îl ajut să intre.

Intrați, vă rog, intrați ! Cerul s-a întunecat și va ploua, ați putea să vă udați lăbuțele. Intrați, vă rog !

Motanul se instalează calm și fără grabă pe masă, lîngă paharul cu albăstrele.

„Voi, albăstrelelor, ziua ați fost albastre, iar acum la lumina lămpii ați devenit liliachii ! Unele ați încărunțit. Vă ofiliți repede... O să vă mut mai încolo, căci motanul s-a întins atît de tare, încît ar putea răsturna paharul de pe masă.“

Mă tot uit la albăstrelele încărunțite și un sentiment de neliniște, de tristețe, pune stăpînire pe mine : „Ce are să-mi spună mîine fizicianul despre veșnicia culorilor ? Ce îi voi scrie lui Dumcev ?“

Pe fereastra deschisă adie aer proaspăt dinspre râul Moscova. Afară întunericul e deplin. Cerul s-a înnorat și o ploaie mărunță bate liniștit în pervaz.

În curînd vine toamna.

NU, NU E NICI O EROARE, E O DESCOPERIRE !

De la fizicianul Kalganov, m-am întors acasă foarte tîrziu. Străzile vechi ale Moscovei erau liniștite. La porți ardeau pașnic becurile, luminînd de sub un cozoroc de tablă numărul casei și semicercul de litere cu denumirea stradelei.

Oamenii dormeau de mult. Ferestrele caselor și ale căsuțelor erau întunecate.

De multe ori, mergînd pe aceste stradele pustii, la o oră foarte tîrzie, îmi simțeam sufletul răscolit : ferestrele negre, goale, străine, mă priveau cu un fel de dușmănie parcă, pe mine, trecătorul singuratic care cu pașii mei răsunători tulburam scurta lor liniște nocturnă !

Dar acum mi se părea că ferestrele mă întîmpină bucuroase și prietenoase cu luciul lunecos al lămpilor răsfrînt pe geamurile lor negre. Aveam o veste îmbucurătoare pentru Dumcev.

Cînd am intrat în cabinetul lui, Kalganov vorbea cu cineva la telefon. Pentru o clipă și-a întrerupt convorbirea, m-a salutat și mi-a spus :

— Convorbirea aceasta vă privește. Ascultați !

Și Kalganov continuă să vorbească cu interlocutorul său :

— Ce ? Nu, nu ! Asta nu e lumina zilei, nu sînt lămpi care dau o lumină ca de zi, asemănătoare celor care luminează vestibulul subteran al metroului. Este vorba de culori... Ce ați spus ? Mă auziți ? Ați văzut

desigur cum un perete sau chiar o rochie își proiectează culorile pe întuneric ? Dar asta e cu totul altceva. Peretele, masa, rochia... Dacă la vopsitul unor astfel de obiecte se amestecă sare de cadmiu și zinc și toate acestea sînt tratate apoi cu raze ultraviolete, ele vor dobîndi proprietatea de a lumina. Aceasta se numește — cum știți — luminiscență. Dar eu vorbesc despre cu totul altceva... Cum să vă fac să mă înțelegeți ? Ați prins vreodată fluturi ? Ați făcut vreodată baloane de săpun ? Amintiți-vă așadar de jocul încîntător al culorilor balonului de săpun. Membrana balonului de săpun plesnește într-o clipă, cît privește solzișorii fluturului... mai bine nici să nu te atingi de ei, atît sînt de fragili. Dar imaginați-vă o peliculă ultrarezistentă a balonului de săpun, imaginați-vă niște solzișori ultrarezistenți plasați pe aripile fluturului. O asemenea compoziție străvezie și ultrarezistentă încep să obțin dintr-o masă plastică specială... Credeți că nu voi reuși ? Că va plesni ca balonul de săpun obținut cu ajutorul unui fir de pai ? Kalganov izbucni în hohote de rîs. Ați uitat că sînt fizician ? Eu am încredere numai în experiențele de laborator. Voi găsi. Voi experimenta. Voi verifica. Și vă voi arăta și dumneavoastră... Vă îndoiiți ? Dar, ce, avionul este prevăzut de către constructorul său cu pene de păsări ? A, v-ați lămurit ? Întrebați pentru ce toate astea ? Pentru a obține un material cu totul nou, cu totul neobișnuit, care va fi folosit la fățuirea clădirilor... Ce ați spus ? Visuri ? Voi încerca totul pentru ca visul să devină realitate !

Kalganov își luă rămas bun de la persoana cu care vorbea la telefon și mi se adresă :

— În laboratorul nostru, prevăzut cu o tehnică unică, eu caut — și mi se pare că am și găsit — o compoziție cu o densitate care să fie măsurată în zecimi de microni. Solzișorii fluturilor... baloanele de săpun... Am obținut o peliculă nouă, ultratransparentă și ultrarezistentă. Ea va fi folosită la confecționarea unei mari cantități de plăci standard, de grosimi diferite, dar subțiri totuși. Fizicianul va colabora cu pictorul și cu arhitectul. Și atunci obiectele de larg consum, locuințele, clădirile vor străluci în fața fiecăruia dintre noi în toate culorile curcubeului...

Mi-am zis : «Iată, au și început să se confirme observațiile lui Dumcev, iată se dovedește că el a avut dreptate ! Și poate că greșeala am făcut-o eu — cel care a numit conspectul lui „conspectul greșelilor“ ? !»

Cineva bătu la ușa cabinetului. Intră asistentul lui Kalganov, un om înalt, palid, cu mișcări lente. Se uită la mine cu privirea calmă, lungă,

a ochilor săi cenușii, salută și se lăsă domol pe marginea canapelei mari de piele.

Kalzanov și asistentul său începură să discute despre experiențele făcute pentru obținerea materialului de fățuit ultrarezistent. Eu mă tot gîndeam ce bucurie îi voi face lui Dumcev. Chiar mîine voi pleca cu avionul pentru o zi la Censk.

Cei doi își continuau convorbirea, în timp ce eu îmi imaginam cum va decurge viitoarea întîlnire cu Dumcev. Anumite cuvinte din ceea ce vorbea Kalzanov cu asistentul său ajungeau pînă la mine : electroliză... acoperire prin electroliză... oxizi pe suprafața metalelor... culori de revenire... acoperire cu lac...

Asistentul plecă.

Kalzanov spuse :

— I-am scris lui Dumcev o scrisoare în care îl felicit și-i mulțumesc.

— Dați-mi-o mie. Mîine dimineață plec cu avionul la Censk.

— Perfect ! Drum bun ! Kalzanov izbucni deodată într-un rîs zgomotos. Dar nu-i așa, Țara Codrilor de Iarbă ați născocit-o numai de dragul amuzamentului... Mărturisiți ! Dumcev al dumneavoastră nu este altceva decît un entomolog amator. Un observator al naturii...

Am tăcut și am început să-mi iau rămas bun. Kalzanov ieși și el din cabinet.

— Să vă conduc — îmi spuse el.

Am trecut prin coridoarele liniștite, luminoase ale institutului. Ușa de sticlă de la intrare se deschise ușor. Kalzanov coborî cîteva trepte și se opri. De pe arborii din micul scuar se scurgeau picături rare de ploaie. Strada largă, moscovită, era pustie la ora aceea.

I-am întins mîna lui Kalzanov ca să-mi iau rămas bun, dar el mi-o reținu în palma sa largă și caldă.

— La ce vă gîndiți, Dmitri Dmitrievici ? l-am întrebat încet.

El tresări, de parcă l-aș fi trezit dintr-o visare, și-mi spuse :

— Visuri... Visuri doar... Și continuînd să-mi rețină mîna într-a lui, vorbi mai departe : văd Moscova viitorului într-o simfonie de culori aprinse de o rază de lumină. Va veni o vreme cînd muncitorii vor finisa fațadele clădirilor acestui oraș cu un material nemaiîntîlnit pînă acum.

Dumneavoastră știți că despre compozitorul Skriabin se spunea că este un om ciudat pentru această afirmație a lui : „Fiecărui sunet îi

corespunde o culoare. Sunetele luminează prin culori... tonalitățile în bemol își au luciul lor metalic, iar cele în diez sînt pline de culori vii, dar lipsite de un asemenea lucru...”

Skriabin voia ca executarea simfoniei sale să fie însoțită de o simfonie de lumini.

Prin urmare, simfonia luminoasă este la fel de posibilă ca și cea sonoră. Dar această simfonie — simfonia culorilor — va fi orchestrată de un compozitor-fizician, care va scrie el însuși partitura. Va fi într-adevăr o simfonie însoțită ! simfonia orașului Soare. Și fiecare stradă din Moscova va apărea în coloritul ei unic.

Imaginați-vă : a căzut prima rază de lumină ! Și dintr-o dată au început să joace, să „răsune” culorile Moscovei. Ele sclipesc, pălesc, aproape se sting, se topesc, ca sunetele, ca muzica. Și din nou se aprind. Moscova — orașul Soarelui ! Aceste culori sînt veșnice ! Pentru totdeauna ! Pentru că întotdeauna se vor revărsa deasupra pămîntului torrente de lumină. Iar drept răspuns la simfonia Moscovei vor răsuna sub aceleași raze ale soarelui simfoniile luminoase ale orașelor din lumea întreagă. Și această muzică, muzica luminii, creată de raza soarelui dirijată de fizicienii noștri, va răsuna atîta vreme cît va lumina Soarele în Univers, atîta vreme cît se va revărsa unda lui de lumină !

CONFERINȚA NU A MAI AVUT LOC

În salonul bolnavului arde un beculeț sub un abajur albastru. Serghei Sergheevici Dumcev e bolnav.

De la aeroport m-am îndreptat grăbit de-a dreptul spre locuința Polinei Alexandrovna. Am intrat în casa cu turnuleț, pe care o cunoșteam atît de bine, cu un sentiment luminos de bucurie. Și abia acolo am aflat ce se întimplase.

Dumcev trebuia să țină la colonia lucrătorilor științifici o conferință. El singur făcuse această propunere. Stăruise chiar. Și-a denumit tema : „Comunicări preliminare cu privire la unele noi posibilități în dezvoltarea tehnicii“. El singur stabilise și ziua conferinței.

Extenuat de oboseală, dar însuflețit de un avânt pasionat, s-a pregătit pentru expunerea sa ; a recitat cu ochii inflamați de nesomn zeci de cărți de specialitate. Se năpustea de la o carte la alta, de parcă ar fi vrut să intre dintr-o dată — în aceeași clipă — pe toate ușile tuturor științelor !

— Serghei Sergheevici, ce-ar fi să amânăm conferința ? l-a întrebat încet Polina Alexandrovna.

— Nu ! Conferința a fost fixată. Comunicarea va fi făcută în ziua anunțată ! i-a răspuns Dumcev.

Și a venit ziua aceea. De cu seară, Polina Alexandrovna, ajutată de vecina ei, a călcat cu grijă și a pus la punct costumul lui Serghei Sergheevici.

Era o zi liniștită, frumoasă. Dumcev a coborât din turnulețul-laborator. Polina Alexandrovna urma să-l însoțească.

Și iată că puțin înainte de plecare, Dumcev a zărit pe măsuta de dentist a Polinei Alexandrovna o bucatăică de ceară. O simplă bucatăică de ceară !

— Ceară ! a exclamat el. Ce material extraordinar ! Albinele îl creează în organismul lor. Cu această bucatăică de ceară îmi voi începe expunerea. Oamenii se entuziasmează de portretele din Faium, create în Egipt cu două-trei mii de ani în urmă. Ele s-au păstrat, pentru că pictorul din antichitate a ținut seama de marea stabilitate a cerii. De multă vreme se știe că din ceară se fac lumânări și unsori. Dar acolo unde am fost eu, acolo am observat noi și cu totul surprinzătoare moduri de folosire a cerii. Acest lucru vreau eu să-l comunic oamenilor de știință. Și apoi îi voi lăsa pe ei să se gândească mai departe. Iată, deci, care va fi prima expunere pe care o voi face cu privire la Țara Codrilor de Iarbă — în care eu am trăit atîta vreme.

„Explică-mi odată despre ce fel de Țară a Codrilor de Iarbă este vorba !“ era să-i scape Polinei Alexandrovna. Dar ea a tăcut, nedorind să-l stînjenească cu întrebări tocmai într-o zi ca aceasta, în care el era atît de agitat. Polina a trecut în cealaltă cameră, și-a scos din comodă mînușile și a început să și le pună în drum spre cabinet. Dar în ușa s-a

oprit speriată. Dumcev era palid, foarte palid. Stătea lângă măsuta rotundă, ținând în mîini o revistă. Citea și recitea cu glas tare :

„...Ceara a fost folosită de mult în industria meșteșugărească, precum și în medicină, pentru acoperirea — în timpul operațiilor chirurgicale — a vaselor sanguine. Industria oțelului și industria chimică folosesc ceara pe scară largă. De asemenea ea este întrebuințată în scopul îmbunătățirii calității oțelului, la fabricare, precum și pentru sporirea capacității lentilelor optice...”

— Oțel... Lentile optice... Văd că oamenii au găsit pînă acum zeci de posibilități pentru folosirea cerii. Iar eu... eu vin cu atîta întîrziere ! Nu mă vor pune într-o situație ridicolă aceste descoperiri ale mele ?

Însoțit de Polina Alexandrovna, Dumcev a ieșit tăcut, în liniște, din casă.

În fața casei aștepta un autoturism al coloniei lucrătorilor științifici. Deschizînd ușa, tînărul șofer a explicat prietenos că a fost trimis după profesor.

Dumcev a mulțumit șoferului, a luat-o la braț pe Polina Alexandrovna și a pornit pe jos. Hainele pe care le purta erau proaspăt călcate, cămașa apretată strălucea de curățenie, gulerul tare, de croială veche, îi sprijinea bărbia. Mîna ținea cu fermitate bastonul.

Au pornit pe jos, în timp ce mașina venea încet, foarte încet, în urma lor.

• Dar Dumcev era neliniștit. Și îndată ce s-a văzut pe șoseaua asfaltată, s-a îndreptat glonț spre colonia lucrătorilor științifici. Și a început să vorbească. Cu cine ? Cu Polina Alexandrovna ? Nu !

Dumcev vorbea singur. Spunea :

— Ascultă ! Comunicarea ta cu privire la noile întrebuințări care se pot da cerii, s-a învechit de mult. Ei și ? Atunci voi vorbi despre altceva. Știți oare că în Țara Codrilor de Iarbă mîna mea a dobîndit o sensibilitate neobișnuită, extraordinară, necunoscută dumneavoastră, și aceasta datorită faptului că eu eram atunci cu totul altfel decît sînt acum ? Odată am atins un licurici și m-am mirat : e rece, nu încălzește de loc ! Luminează și nu încălzește. „Aici se află o nouă sursă de lumină ! am exclamat eu. Atunci pentru ce mai avem nevoie de centrale electrice ? Iată lumina nouă !” Cum ? Și acesta este un lucru învechit ?... Fie ! Dar învățămintele dobîndite în Țara Codrilor de Iarbă sînt multe, foarte multe. Eu voi vorbi despre cu totul altceva. Sînt medic. Și am făcut

experiențe acolo. Dumneavoastră ați preluat prea puține de la insecte : acidul formic, veninul albinei. Eu însă vă voi povesti cum am silit pe locuitorii Țării Codrilor de Iarbă să-mi vindece rănilor, bolile. Uite, de pildă tumoarea... Rîdeți ? Și aceasta o știți ? Din nou, vin prea tîrziu ?

Dumcev s-a oprit deodată și a exclamat :

— Polina Alexandrovna, ce se-ntîmplă ?! Ce e depășit și ce nu ? Cum să aflu, cum să ghicesc ?

Întrebarea aceasta : „Ce e depășit și ce nu ?” se vede că pusese stăpînire pe întreaga lui ființă. Cîtă durere și suferință era în glasul lui cînd a rostit aceste cuvinte !

Deodată a căzut pe gînduri. Apoi a spus simplu și cu fermitate :

— Tot voi reuși eu să aflu ce e depășit și ce nu. Voi începe totul de la început !

— Serghei Sergheevici — a rostit aproape rugătoare Polina Alexandrovna, n-ar fi bine să ne întoarcem acasă ?

— Nu, nu ! a exclamat Dumcev, oprindu-se. Conferința se va ține ! Exact la ora șase seara !

Și au pornit din nou.

Cerul era înalt, albastru. Un vînt ușor aducea dinspre mare valuri de căldură. Era bine, calm și liniște. Dar Dumcev, se vede, obosise.

Polina Alexandrovna i-a propus :

— N-ar fi bine să continuăm drumul cu mașina ?

Dumcev a refuzat, spunînd că nu e obosit. Și au pornit din nou. Au ajuns în sfîrșit în locul unde, pornind din șosea, un drum vicinal duce spre baza legumicolă.

Acolo Dumcev s-a oprit.

— Polina Alexandrovna, într-adevăr am obosit puțin. Ar fi bine să ne odihnim ! Aici pe aproape e un chioșc.

— Ce fel de chioșc ?

— Aici, aproape, în stînga, în dosul crîngului.

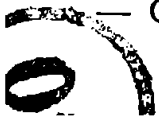
— Dar ăsta-i departe !

— Foarte aproape ! Și tot aci, lîngă chioșc, este Țara Codrilor de Iarbă. Acolo am trăit eu toți anii !

— Serghei Sergheevici — l-a implorat Polina Alexandrovna — să mergem acasă !

Dumcev a clătinat din cap :

— Conferința va avea loc !

Polina Alexandrovna s-a așezat pe niște bîrne care se aflau pe marginea drumului. Dumcev s-a lăsat mașinal lîngă ea. El se tot uita din nu știu ce pricină într-acolo, spre crîngul unde era chioșcul, și tot tăcea. Apoi a spus deodată :

— E timpul să mergem !

A încercat să se ridice. Dar nu-l ajutau puterile — și aproape că s-a prăbușit pe bîrne.

SIMFONIA CULORILOR

Ședeam în salonul luminos al spitalului în care era internat Dumcev. Se afla acolo și medicul de gardă.

Dar numai eu înțelegeam despre ce vorbea Dumcev în delirul său.

Îl auzeam întrebîndu-se : „Oare s-a prins bine de cosaș capul greierului ?“ Sau chema oaspeți în casa sa, ornamentată, și apoi în clipa următoare se fîsticea : oaspeții aveau în fața lor doar o scorbură. Apoi se plînse deodată cu multă amărăciune că din nou devine tot mai mic, iar drumul sub picioarele lui se întinde, se lungește la nesfîrșit. Și-l tot căra pe păianjen, căuta să-l salveze din capcana leului furnicilor : „Moare, pierе prietenul meu, cămila mea moare ! Ajutați-mă ! Ajutați-mă !“.

Cînd se sfîrși noaptea și răsări soarele, bolnavul căzu în nesimțire. Tăcu.

Medicul-șef al spitalului — o femeie (pe cît se vede chirurg, cu mîini iuți, sigure, puternice) — ascultă cu atenție întrebările mele alarmate și neliniștite cu privire la sănătatea lui Dumcev și spuse :

— Îl vom trata pe bolnav cu somnoterapie.

I-aș fi putut spune medicului multe despre Dumcev, i-aș fi putut spune și de ce îmi este el atît de drag. Dar să vorbesc despre Țara Codrilor de Iarbă ? Cine mă va crede ?

— Mai aveți ceva de întrebat ? mi se adresă medicul.

— Nu.

N-am plecat din Censk. M-am instalat în colonie, lângă spital, și am trimis la Moscova câteva telegrame. Una la teatru, în care anunțam că sînt silit să mai zăbovesc câteva zile la Censk. O alta lui Kalganov, informîndu-l despre boala lui Dumcev.

Mă duceam zilnic la spital.

— Nu s-a trezit încă bolnavul ?

— Nu, nu s-a trezit. Starea lui e încă nesigură.

Obosisem după toate prin cîte trecusem. Trăiam fără să-mi vină a crede toate la cîte am fost martor, așteptînd însănătoșirea lui Dumcev.

Într-o seară, ieșind din clădirea spitalului, după obișnuita vizită făcută bolnavului, am văzut sub ferestrele salonului lui Dumcev stînd un om. Era în amurg și nu l-am putut desluși bine, dar l-am văzut clar trecînd de-a lungul clădirii albe a spitalului, apoi întorcîndu-se din nou sub ferestrele salonului lui Dumcev. Aceasta s-a repetat de cîteva ori. Se făcuse întuneric de-a binelea, și am plecat acasă. Eram destul de nedumerit.

Dumcev tot nu se trezea. Și din nou, într-un amurg, l-am găsit sub ferestrele lui Dumcev pe același necunoscut. Tot umbla de-a lungul zidului spitalului și se întorcea în același loc.

La spital, mi se spuse că un bătrîn ceruse să fie lăsat să vadă bolnavul și rugase insistent să i se permită să rămînă noaptea la căpătîiul lui. Dar medicul-șef îi explică că spitalul are suficient personal medical calificat, că nu este nevoie de ajutor străin și că pacientului îi este asigurată îngrijirea necesară.

Aflînd acestea, m-am dus imediat la necunoscut și i-am strîns cu înflăcărare mîna. Era bătrînul actor, autorul însemnărilor pe care le citisem cîndva.

După trei zile Dumcev se trezi. Îi văzu în cameră pe Polina Alexandrovna, pe bătrînul actor, pe Avdotia Vasilievna ; aceasta ținea în mînă o legăturică albă cu niște dulciuri.

Stăteam cu toții în tăcere, neștiind cum să începem discuția. Am fi păstrat în tot timpul rezervat vizitei aceeași tăcere, dacă deodată Dumcev n-ar fi început să cerceteze cu atenție fața Polinei Alexandrovna.

— Vrei să-mi spui ceva, Serghei Sergheevici ?

— Îmi reamintesc... — spuse Dumcev limpede și deslușit. Ți-ai aplecat acum capul, Polina Alexandrovna, la fel ca și atunci, cu mulți ani în urmă... Marea, aparatul de zbor care-a căzut... Și eu întins pe nisip... Am ridicat capul și te-am văzut.

— Eram pe atunci tânără...

— Acum te văd așa cum erai atunci.

Ochii Polinei Alexandrovna se umplură de lacrimi. Și le șterse discret.

Dumcev se uita ținută, concentrat la trăsăturile feței ei. Și lacrimile năpădiră iarăși și iarăși ochii bătrânei femei. Dumcev o privea cu duioșie. Tăceau amândoi.

Toamna târziu, când plouă, când străzile sînt pline de noroi, răsare uneori pe neașteptate soarele și luminează puternic, de parcă n-ar fi toamnă. Și deodată cite un smoc de iarbă îți pare verde, de un verde viu. Îți vine să-l atingi cu mîna, să te așezi, să-ți îngropi fața în iarbă... O iarbă ca de primăvară ! Căldura se răspîndește în aer. Și ploaia ți se pare sprintenă, zglobie. Primăvară, afară-i primăvară ! Și-ți vine să mulțumești toamnei pentru această căldură primăvărată.

Mi-am amintit toate acestea, uitîndu-mă la Dumcev și la Polina Alexandrovna. Mi-am amintit de o melodie de mult uitată și de cuvintele ei :

*Tîrziu în toamnă, uneori,
E cite-o zi, e cite-un ceas...*

...Vuietul unui avion năvăli în salon. Dumcev întrebă ceva. Ce anume ? N-am deslușit.

Polina Alexandrovna explică cu glas tare și limpede :

— A sosit avionul de la Moscova !

— Cum de la Moscova ? Nu cred ! O asemenea distanță... — rosti Dumcev.

— Distanță ? Aceasta e o distanță pentru un avion ? Pînă la Moscova sînt doar...

— ...Pînă la Moscova sînt peste o mie, o mie de verste !... Iar eu... eu voiam ca libelulele și muștele să ne învețe...

Rosti aceste cuvinte cu o ironie răutăcioasă, cu o ironie amară la adresa propriei sale persoane. Era o ironie în dosul căreia omul ascunde uneori o mare durere.

Am ieșit cu toții în grădină. M-am așezat pe o bancă. Umbrele scurte ale arborilor se întindeau pașnice una după alta. Ici-colo, apăreau halatele bolnavilor.

M-am întors apoi din nou în salon. Undeva, pe culoarele spitalului, se discuta ceva. Mi se păru că aud o voce cunoscută. Deodată se făcu liniște. Pe urmă auzii vocile foarte de aproape.

Ușa salonului se dădu deoparte. În prag stătea fizicianul Kalganov. În urma lui intră asistentul său, cu o valijoară în mână.

— Vă salut, Serghei Sergheevici ! spuse Kalganov cu o înclinare a capului.

Cu un gest larg el împinse un scaun și se instalează lângă Dumcev.

— Cine sînteți dumneavoastră ? întrebă Dumcev.

— Fizicianul Dmitri Kalganov.

— Nu-mi amintesc. Nu cunosc... Kalganov ?

— Eu însă v-am adus un dar de la Moscova.

— Ce fel de dar ?

— Oho ! Ce curios sînteți ! Uite, dacă vreau, pot pleca imediat înapoi ! izbucni în rîs Kalganov. Și n-o să aflați ce dar am pentru dumneavoastră !

— Iar eu mă postez la ușă și nu vă las ! răspunse rîzînd Dumcev. Kalganov deschise valiza.

Așeză în fața bolnavului, pe măsută, pe scaun și chiar pe marginea patului, niște pachete foarte ușoare, ambalate în hîrtie neagră.

— Ce-i asta ?! exclamă Dumcev.

— Fățuiala ! Viitorul material pentru fățuiala caselor !

— Nu pricep ? Despre ce vorbiți ?

— Știți, Serghei Sergheevici, ce se află în acest ambalaj negru ? Aici se află o placă de aceeași grosime cu cea a solzișorului de fluture.

— Fleacuri ! Solzișorul fluturelui este atît de subțire, încît nici nu-l poți vedea cu ochiul liber ! Darmită să-l iei în mînă ! Asta chiar că nu e cu putință !

— Just, just ! Iată de ce am acoperit în laborator cu o soluție străvezie, ultrarezistentă, realizată de noi, suprafața ca oglinda a acestor plăcuțe.

— Cum vine asta ? se însufleți Dumcev.

— Priviți ! Iată, aici sînt cifrele care marchează lungimea undei luminoase și grosimea stratului care acoperă plăcile. Și pe fiecare se găsește litera „D” — Dumcev. Am dat numele dumneavoastră acestui material de fătuire.

— Rîdeți de mine ! Vă bateți joc, glumiți ! Dumcev a venit prea tîrziu și cu această descoperire ! Nu rîdeți de el, de acest Dumcev ! spuse tare Serghei Sergheevici. Și se întoarse brusc și supărat cu fața la perete.

— Prin urmare așa ?! rîse firesc și cu căldură fizicianul. Atunci priviți !

Și începu să desfacă mostrele.

S-au aprins, s-au stins și din nou s-au aprins raze colorate. Dumcev privi cu atenție. Și deodată păru că-și amintește de ceva : începu să înșire și să așeze mostrele una lîngă alta. Culori stridente, surprinzătoare, fără nici o armonie între ele, se zbuciumau neliniștite prin salon.

M-am uitat la Kalganov. Îl ajuta pe Dumcev cu blîndețe și răbdare. Asistentul desfăcea mostrele și rostea cu glas tare niște cifre.

Kalganov asculta și în același timp se uita la jocul de culori, urmărind mișcările mîinilor lui Dumcev.

— Așa ! Așa ! spunea bucuros Kalganov. Nu, acum nu e bine... Priviți !

Calm, încet, cu precauție, cu toată grija și duioșia cu care te porți cu un copil, îl ajuta pe Dumcev.

Undeva fu trîntită o ușă și zgomotul ei sparse cu brutalitate liniștea ce se făcuse în salon. Petele de soare se mișcau încet pe perete. Uneori ele se întîlneau și se încrucișau în culori noi, surprinzătoare.

Apoi, în liniștea ce se așternuse, se auzi din nou glasul scăzut al fizicianului și al asistentului său. Discutau ceva foarte încet.

— Microni... cifra... minus... gradul... unde... grosimea...

Și cînd tăcură, liniștea deveni și mai adîncă.

În iarba de sub fereastră începură să țîrîie cosașii și o șopîrlă își așeză spinarea galben-brună, acoperită toată cu mici pete negre, în bătaia soarelui, apoi lunecă și dispăru în iarbă.

Deodată un vînticel ușor legănă perdeaua. Și prin cameră trecu mireasma dulce, jilavă, ușor umedă a ierbii. Ea lunecă pe fețele noastre. Dar în momentul acela liniștea se frînse.

Dumcev se ridică deodată în coate. El zîmbi și ne privi , radiind de bucurie.

— Așa ! Așa ! strigă el bucuros. Priviți ! Priviți !

În fața noastră ardeau și jucau culorile în aceeași îmbinare ca acolo, în Țara Codrilor de Iarbă.

Cu ajutorul lui Kalganov, Dumcev alcătui din mostrele aduse acea fantastică combinație de culori, atît de vie, care strălucise pe gardul său făcut din material fragil, din aripioarele fluturilor.

— Așa, așa !... repeta Dumcev și ochii lui priveau spre noi, luminoși, plini de curaj.

Fizicianul se uită îndelung, calculează ceva și începu să dicteze asistentului niște cifre, spunînd :

— Fixați... rețineți... această îmbinare, acest model...

În fața noastră se revărsau culorile vii care înfloreau salonul. Culorile străluceau, se amestecau, nu mai puteau fi deosebite una de alta. Culorile sfioase și timide deveneau puternice, vioaie, culorile triste apăreau pentru o clipă și dispăreau de îndată, pentru a se transforma în culori aprinse, solemne, trainice și maiestuoase.

În liniștea din cameră se revărsa muzica luminoasă, răsuna măreață și solemnă, clară și mîndră, simfonia culorilor și a nuanțelor.

CUPRINS

Din partea autorului	4
<i>Prefață</i>	5

Partea întâi

UN BUCHET DE FLORI CARE NU-MI APARTINE

Așadar, la drum	7
O bucurie plină de neliniști	10
Buchetul de flori	15
Cele trei întrebări ale profesorului Tarasevici	18
Reflecții și îndoieli	20
Barometrul lui Dijonval există	23
Șireturi de ghetă și păianjeni	26
Păianjenul mort	31
Convorbirea nocturnă	37
Povestirea a rămas fără sfârșit	42

Partea a doua

CASA CU TURNULEȚ

Fereștrăuica fără somn	45
O nouă cunoștință	47
Icar la bilci	51
Scrisoarea lui Andrei Bulai	58
În laboratorul lui Dumcev	62
Lampa cu reflector	68
Eforturi zadarnice	74
Am găsit !	77
„Fii mai ordonat, cetățene !”	83
Bătrînul actor	88
Căsuța din placaj (Amintirile unui actor)	92
Calculule și cifre ciudate	101
„Orașul” de hirtie al viespilor	104

Partea a treia
LA UMBRA BĂTRÎNEI BUTURUGI

Praful și granulele	108
Funii... fire... împletituri	111
Pe un ciot al bătrînei buturugi	114
Compasul viu	116
Muntele care se rostogolește	118
Foșnetul pădurii	121
Un lucru făcut de mîna omului	123
Travestiri și scamatorii	125
Care pe care?	128
Giganții nocturni ies la vînătoare	132
Dimineața înrouată	134
Umbra bătrînei buturugi	136

Partea a patra
ISTORIA ULTIMEI CĂLĂTORII A LUI DUMCEV,
SCRISĂ DE EL ÎNSUȘI

În loc de prefață la jurnalul meu	140
Noul jurnal	201

Partea a cincea
UN OM SALVEAZĂ PE ALTUL

Pe malul Piriului Reproșurilor Tardive	203
Din nou „orașul” de hîrtie al viespilor	205
Omule, răspunde!	209
Luminițe, luminițe	212
Întîlnirea	214
Primele impresii	220
O supărare grea	224
Cînd nu te ineci în apă	228
Neașteptatele întrebări ale lui Dumcev	232
Răsplata pentru prinz	238
Pe drumul mare	240
„Lamehuza te va salva!”	244
Trîntori, oaspeți, gazde	246
În sfîrșit, am înțeles semnificația cuvîntului „lamehuză”	248
La porțile orașului	250
Tragere cu mitralii	253
Misterul costișei de nisip	254

Partea a şasea
„AERUL CLIPELOR TRECUTE“

Laboratorul viu	257
Dumcev încearcă să mă distreze	262
O mare descoperire sau o mare eroare ?	265
Din nou enigme	270
Drumul subteran	274
„Aerul clipelor trecute“	279

Partea a şaptea
SIMFONIA CULORILOR

Vis sau realitate ?	285
Un costum bine cunoscut	287
Jaf, ziua în amiaza mare	288
În pragul vechii case	291
Vioara răsună din nou	295
Din nou la hotel	299
Se construieşte o casă, se cîntă !	301
„Mulţumesc, mulţumesc din toată inima !”	303
Însemnările mele pe marginea conspectului	307
Prea tîrziu ! Prea tîrziu !	310
O vizită neaşteptată	315
Fata care citeşte romane	321
Întîlnire în ceaţă	323
Piaţa de flori	327
În primul rînd, experimentarea !	329
Noaptea pe Volhonka	334
Nu, nu e nici o eroare, e o descoperire !	336
Conferinţa nu a mai avut loc	339
Simfonia culorilor	343

Responsabil de carte : V. ZEDNIC
Tehnoredactor : V. VULCĂNESCU

Dat la cules 15.08.1962. Bun de tipar 29.10.1962. Tiraaj 20100 broşate + 5050 legate. Hirtie tipar de 50 g/m². Ft. 700×920/16. Coli editoriale 17. Coli de tipar 22. Comanda 5274. A. nr. 0601. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8(A)(R).

Tiparul executat sub comanda nr. 20.883 la Combinatul
Poligrafic „Casa Scînteii”, Piaţa Scînteii nr. 1,
Bucureşti — R.P.R.

EDITURA TINERETULUI

Lei 9,55